

T.C.
ANTALYA BİLİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ÖZEL HUKUK PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KREDİYE BAĞLI HAYAT SİGORTASI

Kaan KARAASLAN

HAZİRAN 2025

ANTALYA

T.C.
ANTALYA BİLİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

ÖZEL HUKUK PROGRAMI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KREDİYE BAĞLI HAYAT SİGORTASI

Kaan KARAASLAN

HAZİRAN 2025

ANTALYA

T.C.
ANTALYA BİLİM ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

KREDİYE BAĞLI HAYAT SİGORTASI

Kaan KARAASLAN

ÖZEL HUKUK ANA BİLİM DALI ÖZEL HUKUK TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI tezi olarak 19.06.2025 tarihinde jüri tarafından (oybirliği ile) kabul edilmiştir.

Dr. Öğr. Üyesi Dağlar EKŞİ (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Mine KARAYALÇIN

Doç. Dr. Sezercan BEKTAŞ

Enstitü Müdürü

Dr. Öğr. Üyesi Oğuzhan HERDİ

Tez Teslim Tarihi:

BEYAN

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum “Krediye Bağlı Hayat Sigortası” adlı bu çalışmanın hazırlanmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi tahrifat yapılmadığını, bu çalışmanın herhangi bir kısmının başka bir akademik çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

... / ... / 2025

Kaan KARAASLAN

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
KISALTMALAR	iii
ÖNSÖZ	v
1. GİRİŞ	1
1.1. Konunun Önemi	1
1.2. Konunun Sınırlandırılması.....	2
1.3. İnceleme Planı.....	2
2.TEMEL KAVRAMLAR, TARİHSEL SÜREÇ VE BAZI ÜLKE UYGULAMALARINDA KREDİYE BAĞLI HAYAT SİGORTASI	4
2.1. Sigorta Hukukunda Temel Kavramlar	4
2.1.1. Sigorta Kavramı	4
2.1.1.1. Genel Olarak.....	4
2.1.1.2. Kapsamı.....	6
2.1.2. Sigorta Sözleşmesinin Sınıflandırılması.....	7
2.1.2.1. Can Sigortaları	8
2.1.2.2. Zarar Sigortaları.....	9
2.2. Hayat Sigortası Kavramı	12
2.2.1. Genel Olarak	12
2.2.2. Kapsamı	12
2.2.3. Türleri	13
2.2.3.1. Bireysel Hayat Sigortası.....	14
2.2.3.1.1. Ölüm İhtimaline İlişkin Sigorta	14
2.2.3.1.2. Belirli Bir Tarihte Hayatta Kalınmasına İlişkin Sigorta	14
2.2.3.1.3. Karma Sigorta	15
2.2.3.2. Grup Hayat Sigortası.....	15
2.3. Krediye Bağlı Hayat Sigortası Kavramı.....	16
2.3.1. Genel Olarak	16
2.3.2. Diğer Sigorta Türleri ile Karşılaştırılması	17
2.3.2.1. Hayat Sigortası ile Karşılaştırılması	17

2.3.2.2. Kredi Sigortası ile Karşılaştırılması.....	19
2.4. Tarihsel Süreç.....	20
2.4.1. Genel Olarak	20
2.4.2. Dünyadaki Gelişimi.....	21
2.4.3. Türkiye’deki Gelişimi.....	22
2.5. Anglo Sakson Uygulamalarında Krediyeye Bağlı Hayat Sigortası	22
2.5.1. ABD	22
2.5.2. İngiltere	24
3. KREDİYE BAĞLI HAYAT SİĞORTASINA DAİR GENEL BİLGİLER, HUKUKİ NİTELİĞİ, TÜRLERİ, UNSURLARI, KURULMASI, TARAFLARI VE TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ	26
3.1. Krediyeye Bağlı Hayat Sigortasına Dair Genel Bilgiler.....	26
3.2. Hukukî Niteliği	28
3.3. Türleri.....	29
3.3.1. Sigorta Ettiren Kişiyeye Göre.....	30
3.3.2. Sigorta Bedeline Göre.....	30
3.3.3. Zorunlu Olarak Yapılıp Yapılmamasına Göre	31
3.3.4. Güvence Altına Alınan Konuya Göre	33
3.4. UNSURLARI	33
3.4.1. Sigorta Menfaati	33
3.4.2. Riziko.....	35
3.4.3. Sigorta Bedeli.....	36
3.4.4. Prim	37
3.4.5. Teminat Süresi.....	38
3.4.6. Sigorta Poliçesi.....	38
3.5. Kurulması	39
3.5.1. Genel Olarak	39
3.5.2. Kurulma Anı.....	42
3.5.2.1. Hazırlar Arasında	42
3.5.2.2. Hazır Olmayanlar Arasında	43
3.5.2.3. Susma Yoluyla Sözleşmenin Kurulması	45
3.6. Tarafları ve İlgililer	47
3.6.1. Tarafları.....	47

3.6.1.1. Sigortacı	47
3.6.1.2. Sigorta Ettiren.....	49
3.6.2. İlgililer	50
3.6.2.1. Sigortalı	50
3.6.2.2. Lehtar	52
3.6.2.3. Sigorta Bedeli Üzerinde Rehinli Alacaklı (Dain-i Mürtehin)	55
3.7. Tarafların Yükümlülükleri	56
3.7.1. Sigortacının Yükümlülükleri.....	56
3.7.1.1. Aydınlatma Yükümlülüğü	56
3.7.1.2. Poliçe Düzenleme ve Verme Yükümlülüğü	61
3.7.1.3. Rizikoyu Taşıma Borcu.....	63
3.7.2. Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri	65
3.7.2.1. Prim Ödeme Borcu	65
3.7.2.2. Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğü	69
3.7.2.3. Sözleşmenin Devamı Sırasında İhbar Yükümlülüğü	72
4. KREDİYE BAĞLI HAYAT SİGORTASININ SONA ERMESİ VE SİGORTA SÖZLEŞMELERİNDE ZAMANAŞIMI	76
4.1. Sona Erme Sebepleri	76
4.1.1. Sigorta Sözleşmesinin Sona Ermesi	76
4.1.2. Rizikonun Gerçekleşmesi	77
4.1.3. Fesih ve Cayma	79
4.1.4. Kredi Borcunun Erken Ödenmesi	81
4.1.5. Kredi Sözleşmesinin Geçersizliği	82
4.1.6. Sigortacının İflası	83
4.2. Sigorta Sözleşmelerinde Zamanaşımı	84
5. SONUÇ	88
KAYNAKÇA.....	92

ÖZET

KREDİYE BAĞLI HAYAT SİGORTASI

Kaan KARAASLAN

Yüksek Lisans Tezi, Özel Hukuk Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Dağlar EKŞİ

Haziran 2025; 110 sayfa

Son yıllarda artan ihtiyaçlar nedeniyle bireylerin sıklıkla finans kuruluşlarından kredi alabilmek için başvuruda bulunduğu görülmektedir. Finans kuruluşlarının da kredi kullanan kişinin ölümü sebebiyle edimini yerine getirememe riskine karşılık tüketicilere krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesi akdetme zorunluluğu getirdiği de bilinen bir gerçektir. Bu durum, krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesini daha da yaygınlaştırmış ve önemli hâle getirmiştir. Bu sayede, bankalar önemli bir riskten kurtulmaktadır. Zira kredi kullanan kimse, krediye bağlı hayat sigortası ile sigorta ettirilerek rizikonun gerçekleşmesi halinde ödenmeyen kredi borcu, sigorta şirketi tarafından ödenmektedir. Dolayısıyla, sigortalı kimsenin kredi kapsamındaki borcu mirasçılar ya da kefiller üzerinde doğmayıp bizzat sigorta ettiren kuruluş üzerinde doğmaktadır.

Krediye bağlı hayat sigortası, yalnızca bankaların sunduğu bir hizmet değildir. Günümüzde bu sözleşme sigorta sektöründe standart bir uygulama halini almış ve sıklıkla tercih edilen sigorta türlerinden biri olmuştur. Krediye bağlı hayat sigortasının günümüzdeki önemi düşünüldüğünde; unsurları, kurulması, tarafları ve tarafların yükümlülükleri, krediye sona ermesi ve zamanaşımı meselelerinin incelenmesi gerekmektedir. Tarafımızca konu hakkında yeterli sayıda monografinin bulunmadığı görüldüğünden tez konusu olarak seçilmiştir.

ANAHTAR KELİMELELER: Sigorta, Hayat Sigortası, Krediye Bağlı Hayat Sigortası, Kredi, Banka

JÜRİ: Dr. Öğr. Üyesi Dağlar EKŞİ (Danışman)

Dr. Öğr. Üyesi Mine KARAYALÇIN

Doç. Dr. Sezercan BEKTAŞ

ABSTRACT

CREDIT LIFE INSURANCE

Kaan KARAASLAN

MSc Thesis in Private Law

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Dağlar EKŞİ

June 2025; 110 pages

In recent years, due to increasing needs, individuals frequently apply to financial institutions to obtain credit. It is also a known fact that financial institutions require consumers to conclude a credit-linked life insurance contract in response to the risk of not being able to fulfill their obligations due to the death of the person using the credit. This situation has made credit-linked life insurance contracts even more widespread and important. In this way, banks are saved from a significant risk. Because the person using the credit is insured with credit-linked life insurance and if the risk occurs, the unpaid credit debt is paid by the insurance company. Therefore, the debt of the insured person within the scope of the credit does not arise on the heirs or guarantors, but on the insured institution itself.

Credit-linked life insurance is not a service provided only by banks. Today, this contract has become a standard practice in the insurance sector and has become one of the frequently preferred types of insurance. Considering the importance of credit-linked life insurance today; its elements, establishment, parties and the obligations of the parties, termination of the credit and statute of limitations issues should be examined. It was chosen as a thesis topic because we found that there were not enough monographs on the subject.

KEY WORDS: Insurance, Life Insurance, Credit Life Insurance, Credit, Bank

COMMITTEE: Asst. Prof. Dr. Dağlar EKŞİ (Supervisor)

Asst. Prof. Dr. Mine KARAYALÇIN

Assoc. Prof. Dr. Sezercan BEKTAŞ

KISALTMALAR

Kısaltmalar

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
AÜHFD	: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi
BKBSUEY	: Bireysel Kredilerle Bağlantılı Sigortalar Uygulama Esasları Yönetmeliği
Bkz.	: bakınız
C.	: Cilt
E.	: Esas Sayısı
Ed.	: Edition
Eds.	: Editors
ET.	: Erişim Tarihi
eTK	: Eski Ticaret Kanunu
f.	: fıkra
HD.	: Hukuk Dairesi
HSGŞ	: Hayat Sigortası Genel Şartları
İİK	: 2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu
K.	: Karar Sayısı
KTk	: Karayolları Trafik Kanunu
md.	: Madde
p.	: Page
pp.	: Pages
RG.	: Resmi Gazete
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
SK	: Sigortacılık Kanunu
SSBİY	: Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik

T.	: Tarih
TBK	: 6098 sayılı Türk Borçlar Kanunu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TKHK	: 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkında Kanun
TMK	: 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
TTK	: 6102 sayılı Türk Ticaret Kanunu
UYAP	: Ulusal Yargı Ağı Projesi
vb.	: ve benzeri
vd.	: ve devamı
Vol.	: Volume

ÖNSÖZ

Antalya Bilim Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Özel Hukuk Anabilim Dalında hazırlamış olduğumuz bu yüksek lisans tezi krediye bağlı hayat sigortası konusunu kapsamaktadır. Çalışmamızda krediye bağlı hayat sigortası konusunu seçmemizdeki temel etkenler konu ile ilgili yeterli kaynak bulunması, daha önce üzerinde çok çalışılmamış bir konu olması ve her geçen gün uygulamada sıkça karşılaşılmıştır.

Tez çalışmamın hazırlanması sürecinde kıymetli bilgilerini, tecrübelerini, her türlü fedakarlığı ve koşulsuz desteğini benden hiç esirgemeyen; bana her konuda ılık tutan değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Dağlar EKŞİ'ye; ilk günden itibaren desteğini, bilgi ve tecrübesini benimle paylaşan, tezime ve diğer pek çok hususta bana yol gösteren kıymetli hocam Dr. Öğr. Üyesi Güven YARAR'A; tez savunma jürisinde yer alarak beni onurlandıran Dr. Öğr. Üyesi Mine KARAYALÇIN ve Doç. Dr. Sezercan BEKTAŞ'a teşekkür ve minnetlerimi sunuyorum.

Yalnızca tez yazım sürecinde değil, hayatımın her anında bana destek olan, deneyimlerini paylaşan, sevgisini hiçbir zaman esirgemeyen, bu yolda yürümeme ilham olan ve geçmişten bugüne yegane dayanağım olan sevgili babam Hayati KARAASLAN'a; bana her zaman inanan, ilgisini ve sevgisini bir an olsun eksik etmeyen, daimî desteği ile yolumu aydınlatan annem Şükran KARAASLAN'a; hayatım boyunca bana dert ortağı olan ve güç veren kardeşim Çağan KARAASLAN'a en içten teşekkürlerimi ve sonsuz şükranlarımı sunarım.

1. GİRİŞ

1.1. Konunun Önemi

Tarih boyunca insanlık, çeşitli risklerle yüzleşmiş ve bu risklerle birlikte yaşamayı öğrenmiştir. Zamanla, bu risklerin yaratabileceği olumsuz sonuçlardan korunmak amacıyla bireylerde bir takım önleyici tedbirler alma gerekliliği doğmuştur. Ancak alınan tüm önlemlere rağmen, risklerin tamamen ortadan kaldırılması mümkün olmamış; dolayısıyla bireyler, bu risklerin gerçekleşmesi halinde ortaya çıkabilecek ekonomik zararları hafifletecek bir güvence sistemi arayışı içerisine girmiştir. Bu arayışın sonucunda, Latince “sicurta” kelimesinden türeyen ve günümüzde “sigorta” olarak adlandırılan kavram ortaya çıkmıştır. Belirsizlik ve risk karşısında bireyleri finansal açıdan güvence altına alma amacını taşıyan sigorta, tarihsel süreçte karşılıklı yardımlaşma anlayışı temelinde gelişerek, bireylerin maruz kalabilecekleri zararların topluluk içinde paylaşılması esasına dayanan önemli bir kurum hâline gelmiştir. Bu yönüyle sigorta, yalnızca ekonomik bir araç değil, aynı zamanda toplumsal dayanışmayı yansıtan sosyal bir güvenlik mekanizması olarak da değerlendirilmektedir.

Sigorta sözleşmeleri, tarafların farklılaşan ihtiyaçlarına cevap vermek üzere hukuki nitelikleri bakımından son derece çeşitli yapılarda karşımıza çıkmaktadır. Bu çeşitlilik, sigorta sözleşmelerinin tek ve mutlak bir sınıflandırmaya tabi tutulmasını imkânsız hâle getirmektedir. Zira sigorta sözleşmeleri; teminat altına alınan riskin türü, sigorta ettirenin bu sözleşmedeki amacı, tarafların hukuki statüsü, prim ödeme şekilleri ve rizikonun gerçekleşme koşulları gibi birçok farklı kritere göre ayrı kategorilere ayrılabilir. Bu bağlamda Türk Ticaret Kanunu¹, sigorta sözleşmelerini “sigorta ettirenin menfaati” esasına göre iki ana gruba ayırmış ve bu sistematik çerçevesinde sözleşmeleri zarar sigortaları ile can sigortaları olarak sınıflandırmıştır. Çalışmamızda, inceleme ve değerlendirmeler, TTK’nın benimsediği bu sistematik doğrultusunda yürütülmüştür.

Çalışma konumuz krediye bağlı hayat sigortası, can sigortaları kapsamında incelenmektedir. Can sigortaları üçe ayrılır. Bunlar; hayat sigortası, kaza sigortası ve hastalık veya sağlık sigortasıdır. Hayat sigortası; sigortacının belli bir prim karşılığında, sigorta ettirene veya onun belirlediği kişiye, sigortalının ölümü veya hayatta kalması hâlinde, sigorta bedelini ödemeyi üstlendiği sözleşme türüdür. Hayat sigortalarındaki amaç kişinin ölümü ya da belirli tarihe kadar hayatta kalması halinde sözleşmede akdedilen meblağın lehtara ödenmesidir. Krediye bağlı hayat sigortası; bir kişinin vefatı üzerine, kredi borcunun ödenmesine olanak sağlayan, özel bir hayat sigortası türüdür. Kredi veren banka veya kuruluşlar, kredi kullanan müşterisine bu bağlamdaki sigorta sözleşmesini akdederek, kredi borcunun ödenmemesi durumunda meydana gelebilecek riskleri en aza indirmeyi amaçlamaktadırlar. Kredi kullanan kimse, krediye bağlı hayat sigortası ile sigorta ettirilerek rizikonun gerçekleşmesi halinde ödenmeyen kredi borcu, sigorta şirketi tarafından ödenmektedir. Dolayısıyla, sigortalı kimsenin kredi kapsamındaki borcu mirasçılar ya da kefiller üzerinde doğmayıp bizzat sigorta ettiren kuruluş üzerinde doğmaktadır.

Krediye bağlı hayat sigortası, özellikle özel sigorta şirketlerinin sayısındaki artış ve sigorta hizmetlerinin çeşitlenmesiyle birlikte daha yaygın ve erişilebilir hale gelmiştir.

¹RG. 14.02.2011/27846. Bundan sonra TTK olarak anılacaktır.

Bu gelişmelerin etkisiyle, krediye bağlı hayat sigortası uygulamaları yalnızca banka kaynaklı hizmetlerle sınırlı kalmamış; aksine, sigorta sektörünün genelinde yaygın biçimde sunulan ve kabul gören bir sigorta türüne dönüşmüştür. Son yıllarda bireysel kredi kullanımının artması, bankaların kredi tahsisi sürecinde bu sigortayı adeta bir ön koşul gibi öne sürmeleriyle birlikte, krediye bağlı hayat sigortası en çok başvuru alan sigorta sözleşmelerinden biri haline gelmiştir. Bu sigorta türünün günümüzdeki yaygınlığı ve işlevselliği göz önünde bulundurulduğunda; sözleşmenin unsurları, kuruluş süreci, tarafların kimliği ve yükümlülükleri, sigortanın kredi ilişkisinin sona ermesiyle olan bağlantısı ve bu ilişkiye uygulanacak zamanaşımı hükümleri gibi hususların ayrıntılı biçimde ele alınması önem arz etmektedir. Bu bağlamda, krediye bağlı hayat sigortası gerek teorik gerekse de uygulamaya dönük yönlerinin değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu nedenle, *Krediye Bağlı Hayat Sigortası* tez konusu olarak seçilmiştir.

1.2. Konunun Sınırlandırılması

Çalışmamızda *Krediye Bağlı Hayat Sigortası* incelenecektir. Bu bağlamda, çalışmamızda sigorta kavramı, sigortanın tarihsel süreci, bazı ülke uygulamaları, krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesinin hukuki niteliği, türleri, unsurları, kurulması ve sona ermesine yer verilecektir. Bu nedenle, çalışmamızda zarar sigortası türleri ayrıntılı olarak incelenmeyecektir.

Krediye Bağlı Hayat Sigortası kapsamında ortaya çıkan uyuşmazlıkların çözümünde kullanılabilen alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerine ve sözleşmenin yapısı gereği oluşması mümkün olmayan hak düşürücü süre gibi meselelere değinilmeyecektir.

1.3. İnceleme Planı

Çalışmamız üç bölümden oluşmaktadır.

Çalışmamızın Birinci Bölümünde öncelikle sigortaya ilişkin bazı genel bilgilere yer verilecektir. Bu bağlamda, sigorta kavramı, kapsamı ve türlerine değinilecektir. Ardından çalışma konumuzun hayat sigortasının bir türü olması sebebiyle hayat sigortaları incelenecek ve krediye bağlı hayat sigortasına ilişkin genel bilgiler verilecektir. Akabinde konunun tarihsel sürecine, dünyada ve Türkiye’deki gelişimine değinilecektir. Bazı ülke uygulamalarında krediye bağlı hayat sigortasının incelenmesinin ardından Birinci Bölüm tamamlanacaktır.

Çalışmamızın İkinci Bölümü krediye bağlı hayat sigortasının esasına ayrılmıştır. Bu bölümde ilk olarak krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesine dair genel bilgilere yer verilecektir. Ardından krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesinin hukuki niteliği, türleri ve unsurları incelenecektir. Akabinde krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesinin kurulması, sözleşmenin tarafları ve tarafların hak ve yükümlülükleri irdelenecektir.

Çalışmamızın Üçüncü Bölümünde krediye bağlı hayat sigortasının sona ermesi ve sigorta sözleşmelerinde zamanaşımı incelenecektir. Bu bölümde, sigorta sözleşmesinin sona erme nedenleri olan rizikonun gerçekleşmesi, fesih, cayma, kredi borcunun erken ödenmesi, kredi sözleşmesinin geçersizliği ve sigortacının iflası incelenecektir. Ardından sigorta sözleşmelerinde zamanaşımına dair hukuki meselelere yer verilecektir.

Konunun değeriendirilmesinin yapıldığı ve önerilerimizi de içeren sonuç kısmı ile çalışmamız sonlandırılacaktır.

2. TEMEL KAVRAMLAR, TARİHSEL SÜREÇ VE BAZI ÜLKE UYGULAMALARINDA KREDİYE BAĞLI HAYAT SİGORTASI

2.1. Sigorta Hukukunda Temel Kavramlar

2.1.1. Sigorta Kavramı

2.1.1.1. Genel Olarak

İnsanlık tarihi boyunca bireyler, karşılaştıkları olumsuz olaylar ve bunlardan edindikleri deneyimler doğrultusunda, benzer durumlara karşı kendilerini koruma ve güvence altına alma eğiliminde olmuşlardır. Bu yönüyle, risk kavramı insan yaşamının ayrılmaz bir parçası haline gelmiş; hastalık, kaza, ölüm, doğal afet gibi öngörülemez olaylara karşı bir tür ekonomik ve sosyal koruma arayışı, toplumsal bir ihtiyaç olarak doğmuştur². Günümüzde bireylerin gerek doğal gerekse beşeri kaynaklı pek çok tehlikeyle karşı karşıya kalma ihtimali oldukça yüksektir. Bu olasılıklar karşısında bireylerin malvarlıklarını, beden bütünlüklerini ya da yaşamlarını güvence altına alabilecek hukuki ve ekonomik araçlara yönelmesi zaruri hale gelmiştir. Bireyler, günlük yaşamlarında çeşitli risk unsurlarıyla sürekli olarak karşı karşıya kalmaktadır. Nitekim yaşanan konutun yanması, kişisel eşyaların gasp edilmesi, uzun birikimlerle edinilmiş bir aracın çalınması yahut ölümcül bir hastalığa, örneğin kansere yakalanılması, hayatın olağan akışı içerisinde karşılaşılabilecek muhtemel olaylardır. Bu tür olaylar, yalnızca fiziksel ve psikolojik etkiler doğurmakla kalmayıp, aynı zamanda bireyleri ciddi ekonomik yükümlülüklerle de baş başa bırakmaktadır. İşte tam da bu noktada, bireylerin söz konusu olumsuz durumlara karşı ekonomik anlamda hazırlıklı olma ve potansiyel zararları önceden öngörerek güvence altına alma ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Bu ihtiyaç, bireyleri önceden tedbir almaya ve olası ekonomik kayıpları minimize edebilecek koruma mekanizmalarına yönelmeye sevk etmektedir³. Sigorta kurumu ise bu anlamda, belirsizlik ve risk karşısında bireye mali güvenlik sağlayan en işlevsel araçlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Bireyler, bu tür hadiseler neticesinde karşılaşılabilecek zarar ve masrafa sebebiyet veren olayların ekonomik boyutundan kendilerini garantiye alabilmek veya koruyabilmek adına, daha evvelinden tedbir alma ihtiyaçları doğmuştur⁴. Bu noktada ise, İtalya menşeli ve Latince “*sicurtia*” kelimesinden⁵ dilimize yer edinen sigorta kavramı, karşımıza çıkmaktadır. Sigorta kavramı, bireylerin bu tür hadiseler neticesinde doğan zararlarını, karşılıklı yardım temelinde gidermesi düşüncesine dayanmaktadır⁶.

Sigorta kurumu, toplumsal yapıların sosyo-kültürel ve ekonomik özellikleriyle paralel biçimde şekillenen dinamik bir yapıya sahiptir. Özellikle gelişmiş ve kurumsallaşmış toplumlarda, sigorta; sadece bireylerin değil, aynı zamanda toplumsal refahın korunmasına hizmet eden gelişkin bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda sigorta, yalnızca bireysel riskleri değil, kolektif ekonomik istikrarı da güvence

²Huebner, S. S. (1915). Life insurance: A textbook. D. Appleton and Company. s.3.

³Logue, K. D. (2001). The Current Life Insurance Crisis: How the Law Should Respond. CuMB. L. REv., 32, 1, s.8-9.

⁴Kender, R. (2021). Türkiye’de Hususi Sigorta Hukuku, Onikilevha Yayınevi, 17. Baskı, İstanbul, s.1.

⁵Arseven, H. (1987). Sigorta Hukuku. Beta Yayınevi, İstanbul, s.3.

⁶Çeker, M. (2016). 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku, Karahan Kitabevi, Adana, s.1.

altına alan önemli bir araç niteliği taşımaktadır. Toplumda ekonomik büyümenin ivme kazanması, sosyo-kültürel düzeyin yükselmesi ve toplumsal dayanışma bağlarının güçlenmesi, bireylerin ve kurumların geleceğe ilişkin belirsizliklere karşı korunma ihtiyacını artırmakta; bu durum, sigorta kurumuna duyulan talebin de orantılı biçimde artmasına yol açmaktadır⁷. Zira ekonomik ve kültürel gelişmişlik düzeyi yükseldikçe, toplum üyeleri risk yönetimi bilincine daha fazla sahip olmakta ve bu bilinç, sigortayı yalnızca bir güvence aracı değil, aynı zamanda sürdürülebilir kalkınmanın bir unsuru olarak görülmesine neden olmaktadır.

Sigorta kurumu, gelecekte meydana gelmesi muhtemel risklerin ekonomik sonuçlarının, benzer tehlikelerle karşı karşıya kalma olasılığı bulunan bireyler arasında önceden paylaştırılmasını gaye edinmektedir⁸. Bireyler arasında ortak bir güven zemini oluşturarak, rizikonun gerçekleşmesi halinde ortaya çıkacak zararın tek bir kişinin omuzlarına yüklenmesini engeller niteliktedir. Nitekim, kişinin yalnızca kendi bireysel çabalarıyla bu tür belirsizlikleri bertaraf etmesi mümkün değildir. Bu noktada, topluluk bilinciyle hareket eden sigorta sistemi, bireysel güvencenin sınırlarını aşarak kolektif bir dayanışma ve risk paylaşımı modeli sunmaktadır. Sigorta, bir bireyin zararını toplum geneline yayarak azaltma yöntemidir⁹. Böylelikle, söz konusu kişilerin ödediği primler ile bir fon oluşturulmakta ve bu fon, rizikonun gerçekleşmesi durumunda, zarar gören kişiye sigorta tazminatı ödenmesi suretiyle kullanılmaktadır. Böylelikle, bireylerin karşı karşıya kalabileceği ekonomik kayıplar, önceden oluşturulan kolektif birikim aracılığıyla telafi edilmekte; risk, bireyden topluluğa yayılmak suretiyle denge sağlanmaktadır. Böylelikle aynı ya da benzer rizikoya maruz kalabilecek kimseler, ödedikleri primler ile karşılaşacakları rizikoların meydana getireceği ekonomik sonuçların giderilmesini, aralarındaki bu dağıtım suretiyle sağlamaktadır¹⁰. Örneğin; bir oto galeride bulunan farklı on kişiye ait otomobillerin, hırsızlık rizikosu hasebiyle doğacak zararların giderilmesi amacıyla, bu kimselerin sigortacıyla anlaşarak belirli bir prim verdiklerini, rizikonun gerçekleşmesi sebebiyle bu kişilerden yalnızca üçünün otomobilinin çalındığını varsayalım. Bu kimselerin otomobillerinin çalınması hasebiyle ortaya çıkan zarar, sigortacı aracılığıyla toplanan meblağdan karşılanabilir. Örnek olayda her ne kadar on kişinin tablosu hırsızlık rizikosuna maruz olsa da çoğunlukla bu on kişinin tamamının tablosu çalınmayacaktır. İşte sigorta, topluluğun aynı ya da benzer rizikolar karşısında bir araya gelerek meydana gelebilecek zarar ve tehlikelere karşı birlikte karşı koymalarıdır¹¹.

Hasılı, sigorta kurumu; aynı ya da benzer nitelikteki rizikolara maruz kalma potansiyeli taşıyan bireylerin oluşturduğu bir topluluğun, olası bir rizikonun gerçekleşmesi halinde doğacak ekonomik kayıpların karşılanmasını teminen, önceden belirlenmiş primlerin ödenmesi suretiyle hukuki bir talep hakkı kazandığı kolektif bir güvence mekanizması olarak tanımlanabilir¹². Bu yapı, bireyin geleceğe yönelik

⁷Demir, İ. (2023). Sigorta Hukuku Ders Kitabı, Yetkin Yayınları, Ankara, s.37.

⁸Hanna, J. (1931). Credit insurance. University of Pennsylvania Law Review and American Law Register, 79(5), 521-548., s. 521.

⁹Hanna, J. University of Pennsylvania Law Review And American Law Register, Mar., 1931, Vol. 79, No. 5 (Mar., 1931), PP. 521-548, s. 521.

¹⁰Demir, s.38-39.

¹¹Kayıhan, Ş. ve Bağcı, Ö. (2017). Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri, Umuttepe Yayınları, Kocaeli, s. 27.

¹²Kender, R. (2006). Sigorta Sözleşmesinin Tanımı ve Kurulması, Doç. Dr. Mehmet Somer'e Armağan, Beta Yayınevi, İstanbul, s. 517; Bozkurt, T. (2017). Sigorta Hukuku, Onikilevha Yayınevi, İstanbul, s.1.

belirsizlikler karşısında güvenlik hissini pekiştirmekte, ayrıca ekonomik kayıpların sosyal düzeyde paylaşılarak telafi edilmesini mümkün kılmaktadır¹³.

2.1.1.2. Kapsamı

5684 sayılı Sigortacılık Kanunu¹⁴, Türkiye’de sigortacılık faaliyetlerinin düzenlenmesine ilişkin temel hukuki çerçeveyi oluşturmaktadır. Kanunun birinci bölümü, sigortacılık esaslarının genel hatlarını belirleyerek, sigortacılığın amaçları, kapsamı ve temel tanımlarını ele almaktadır. Kanunun birinci bölümünde sigortacılık esasının amaç, kapsam ve tanımları yer almaktadır. Bu bağlamda SK md. 1: *“Bu Kanunun amacı, ülkemiz sigortacılığının geliştirilmesini sağlamak, sigorta sözleşmesinde yer alan kişilerin hak ve menfaatlerini korumak ve sigortacılık sektörünün güvenli ve istikrarlı bir ortamda etkin bir şekilde çalışmasını temin etmek üzere bu Kanuna tâbi kişi ve kuruluşların, faaliyete başlama, teşkilât, yönetim, çalışma esas ve usûlleri ile faaliyetlerinin sona ermesi ve denetlenmesine ilişkin hususlar ve sigorta sözleşmesinden doğan uyuşmazlıkların çözümlenmesine yönelik olarak sigorta tahkim sistemi ile ilgili usûl ve esasları düzenlemektir”* şeklinde kaleme alınmıştır. Kanun koyucu sigortacılık faaliyetlerini düzenlerken, bu alanın gelişmiş ve medeni toplumlar için taşıdığı önemi göz önünde bulundurmuş; bu doğrultuda gerek sigorta faaliyetlerinin sağlıklı şekilde yürütülmesini temin edecek düzenlemeleri hayata geçirmiş gerekse de söz konusu faaliyetlerin her aşamasında etkin bir denetim mekanizmasının varlığını zorunlu kılmıştır. Gerçekten de, kanun koyucu yalnızca sigortacılık faaliyetlerinin kanun hükümleri çerçevesinde yürütülmesini istemekle yetinmemiş, aynı zamanda birinci maddenin sonunda denetimle ilgili hususlara açıkça yer vererek, bu alanda yürütülecek faaliyetlerin sürekli gözetim ve kontrol altında tutulacağı yönündeki iradesini açıkça ortaya koymuştur. Maddenin ikinci fıkrasında ise *“Türkiye’de faaliyet gösteren sigorta şirketleri, reasürans şirketleri, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği, aracılar, aktüerler ile sigorta eksperleri bu Kanun hükümlerine tâbidir”* denilmek sureti ile kimlerin kanun hükmüne bağlı olduğu kaleme alınmıştır. En nihayetinde kanunun üçüncü fıkrasında ise *“Sosyal güvenlik kurumları, Türkiye İhracat Kredi Bankası Anonim Şirketi ile bu Kanunun denetimle ilgili hükümleri hariç olmak üzere özel kanunlarına göre sigortacılık faaliyetinde bulunan diğer kuruluşlar bu Kanun kapsamında değildir”* denilmek sureti ile, Türkiye İhracat Kredi Bankası Anonim Şirketi ve kanun metninde sözü edilen bazı diğer kuruluşların bu kanunun kapsamında olmayacağı hükme bağlanmıştır.

Sigorta hukuku; sigortacılık faaliyetini yürüten gerçek veya tüzel kişilerin mesleki uğraşlarını, bu faaliyetlerin yürütülmesine ilişkin esas ve usulleri, faaliyet sürecinde uygulanacak düzenli denetim mekanizmalarını ve nihayetinde sigorta sözleşmesine dair hükümleri konu edinen kurallar bütününden oluşan, özel hukuk karakteri taşıyan bir hukuk dalı olarak tanımlanabilir¹⁵.

¹³Demir, s. 39; Yazıcıoğlu, E. ve Ögüz Şeker, Z. (2019). Sigorta Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, s.1.

¹⁴RG. 14.06.2007/26552. Bundan sonra SK olarak anılacaktır.

¹⁵Demir, s. 64.

2.1.2. Sigorta Sözleşmesinin Sınıflandırılması

Günümüzde sigorta kavramı, yalnızca hukukçuların ya da iktisatçıların gündeminde yer alan bir mesele olmaktan çıkmış; hemen hemen her bireyin yaşamının bir parçası hâline gelmiş, toplumsal hayatın birçok alanına sirayet eden temel bir güvenlik aracı niteliğini kazanmıştır. Modern çağın getirdiği teknolojik ilerlemeler ve sosyal dinamikler, yaşamı kolaylaştıran imkânları artırmakla birlikte, aynı oranda riskleri de çeşitlendirmiş ve görünür kılmıştır. Bu çerçevede, bireylerin karşılaştıkları olası zarar ihtimalleri karşısında, önceden korunma arayışına yönelmeleri doğaldır. Günümüzde sigortalanabilir menfaatin sınırları, klasik anlamda mülkiyetin korunmasının çok daha ötesine geçmiştir. Bu doğrultuda, bireyler yalnızca taşınır veya taşınmaz mallarını değil; kimi zaman maddi değeri ekonomik ölçülerle izah edilemeyen özel nitelikteki değerlerini de teminat altına almak istemektedirler. Öyle ki, artık yalnızca bir aracın çalınma riski ya da bir evin yangın sonucu uğrayacağı hasar değil; kişisel kullanım eşyaları, manevi değer atfedilen varlıklar ve hatta insan bedeninin belirli uzuvları dahi sigorta sözleşmelerinin konusunu oluşturabilmektedir. Özellikle sanat, spor ve medya gibi sektörlerde yer alan kişilerin elleri, sesleri ya da dış görünüşleri, ekonomik değer taşıyan unsurlar olarak değerlendirilmekte ve bu yönüyle sigortalanmak suretiyle koruma altına alınmaktadır. Bu durum, sigorta hukukunun esnek yapısını ve güncel ihtiyaçlara cevap verebilme kabiliyetini ortaya koymaktadır. Sigortalanabilir menfaatin bu kadar genişlemiş olması, aynı zamanda sigorta hukukunun sürekli gelişen bir alan olduğunu da göstermektedir.

Türk Hukuku'nda da sigorta sözleşmesinin konusu, yalnızca taşınır veya taşınmaz mallarla sınırlı tutulmamış; kişisel menfaatler ve geleceğe ilişkin belirsizlikler de bu kapsamda değerlendirilmiştir. Özellikle TTK sigorta hukukuna ilişkin hükümleri, bu esnekliği koruyacak biçimde kaleme alınmıştır. Bu sayede, sigorta sözleşmeleri, yalnızca geleneksel risklere karşı değil; bireylerin kendileri için önem atfettikleri tüm değerleri kapsayacak şekilde yapılandırılabilir. Hasılı, çağdaş toplumda sigortacılık faaliyetleri, bireylerin ekonomik güvenlik arayışlarına yalnızca teknik çözümler sunmakla kalmamakta, aynı zamanda kişisel özgürlüklerin, özel menfaatlerin ve hayat kalitesinin korunmasına yönelik birer hukukî enstrüman olarak da işlev görmektedir. Bu bağlamda, sigorta kurumunun kapsamı genişledikçe, hukuki düzenlemelerin de bu gelişmelere paralel şekilde güncellenmesi, uygulamada doğabilecek uyumsuzlukların önlenmesi ve bireylerin haklarının güvence altına alınması bakımından büyük önem arz etmektedir. İşte bu noktada bir kategorize etme, sistematik getirme ve tüm bunları belirli prensipler ile sınıflandırabilme ihtiyacı vuku bulmaktadır. Zira sigorta esasen riziko neredeyse oradadır¹⁶.

Uygulamada ve öğretide sigorta sözleşmeleri; teminat altına alınan riskin türü, sigorta ettirenin amacı, sözleşmenin taraflarının kimliği, prim ödeme biçimi ve rizikonun gerçekleşme şekli gibi birçok farklı kriterle göre ayrımına tabi tutulmaktadır¹⁷. Bu durum, sigortacılık faaliyetlerinin kapsamının genişliği ve tarafların değişken ihtiyaçları doğrultusunda şekillenen sigorta ilişkilerinden kaynaklanmaktadır. Bu çerçevede, sigorta

¹⁶Arseven, s. 39.

¹⁷Bkz. İhtiyacın Karşılanmasına Göre Sigortalar: Zarar ve Meblağ Sigortası; Rizikonun Yönelik Olduğu Şeye Göre (Konusuna Göre): Şahıs ve Malvarlığı Sigortası.

sözleşmelerinin tek bir sınıflandırmaya indirgenmesi mümkün değildir. Araştırmamızda, TTK temel aldığı sistematigi kullanmayı doğru buluyoruz¹⁸.

2.1.2.1. Can Sigortaları

Can sigortaları, kişinin hayatın yönelik sigortalardır; bu kapsamda şekillenmektedir. Gerçekleşen riziko, doğrudan kişinin hayatına ilişkin bir tehlikenin somut biçimde ortaya çıkması sonucunu doğurmaktadır. Bu kapsamda meydana gelen olay ile kişinin hayatına yönelik tehlike arasında açık bir illiyet bağı bulunmaktadır. Dolayısıyla can sigortaları, insan hayatını ilgilendiren rizikoları kapsam ve teminat altına alan sigorta türüdür¹⁹. Kişinin trafik kazasına karışması, işe gidiş esnasında geçirdiği kaza sonucunda bedensel sakatlık yaşaması, ölümcül bir hastalığa yakalanması yahut zaman içerisinde yaşlanması gibi durumlar, can sigortalarının teminat kapsamında değerlendirdiği rizikolardandır. Bu tür sigortalarda, teminat altına alınan olgular doğrudan kişinin yaşamı ve bedeniyle ilgilidir. Önemle belirtilmelidir ki, can sigortalarında zarar sigortalarından farklı olarak, maddi bir menfaatten ziyade, bireyin yaşamına ilişkin soyut değerler güvence altına alınmakta; dolayısıyla, doğrudan para ile ölçülebilecek bir menfaat unsurundan söz edilmemektedir.²⁰ Can sigortaları, temelinde bir tazminatın doğrudan zararın karşılığı olarak değil, önceden belirlenen bir meblağın ödenmesi amacıyla yapılması yönüyle zarar sigortalarından farklılık arz etmektedir. Zira zarar sigortalarında tazminat, rizikonun gerçekleşmesiyle ortaya çıkan maddi zararın telafisi için hesaplanmakta iken, can sigortalarında ödenecek tutar önceden kararlaştırılmış olup rizikonun gerçekleşmesiyle birlikte bu tutar sigorta ettirene ya da lehtara doğrudan ödenmektedir. Bu yönüyle can sigortaları, belirli bir ekonomik kaybın karşılanmasından ziyade, belirli bir meblağın sağlanması amacı taşıyan sigorta türü olarak öne çıkmaktadır²¹. Can sigortaları, kendi bünyesinde üç temel alt kategoriye ayrılmaktadır: hayat sigortası, kaza sigortası ve hastalık ve sağlık sigortası. Her bir alt başlık, bireyin yaşamıyla doğrudan ilişkili belirli riskleri teminat altına almayı hedeflemektedir. Hayat sigortası, sigortalının ölümüne ya da belirli bir tarihte hayatta kalmasına bağlı olarak sigorta bedelinin ödenmesini konu edinirken; kaza sigortası, sigortalının iradesi dışında ani ve harici bir olay sonucu bedensel zarara uğramasını teminat altına almaktadır. Hastalık ve sağlık sigortası ise, sigortalının hastalanması halinde ortaya çıkacak tedavi giderleri veya geçici ya da sürekli iş göremezlik halleri için güvence sunmaktadır. Bu itibarla, can sigortaları kapsamındaki her bir tür, bireyin yaşamını tehdit eden farklı rizikolar bakımından ekonomik koruma sağlamaktadır.

Hayat sigortası, araştırmamızda ayrıca inceleneceği için bu başlıkta yalnızca genel hatlarıyla değineceğiz. Hayat sigortası, sigortalının belirli bir prim karşılığında, sigorta ettirene ya da sigorta ettirenin belirlediği kişiye (lehtar), sigortalının ölümü veya hayatta kalması halinde, sigorta sözleşmesinde önceden belirlenmiş olan sigorta bedelini ödemeyi teminat altına alan sigortalardır.²²

¹⁸TTK sigorta sözleşmelerini menfaatin türüne göre tasnif yoluna gitmiş, zarar sigortaları ve can sigortaları olarak ikiye ayırmıştır. Bkz. Yazıcıoğlu/Öğüz Şeker, s.78.

¹⁹Ayhan, R., Çağlar H. ve Özdamar M. (2023). Sigorta Hukuku, Yetkin Yayınları, 6. Baskı, Ankara, s.8.

²⁰Ayhan/Çağlar/Özdamar, s.8.

²¹Yazıcıoğlu/Öğüz Şeker, s.80.

²²TTK md. 1487; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s.8.

Kaza sigortasını incelemeye geçmeden önce kaza teriminin ne olduğunu irdelemek gerekmektedir. Günlük yaşamda bireyin kontrolü dışında gelişen ve çeşitli zararlara yol açabilen olaylar, kaza olarak adlandırılmaktadır. Bu tür olaylar, bireyin doğrudan veya dolaylı olarak maruz kaldığı dış etkenler sonucunda ortaya çıkmakta olup, genellikle ani ve beklenmedik bir şekilde gerçekleşir. Kaza, bireyin iradesi dışında meydana gelen ve çoğunlukla beden bütünlüğünü tehdit eden bir durum olup, gerek fiziksel gerek de ekonomik açıdan olumsuz sonuçlar doğurabilecek niteliktedir. Bu yönüyle kaza, sigorta hukukunun “can sigortaları” kategorisinde önemli bir yer tutar. Türk Dil Kurumu (TDK) kazayı “İstem dışı veya ihmâl, tedbirsizlik ve dikkatsizlik dolayısıyla bir kimsenin, bir nesnenin veya bir aracın zarara uğraması” şeklinde ifade etmektedir²³. Her ne kadar kaza tabirine aşına olursa da TTK kaza kavramının tanıma yer vermemiştir²⁴. TTK md. 1507 kaza sigortasını “Kaza sigortası, belli bir prim karşılığında, sigortalının uğrayacağı kaza sonucu ölüm, geçici veya sürekli sakatlık ya da işgöremezlik hâlleri için sigorta teminatı sağlar” şeklinde düzenlemiştir. Kaza sigortası, bireyin iradesi dışında meydana gelen bir kazanın sonucunda ortaya çıkan ekonomik kayıpları teminat altına alan sigorta türüdür. Bu sigorta kapsamında, kişinin kazaya bağlı olarak bedensel zarar görmesi, sakat kalması veya vefat etmesi gibi durumlarda, sözleşmede kararlaştırılan tazminat sigorta ettirene ya da lehtara ödenmektedir. Dolayısıyla, kaza sigortasının amacı, beklenmedik ve ani gelişen olaylar karşısında bireyin veya yakınlarının uğrayabileceği maddi kayıpların telafisini sağlamaktır²⁵.

Hastalık ve sağlık sigortası, bireyin ihtiyaç duyduğu tıbbi tedavileri konu edinen, belirli bir prim ödenerek teminat altına alınan, kişinin sağlık kurumlarınca aldığı tedavi neticesindeki masrafları karşılamayı sağlayan sigortalardır. Bu sigortalardaki amaç, sigorta ettirenin sigorta sözleşmesi süresince hastalanması ya da tedavi gerektiren bir halin ortaya çıkması durumunda, meydana gelen giderlerin, akdettiği sigorta sözleşmesi kapsamında karşılanmasıdır. TTK md. 1512/1 hastalık veya sağlık sigortasını “Sigortacı, hastalık sigortası ile sözleşmede öngörülen hastalıklardan birinin veya birkaçının, sözleşme süresi içinde gerçekleşmesi veya ortaya çıkması hâli için sigorta teminatı sağlar. Sözleşmede birden çok hastalık sigorta teminatına bağlanmışsa, hastalıklardan birinin gerçekleşmesi veya ortaya çıkması hâlinde bedel ödenir ve sözleşme sona erer. Teminatın, aksi kararlaştırılmamışsa, hastalıklardan sadece birinin gerçekleşmesi hâli için verildiği kabul edilir” şeklinde kaleme alarak, hastalık veya sağlık sigortasına ilişkin teminat kapsamı ve sözleşmenin sona ermesine dair hükümleri açıkça düzenlemiştir.

2.1.2.2. Zarar Sigortaları

Zarar sigortalarının, hayat sigortalarından temel farkı, teminat altına alınan menfaatin para ile ölçülebilir nitelikte olmasıdır. Önceki açıklamalarımızda da ifade edildiği üzere, zarar sigortalarının varlık nedeni, sigortalının belirli bir riziko nedeniyle malvarlığında meydana gelen eksilmeyi telafi etmeye yöneliktir. Oysa hayat sigortalarında sigortalanan menfaat, insan yaşamı olup, doğrudan parasal bir karşılığa indirgenememektedir. Bu itibarla, zarar sigortalarında, sigorta edilebilir menfaatin varlığı, sigorta sözleşmesinin geçerliliği açısından zorunlu bir unsur teşkil etmektedir. Eğer

²³www.sozluk.gov.tr. ET. 10.04.2024.

²⁴Kayıhan/Bağcı s.59.

²⁵Kayıhan/Bağcı s.59.

sigortalının menfaati, yani para ile kıymetlendirilmesi mümkün bir çıkar, söz konusu değilse, bu durumda zarar sigortasından söz edilmesi de mümkün olmayacaktır. Böylesi durumda yapılan sigorta sözleşmeleri hükümsüz olacaktır²⁶. Zarar sigortalarının teminat kapsamı, doğrudan doğruya ekonomik değer taşıyan unsurlara yöneliktir. Bu kapsamda, alacak ilişkilerinden doğabilecek zararlar, malvarlığında meydana gelen eksilmeler ya da taşınır ve taşınmaz mallar üzerinde oluşabilecek değer kayıpları gibi para ile ölçülebilen sonuçlar zarar sigortalarının konusunu oluşturmaktadır. Örneğin, bir binada meydana gelebilecek yangın sonucu oluşan zararın tazmini amacıyla yapılan yangın sigortası, doğal afetler sonucu malvarlığında oluşabilecek kayıplara karşı yapılan deprem veya sel sigortaları ya da taşınan eşyanın hasara uğraması riskine karşı yapılan taşıma sigortaları, zarar sigortası türlerine örnek teşkil etmektedir.

Zarar sigortaları, rizikonun gerçekleşmesi neticesiyle meydana gelen malvarlığındaki zararın, sigorta sözleşmesinde öngörülen çerçevede ve sigorta bedeli sınırları içerisinde tazmin edilmesine ilişkin sigortalardır²⁷. Kişilerin tecrübe ettiği rizikoların meydana getirmiş olduğu maddi kayıplar, zarar sigortası çerçevesinde akdedilen kayıtlar göz önüne alınarak tazmin edilmektedir²⁸. Bu tür sigortalar kişinin uğramış olduğu somut zararları gidermeyi amaçlamaktadır²⁹. Başka bir deyişle, sigortalı yalnızca gerçekten uğramış olduğu zararı sigortacıdan talep edebilmektedir³⁰. Zarar sigortaları ile sözleşmeyle kapsam altına alınan riziko vücut bulup zarar neticesi doğurduğunda meydana gelen zararın tazmini amaçlanır³¹. Sigortacı, akdedilen sigorta sözleşmesi çerçevesinde rizikonun gerçekleşmesiyle birlikte ortaya çıkan zararı giderme yükümlülüğü altındadır. Bu süreçte öncelikle rizikonun gerçekten meydana gelip gelmediği, meydana gelmişse kapsamı ve neden olduğu hasarın derecesi tespit edilir. Hasarın tespiti aşamasında, gerek sigortalı tarafından sunulan belgeler gerekse sigortacı tarafından yapılan ekspertiz raporları esas alınır. Akabinde, hasarın sigorta teminatı kapsamında olup olmadığına dair değerlendirme, taraflar arasında düzenlenmiş olan sigorta poliçesinin genel ve özel şartları dikkate alınarak yapılır. Eğer riziko, poliçede belirtilen teminat kapsamında kalıyor ve herhangi bir istisna hükmüne takılmıyorsa, sigortacı, sözleşmeye uygun şekilde sigorta tazminatını ödemekle yükümlü olacaktır. Sigortacının ödeyeceği söz konusu tazminatın sınırını ise zararın tutarı, menfaatin değeri ve sigorta bedelince çizilmektedir³².

Sigortacının zararı tazmin yükümlülüğü bulursa da bu yükümlülük sınırsız bir ödeme sorumluluğu anlamına gelmemektedir. Sigortacı her ne kadar zararın tazmini hususunda sorumlu olsa da zarar sigortalarında zenginleşme yasağı ilkesi kabul edilmektedir³³. TTK md. 1459 ve devamında Tazminat İlkesi başlığı altında, zenginleşme yasağına ilişkin hükümler ele alınmaktadır. Kanunumuza göre, sigorta bir kimsenin malvarlığında gerçek dışı bir artış sağlayamayacağı gibi bir kazanç aracı olarak da

²⁶Arseven, s.40.

²⁷Bozkurt, T. (2023). Sigorta Hukuku (Bozkurt Sigorta), Yetkin Yayınları, Ankara, s.11; Yazıcıoğlu/Öğüz Şeker, s.80.

²⁸Şenocak, K. (2000). Mesleki Sorumluluk Sigortası, Turhan Kitabevi, Ankara, s.17-18.

²⁹Bozkurt, s.8.

³⁰Kaner, İ. D. (2020). Sigorta Hukuku, Filiz Kitabevi, İstanbul, s.40.

³¹Demir, s.52.

³²Demir, s.52.

³³Demir, s.52.

olmaması gerekmektedir³⁴. Zira sigortalının uğramış olduğu zararın çok daha üzerinde bir meblağın tazmin edilmesi, kişinin haksız bir kazanç elde etmesine olanak sağlayacak böylelikle bahsedilen bu durum haksız bir kazanç aracına dönüşmesi söz konusu olacaktır. Zarar sigortalarında, zenginleşme yasağı ilkesinin sonucu olarak, zararı tazmin etmekle mükellef olan sigortacıya, oluşan zarar neticesinde sorumlu olan kişiye dönük haklara kanuni halefiyet olacağı kabul edilmektedir³⁵. Bir diğer deyiş ile sigortalı, meydana gelen zarar için sigortacıya ve zarardan sorumlu kişiye karşı ayrı ayrı tazminat talep edemeyecektir³⁶.

Zarar sigortaları TTK uyarınca, mal sigortaları ve sorumluluk sigortaları olarak ikili tasnife tabi tutulmuştur. TTK md. 1453'e göre mal sigortaları "*Rizikonun gerçekleşmemesinde menfaati bulunanlar, bu menfaatlerini mal sigortası ile teminat altına alabilirler*" şeklinde düzenlenmektedir. Bu kapsamda, fikri haklar, marka ve patent hakları gibi maddi olmayan mallar ile taşınır ya da taşınmaz mallar gibi kişinin sahip olduğu menfaatlerin sigortaya konu edilmesi, mal sigortası olarak kabul edilmektedir³⁷. Fakat dikkat edilmelidir ki kanun, "*rizikonun gerçekleşmemesinde menfaati bulunanlar*" demek suretiyle, teminat kapsamında malın kendisinin değil mal üzerinde bulunan menfaatin sigorta konu edildiğini düzenlemektedir³⁸. Sorumluluk sigortaları ise TTK md. 1473'te düzenlenmektedir. TTK md. 1473 "*Sigortacı sorumluluk sigortası ile, sözleşmede aksine hüküm yoksa, sigortalının sözleşmede öngörülen ve zarar daha sonra doğsa bile, sigorta süresi içinde gerçekleşen bir olaydan kaynaklanan sorumluluğu nedeniyle zarar görene, sigorta sözleşmesinde öngörülen miktara kadar tazminat öder*" şeklinde düzenlenmiştir. Sorumluluk sigortaları, sigorta ettirenin üçüncü kişilere verebileceği zararlar sebebiyle malvarlığında meydana gelebilecek olası eksilmelerin güvence altına alındığı bir sigorta türü olarak karşımıza çıkmaktadır³⁹. Bu sigorta türü, doğrudan bir rizikonun değil, kişinin hukuki sorumluluğu kapsamında doğabilecek zararların teminat altına alınmasını amaçlamaktadır⁴⁰. Başka bir ifadeyle, sigorta ettirenin, kusurlu yahut kusursuz bir fiili neticesinde üçüncü kişilere verebileceği zararların giderilmesi yükümlülüğü doğduğu takdirde, bu zararların tazmini sigortacı tarafından karşılanacaktır⁴¹. Böylelikle, üçüncü kişilerin zararı tazmin edilmekte ve de sigorta ettirenin ekonomik olarak ciddi bir yük altına girmesinin önüne geçilmektedir. Örneğin, zorunlu mali sorumluluk sigortası olarak da bilinen trafik sigortası, klasik anlamda bir sorumluluk sigortasıdır. Bu sigorta türü, motorlu taşıt işleten kişinin, bir trafik kazası neticesinde üçüncü kişilere vereceği zararları tazmin etme yükümlülüğünü güvence altına almaktadır. Zira kişinin tecrübe ettiği olay neticesinde malvarlığına ilişkin bir azalma meydana gelmekte, trafik sigortası ile gelecekte meydana gelebilecek bu azalma, sigorta ile kapsam altına alınmaktadır. Sorumluluk sigortalarındaki amaç, zarar

³⁴Köroğlu Ölmez, B. (2020). Sigorta Hukukunda Zenginleşme Yasağı, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, s.32-33.

³⁵Demir, s.52-53.

³⁶Kayıhan, Ş. (2016). Zarar Sigortalarında Sigortacının Halefiyeti. Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi, 22(3), 1595-1624, s.1598-1599.

³⁷Ayhan/Çağlar/Özdamar, s.7.

³⁸Ayhan/Çağlar/Özdamar, s.7.

³⁹Pentz, M. C. ve Page, C. K. (2017). Obligations of insurer and policyholder (3rd ed.). Foley Hoag. s.2.

⁴⁰Kayıhan/Bağcı s. 52; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s.7.

⁴¹Keeton, R. E. (1954). Liability insurance and responsibility for settlement. Harvard Law Review, 67(7), 1136-1186. s.1137-1138.

görenin yaşayacağı malvarlığına ilişkin bu eksilmelere karşı mağdur olmasının önüne geçmektir.

2.2. Hayat Sigortası Kavramı

2.2.1. Genel Olarak

Günlük hayatta, elem, acı ve keder gerek maddi gerek manevi bakımdan kişilerin hayatı üzerinde kendisine yer edinmektedir. Kişinin bir yakınıni kaybetmesi, sevdiği birisinin kazada ölmesi gibi hususlar yahut da kendisinin ölümü ile birlikte geride bıraktığı eşine, çocuklarına ya da sevdiklerine manevi açıdan olduğu kadar maddi açıdan da birtakım zararlar doğurabilmektedir⁴². Gerçekten de, bir ailenin tek gelir kaynağı olan babanın vefatı halinde, gelir elde etme imkânı bulunmayan eşin ve henüz kendi geçimini sağlayamayacak yaştaki çocukların ekonomik olarak zor durumda kalacakları aşıkardır⁴³. Benzer şekilde, kişinin geçimini temin ettiği işini sürdüremeyecek ölçüde sakat kalması durumunda da, yalnızca kendisi değil, ona bağlı olarak yaşamını sürdüren ailesi de maddi açıdan büyük bir sıkıntıya düşecektir. Bu tür olaylar, yalnızca bireyin değil, ailesinin de geleceğini tehdit eden ciddi sosyal ve ekonomik sonuçlar doğurmaktadır. İnsanlar bu tür durumların varlığı karşısında kendisini güvence altına almak istemektedir. İşte bu bağlamda hayat sigortası, bireylerin ölüm, yaşlanma veya çalışma gücünün kaybı gibi yaşamın kaçınılmaz gerçekleriyle karşı karşıya kalmaları durumunda, kendileri ya da yakınlarının ekonomik olarak korunmasını amaçlayan⁴⁴ bir can sigortası türü olarak karşımıza çıkmaktadır⁴⁵.

2.2.2. Kapsamı

Hayat sigortası, kişilerin yaşamlarına bağlı riskleri teminat altına alan, sigortalının ölümü veya belirli bir süre hayatta kalması gibi olaylara karşı ekonomik güvence sağlayan özel bir sigorta türüdür. Bu kapsamda, TTK md. 1487/1, hayat sigortası sözleşmesinin tanımını yaparak hukuki niteliğini ortaya koymaktadır. TTK md. 1487/1, “*Hayat sigortası ile sigortacı, belli bir prim karşılığında, sigorta ettirene veya onun belirlediği kişiye, sigortalının ölümü veya hayatta kalması hâlinde, sigorta bedelini ödemeyi üstlenir*” şeklinde kaleme alınmıştır. Hayat sigortaları, rizikonun gerçekleşmesi ile sigortacının, sigorta ettirene sözleşmede akdedilen meblağı, aylık irat ya da sermaye şeklinde ödemeyi taahhüt ettiği sigortalardır⁴⁶. Hayat sigortalarındaki amaç kişinin ölümü ya da belirli tarihe kadar hayatta kalması halinde sözleşmede akdedilen meblağın lehtara ödenmesidir⁴⁷. Bu husus aynı zamanda sigortacının ediminin sınırını tayin etmektedir⁴⁸. Zira hayat sigortalarında, rizikonun vuku bulması halinde doğan zararın sınırı tam olarak saptanamayacağı için akdedilen sigorta sözleşmesinde kararlaştırılan meblağ kadar olduğu kabul edilmektedir⁴⁹. Böylelikle akdedilen sigorta sözleşmesi çerçevesinde

⁴²Huebner, s.12.

⁴³Huebner, s.12.

⁴⁴Copeland, C. W. (2015). McGill’s Life Insurance, 10th Ed., The American College Press, s.1.3.

⁴⁵Çeker, M. (2004). Yargıtay Kararları Işığında Sigorta Hukuku (Çeker Yargıtay), Karahan Kitabevi, Adana, s.147.

⁴⁶Ünan, S. (1998). Hayat Sigortası Sözleşmesi, İstanbul, s.13.

⁴⁷Taşkın, M. (2019). Krediye Bağlı Hayat Sigortası Sözleşmesi, Onikilevha Yayınları, İstanbul, s.23.

⁴⁸Bozkurt, s.15.

⁴⁹Demir, s.58.

belirlenen meblağ, sigortacı tarafından ödenecek zarar miktarının sınırını oluşturmaktadır. Nihayetinde, taraflar arasında sigorta sözleşmesinde kararlaştırılan meblağ, sigortacının ediminin sınırını çizmekte, sigorta ettirene ya da lehtara ödenmektedir. Bunun yanı sıra, zarar sigortalarından farklı olarak can sigortalarında -ferdi kaza sigortası hariç- rizikonun muhakkak bir zarara vücut vermesi gerekmemektedir⁵⁰. Zira daha önce değindiğimiz üzere, ortaya çıkan zararın kesin şekilde saptanması mümkün değildir; bu yüzden sözleşmede akdedilen meblağ kadar olduğu varsayılmaktadır. Böylelikle ortaya çıkan zararın miktarı göz önüne alınmaksızın sigorta sözleşmesinde akdedilen tutarın ödenmesi esastır. Ayrıca zarar sigortalarından farklı olarak, sigortacının yükümlülüğünün doğabilmesi için mutlak surette bir zararın doğması da gerekli değildir; öngörülen olayın gerçekleşmesi yeterlidir⁵¹.

Sigorta sözleşmesinin geçerliliği, tarafların karşılıklı edimlerine ve rizikonun henüz gerçekleşmemiş olmasına bağlıdır. Bu çerçevede, hayat sigortalarında sözleşmenin kurulması kadar, sigortalanan riskin gerçekleşme zamanı da büyük önem taşır. TTK md. 1487/2, bu hususu açıkça düzenleyerek, hayatı sigortalanan kişinin, ilk prim ödenmeden önce vefat etmesi hâlinde, sigorta sözleşmesinin geçersiz olacağını hükme bağlamaktadır. TTK md. 1487/2’de “*Hayatı sigorta edilen kimse, ilk primin ödenmesinden önce ölmüşse sigorta sözleşmesi geçersizdir*” şeklinde düzenlenmiştir. Hayat sigortalarında, sözleşmenin konusunu sigortalının ölümü, maluliyeti ya da belirli bir tarihte hayatta bulunması gibi şahsa sıkı sıkıya bağlı rizikolar oluşturduğundan, sözleşmenin kurulabilmesi için sigortalı kişinin sözleşme anında hayatta olması zorunludur. Kanun koyucu öte yandan TTK md. 1487/2 sözleşmenin geçerli olabilmesi için aynı zamanda ilk prim ödenmesine kadar da kişinin hayatta olması gerektiğini düzenlemektedir. Böylelikle hayat sigortası akdedilirken hayatta olan bir kişi, prim ödeme günü gelmeden ölmüş ise artık akdedilen hayat sigortası sözleşmesinin geçerliliğinden bahsedilemeyecektir⁵².

2.2.3. Türleri

Hayat sigortaları, yalnızca teminat altına aldığı risk açısından değil; sözleşmenin kuruluş biçimi, ödeme şekli, poliçe süresi, lehtar tayini gibi çeşitli kıstaslar esas alınarak da sınıflandırılabilir. Bu kapsamda sigortalar, bireysel ya da grup şeklinde akdedilmiş olup olmamasına göre tasnif edilebileceği gibi⁵³; prim ödeme şekline, poliçenin vadesine ya da sigorta bedelinin ödeme tarzına göre de farklı kategorilere ayrılabilir. Ayrıca teminat kapsamı bakımından yalnızca ölüm riskine karşı yapılan sigortaların yanı sıra, gerek ölüm gerekse de hayatta kalma riskini birlikte teminat altına alan karma hayat sigortaları da söz konusudur. Böylelikle hayat sigortalarının farklı özellikler taşıyan ve farklı ihtiyaçlara yanıt verebilen bir özel bir sözleşme türü olarak da değerlendirilmelidir⁵⁴. Zira farklı amaçlar uğruna hayat sigortalarının günümüzde akdedildiğine rastlamak pek mümkündür. Sigorta ettirenin vefatı durumunda geride bırakacağı eşine veya çocuklarının geçimi adına, geçirdiği kaza neticesinde sakat duruma

⁵⁰Bozkurt Sigorta, s.19.

⁵¹Bozkurt Sigorta, s.21.

⁵²Kayhan/Bağcı s.57.

⁵³Ikeda, G. K. ve Putman, P. K. (1969). Credit life and credit disability insurance in Hawaii (Report No. 3). University of Hawaii, s. 4.

⁵⁴Graves, E. E. ve Christensen, B. A. (Eds.). (2002). McGill’s Legal Aspects of Life Insurance, 3rd Ed. The American College, s.23.

düşmesinin ardından maddi imkanının devam ettirme arzusu sebebiyle ya da çeşitli bakımlarını üstlendiği kimselerin vefatının ardından zarara uğramaması gibi çeşitli sebeplerle birçok farklı hayat sigortası akdedildiğini ve bu bağlamda çeşitli hayat sigortalarının varlığından söz edilmektedir. Dolayısıyla, bireylerin karşılaşabilecekleri farklı riskleri teminat altına alma ihtiyacı hasebiyle, günlük yaşamda karşımıza çıkan hayat sigortası türleri de çeşitlenmiştir. Bu bağlamda ferdi hayat sigortası, sigorta ettirenin kendi hayatına ilişkin olarak vefat ya da hayatta kalma gibi rizikoları teminat altına almayı amaçlamakta; maluliyet sigortası, kişinin kaza veya hastalık sonucu çalışma gücünü kısmen ya da tamamen kaybetmesi riskine karşı güvence sağlamaktadır. Öte yandan, eğitim sigortası; genellikle ebeveynin vefatı ya da maluliyeti halinde çocuğun eğitimine kesintisiz devam edebilmesini güvence altına almak üzere düzenlenmekte, sosyal bir fonksiyon da yüklenmektedir. Krediye bağlı hayat sigortası ise, özellikle banka kredilerinde teminat amacıyla düzenlenen ve kredi borçlusunun vefatı halinde kalan borcun sigorta bedelinden karşılanmasını amaçlayan bir tür sigorta türüdür⁵⁵. Krediye bağlı hayat sigortası araştırmamızın ileriki bölümlerinde etraflıca inceleneceği için, araştırmamızın bu bölümünde, konuyu bireysel hayat sigortası ve grup hayat sigortası olarak ikili ayırım yaparak ele alacağız.

2.2.3.1. Bireysel Hayat Sigortası

2.2.3.1.1. Ölüm İhtimaline İlişkin Sigorta

Hayat sigortaları esas itibarıyla kişinin ölümü, hayatta kalması ya da sakatlık gibi belirli olaylara karşı güvence sağlayan sigorta türleri arasında yer almaktadır⁵⁶. Ölüm rizikosuna karşı yapılan hayat sigortalarında, sözleşme süresi içerisinde sigorta ettirenin vefat etmesi durumunda, bu kişinin daha önce ödemiş olduğu primler karşılığında, sigorta sözleşmesinde belirtilen lehtar yahut yasal mirasçılara sigortacı tarafından belirli bir meblağ ödenmesi taahhüt altına alınmaktadır⁵⁷. Bu tür sigortaların temel amacı, sigorta ettirenin vefatından sonra geride kalanların özellikle ekonomik anlamda desteklenmesini sağlamaktır. Böylece, ölen kişinin ailesi ya da diğer hak sahipleri, vefat nedeniyle karşılaşabilecekleri maddi kayıplara karşı korunmuş olmaktadır.

2.2.3.1.2. Belirli Bir Tarihte Hayatta Kalınmasına İlişkin Sigorta

Hayat sigortalarının yalnızca ölüm rizikosuna karşı değil, aynı zamanda hayatta kalma ihtimaline yönelik olarak da düzenlenebileceğine önceki açıklamalarımızda yer vermiştik. Bu bağlamda, belirli bir tarihte hayatta kalınmasına bağlı olarak düzenlenen hayat sigortaları, sigorta ettirenin, sözleşme süresi boyunca prim ödemelerini yerine getirmesi ve sözleşmede öngörülen tarihte hayatta olması halinde, sigortacı tarafından belirlenen meblağın sigorta ettirene veya onun belirlediği lehtara ödenmesini konu edinen sigorta türlerindendir.

⁵⁵Rubin, H. W. (1978). Credit life insurance and its alternatives. The Journal of Consumer Affairs, 12(1), 145–153, s.145.

⁵⁶Tyagi, C. L. ve Tyagi, M. (2007). Insurance Law and Practice. Atlantic Publishers & Dist. s.21.

⁵⁷McGill, D. M. (1959). Life insurance. Richard D. Irwin, Inc. s.43.

2.2.3.1.3. Karma Sigorta

Sigorta ettirenin belirli bir tarihte hayatta kalması ve bu tarihten önce vefat etmesi ihtimaline karşı teminat sağlama arzusu, uygulamada oldukça yaygındır. Bu iki ihtimalin birlikte güvence altına alındığı sigorta türüne ise “karma hayat sigortası” adı verilmektedir. Karma sigorta, ölüm ve hayatta kalma rizikosunu içeren ve her iki durumda da sigortacının ödeme borcunu doğuran bir sigorta türüdür. TTK’da bu tür bir sigorta yapılmasına engel bir hüküm bulunmamaktadır. Dolayısıyla, sigorta ettirenin iradesi doğrultusunda, aynı poliçe kapsamında vefat halinde lehtara ödeme yapılması ve de sigorta süresinin sonunda sigorta ettirenin hayatta kalması durumunda, kendisine belirli bir meblağın ödenmesi mümkündür. İşte bu iki sigorta türünün kapsam altına alındığı ve bu şekilde ortaya çıkan sigorta türüne, karma sigorta adı verilmektedir⁵⁸.

2.2.3.2. Grup Hayat Sigortası

Grup hayat sigortası uygulaması, geçtiğimiz yüzyılın başlarında, kişinin vefatı halinde geride kalan eş ve çocuklarına maddi destek sağlamak amacıyla uygulanan geleneksel “yardım toplanması” yöntemine sistematik ve kurumsal bir alternatif olarak geliştirilmiştir⁵⁹. Bu uygulamanın zamanla daha organize, hukuki zemine dayalı ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşmasıyla, grup hayat sigortası müessesesi doğmuştur⁶⁰. Başlangıçta yalnızca çalışanların ölümü halinde ailelerine maddi güvence sağlama amacını taşıyan bu sistem, zaman içerisinde genişleyerek çok çeşitli riskleri kapsayan grup sigortası programlarına evrilmiştir. Günümüzde “grup sigortası” terimi, ortak birtakım özelliklere sahip, ancak farklı risk türlerine yönelik çeşitli sigorta ürünlerini içerecek biçimde kullanılmaktadır.

Hayat sigortalarının yalnızca bireysel temelde yapılması zorunlu değildir; zira birden fazla kişinin, belirli bir topluluk bünyesinde aynı sigorta sözleşmesi kapsamında sigorta edilmesi de mümkündür⁶¹. Bu uygulama, “grup hayat sigortası” olarak adlandırılmaktadır. Grup hayat sigortası kapsamında, çok sayıda birey, tıbbi tetkik zorunluluğu olmaksızın ve oldukça düşük primlerle, toplu bir sigorta sözleşmesi (poliçesi) altında güvence altına alınmaktadır. Bu tür sigortalar, bir sözleşme altında belirli bir grubun tüm üyelerinin veya çoğunluğunun sigortalanması durumunda söz konusu olmaktadır⁶². çoğunlukla bir işyerinde çalışan personelin, bir meslek grubunun üyelerinin veya bir derneğe üye kişilerin sigortalanması amacıyla yapılmaktadır. Söz konusu grup üyeleri, sigorta ettirenin belirlediği çerçevede sigortaya dahil edilmekte olup, bu kişilerin bireysel olarak ayrıca sigorta sözleşmesi akdetmelerine gerek bulunmamaktadır. Bu yönüyle, hem işverenler hem de çalışanlar açısından maliyet etkinliği ve erişilebilirlik bakımından önemli avantajlar sağlamaktadır⁶³. Bu tür poliçeler genellikle bir yıl süreli olup, her yıl yenilenebilir niteliktedir⁶⁴. TTK’nın Sigorta Hukuku

⁵⁸Kayıhan/Bağcı s.58.

⁵⁹Macleane, J. B. (1962). Life insurance (9th ed.). McGraw-Hill Book Company, Inc. s.369.

⁶⁰Macleane, s.369.

⁶¹Kayıhan/Bağcı s.58.

⁶²Oğuz, M. (2018). Hayat Sigorta Sözleşmelerinin “Uluslararası Finansal Raporlama Standardı 17: Sigorta Sözleşmeleri” Kapsamında Muhasebeleştirilmesi ve Raporlanması, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi, s.24.

⁶³Macleane, s.369.

⁶⁴Macleane, s.369.

başlıklı altıncı kitabı, grup sigortalarını ayrı bir madde çatısı altında ele almakta ve grup sigortasının temel kurallarını detaylıca düzenlemektedir⁶⁵.

2.3. Krediye Bağlı Hayat Sigortası Kavramı

2.3.1. Genel Olarak

Hayat sigortasının insanların vefatı, çalışma gücü kaybı ya da yaşlanma gibi durumları konu edinen ve buna yönelik akdedilen, sigorta ettirene yahut belirlemiş olduğu lehtara ödenmesini konu edinen can sigortasını ifade ettiğini, araştırmamızın hayat sigortası başlığında paylaşmıştık. Krediye bağlı hayat sigortası ise, bir kişinin vefatı üzerine, kredi borcunun ödenmesine olanak sağlayan, özel bir hayat sigortası mekanizması olarak tanımlanmaktadır⁶⁶. Kredi veren banka veya kuruluşlar, kredi kullanan müşterisine bu bağlamdaki sigorta sözleşmesini akdederek, kişinin kredi borcunun ödenmemesi sebebiyle meydana gelebilecek riskleri minimize etmeyi amaçlamaktadırlar. Kredi kullanan kimse, krediye bağlı hayat sigortası bağlamında sigorta ettirilerek ve rizikonun gerçekleşmesi halinde ödenmeyen kredi borcunun, sigorta şirketi tarafından ödenmesi söz konusu olmaktadır⁶⁷. Dolayısıyla, sigortalı kimsenin kredi kapsamındaki borcunun mirasçılara ya da kefiller nezdinde değil de sigorta ettiren kuruluş üzerinde doğmasını sağlamaktadır⁶⁸.

Krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesi, temelde kredi borçlusunun vefatı durumunda kalan borcun sigorta teminatı kapsamında karşılanmasını amaçlasa da, bu sigorta türünün kapsamı yalnızca ölüm rizikosu ile sınırlı değildir. Nitekim uygulamada maluliyet, ağır hastalık veya kaza sonucu meydana gelebilecek iş gücü kaybı gibi rizikolar da sözleşmeye dahil edilmek suretiyle teminat kapsamı genişletilebilmektedir. Bu sayede, yalnızca ölüm değil; borçlunun ödeme kabiliyetini ortadan kaldıran diğer ciddi durumlar da sigorta koruması altına alınmış olmaktadır. Uygulamada krediye bağlı hayat sigortası sözleşmeleri çoğunlukla bankalar ve ilgili sigorta kuruluşları aracılığıyla gerçekleştirilmekte ve genellikle kredi kullandırımı sırasında kredi sözleşmesiyle eş zamanlı olarak kişilere sunulmaktadır. Bu yönüyle banka, kredi sağlayıcı ve sigorta sözleşmesine taraf olan ya da aracı sıfatıyla hareket eden bir kurum olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bu sigorta uygulamasının, sigorta primlerinin kredi taksitlerine eklenmesi veya kredi meblağına dahil edilmesi suretiyle, kredi maliyetini artırıcı bir etki doğurduğu da açıktır. Zira kredi borçlusunun, faiz ve de sigorta primi yükümlülüğünü birlikte üstlenmesi, toplam geri ödeme tutarının yükselmesine yol açmaktadır.

Hayat sigortasının özel bir hali olarak ansak da hayat sigortasının kişinin vefatı üzerine maddi yardım sağlamayı amaçlaması; krediye bağlı hayat sigortasının ise, kredi tutarının kapanmasını hedeflemesi⁶⁹ bakımından aralarında keskin bir çizgi olduğunu da kabul etmek gerekmektedir. Zira krediye bağlı hayat sigortası, kişinin sigorta şirketi ya da teklif edilen banka tarafından sağlanan kredi taksitleri ve primlerinin ödenmesiyle

⁶⁵Bkz. TTK md.1496.

⁶⁶Yongalık, A. (2002). Hukuki Açından Kredi Hayat Sigortası, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, Ankara, s.5.

⁶⁷Yongalık, s.5.

⁶⁸Yongalık, s.18.

⁶⁹Süzel, C. (2017). Sigorta Hukukunun Bazı Güncel Sorunlar, İstanbul, On İki Levha Yayıncılık, s.97.

beraber⁷⁰; kredi borcunu kapamak adına kullanılan bir mekanizmadır. Bu sigorta, kredi ödeme planının içerisinde kendisine yer bulduğundan, kişinin ekonomik gücüne göre planlama sağlanmaktadır. Öte yandan, krediye bağlı hayat sigortası sözleşmeleri, bankalar ya da sigorta şirketleri tarafından, özel koşullar ve ihtiyaçlar dikkate alınarak farklılaştırılabilir nitelikte sunulabilmektedir⁷¹. Bu çerçevede, krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesinde sunulan teminatın kapsamı; sigorta ettirenin yaşı, mesleki faaliyeti, kredi tutarı, vade süresi ve sağlık durumu gibi kişisel ve ekonomik kriterler göz önünde bulundurularak belirlenmektedir. Böylece sigorta sözleşmesi, her bir bireyin risk profiline uygun şekilde özelleştirilmekte ve kredi ilişkisine özgü ihtiyaçlara yanıt verecek nitelikte düzenlenebilmektedir. Yukarıda da ifade ettiğimiz üzere, sigorta ettirenin malullük, kaza veya hastalık gibi durumlarla karşılaşması halinde, sözleşme kapsamına bu risklerin dahil edilmesi suretiyle sigortacı tarafından ödeme yapılması, krediye bağlı hayat sigortasının kişiye özel olarak şekillendirilebilmesinin somut bir yansımasıdır. Bu tür teminat genişletmeleri, yalnızca ölüm rizikosuna karşı değil, aynı zamanda sigorta ettirenin yaşam kalitesini etkileyen diğer olumsuzluklara karşı da koruma sağlamaktadır. Böylelikle, sigorta sözleşmesi daha esnek ve çok yönlü bir güvence aracı niteliğine kavuşmaktadır. Gerek ölüm gerekse de malullük, hastalık veya kaza gibi farklı risklerin aynı anda teminat altına alınması halinde, karma nitelikli krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesinin akdedilmesi söz konusu olmaktadır⁷².

2.3.2. Diğer Sigorta Türleri ile Karşılaştırılması

2.3.2.1. Hayat Sigortası ile Karşılaştırılması

Krediye bağlı hayat sigortası, genel anlamda hayat sigortalarının bir alt türü olarak değerlendirilse de, yapısı ve işlevi itibarıyla bazı yönlerden hayat sigortalarından ayrılmakta ve bu farklılıklar sayesinde sui generis bir nitelik kazanmaktadır⁷³. Zira hayat sigortası sözleşmesinde amaç, sigortalının yaşamına ilişkin bir riskin gerçekleşmesi halinde doğacak ekonomik ihtiyaçların karşılanması iken; krediye bağlı hayat sigortasında bu amaç, kredi borcunun ifasını teminat altına alma işlevi ile karşımıza çıkmaktadır.

Krediye bağlı hayat sigortası, kredi borçlusunun vefatı üzerine, kredi alacağını kapsam altında tutan, kredi borcunun ödenmesine ilişkin güvence sunan bir sigorta türüdür⁷⁴. Hayat sigortalarında temel amaç, sigortalının ölümü hâlinde geride kalanlara, yani lehtar olarak belirlenen yakınlarına veya yasal mirasçılara maddi bir güvence sağlanmasıdır⁷⁵. Bu tür sigortalar, bireyin ölümü sonrası ortaya çıkacak ekonomik sıkıntıları hafifletmek, bakmakla yükümlü olduğu kişilerin yaşam standartlarının

⁷⁰Ünan, S. (2017). Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap Sigorta Hukuku (Ünan Şerh) C. III, 1. B., Onikilevha Yayıncılık, İstanbul, s.4.

⁷¹Rubin, H. W. ve Zuger, P. A. (1975). Prospects for selling life insurance through retail banking outlets. The Journal of Risk and Insurance, 42(2), 303–312., s.303-304.

⁷²Yongalık, s.7-8.

⁷³Sigorta sözleşmesinin hukuki niteliği tartışmalıdır. Bir görüş; sözleşmenin niteliği itibarıyla bir iş görme sözleşmesi olduğunu savunurken; ikinci bir görüş ise sui generis niteliğinde bir nitelik taşıdığını zira Alman hukukunda da bu görüşün hakim olduğunu savunmaktadır. Birinci görüş için bkz. Kender, s.187-188; ikinci görüş için bkz. Çeker, s.56.

⁷⁴Ünan Şerh, s.214.

⁷⁵Steuer, A. (2010). Questions and answers on life insurance: The life insurance toolbook (3rd ed.). Life Insurance Sage Press. s.3.

korunmasına katkı sunmak amacı taşımaktadır. Buna karşın, krediye bağlı hayat sigortasında amaç çok daha farklı ve belirgindir. Bu tür sigorta sözleşmeleri, esasen sigortalının ölümünün ardından, geride kalan kredi borcunun sigorta bedeli ile karşılanması suretiyle, kalan bakiye borç tutarının ödenmesi söz konusudur. Dolayısıyla burada öne çıkan unsur, sigortalının yakınlarını güvence altına almaktan ziyade, kredi borcunun ifasını sağlama amacıdır. Başka bir ifadeyle, krediye bağlı hayat sigortası, doğrudan bir sosyal güvence aracı olmaktan çok, muhtemel bir zararı karşılamaya yönelik teminat altına alınmasına hizmet eden bir sözleşmedir⁷⁶. Krediye bağlı hayat sigortası sözleşmelerinde, sigortalının vefatı ya da sigorta teminatı kapsamındaki diğer hâllerin gerçekleşmesi durumunda, ödeme yapılacak taraf önceden belirlidir. Sigorta bedeli, doğrudan sigorta ettirenin kredi borcunun ifasına tahsis edilmek üzere, kredi veren kuruluşa ödenir. Dolayısıyla sigorta ilişkisi kapsamında ödeme yapılacak kişi veya kurum belirlenmiş haldedir. Buna karşılık, hayat sigortalarında lehtar olarak birden fazla kişi tayin edilebilmekte; hatta lehtar hiç belirlenmemişse, sigorta bedelinin yasal mirasçılara ödenmesi söz konusu olabilmektedir. Bir diğer fark ise, primlerin belirlenme usulü bakımından ortaya çıkmaktadır. Hayat sigortalarında prim tutarı, esasen sigortalının bireysel özellikleri dikkate alınarak tespit edilmektedir. Bu bağlamda sigortalının yaşı, sağlık durumu, cinsiyeti, mesleki riskleri ve yaşam tarzı gibi kişisel faktörler prim hesaplamasında doğrudan etkili olmaktadır⁷⁷. Nitekim, bu tür sigortalarda birey temelli risk değerlendirmesi esastır ve sigorta ettirenin taşıdığı risk arttıkça, ödemesi gereken prim de artış göstermektedir. Krediye bağlı hayat sigortasında ise bu değerlendirme yaklaşımı biraz daha farklılaşmakta, bireysel özelliklerle birlikte kredi ilişkisinin unsurları ön plana çıkmaktadır. Bu çerçevede, prim hesaplamasında genellikle alınan kredinin tutarı, vadesi ve geri ödeme planı gibi finansal unsurlar belirleyici olmaktadır. Özellikle kredi süresinin artması ve tutar büyüdükçe primin de buna paralel olarak artması söz konusudur. Her ne kadar sigortalının yaşı ve sağlık durumu gibi hususlar da göz önünde bulundurulsa da krediye bağlı hayat sigortasında bu etkenlerin ağırlığı hayat sigortalarına nazaran görece daha sınırlıdır⁷⁸. Bunu takiben ödeme koşullarındaki farklılıklara göz attığımızda, krediye bağlı hayat sigortasında, kredi borcu ödendiğinde sona ererken veya kredi yeniden yapılandırıldığında devam eder iken; diğer hayat sigortalarında ise, sigortalının ölümü kesin riziko sebebidir dolayısıyla kapsam altındadır ve ödeme bunu takiben yapılmaktadır.

Kapsam ve işlev bakımından krediye bağlı hayat sigortası, klasik hayat sigortası türlerinden farklılık arz eden özel bir sigorta türüdür. Bu sigorta türünde temel amaç, kredi borçlusunun yaşam süresi boyunca karşılaşılabileceği belirli riskler –özellikle ölüm riski– karşısında, kredi veren kurumun alacağını güvence altına almak ve borçlunun vefatı veya poliçe kapsamına dahil edilmişse malullük ya da kaza gibi durumların gerçekleşmesi halinde, bakiye kredi borcunun doğrudan sigorta şirketi tarafından karşılanmasını temin

⁷⁶Taşkın, s.25.

⁷⁷Nitekim hayat sigortalarında prim, sigortalının yaşı, hastalık durumu, geçmiş olduğu kaza ve çeşitli faktörlere bağlı olarak belirlenmekte ve sözleşme bu doğrultuda verilen bilgilerce kurulmaktadır. Bu hususta, hayat sigortalarında, sigortalı tarafından verilen yanlış ya da eksik bilgi paylaşımı, sözleşmeye ilişkin esaslı durumlara yönelik değişiklik olarak kabul edilmesi gerektiğinden, sigortacının sigorta sözleşmesinden cayabilme imkanı bulunmaktadır. Bkz. TTK md. 1497.

⁷⁸Hensler, D. R., Pace, N. M., Dombey-Moore, B., Giddens, B., Gross, J. ve Moller, E. K. (2000). Credit life insurance premium overcharging litigation: Inman v. Heilig-Meyers. In D. R. Hensler, N. M. Pace, B. Dombey-Moore, B. Giddens, J. Gross, & E. K. Moller, Class action dilemmas: Pursuing public goals for private gain (pp. 225–253). RAND Corporation, s.226.

etmektedir. Buna karşılık, diğer hayat sigortalarında amaç, sigortalının yaşam süreci boyunca karşılaşılabileceği risklere karşı, genellikle bireyin yakınlarının ya da belirlenmiş lehtarların finansal güvenliğini sağlamaktır. Bu sigorta türlerinde, sigorta bedeli, sigortalının vefatı veya hayatta kalma gibi öngörülen durumların gerçekleşmesiyle birlikte, doğrudan lehtarlara ya da sigorta ettirene ödenmekte; böylece rizikonun doğurduğu kişisel veya ailevi ekonomik kayıplar telafi edilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca, krediye bağlı hayat sigortasının klasik hayat sigortası türlerinden ayrıştığı bir diğer önemli fark ise, sözleşmenin kurulması aşamasında genellikle tıbbi muayene şartının aranmamasıdır.

2.3.2.2. Kredi Sigortası ile Karşılaştırılması

Kredi sigortaları, günlük kullanımda sıklıkla “kredi ödeme güvencesi” ifadesiyle anılmakta olup, borçlunun belirli nedenlerle ödeme gücünü kaybetmesi halinde, kredi borçlarının teminat altına alınmasını amaçlayan sigorta türlerindendir. Bu sigorta, özellikle borçlunun işsiz kalması, geçici ya da kalıcı iş göremezlik gibi durumlarla karşılaşması hallerinde devreye girerek, borçlunun mali yükümlülüklerini üstlenmek suretiyle kredi verenin ve borçlunun menfaatlerini koruma altına alır⁷⁹. Kredi sigortalarının temel amacı, kredi borcunun güvence altına alınması olmakla birlikte, bu amacın gerçekleştirilme şekli bakımından krediye bağlı hayat sigortasından ayrıldığı noktalar mevcuttur. Krediye bağlı hayat sigortasında, teminat genellikle sigortalının vefatı, ağır malullüğü ya da bazen sigorta kapsamına dahil edilmişse kaza ve hastalık hallerinde sağlanmakta; bu kapsamda sigortalının yaşamına ilişkin riskler öne çıkmaktadır. Kredi sigortasında ise öncelik, borçlunun ekonomik faaliyetlerini sürdürememesi sonucu doğacak ödeme aksaklıklarının bertaraf edilmesine yöneliktir. Dolayısıyla kredi sigortası, daha çok iş gücü kaybı, geçici iş göremezlik ya da gelir yetersizliği gibi durumları konu alırken; krediye bağlı hayat sigortası, kişinin yaşamı ile doğrudan ilintili risklere karşı koruma sağlamaktadır. Bu yönüyle her iki sigorta türü, kredi borcunu güvence altına alma işlevinde buluşsa da koruma sağladıkları rizikolar ve işleyiş biçimleri bakımından birbirlerinden ayrılmaktadır.

Krediye bağlı hayat sigortası, temel itibarıyla bir can sigortası niteliği taşımaktadır. Zira bu sigorta türü, bireyin yaşamına bağlı riskleri -özellikle ölüm ve bazı hallerde malullük, hastalık veya kaza gibi durumları- teminat altına almaktadır. Can sigortaları kategorisine dâhil edilmesinin nedeni de, doğrudan kişinin yaşam sürecine bağlı olayları konu edinmesidir. Bu yönüyle krediye bağlı hayat sigortası, bireyin yaşamı ile doğrudan bağlantılı bir güvence sistemi sunar. Buna karşılık kredi sigortaları ise, genel yapı itibarıyla zarar sigortası kapsamında değerlendirilir. Çünkü burada esas korunan menfaat, bireyin yaşamı değil, ekonomik faaliyetlerine ilişkin düzenli ödeme kabiliyetidir. İşsizlik, geçici iş göremezlik veya gelir kaybı gibi durumlar, kredi sigortalarının konusunu oluşturur ve bu gibi hallerde oluşabilecek zararın telafisi amaçlanır. Dolayısıyla kredi sigortaları, doğrudan ekonomik zararların giderilmesine yönelik bir teminat sunar. Krediye bağlı hayat sigortası, borcun kapsamını güvence altına almaktaysa da nihayetinde ölüm halini konu edinen bir sigortadır. Oysa ki kredi sigortası riziko bakımından ölüm halini değil, kişinin borcunu ödeyememesi halini bir diğer deyiş ile kişinin işsizlik, iflas, icra ya da konkordato ilanı gibi sebeplerle temerrüt haline

⁷⁹Neifeld, M. R. (1938). What Consumer Credit is. The Annals Of The American Academy Of Political and Social Science, 196, 63–73., s.63-64.

düşmesini ve bu sebepten borcunu ifa edememesi haliyle de uğrayacağı zararı teminat kapsamına almaktadır⁸⁰.

2.4. Tarihsel Süreç

2.4.1. Genel Olarak

Sigorta kavramı, günümüz hukukunda ortaya çıkabilecek tehlikeleri kontrol altına almak ve bireylerin ekonomik açıdan güvence altında bulunmalarını sağlamak üzere geliştirilen modern bir hukukî ve ekonomik araç olarak değerlendirilse de, bu kurumun tarihsel kökenleri oldukça eskiye dayanmaktadır. İnsanlık tarihinin ilk dönemlerinden itibaren bireylerin, çeşitli tehlikeler karşısında topluluk dayanışmasına yönelerek riskleri paylaşma yoluna gittikleri görülmektedir. Sigortanın ilk ortaya çıkışını tespit edebilmek mümkün olmasa da⁸¹ ilk izlerine, Babillerde rastlanıldığı ileri sürülmektedir. Hammurabi Kanunları kaçakçıların ya da haydutların saldırısına maruz kalan kervanların zararlarını, diğer kervanlar arasında paylaştırılması gerektiğinin kabul edildiği söylenmektedir⁸². Modern anlamda sigorta kavramına denk düşecek sigortacılık uygulamalarının kökenlerine, 14. yüzyılda İtalyan deniz tüccarları tarafında rastlamak mümkündür⁸³. Bu bağlamda, sigorta kavramı, çağdaş anlamda şekillenmeden önce, ticari hayatın gelişmesiyle birlikte deniz ticareti gibi riskli alanlarda, taraflar arasında belirli bir teminat sistemi oluşturulması amacıyla uygulanmaya başlamıştır. Zira Fenikeli tüccarlar dahi kayıp riskini azaltabilmek için taşıyacak olan malları bölerek, ayrı ayrı gemilere yüklediği bilinmektedir⁸⁴.

Hayat sigortasının da tarihsel olarak tam olarak ne zaman ve nerede ortaya çıktığını kesin bir biçimde tespit etmek mümkün değildir. Tıpkı deniz sigortalarında olduğu gibi, hayat sigortasının da ilk ortaya çıkışına ilişkin kayıtlar, zamanla kaybolmuştur. Fakat bilinen şudur ki, 1762 yılına kadar uygulanan hayat sigortaları yalnızca geçici bir süre ile uygulama alanı bulmuştur. İlk izlerine ise Roma öncesi zamanda rastlanmaktadır. Ortaçağdaki Loncaların, kendi çatısı altındaki üyelere bir tür hayat sigortası imkanı sunduğu söylenmektedir⁸⁵.

Hayat sigortasının özel bir türü olan krediye bağlı hayat sigortasının izlerine ise yakın tarihte rastlanmaktadır. 20. yüzyılın ortalarında bireylerin alım gücü ve gelecekteki kazançları gözetilerek ortaya çıkan kredi kavramı kendisine geniş bir yer bulmuştur. Özellikle bankacılık işlemlerinin artması ve buna bağlı olarak kredi ve. kredi kartı gibi ekonomik mekanizmaların kullanılması giderek yaygın bir hal aldığı gerçektir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra ise tüketim ürünlerine olan taleplerde keskin bir artış yaşanarak, otomobil, ev aletleri ve diğer tüketim mallarının satın alımında kredi mekanizması kullanımı artık hayati bir önem kazanmış ve giderek yaygınlaşmaya başlamıştır⁸⁶. Tüm bunların akabinde kredi kullanımının yaygınlaşması, ödenmeme rizikosunu beraberinde

⁸⁰Taşkın, s.32-33.

⁸¹Howe, J. (1989). Insurance Of A Life: Principles and Practice. Witherby Company Limited Press, s.3.

⁸²Buckley, A. J. (2012). Insurance law. 3rd Ed. Round Hall, s.1.

⁸³Birds, J. (2013). Bird's Modern Insurance Law. 9th Ed. Sweet & Maxwell, s.1.

⁸⁴Abraham, K. S. ve Schwarcz, D. (2010). Insurance Law and Regulation, Sixth Edition, Thomson Reuters/Foundation Press. s.1.

⁸⁵Howe, s.3.

⁸⁶Fagg, G. (2004). Credit-Related Insurance, Creditre Corporation, Texas, s.2.

getirmiş ve bu tehlikeyi azaltacak teminatlar kendine vücut bulmaya başlamıştır; krediye bağlı hayat sigortası da bu çatı altındaki yerini almıştır⁸⁷.

2.4.2. Dünyadaki Gelişimi

Sigorta sistemi, bireylerin yaşamları süresince karşılaşılabilecekleri hastalık, doğal afet, işsizlik, hırsızlık ve yangın gibi çeşitli rizikoların meydana getirebileceği olumsuz sonuçlara karşı ekonomik güvence sağlamak amacıyla geliştirilmiş, kolektif dayanışma esasına dayalı bir hukuki koruma müessesesidir⁸⁸. Sigortacılık faaliyetlerine benzer uygulamalara, tarihsel süreçte ilk kez yaklaşık dört bin yıl önce, ticaretin zorunlu kıldığı bir ihtiyaç olarak Babil uygarlığında rastlanmaktadır⁸⁹. Modern anlamda sigorta sisteminin temelleri ise, ilk kez 14. yüzyılda atılmış ve bu müessese uzun yıllar boyunca yalnızca zarar sigortası diğer bir ifadeyle tazminat esaslı teminat ilişkileri şeklinde varlık göstermiştir⁹⁰. Hayat sigortasının çağdaş yapısına temel teşkil eden ilk uygulamalar, Antik Yunan ve Roma dönemlerine kadar uzanmaktadır⁹¹. Ancak buna rağmen, hayat sigortasının bugünkü anlam ve içeriğiyle uygulanabilir hale gelmesi, 17. yüzyılda mümkün olabilmıştır⁹².

Krediye bağlı hayat sigortasının ortaya çıkışı ise daha yeni bir döneme tekabül etmektedir. Ekonomik ilişkilerin zaman içerisinde karmaşıklaşması ve bankacılık sektörünün hızla gelişmesi, özellikle kredi işlemlerinde dikkate değer bir artışa yol açmıştır⁹³. İkinci Dünya Savaşı sonrasında, tüketim mallarına yönelik talebin ciddi biçimde artması, bireyleri yüksek bedelli malların, özellikle de otomobil gibi ürünlerin finansmanı amacıyla bankalardan kredi temin etmeye yöneltmiştir⁹⁴. Bu süreçte kredi kartı kullanımının da yaygınlaşmasıyla, kredi işlemleri günlük hayatın ayrılmaz bir unsuru haline gelmiştir. Ancak, kredi işlemleri yalnızca kâr odaklı değil, aynı zamanda kredi veren açısından risk taşıyan işlemlerdir. Bu nedenle, kredi borcunun ödenmemesi riskine karşı çeşitli güvence mekanizmaları geliştirilmiş ve krediye bağlı hayat sigortası bu kapsamda bir teminat aracı olarak işlev kazanmaya başlamıştır⁹⁵.

Krediye bağlı hayat sigortasının ilk uygulamasına, nispeten yakın bir zaman dilimi olan 1917 yılı işaret edilmelidir. İlk uygulama alanını, 1917 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'nde, Arthur J. Morris tarafından kurulan Morris Plan Insurance Society tarafından akdedilen sözleşmeler ile bulunduğu kabul edilir⁹⁶. Morris, borçlunun ölüm veya sakatlık halinde kredinin temelini oluşturan kazanç gücünü kaybedeceğini fark etmiştir. Morris'in konsepti, kredide bir kefil bulunmasını zaruri görmekteyse de o günlerde borçluya kefil olan kimselerden tahsilat yapabilmenin kolay olmayışı, hoş karşılanmamaktaydı. Morris konseptindeki bu eksikliği tamamlayabilmek adına sigorta mekanizmasının uygulanması gerektiğini fark ederek, dönemin önemli sigorta şirketleri

⁸⁷Yongalık, s.1.

⁸⁸Kender, s.1.

⁸⁹Arseven, s.8.

⁹⁰Taşkın, s.6.

⁹¹Arseven, s.9.

⁹²Arseven, s.11.

⁹³Fagg, s.1-2.

⁹⁴Fagg, s.2.

⁹⁵Yongalık, s.1.

⁹⁶Frederick G. Davis, Wayne E. Etter, Harry Blythe ve Peter F. Freund. Law And Contemporary Problems, Autumn, 1968, Vol. 33, No. 4, Consumer Credit Reform (Autumn, 1968), PP. 718-736.

ile iletişim kurdu. Sigorta şirketleri ise yeterince istatistik ve veri olmayışı hasebiyle bu yeni ortaya çıkan konsepti denemek de çok istekli olmadılar. Morris ise yılmayarak 1917’de “*hiçbir adamın borcu onun ardından yaşamamalı*” mottosuyla “Morris Plan Insurance Society” şirketini kurmuştur. Devamında ise ilk krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesini akdetmiştir⁹⁷.

Amerika Birleşik Devletleri’nde ilk kez 1917 yılında uygulama alanı bulan krediye bağlı hayat sigortası sözleşmeleri, yaklaşık kırk yıl sonra Avrupa kıtasına da sirayet etmiştir. Bu bağlamda, 1955 yılında İsviçre’de ilk kez krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesi akdedilmiş; kısa bir süre içinde Almanya’da da benzer uygulamalara geçilmiştir. Avrupa ülkeleri bakımından krediye bağlı hayat sigortasının gelişimi oldukça hızlı olmuş; söz konusu sigorta türü kısa sürede geniş bir yaygınlık kazanmıştır. Böylelikle, bu sigorta türü, yalnızca bireylerin kredi borçlarının teminat altına alınmasını sağlamakla kalmamış, aynı zamanda sigorta sektöründe de önemli bir alan oluşturarak, uygulama ve mevzuat düzeyinde çeşitli yeniliklerin gündeme gelmesine öncülük etmiştir⁹⁸.

2.4.3. Türkiye’deki Gelişimi

Sigortacılık faaliyetlerinin görece daha geç geliştiği Türkiye’de⁹⁹ krediye bağlı hayat sigortasının temelleri 1980’li ve 1990’lı yıllarda atılmıştır. 1980’lerde özel sektör bankacılığının kademeli şekilde büyümesi ve 1990’lı yıllarda finansal piyasaların serbestleşmesiyle birlikte bu sigorta türü, Türk sigorta pratiğinde kendine yer bulmuştur. Başlangıçta yalnızca bankaların sunduğu sınırlı bir teminat ürünü olan krediye bağlı hayat sigortası, 2000’li yıllarda özel sigorta şirketlerinin devreye girmesiyle daha yaygın, erişilebilir ve çeşitlendirilebilir bir uygulama haline dönüşmüştür. Bu gelişim süreciyle birlikte, krediye bağlı hayat sigortası, yalnızca bankaların sunduğu bir ek hizmet olmaktan çıkıp, sigorta sektöründe standart bir müessese halini almıştır. Son 10-20 yıl içinde ise özellikle bireysel kredilerin yaygınlaşmasıyla en çok tercih edilen sigorta türlerinden biri olmuştur. Bu rağbetin temelinde, kredi kuruluşlarının kredi kullandırımı sırasında bu sigortayı bir tür ön koşul olarak ileri sürmeleri yatmaktadır¹⁰⁰.

2.5. Anglo Sakson Uygulamalarında Krediye Bağlı Hayat Sigortası

Çalışmamızın bu bölümünde, Anglo-Sakson hukuk sistemine mensup ülkelerden Amerika Birleşik Devletleri ile İngiltere’nin konuyu ele alış biçimleri incelenecektir. Bu kapsamda, krediye bağlı hayat sigortasının, hayat sigortasıyla olan yakın ilişkisi dikkate alınarak, krediye bağlı hayat sigortası düzenlemeleri ile hayat sigortasına yaklaşımlarına yer verilecektir.

2.5.1. ABD

ABD’de krediye bağlı hayat sigortaları 1900’lü yılların başında filizlenmeye başlamış iken hayat sigortasının tarihçesi ise daha eskiye dayanmaktadır. İlk Amerikan

⁹⁷Fagg, s.11.

⁹⁸Taşkın, s.7.

⁹⁹Kabukçuoğlu Özer, D. (2014). Mukayeseli Hukukta ve Uygulamada Hayat Sigortası, Ankara, s.13.

¹⁰⁰Taşkın, s.11.

hayat sigortası karşılıklı yardım dernekleri 1759 yılında Presbiteryen bakanları sigortalamak için kurulmuştur¹⁰¹. Morris tarafından başlatılan krediye bağlı hayat sigortası uygulaması ise, 1917 yılından itibaren özellikle Amerika Birleşik Devletleri'nde istikrarlı bir büyüme göstermiş ve kısa sürede yaygın bir finansal güvence aracı haline gelmiştir. Morris Plan Insurance Society aracılığıyla ilk kez hayata geçirilen bu model, bireylerin borçlarının yaşamlarını kaybetmeleri halinde yakınlarına intikal etmeden sigorta kapsamında karşılanmasını amaçlamış, böylece sosyal ve ekonomik güvenliği güçlendirmiştir. Uygulama, sigorta sektörü ve de kredi piyasaları açısından olumlu sonuçlar doğurmuş; 1917 ile 1941 yılları arasında geniş bir kabul görerek sigortacılık sisteminin önemli bir parçası haline gelmiştir. Ancak, bu yükselişin önüne geçen gelişmeler İkinci Dünya Savaşı sonrasında yaşanmıştır. Savaş sonrası dönemde, Amerikan Merkez Bankası işlevi gören Federal Reserve System (FRS) tarafından çıkarılan "Regulation W" isimli düzenleme, bankalar ve bağlı kuruluşlarının tüketici kredileri üzerindeki faaliyetlerine ciddi sınırlamalar getirmiştir. Bu düzenlemenin temel amacı, savaş sonrası dönemde yaşanabilecek olası ekonomik istikrarsızlığı kontrol altına almak ve tüketici harcamalarını dengelemektir. Regulation W kapsamında getirilen sınırlamalar, tüketici ürünlerinin satın alımında ciddi bir azalmaya sebebiyet vermiştir. Bu azalma, doğrudan doğruya kredi kullanımını ve dolayısıyla krediye bağlı sigorta sözleşmelerine olan ihtiyacı da olumsuz yönde etkilemiştir. Özellikle tüketici kredilerine yönelik bu düzenlemelerin bir sonucu olarak, krediye bağlı hayat sigortasının uygulama alanı ilk yıllardaki genişliğini yitirmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesinin ardından, Amerikan ekonomisinde yaşanan canlanma ve tüketici güvenindeki artış, krediye bağlı hayat sigortası uygulamalarını yeniden canlandırmıştır. Savaş sonrası dönemde tüketim mallarına yönelik talebin hızla yükselmesi ve kredi olanaklarının genişletilmesi, bu tür sigorta sözleşmelerine olan ilgiyi de doğrudan artırmıştır. Nitekim 1946 ile 1956 yılları arasında, tüketici harcamalarındaki artışla birlikte sigorta kredilerindeki yükümlülükleri oranı da bir hayli artara yaklaşık %38 oranında artış göstermiştir. Sigortadaki bu büyüme, eyalet yasaları tarafından da göz ardı edilmeyerek, sigorta uygulama alanlı destekler şekilde artırılmıştır¹⁰². Amerikalılar savaş sonrası ekonomik gelişmelerin ışığında ve taksitli kredi olanakları sayesinde geniş bir tüketici ürün yelpazesine kavuşmuş; otomobiller, televizyonlar veya diğer küçük ev aletleri artık onlar için birer ihtiyaç haline gelmiştir. Enflasyonun da artmasıyla birlikte tüketici ürünlerinin maliyetinde yükselmiş ve tüm bunların neticesinde sigorta poliçesi başına düşen ortalama yıllar içerisinde ivme kazanarak artış göstermiştir¹⁰³.

Krediye bağlı hayat sigortası, hayat sigortalarıyla bağlantılı olduğundan, çalışmamızda ABD'de de hayat sigortasının nasıl ele alındığını da incelemekte fayda

¹⁰¹Stempel, J. W., Swisher, P. N. ve Knutsen, E. S. (2011). Principles of insurance law (p. 1289). LexisNexis, s.54.

¹⁰²Araştırmalar federal gücün büyümesinin hayat sigortası için birçok sorun yaratmasını öngörürken aynı zamanda sınırsız bir imkanı da beraber getireceğini ortaya koymaktadır. Bkz. Thore, E. M. (1960). Current developments and problems in life insurance. The Journal of Insurance, 27(1), 29-36., s.30.

¹⁰³Fagg, G. ve Angela, H. (1991). A Study Guide for Credit Life and Disability Insurance. Creditre Corporation, s.15.

görüyoruz. ABD’de hayat sigortalarına baktığımızda¹⁰⁴, ölüm ve yaşama riskleri ana faktör olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁰⁵. Bu bağlamda genellikle hayat sigortasının iki ana form üzerinde kategorize edilmektedir. Bunlar belirli süreli hayat sigortası ve kalıcı hayat sigortasıdır. Belirli süreli hayat sigortasında, sigorta ettiren beş yıllık ya da on beş yıllık belirli bir süre göz önüne alınarak hayat sigortası akdedebilmektedir. Bu süre zarfı içerisinde prim sabit olarak belirlenip, sözleşme süresince aynı şekilde devam ettirebileceği gibi daha önceden sözleşmede kararlaştırılan oranda artış da eklenerek devam ettirebilmektedir¹⁰⁶. Kalıcı hayat sigortasında ise sigorta ettiren ömür boyu sigorta sözleşmesi altındadır ve vergiden muaf şekilde nakit geliri elde etmektedir. Bu nakit değer, poliçe sahibi öldüğünde varisin alacağı meblağdan farklıdır. Buradaki nakit değer, sigortanın iptali halinde poliçe sahibine ödenmektedir. Bunun dışında, sigorta ettirenin bu nakit değerden borç alma imkanı da bulunmaktadır. Her ne kadar kalıcı hayat sigortalarının farklı türleri olsa da tüm kalıcı hayat sigortalarında poliçenin belirli bir nakit değer içermesi hasebiyle, belirli hayat sigortasından ayrılarak daha az sigorta teminatı sunulmaktadır. Tüm hayat sigortalarında ise bireysel ve grupça akdedilme imkanı vardır¹⁰⁷. Amerika Birleşik Devletleri’nde hayat sigortaları, hukuki temelleri ve uygulama esasları bakımından üç temel prensip üzerine inşa edilmiştir. Bu prensipler, sigorta ilişkisinin sağlıklı ve adil bir şekilde yürütülmesini temin eder. İlk olarak, dürüstlük kuralları ve liyakat ilkesi, tarafların karşılıklı iyi niyetle hareket etmelerini zorunlu kılarak, sigorta sözleşmesinin güvenilirliğini ve sürdürülebilirliğini sağlamaktadır. İkinci olarak, sigorta menfaati prensibi, sigortalının veya lehtarın sözleşmeye dayalı olarak gerçek ve meşru bir ekonomik çıkarının bulunmasını şart koşmaktadır. Son olarak, tazminat ilkesi, sigorta sözleşmesinde sigortalının uğradığı zarar veya kaybın karşılanmasını amaçlayarak, sigorta ettirenin zararını telafi etmektedir. Bu üç temel ilke, ABD’de hayat sigortalarının hukuki yapısını şekillendirirken, sigorta sözleşmelerinin adil ve dengeli biçimde işlemesine zemin hazırlamaktadır. Bu bağlamda değerlendirildiğinde hayat sigortası poliçesi, sigortalı kişinin hayatına ilişkin bir sigorta menfaati içermeli; poliçenin hangi kişi ya da kişiler adına düzenlendiği açıkça belirtilmeli; sigorta edilen miktar riziko değerini aşmamalı ve nihayetinde ise hayat sigortalı kişinin ölümünde bir menfaatin kanıtlanması gerekmemektedir¹⁰⁸.

2.5.2. İngiltere

İngiltere’de hayat sigortası, başlangıçta ticari zorunlulukların doğal bir sonucu olarak ortaya çıkmış, zamanla spekülatif eğilimlerle beslenmiş ve nihayetinde medeniyetin ilerlemesiyle birlikte kurumsal bir yapıya kavuşmuştur. İlk başlarda, hayat sigortası uygulamaları büyük ölçüde basit varsayımlara ve pratiklere dayanmaktaysa da bilimsel temelden uzak olduğu göze çarpmaktadır. Bu dönemdeki değerlendirme biçimleri, çoğu zaman istatistiksel veri ve aktüel hesaplama tekniklerinden yoksun, yalnızca piyasa gözlemlerine dayalı yöntemlerden ibaretti. Medeniyetin ilerlemesiyle birlikte hayat sigortası, yalnızca maddi güvence sağlayan bir araç olmaktan çıkmış; risk

¹⁰⁴Hukukumuzda paralel şekilde, ABD’de de öğretide hayat sigortası, Baron Parke’a göre; kişinin ölümü üzerine belirli bir ödeme yapılmasını sağlayan sigorta şeklinde tanımlanmaktadır. Bliss, G. (1874). The Law of Life Insurance: With Chapters on Accident Insurance. 2nd Edition. Baker Voorhis CompanyBkz. s.4.

¹⁰⁵Black, K. ve Skipper, H. D. (1999). Life Insurance, 13. Edition, USA. s.3.

¹⁰⁶Ayrıca enflasyona karşı koruma amacı güden çeşitli güvenceler de sunulabilmektedir. Bkz. Frankel, T. (1973, June). Regulation of variable life insurance. Boston University School of Law Scholarly Commons, s.1017.

¹⁰⁷Abraham/Schwarcz, s.291.

¹⁰⁸Howe, s.18.

analizine dayanan bilimsel yöntemlerle şekillenen, hukuki düzenlemelerle çerçevelenmiş ve kamu güveniyle pekişmiş bir finansal kurum haline gelmiştir. Bu dönüşüm süreci, hukuki çerçevede bir sistemin ortaya çıkması zaruri hale getirmiş ve hukuk kuralları ile detaylandırılmasını zorunlu kılmıştır¹⁰⁹.

İngiltere’de hayat sigortası akdetmek isteyen şirketler öncelikle Finansal Hizmetler ve Piyasalar Kanununu hükümlerine uygun olarak yetkilendirilmiş olmaları, başka bir AB Ekonomik Alanı (EEA) ülkesinde yetki alarak doğrudan veya Birleşik Krallık şubelerinde aracılık etmeleri gerekmektedir. İngiltere’de uzun yıllar boyunca çoğu hayat sigortası, genel sigorta düzenlemelerinden ayrı olarak diğer yatırım türleri ile birlikte düzenlenmiştir. Genel sigortalarının yasal olarak düzenlenmesi ile birlikte, iki düzenleme rejimi birleştirilmeye çalışılmıştır. Hayat sigortasını konu edinen hükümler ise genel sigortayı düzenleyen Sigorta İş Yönetimi Kaynağı yerine FSA tarafından kaleme alınan Genel İş Davranışı Kaynağı (COBS) içerisinde yer bulmaktadır. Çoğu hayat sigortasını ilgilendiren temel prensip, yalnızca bağlı acenteler tarafından satışa söz konusu olabilmesi ve bunlarında sadece temsilcileri vasıtası ile poliçeleri akdedebilmesi yahut tamamen bağımsız aracılar tarafından ilişki kurulabilmesi üzerinedir. Diğer yatırım türlerinin aksine, hayat sigortası sözleşmesi önceden randevu alınmaksızın yani direkt arama yoluyla dahi akdedilebilmekte diğer bir deyiş ile satışa söz konusu olabilmektedir. İngiltere’de bir çok hayat sigortası kategorisi bulunmakta ve bunlar da düzenlemenin getirdiği gerekliliklerle birlikte bazı farklılıklar göstermektedir. Zira “saf” hayat sigortası, sigortalının ölümü durumunda sabit bir meblağ ödemeyi teminat altına alan sözleşmeleri ifade ederken; diğer tür hayat sigortalarında bir değişken unsur bulunması gerekmektedir. Değişken unsura ise kişinin belli bir yaşa gelmesi, örnek olarak gösterilebilir¹¹⁰.

¹⁰⁹Hartman, L. W. (Ed.). (1909). Life insurance. Oxford University Press. s.57.

¹¹⁰Birds, J. (2022). Insurance Law In The United Kingdom, Third Edition, Kluwer Law International, s.305-

3. KREDİYE BAĞLI HAYAT SİGORTASINA DAİR GENEL BİLGİLER, HUKUKİ NİTELİĞİ, TÜRLERİ, UNSURLARI, KURULMASI, TARAFLARI VE TARAFLARIN YÜKÜMLÜLÜKLERİ

3.1. Krediye Bağlı Hayat Sigortasına Dair Genel Bilgiler

Krediye bağlı hayat sigortasına ilişkin olarak TTK’da herhangi bir düzenleme yer almadığını görmekteyiz. Dolayısıyla hayat sigortasına ilişkin getirilen hükümlerin, hayat sigortalarının özel bir türü olması hasebiyle kıyasen krediye bağlı hayat sigortasına uygulanması söz konusu olabilecektir. Hayat sigortasının niteliğine ve kapsamına ilişkin olarak uygulanması gereken hukuki kuralları ise, TTK ve diğer ilgili mevzuat uyarınca düzenleme altına alındığı görmekteyiz. Aynı zamanda SK md. 11/1 “*Sigorta sözleşmelerinin ana muhtevası, Müsteşarlıkça onaylanan ve sigorta şirketlerince aynı şekilde uygulanacak olan genel şartlara uygun olarak düzenlenir. Ancak, sigorta sözleşmelerinde işin özelliğine uygun olarak özel şartlar tesis edilebilir. Bu hususlar, sigorta sözleşmesi üzerinde ve özel şartlar başlığı altında herhangi bir yanılgıya neden olmayacak şekilde açık olarak belirtilir*” şeklinde düzenlenmiştir. Bu nedenle, sigorta genel şartları, sigorta sözleşmesinin bütünleyici ve ayrılmaz unsurlarından birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. TTK yürürlüğe girmesiyle birlikte, hayat sigortası sözleşmelerine ve dolayısıyla krediye bağlı hayat sigortası sözleşmelerine; hem TTK’nın ilgili hükümleri hem de her ne kadar eTK döneminde hazırlansa da Hayat Sigortası Genel Şartları’nda¹¹¹ yer alan kuralların uygulama alanı bulacağını söylemek mümkündür¹¹². HSGŞ’de yer alan hükümlerin eTK döneminde hazırlandığı düşünüldüğünde, TTK’da yer alan hükümler ile farklılıklar olduğu aşıkardır¹¹³. Bu durumda, HSGŞ’de yer alan ve TTK ile örtüşmeyen hükümlerin, TTK’nın emredici veya nisbi emredici nitelikteki düzenlemelerine aykırılık teşkil etmesi esas sorunu oluşturmaktadır¹¹⁴. Bu çerçevede değerlendirildiğinde, HSGŞ’de yer alan ve TTK’nın emredici hükümlerine aykırı düzenlemeler, koruyucu nitelikteki bu hükümler uyarınca geçersiz sayılacak; nisbi emredici hükümlere aykırılık söz konusu olduğunda ise, HSGŞ hükümlerinin uygulanabilirliği, sigorta ettiren açısından TTK’ya kıyasla daha lehe veya aleyhe olup olmadığına göre belirlenmesi gerekmektedir¹¹⁵.

HSGŞ baktığımızda, hayat sigortası sözleşmesinin tanımı açık ve sınırlayıcı bir şekilde yapıldığını görmekteyiz. Bu bağlamda hayat sigortası sözleşmesi; belirli bir prim karşılığında, sigortalının poliçede öngörülen süre zarfında, teminat dışı haller hariç olmak kaydıyla, ölmesi ya da sözleşme süresi sonunda hayatta bulunması durumunda, sigorta ettirene yahut diğer hak sahiplerine, sigorta bedelinin veya başka bir tutarın ödenmesini taahhüt eden bir sözleşme olarak tanımlanmıştır. TTK md. 1487’de hayat sigortası “*Hayat sigortası ile sigortacı, belli bir prim karşılığında, sigorta ettirene veya onun belirlediği kişiye, sigortalının ölümü veya hayatta kalması hâlinde, sigorta bedelini*

¹¹¹Bundan sonra HSGŞ olarak anılacaktır.

¹¹²Akgün, E. (2017). Hayat Sigortası Genel Şartları’nın Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Uygunluğuna İlişkin Bir İnceleme. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası, 75(2), 557-586, s.558.

¹¹³Taşkın, M. (2020). Sigorta Genel Şartları ile İlgili Olarak Uygulamada Karşılaşılan Bazı Sorunlar. “Prof. Dr. Rayegan Kender’e Saygı Günü” Sigorta Genel Şartlarının Düzenlenmesi, Denetlenmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar Sempozyumu, Filiz Kitabevi, İstanbul, 127-176, s. 130.

¹¹⁴ Taşkın Sempozyum, s.130.

¹¹⁵ Taşkın, Sempozyum, s.130.

ödemeyi üstlenir” şeklinde düzenlenmiştir. Hayat sigortası sözleşmeleri, tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler niteliğindedir¹¹⁶. Bu bağlamda, tarafların karşılıklı edim yükümlülüğü bulunmaktadır. Sigortacının temel yükümlülüğü, sözleşme ile kararlaştırılmış olan rizikonun gerçekleşmesi hâlinde -örneğin sigortalının ölümü ya da belirli bir tarihte hayatta kalması durumunda- sigorta bedelini sigorta ettirene veya tayin edilen lehtara ödemeyi taahhüt etmesidir¹¹⁷. Sigorta ettirenin edimi ise, bu teminatın sağlanmasına karşılık olarak belirli bir prim ödemesidir. Bu çerçeveden bakıldığında, sigorta sözleşmesinin tarafları arasında kurulan ilişki karşılıklı edimlere dayanmakta olup, sözleşmenin geçerliliği ve ifası açısından her iki tarafın da yükümlülüklerini yerine getirmesi gerekmektedir. Sigorta ettiren prim ödeme borcunu yerine getirmeden, sigortacının teminat borcunun doğması da mümkün değildir. Dolayısıyla, hayat sigortası sözleşmesi gibi can sigortaları da dâhil olmak üzere tüm sigorta sözleşmeleri, borç doğuran ve taraflara karşılıklı yükümlülükler yükleyen nitelikte olup, hukuki anlamda iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerdir.

Krediye bağlı hayat sigortası, hayat sigortasının özel bir türü olarak karşımıza çıkmaktadır¹¹⁸. Kredi borçlusunun ölümü ya da sakatlık hali gibi durumlarda, kalan krediyi teminat kapsamına alan ve bu kredi borcunun ödenmesine olanak sağlayan bir sigorta akdidir¹¹⁹. Riziko gerçekleştiğinde, sigorta sözleşmesi çerçevesinde sigortacı tarafından ödenecek meblağ, borcu kapatabilmek adına kredi kuruluşları üzerinde vuku bulmakta dolayısıyla bir güvence mekanizması işlevi görmektedir¹²⁰. Örneğin ailesinin geçimini sağlayan bir babanın, bir kredi borcu altına girdikten sonra bu borcu henüz tamamen ödeyemeden vefat etmesi durumunda, geride kalan ailesi için yalnızca duygusal anlamda değil, ciddi bir ekonomik yük bakımından da ağır sonuçların doğması kaçınılmazdır. Zira kredi borcu, vefat eden kişinin mirasçılarının sorumluluğuna geçebilecek; bu da eş, çocuklar veya diğer bakmakla yükümlü olduğu kişilerin, gelir sağlayıcılarının kaybına ek olarak maddi bir yükümlülükle karşı karşıya kalmasına neden olabilecektir. İşte krediye bağlı hayat sigortası bu noktada kendisine yer edinmekte ve kişinin akdetmiş olduğu sözleşme hasebiyle sigortacı tarafından kredi kuruluşuna yapılacak olan ödeme ile, söz konusu borcu sona ermektedir¹²¹. Krediye bağlı hayat sigortasındaki temel amaç kredinin geri ödenmesi açısından bir güvence sağlamak olsa da bununla birlikte sigorta sözleşmesinin tarafları ve kredi borçlusunun mirasçıları bakımından önemli faydaları olduğunu da söylemek gerekmektedir¹²². Zira kredi alan kişinin vefat etmesi durumunda, kredi borcu sigorta şirketi tarafından karşılanacağı için geride bıraktığı mirasçıların kredi ödeme külfetinden kurtulması ve miras reddi durumlarını gündeme getirmeyecektir¹²³.

¹¹⁶Ulaş, I. (2002). Uygulamalı Can Sigortası Hukuku: Hayat ve Kişisel Kaza Sigortaları. 2. Baskı. Ankara. Turhan Kitabevi, s.75.

¹¹⁷d’Amico, R. A. ve Luckstone, H. (2006). Life insurance primer. 22nd Ed. Werbel Publishing Company, s.1.7.

¹¹⁸Koch, R. (2018). Insurance Law in The Germany, Kluwer Law International, s.254.

¹¹⁹Yongalık, s.10.

¹²⁰Ünan Şerh, s.214.

¹²¹Ünan Şerh, s.214.

¹²²Yongalık, s.16.

¹²³Yongalık, s. 23; Taşkın, s.16.

3.2. Hukuki Niteliği

Krediye bağlı hayat sigortası, kredi borçlusunun yaşamını yitirmesi halinde, kalan kredi borcunun ödenmesini güvence altına alan özel nitelikli bir sigorta sözleşmesidir. Özellikle kredi ilişkilerinde kredi veren kuruluşun alacağını teminat altına alma amacı taşımakla birlikte, sigorta ettirenin mirasçılara ya da geride bıraktığı ailesine dolaylı koruma sağlamaktadır¹²⁴. Ölüm rizikosunun gerçekleşmesi durumunda, henüz ödenmemiş olan kredi borcu bulunuyorsa, poliçede belirlenen sigorta bedeli öncelikle alacaklı konumundaki kredi kuruluşuna ödenir. Ancak kredi borcunun tamamen kapatılmış olması veya sigorta bedelinin kredi borcundan fazla olması halinde, kalan tutar sigortalının yasal mirasçılara ya da sözleşmede belirlenmiş lehtara ödenir¹²⁵. Bu yönüyle krediye bağlı hayat sigortası, gerek kredi verenin alacaklarını güvence altına alan bir risk yönetimi aracı gerekse de kredi borçlusunun ailesini borç yükünden koruyan sosyal nitelikli bir güvence mekanizması işlevi görmektedir.

Can sigortaları bakımından temel karakteristik, rizikonun kişiye özgü olmasıdır. Nitekim bu tür sigortalarda, ölüm, sürekli sakatlık, malullük ya da belirli bir yaşa kadar yaşama gibi biyolojik ve hukuki sonuç doğuran olaylar teminat altına alınır. Bu çerçevede, krediye bağlı hayat sigortası da, sigorta konusu itibarıyla insan hayatına yönelmiş bir rizikoya karşı düzenlenen ve bireyin yaşamının sona ermesi veya çalışma gücünü yitirmesi durumunda, kalan bakiye borcun ödenmesine teminat sağlayan bir sigorta türü olarak karşımıza çıkmaktadır¹²⁶. Her ne kadar bu sözleşmenin kurulma amacı, kredi borcunun ödenmesini güvence altına almak gibi malvarlığına ilişkin bir fayda sağlasa da; teminat altına alınan esas unsur insan hayatı olduğundan, zarar sigortası olarak değil, can sigortası kapsamında hukuki nitelendirme yapılması gerekmektedir. Öte yandan değerlendirilmesi gereken diğer husus ise krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesinde, rizikonun yani vefat halinin gerçekleştiği sırada kredi borcunun ödenmemiş olması ihtimalidir. Zarar sigortaları, taraflar arasında akdedilen sigorta sözleşmesi çerçevesinde teminat altına alınan rizikonun vuku bulduğu hallerde, malvarlığında ortaya çıkan zararın yine sözleşmede anlaşılan koşullarda, sigorta bedeli ile sınırlı olmak kaydıyla tazmin edilmesini sağlayan, sigorta türüdür¹²⁷. Bu haliyle incelendiğinde, kredi kuruluşuna ödenmesi gereken meblağın tahsiline konu edileceği ve bunun sonucu olarak ise zarar sigortalarına yakın hale gelmesi söz konusu olmaktadır¹²⁸. Zira bu açıdan bakıldığında, krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesi, ölüm rizikosunun gerçekleşmesiyle beraber meydana gelen zararın karşılanması amacını taşımaktadır¹²⁹.

İlk ortaya çıkışından bu yana sözleşmenin yapılma şekli ve sözleşmenin hasebiyle ortaya çıkan sonuçlar göz önüne alındığında, krediye bağlı hayat sigortasının esasen bir hayat sigortası türü olduğu görülmektedir. TTK'da krediye bağlı hayat sigortasına ilişkin

¹²⁴d' Amico/Luckstone, s.4.6-4.7.

¹²⁵Taşkın, s.23.

¹²⁶"Bankanın kredi borçlusuna hayat sigortası yaptırmasındaki asıl amacının, kredi borcunun teminat altına alınması olduğu muhakkaktır" denilmek suretiyle, kalan kredi borcunun ödenmesinin teminat altına alınması, sözleşmenin esas amacı olduğunu belirtilmiştir. Bkz. Yargıtay HGK. E. 2017/521, K. 2019/25 sayılı kararı. ET. 05.05.2025 (UYAP İctihat Programı).

¹²⁷Yazıcıoğlu/Öğüz Şeker, s.80.

¹²⁸Taşkın, s.24.

¹²⁹Taşkın, s.25.

genel bir hüküm yer almasa da, bu tür sözleşmelerin akdedilmesi sırasında kullanılan formlarda ve sözleşme poliçelerinde açıkça TTK'nın hayat sigortasına dair hükümlerinin tesiri altında olacağı belirtilmektedir¹³⁰. Keza krediye bağlı hayat sigortalarının düzenlenmiş olduğu diğer ülkelerde de bu sigorta sözleşmesinin bir hayat sigortası türü olduğu ifade edilmektedir¹³¹. Kanaatimizce, krediye bağlı hayat sigortasının düzenleniş ve doğurduğu sonuçlar bakımından en ilişkili olduğu yer, hayat sigortası sözleşmeleridir. Fakat salt bir hayat sigortası türü olarak da değerlendirmek yerinde olmayacaktır¹³². Zira krediye bağlı hayat sigortalarında lehtar belirlenebilmesi ve sigorta bedeli noktasında tasarruf edilebilmesi, hayat sigortasının özel bir türü olduğu şeklinde yorumlanması gerekmektedir¹³³.

Yargıtay bir kararında¹³⁴ benzer şekilde, davacının, konut kredisi kapsamında düzenlenen grup hayat sigortası poliçesi çerçevesinde geçirdiği trafik kazası sonucu ömür boyu iş göremez hale geldiğini, ancak sigorta şirketinin kredi taksitlerini ödemediğini belirterek, belirli bir meblağın faiziyle tahsilini talep ettiği davada; mahkemece, bozma ilamına uyularak yapılan yargılamaya göre; davacının kullandığı konut kredisi kapsamında, *kapsamlı yıllık kredi hayat sigortası poliçesi* düzenlendiği, banka şubesinin poliçede *dain-i mürtehin* olarak yer aldığı, davacı tarafından muvafakat için banka şubesine başvurulduğu ancak talebin sonuca bağlamadığı, mahkemeye de muvafakat verilmediğine dair bildirimde bulunulmadığı, bu durumda davacı tarafın dain mürtehindan muvafakatin almış olduğunun kabulü gerektiği, davacının meslekten kazanma gücü kaybının olduğu ve bu oran doğrultusunda tazminat hesabının yapıldığı gerekçesiyle belirli bir meblağın dava tarihinden itibaren davalıdan tahsiline karar vermiştir. Görüleceği üzere Yargıtay, krediye bağlı hayat sigortasını, hayat sigortasının kapsamlı bir düzenlemesi şeklinde ele almaktadır.

3.3. Türleri

Krediye bağlı hayat sigortası, çeşitli kriterler esas alınarak farklı şekillerde sınıflandırılabilir¹³⁵. Bu tasnif, öncelikle sigorta bedelinin belirlenme şekline göre yapılmakta; sabit, azalan ya da artan sigorta bedelli poliçeler şeklinde ayrımlara gidilmektedir. Ayrıca, sigorta ettirenin kim olduğu ve sigortanın kimin lehine düzenlendiği de önem taşımaktadır. Sigorta ettiren, doğrudan kredi borçlusu olabileceği gibi, kredi veren kuruluş ya da üçüncü bir kişi de olabilir. Bunun yanında, söz konusu sigortanın zorunlu olarak mı yoksa isteğe bağlı olarak mı yapıldığı da ayırt edici bir başka kriterdir. Son olarak, teminat altına alınan riskin niteliğine göre de farklı türler öne çıkmaktadır. Bu çerçevede yalnızca ölüm rizikosunu teminat altına alan sigortaların yanı sıra, malullük, hastalık veya iş göremezlik gibi durumları da kapsayan daha geniş içerikli poliçelere rastlanmaktadır. Dolayısıyla krediye bağlı hayat sigortası, sigorta hukukunun dinamik yapısına uygun şekilde, farklı ihtiyaçlara hitap eden ve çok boyutlu olarak tasnif edilebilen bir sigorta türüdür.

¹³⁰Taşkın, s.26.

¹³¹Bkz. Fagg, s.1-2.

¹³²Aynı yönde bkz. Taşkın, s.26.

¹³³Taşkın, s.29.

¹³⁴Bkz. Yargıtay 11. HD. E.2015/6991, K.2016/1433 sayılı kararı. ET. 05.05.2025 (UYAP İçtihat Programı).

¹³⁵Taşkın, s.19

3.3.1. Sigorta Ettiren Kişiye Göre

Krediye bağlı hayat sigortası sözleşmeleri, ilk ortaya çıktıkları dönemde genellikle kredi veren kuruluşlar tarafından düzenlenmiş; bu kapsamda sigortalı olarak doğrudan kredi borçlusu gösterilmek suretiyle poliçeler tesis edilmiştir. Başlangıçta sigorta ilişkisinin kurulmasında daha çok kredi verenin inisiyatifi ön planda iken, günümüzde uygulamada bu durum değişmiş ve sigorta sözleşmeleri büyük ölçüde kredi borçlusunun talebiyle ve onun tarafından sigorta şirketiyle doğrudan kurulmaya başlanmıştır. Böylelikle sigorta ettiren sıfatı da çoğunlukla kredi borçlusu nezdinde somutlaşmıştır. Bu gelişim, sigorta bilincinin artmasına ve tüketicinin sigorta ürünlerini daha bilinçli tercih edebilmesine imkân tanımıştır¹³⁶.

Krediye bağlı hayat sigortası sözleşmeleri, kredi borçlusu açısından iki farklı usulle kurulabilmektedir. İlk ihtimalde, sözleşme kredi borçlusunun, sigorta şirketinin temsilcisi konumundaki acente aracılığıyla ve aynı zamanda kredi alacağı bulunan kuruluşun dahil olduğu bir yapı içerisinde gerçekleştirilir¹³⁷. Bu durumda kredi kuruluşu, sigorta ilişkisinde aracı sıfatı taşıyabilir veya lehtar olarak da poliçede yer alabilir. Diğer ihtimal ise, kredi borçlusunun, herhangi bir kredi kuruluşuna bağlı olmaksızın doğrudan bir sigorta şirketi ile iletişime geçerek bireysel olarak sözleşme akdetmesidir¹³⁸. Aralarındaki esas farklılık ise sözleşmenin taraflarına ilişkin olarak ortaya çıkmaktadır. Zira ilk akdedilme şeklinde, sigorta ettiren sıfatına haiz taraf kredi kuruluşu olmakta ikinci akdedilme şeklinde ise bu sıfat kredi borçlusuna ait olmakta ve dolayısıyla sözleşmenin tarafı haline gelmektedir¹³⁹. Dikkat edilmelidir ki ister ilk akdedilme şekli olsun isterse ikinci olsun; sigortalı sıfatı kredi borçlusuna, lehtar sıfatı ise kredi kuruluşuna ait olmaktadır¹⁴⁰.

3.3.2. Sigorta Bedeline Göre

Bir diğer ayrım ise sigorta bedelinde karşımıza çıkmaktadır. Hayat sigortaları uygulamada, sabit, değişen veya azalan olmak üzere çeşitli şekilde düzenlenebilmektedir¹⁴¹. Hayat sigortasının özel bir türü olarak ele aldığımız krediye bağlı hayat sigortası da bu kapsamda azalan, sabit ve değişir sigorta bedelli olmak üzere çeşitli şekilde düzenlenebilmektedir¹⁴².

Krediye bağlı hayat sigortasının azalan sigorta bedelli şeklinde düzenlenmesi evveli belirtmek gerekir ki hem kredi borçlusu hem de kredi veren şirket düşünüldüğünde en faydalı düzenleme şeklidir¹⁴³. Bu tür düzenleme şeklinde, kredi ödeme planlaması çerçevesinde sigorta sözleşmesi devam ettiği sürece belirli periyotlar ile azalan bir teminat tutarı tayin edilmekte¹⁴⁴ ve rizikonun gerçekleşmesiyle beraber bu belirlenen tutar

¹³⁶Yongalık, s.59.

¹³⁷Davis, vd. s.719.

¹³⁸Taşkın, s.19.

¹³⁹Taşkın, s.19.

¹⁴⁰Yongalık, s.92; Taşkın, s.20.

¹⁴¹Kabukçuoğlu Özer, s. 38; Yongalık, s.43.

¹⁴²Taşkın, s.20.

¹⁴³Yongalık, s.50.

¹⁴⁴Testeaters Publishing. (2011). Life and Health Insurance, 4th Ed. Pearson Vue, s.4.

kredi borcunu kapatmak için kullanılmaktadır¹⁴⁵. Sabit bedelli krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesine nazaran bu düzenleme şeklinde, prim miktarı oldukça düşük şekilde karşımıza çıkmaktadır¹⁴⁶.

Krediye bağlı hayat sigortasının sabit sigorta bedelli şeklinde düzenlenmesinde, sözleşme süresi boyunca taraflar arasında tayin edilen sigorta bedelinin herhangi bir artış ya da azalışa tabii tutulmayarak, sözleşmenin ilk akdedildiği sırada belirlenen haliyle, sabit kalması söz konusu olmaktadır. Bu tür düzenlenen sözleşmelerin önemli sonucu ise kalan kredi borcu şayet sözleşme süresince tamamının ödenmiş yahut da bir kısmının ödenmiş olması ihtimalinde, sigorta tazminatından geriye kalan kısmın ise sigortalının mirasçılara ödenmesidir¹⁴⁷. Kanaatimizce belirtmek gerekir ki bu tür düzenlenen krediye bağlı hayat sigortalarında, azalan sigorta bedelli krediye bağlı hayat sigortası sözleşmelerine nazaran ödenecek prim miktarı daha yüksek olması hasebiyle kredi alanın menfaatinin olumsuz etkilenmemesi bakımından uygula alanı bulmaması daha doğru olacaktır¹⁴⁸.

Krediye bağlı hayat sigortasının değişir sigorta bedelli şeklinde düzenlenmesinde, tayin edilen sigorta bedeli hesap borç bakiyesine denk düşmekte ve tıpkı azalan bedelli düzenlenen krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesindeki gibi, sigorta sözleşmesi süresince belirli periyotlarla sigorta bedeli değişmektedir¹⁴⁹. Dolayısıyla sabit bir prim belirlenmesi ve tek bir prim bedeli üzerinden ödeme yapılabilmesi imkanı gündeme gelmemektedir. Belirli periyotlar ile kredi borç hesabında bulunan bakiye güncellenmekte ve böylece borcun o anki şartlarına göre sigorta sözleşmesinde güncellemeler veya değişiklikler yapılmaktadır¹⁵⁰. Buna bağlı olarak prim ödemeleri artabileceği gibi azalabilmesi de söz konusu olmaktadır¹⁵¹.

3.3.3. Zorunlu Olarak Yapılıp Yapılmamasına Göre

Sigorta hukukunda, sözleşme özgürlüğü ilkesi geçerlidir¹⁵². Fakat kanun koyucu, milli serveti muhafaza etmek, sosyal düzenin korunması ve bazı rizikolara maruz kalan kişilerin belirli sigorta çatısı altında sigorta yaptırılması hususunu zorunluluk hali olarak düzenlemiştir¹⁵³. Nitekim buna ilişkin olarak SK md. 13 “*Bakanlar Kurulu, kamu yararı açısından gerekli gördüğü hallerde zorunlu sigortalar ihdas edebilir. Sigorta şirketleri, 20 nci maddenin ikinci fıkrasının (b) bendi ile üçüncü fıkrası hükümleri saklı kalmak kaydıyla faaliyet gösterdiği sigorta branşlarının kapsamında bulunan zorunlu sigortaları yapmaktan kaçınamaz*” destekler şekilde düzenlenmiştir. Nihayetinde, sigorta sözleşmeleri, ihtiyari olarak akdedilebilecekleri gibi zorunluluk haline münhasıran da akdedilebilmektedirler. Zorunlu sigorta sözleşmeleri, kanundan doğan ve akdedilmesi zaruri sayılan, belirli sigorta türlerinde karşımıza çıkan sigortalardır¹⁵⁴. En bilinen örneği

¹⁴⁵Yongalık, s.45.

¹⁴⁶Taşkın, s.21.

¹⁴⁷Taşkın, s.21.

¹⁴⁸Aynı Görüş İçin Bkz. Yongalık, s.53.

¹⁴⁹Yongalık, s. 54; Taşkın, s.21.

¹⁵⁰d’ Amico/Luckstone, s.3.2; Taşkın, s.21-22.

¹⁵¹Testeaters Publishing, s.4.

¹⁵²Bozkurt, s.88.

¹⁵³Demir, s.58.

¹⁵⁴Kender, s.223.

ise şüphesiz zorunlu deprem sigortasıdır. İhtiyari sigortalar ise Bireysel Kredilerle Bağlantılı Sigortalar Uygulama Esasları Yönetmeliği'nin¹⁵⁵ md. 4/c "*İhtiyari sigorta: Bireysel kredi işlemleriyle ilgili olarak yapılması taraflarca kabul edilen sigortaları.. ifade eder*" şeklinde düzenlenmiştir. Anlaşılabacağı üzere ihtiyari sigortalar bireysel kredi işlemleri ile ilgili olarak akdedilen ve tarafların anlaşma şartlarında mutabık kaldıkları sigorta sözleşmelerini ifade etmektedir. En bilinen örneği ise kanaatimizce ferdi kaza sigortalarıdır.

Konuyu krediye bağlı hayat sigortası bağlamında ele aldığımızda ise kanunen zorunlu sigorta niteliği taşımadığı dolayısıyla ihtiyari bir sigorta türü olduğunu söylemek yerinde olacaktır. 6502 sayılı Tüketicinin Korunması Hakkındaki Kanun¹⁵⁶ md. 29 "*Tüketicinin yazılı veya kalıcı veri saklayıcısı aracılığıyla açık talebi olmaksızın kredi ile ilgili sigorta yaptırılmaz. Tüketicinin sigorta yaptırmak istemesi hâlinde, istediği sigorta şirketinden sağladığı teminat, kredi veren tarafından kabul edilmek zorundadır. Bu sigortanın kredi konusuyla, meblağ sigortalarında kalan borç tutarıyla ve vadesiyle uyumlu olması gerekir*" şeklinde kaleme alınmıştır. Bu bağlamda, tüketicinin açık ve yazılı talebi bulunmaksızın, hiçbir şekilde sigorta sözleşmesi kurulamayacaktır. Şayet tüketici sigorta yaptırmak istediğini açıkça beyan etmişse, tercih ettiği sigorta şirketinden sağladığı teminatı, kredi verenin kabul etmesi zorunludur. Konuyu, BKBSUEY tarafından değerlendirdiğimizde de aynı sonuca ulaşmaktayız. BKBSUEY md. 4/1-c "*İhtiyari sigorta: Bireysel kredi işlemleriyle ilgili olarak yapılması taraflarca kabul edilen sigortaları, ifade eder*" şeklinde kaleme alınmıştır. Bu bağlamda, krediye bağlı hayat sigortasının akdedilmesinin bir ihtiyari sigorta niteliğine haiz olduğu açıktır. Keza zorunlu sigortanın kurucu unsurlarına bakıldığında, kanunen sigorta akdi kurma zorunluluğu ve bir sigorta sözleşmesinin varlığı karşımıza çıkmaktadır¹⁵⁷. Bu bağlamda zorunlu sigortanın; kanuni mecburiyet dolayısıyla bir diğer ifadeyle kanun koyucunun iradesi gereği söz konusu olacağı açıktır¹⁵⁸. Dolayısıyla sigorta ettiren bakımından, kredi kuruluşları ya da sigorta şirketleri ile kredi hayat sigortası akdetmesi, bir zorunluluk hali taşımamaktadır. Fakat uygulamada kredi kuruluşları ya da sigorta şirketleri tarafından krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesinin mecburi olarak isnat edildiği sıklıkla karşımıza çıkmaktadır¹⁵⁹. Keza benzer şekilde kredi kuruluşlarının kredi kullandırtma esnasında bu sözleşmenin yapılmaması nedeniyle kredi alacaklılarına, kredi verme eğiliminde olmadıkları da görülmektedir. Uygulamada bu şekilde örnekler olsa da krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesinin akdedilmesi kanundan kaynaklı bir zorunlu sigorta hali olarak karşımıza çıkmamakta; gerek SK'daki düzenlemeler gerekse BKBSUEY düzenlemeler dikkate alındığında ihtiyari bir sigorta olarak

¹⁵⁵RG. 13.03.2015/29294. Bundan sonra BKBSUEY olarak anılacaktır.

¹⁵⁶RG. 28.10.2013/28835. Bundan sonra TKHK olarak anılacaktır.

¹⁵⁷Omağ, M. K. (2019). Özel Sigorta Hukukuna Hakim İlke ve Kurumlar (1975-2016): Makaleler-Tebliğler, Onikilevha, İstanbul, s. 135-136.

¹⁵⁸Omağ, s. 135-136.

¹⁵⁹Ülkemize ilişkin olarak bkz. Yongalık, A. (2010). Konut Edindirme ve Finansmanı Sistemi Kapsamında Bilgilendirme Yükümlülüğü Açısından Kredi Hayat Sigortası, Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan, Turhan Kitabevi, Ankara, s.2350; Bu husus yalnızca ülkemizde değil diğer hukuk sistemlerinde de benzer nitelik taşımaktadır. ABD'de yapılan araştırmalarda, kredi kuruluşlarının krediye bağlı hayat sigortası ve benzer nitelikteki sigorta paketlerini, sigorta ettirene karşı zorunlu tutma eğilimine girebildiği gözlemlenmiştir. Bkz. Hubachek, F. B. (1954). Progress and Problems in regulation of consumer credit. Law and Contemporary Problems, 19(1), 4-28., s.17.

düzenlenmektedir. Nitekim Yargıtay'ın da görüşü bu yöndedir¹⁶⁰. Konuya ilişkin bir Yargıtay kararında¹⁶¹, tüketici kredisi kapsamında kredi alanın hayat sigortası yaptırmasının sözleşmede zorunlu olarak öngörülmesi ve bu kapsamda imzalanan hayat sigortası başvuru formlarının matbu nitelikte olması durumunda, kredi alan tarafın irade özgürlüğünün zedelendiğine ve dolayısıyla sigorta sözleşmesinin kurulma aşamasında açık bir rıza beyanından söz edilemeyeceğine, özellikle bankalar tarafından hazırlanan ve taraflara sadece imzalatılan matbu sigorta başvuru formlarının, müzakere edilmeden kabul ettirildiği durumlarda gerçek anlamda bir sözleşme serbestisinin bulunmadığını, bu bağlamda, kredi borçlusunun hayat sigortasına ilişkin olarak özgür bir irade ile karar verip vermediği, sözleşmenin geçerliliği bakımından önem arz edeceğini ifade etmiştir.

3.3.4. Güvence Altına Alınan Konuya Göre

Krediye bağlı hayat sigortası, daha önce de değindiğimiz üzere yalnızca ölüm rizikosunu değil, aynı zamanda sigorta ettirenin hastalık, sakatlık ya da maluliyet gibi durumlarını da teminat altına alabilecek şekilde düzenlenebilmektedir. Bu tür geniş kapsamlı teminatlar, sözleşmeye ek prim ödenmesi suretiyle dâhil edilmekte ve sigorta ettirene daha geniş bir koruma alanı sunmaktadır. Böylece, sadece ölüm halinde değil; çalışma gücünün kaybı, kalıcı sakatlık ya da ağır hastalık gibi kişinin gelir elde etme kabiliyetini etkileyen durumlarda da sigortacının tazminat ödeme yükümlülüğü doğmakta, bu da sigorta ettirene ve ailesine finansal güvence sağlamaktadır. Kredi borçlusunun beklenmedik sağlık sorunları nedeniyle borcunu ödeyememesi ihtimaline karşı da bu tür teminatlar, kredi kuruluşları açısından ek bir teminat anlamına gelirken, sigorta ettiren açısından ise önemli bir sosyal güvenlik fonksiyonu üstlenmektedir.

3.4. Unsurları

Krediye bağlı hayat sigortasına ilişkin olarak TTK'da özel bir düzenleme yer almamakla birlikte, bu sigorta türünün niteliği gereği, hayat sigortasına ilişkin genel hükümlerin kıyasen uygulanması gerektiğini¹⁶²; aynı zamanda çalışmamızın önceki kısımlarında krediye bağlı hayat sigortasına uygulanacak hukuk kurallarının HSGŞ, TBK, SK, BKBSUEY ve SSBİY gibi düzenlemelerden tespit edileceğini, ifade etmiştik. Bu bakımdan, sözleşmeye uygulanacak olan hükümler, hayat sigortasına ilişkin genel düzenlemeler çerçevesinde şekillendirilmelidir. Bu çerçevede, TTK'nın sigorta sözleşmelerine dair hükümleri ve ilgili diğer düzenlemeler krediye bağlı hayat sigortasına uygulanacak temel esasları da dolaylı olarak belirlemektedir.

3.4.1. Sigorta Menfaati

Taraflar açısından sigorta sözleşmesinin hukuki dayanağını oluşturan en temel unsur, sigorta menfaatidir. Sigorta menfaati, sigorta ettirenin, sözleşme konusu olan rizikonun gerçekleşmesi halinde zarar görmesini önlemeye yönelik kişisel veya ekonomik çıkarını ifade eder. Bu menfaat, kimi zaman doğrudan malvarlığına ilişkin, örneğin bir konut, taşıt aracı veya kıymetli bir menkul kıymet gibi somut varlıklarla

¹⁶⁰Yargıtay kararında, bankanın tüketiciyi sigorta yapmaya zorlayamayacağı ifade edilmiştir. Bkz. Yargıtay 13.HD. E. 2015/31586, K. 2016/22675 sayılı kararı. ET. 05.05.2025 (UYAP İctihat Programı).

¹⁶¹Bkz. Yargıtay 17.HD. E. 2013/7007, K. 2014/6591 sayılı kararı. ET. 05.05.2025 (UYAP İctihat Programı).

¹⁶²Taşkın, s.33.

ilişkili olabilirken; kimi zaman da dolaylı olarak ekonomik değeri olan soyut unsurlara, örneğin üçüncü bir kişiye karşı üstlenilmiş bir sorumluluk, bir kar beklentisi ya da bir alacak hakkı gibi menfaatlere dayanabilir. Sigorta hukukunda kabul edilen genel ilkeye göre, bir kişi ancak rizikonun gerçekleşmesinden zarar görme tehlikesi altındaysa, bu kişi sigorta ettiren sıfatıyla sözleşmenin tarafı olabilir. Dolayısıyla sigorta ettirenin, sigortalanan şey üzerinde doğrudan veya dolaylı bir menfaate sahip olması gerekir. Bu bağlamda, menfaatin mutlaka maddi ve ölçülebilir bir varlık olması gerekmez; hukuk düzenince korunmaya değer, ekonomik yönü bulunabilecek her türlü çıkar sigorta menfaati kapsamında değerlendirilebilir¹⁶³. Nitekim zarar sigortalarında tazmin edilecek olan zarar miktarı, sigorta ettirenin riziko konusundaki menfaatinin derecesine göre belirlenir.

Sigorta menfaati, sigorta sözleşmesi ilişkisinde sigorta ettirenin, sigorta sözleşmesince kapsam altına almak istediği konu ile ilişkili olan belirli yahut belirlenebilir nitelikteki değer ilişkisini ifade etmektedir¹⁶⁴. Sigorta menfaati nazarında önemli olan husus kişisel bir menfaatin bulunmasıdır. Dikkat edilmelidir ki her menfaat sigorta sözleşmesine konu edilmesi mümkün değildir. Bir menfaatin sigorta sözleşmesine konu edinmesi için, kanuna ve ahlaka aykırılık teşkil etmemesi gerekmektedir¹⁶⁵. Örneğin, yasadışı bahis oynatan bir kimsenin, oynattığı mekanı yangın ya da üçüncü kişiler nezdinde doğabilecek zararlara karşı sigorta ettirebilmesi söz konusu olamayacaktır.

Krediye bağlı hayat sigortasına baktığımızda ise, kredi kullanan kişinin vefatı hasebiyle kalan kredi borcunun ödenmesini teminat altına alan bir sigorta sözleşmesi karşımıza çıkmaktadır. Sigorta menfaati, maddiyat ile ölçülebilmesi sınırlı değerleri de içerebileceğinden, krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesinde sigorta menfaati kişinin kredi borcunu konu edindiğini söylemek mümkündür. Sigorta menfaati, malvarlığının yalnızca aktif değerlerini değil pasif değerlerini içerebilir. Bu nedenle krediye bağlı hayat sigortası sözleşmelerinde sigorta menfaatinin konusu, kredi borcu ile sınırlı olmakla birlikte, bu borcun doğrudan bireyin ekonomik güvenliği ile bağlantılı olması nedeniyle, menfaatin hukuken korunmaya değer olduğu kabul edilmektedir. Bu yaklaşım, sigorta menfaatinin yalnızca mevcut varlıklarla sınırlı olmadığını, aynı zamanda borç gibi pasif nitelikteki ekonomik yükümlülüklerin de bu kapsama dâhil edilebileceğini açıkça ortaya koymaktadır. Diğer bir ifade ile sigorta menfaati, sigorta ettiren bakımından tehlikeye maruz kalabilecek malvarlığı ile ilişkili de olabilmektedir¹⁶⁶.

Sigorta sözleşmesinin geçerliliği, sigortalanan menfaatin varlığına sıkı sıkıya bağlıdır. Zira sigorta, bir menfaatin belirli rizikolara karşı güvence altına alınması esasına dayanır. Bu bağlamda TTK md. 1408, sigorta sözleşmesinin kurulabilmesi ve devam edebilmesi için sigortalanan menfaatin varlığını bir geçerlilik şartı olarak düzenlemektedir. TTK md. 1408 “*Sigorta sözleşmesinin yapılması anında, sigortalanan menfaat mevcut değilse, sigorta sözleşmesi geçersizdir. Sözleşmenin yapıldığı anda varolan menfaat, sözleşmenin süresi içinde ortadan kalkarsa, sözleşme o anda geçersiz*

¹⁶³Çeker, s.64.

¹⁶⁴Kayihan/Bağcı s.175.

¹⁶⁵Çeker Yargıtay, s.36.

¹⁶⁶Kayihan/Bağcı s. 67; Şenocak, s.67.

olur” şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Düzenlemeden de anlaşılacağı üzere sigorta sözleşmesi akdedilmesi sırasında, sigorta menfaatinin yokluğu sigorta sözleşmesini geçersiz kılmaktadır¹⁶⁷. Öte yandan can sigortalarına ilişkin olarak TTK md. 1490 “*Sigorta ettiren, kendisinin veya başkasının hayatını, ölüm veya hayatta kalma ihtimallerine karşı sigorta ettirebilir. (2) Başkasının hayatı üzerine sigorta yapılabilmesi için, o kişinin hayatının devamında lehtarın menfaatinin bulunması şarttır*” şeklinde düzenlenerek, hayat sigortasına taraf olacak kişilerin kimler olabileceği ve hangi şartlar altında başkasının hayatı üzerine sigorta yapılabileceği hususlarını düzenlemektedir. Maddenin birinci fıkrasında, sigorta ettirenin kendi hayatı veya bir başkasının hayatı üzerine sigorta yaptırabileceği belirtilmektedir. Ancak ikinci fıkrada, başkasının hayatı üzerine sigorta yapılabilmesi için, lehtarın o kişinin hayatta kalmasında maddi veya manevi bir menfaatinin bulunması gerektiği açıkça ifade edilmiştir.

3.4.2. Riziko

Riziko kavramı, sigorta hukukunun temel yapı taşlarından biri olup, İtalyanca kökenli “risico” kelimesinden Türkçeye geçmiş ve zamanla yerleşmiş bir terimdir¹⁶⁸. Riziko, gelecekte ortaya çıkma ihtimali olan, zarar ya da başkaca tehlikeler doğuran olay olarak tanımlanmaktadır¹⁶⁹. TTK md. 1401 “*Sigorta sözleşmesi, sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir*” şeklinde düzenlenmiştir. Zarar sigortalarına ilişkin rizikodan bahsederken, para ile ölçülebilir bir tehlike söz konusu edinildiği açıktır. Bununla birlikte can sigortalarında ise kanun koyucu, kişinin hayat süreleri hasebiyle veya hayatına ilişkin bazı olayları işaret etmiş, böylelikle iki kavramı birbirinden ayırmıştır¹⁷⁰. Gerçekten de kanun koyucu zarar sigortaları adına riziko (tehlike) kavramını kullanırken, hayat sigortaları için ise olay kavramını kullanmayı tercih etmiştir¹⁷¹. Öte yandan TTK md. 1429’da ise “*Sigortacı, aksine sözleşme yoksa, sigorta ettirenin, sigortalının, lehtarın ve bunların hukuken fiillerinden sorumlu bulundukları kişilerin ihmallerinden kaynaklanan zararları tazmin ile yükümlüdür. Sigorta ettiren, sigortalı ve tazminat ödenmesini sağlamak amacıyla bunların hukuken fiillerinden sorumlu oldukları kişiler; rizikonun gerçekleşmesine kasten sebep oldukları takdirde, sigortacı tazminat borcundan kurtulur ve aldığı primleri geri vermez*” demek suretiyle, zarar ve can sigortaları için riziko kavramını kullanmıştır. Zarar sigortalarında tehlikenin meydana gelip gelmeyeceği muallak iken; hayat sigortalarında ise sigortaya konu edilen olayın meydana geleceği muhakkaktır¹⁷².

Krediye bağlı hayat sigortasında riziko, genel olarak sigorta ettirenin ölümü, malullüğü veya kalıcı sakatlığı gibi önceden belirlenmiş ve sözleşmede açıkça yer alan durumları ifade etmektedir. Bu bağlamda, sigorta sözleşmesinin esaslı unsurunu teşkil eden riziko, kredi borçlusunun yaşamında meydana gelen ve kredi borcunun geri

¹⁶⁷Bozkurt Sigorta, s.47.

¹⁶⁸Bilgen, M. (2017). Öğreti Ve Uygulamada Sigorta Hukuku, Adalet Yayınevi, Ankara, s.68.

¹⁶⁹Kayhan/Bağcı s. 67; Şenocak, s.176.

¹⁷⁰Ayhan/Çağlar/Özdamar, s.126.

¹⁷¹Bozkurt, s.41.

¹⁷²Ayhan/Çağlar/Özdamar, s.375-376.

ödenmesini tehlikeye sokabilecek bu tür olaylardır. Sigorta ettirenin, yani kredi borçlusunun vefat etmesi ya da sigorta kapsamında teminat altına alınmış olan malullük veya sakatlık gibi bir durumun gerçekleşmesi halinde, söz konusu riziko gerçekleşmiş sayılır. Bu durumda, sigortacı, yani sigorta şirketi, sigorta sözleşmesi hükümleri uyarınca devreye girer ve kredi veren kuruluşa veya sigortalının belirlemiş olduğu lehtara, kalan kredi borcunu ödeme yükümlülüğü altına girer. Bu ödeme, sigorta poliçesinde belirlenen sigorta bedeli çerçevesinde ve teminat sınırları dahilinde gerçekleştirilir. Dolayısıyla, krediye bağlı hayat sigortalarında riziko, sadece bir ölüm tehlikesi değil, aynı zamanda borçlunun kredi geri ödemesini imkânsız kılacak nitelikteki malullük veya sakatlık gibi durumları da içermektedir. Bu yönüyle söz konusu sigorta türü, sigorta ettirenin ve kredi kuruluşunun ekonomik güvenliğini teminat altına almayı amaçlayan bir finansal koruma mekanizması olarak işlev görmektedir.

3.4.3. Sigorta Bedeli

Sigorta bedeli, sigorta sözleşmesi çerçevesinde belirlenen ve rizikonun meydana gelmesi ile birlikte sigorta değerini aşmamak kaydıyla, sigortalıya ödenecek olan azami meblağdır¹⁷³. Sigorta bedeli kavramı can sigortaları ve zarar sigortalarında ortak olarak karşımıza çıkmaktadır¹⁷⁴. Fakat sigorta bedelinin ödenmesi hususunda, zarar ve can sigortaları birbirinden ayrışabilmektedir¹⁷⁵. Sigorta bedeli zarar sigortalarında, her zaman tazminata eşit olamayabilirken, hayat sigortalarında ise sigorta bedeli ve ödenecek meblağ arasında herhangi bir fark karşımıza çıkmamaktadır¹⁷⁶. Zira bu tür sigortalarda, başlangıçta taraflar arasında kararlaştırılan meblağ, rizikonun gerçekleşmesiyle birlikte sigortacı tarafından ödenmesi söz konusu olmaktadır¹⁷⁷. Bu sebeple hayat sigortalarında, tazminat tutarının hesaplanması yahut tazminat miktarının tayin edilmesi gibi hususlar gündeme gelmeyecektir. Zira kanun koyucu, TTK md. 1401'de sigorta sözleşmesinin tanımını kaleme alırken, sigortacının belirli miktarda para ödemesinden ya da diğer edimleri görmesinden bahsetmektedir¹⁷⁸. Can sigortalarının da kendi içerisinde çeşitli tasniflere tabii olduğundan bahsetmiştik. Şüphesiz can sigortalarının türlerinin fazla olması, farklı yönlerinin bulunması gibi neticeler beraberinde bu kurala ilişkin istisnaları da getirmesi mümkündür¹⁷⁹. Keza hayat sigortalarında, sigorta sözleşmesi çerçevesinde konu edinilen rizikonun gerçekleşmesi halinde, sigorta bedelinin aynen tazmin edilmesi hüküm altına alınmış iken; can sigortalarının bir türü olan kaza sigortalarında ise sigorta bedelinin değil, sigortalının sarf ettiği tedavi masrafları gibi hususların azami olarak sigorta bedelince ödenmesi gerektiği düzenlenmiştir¹⁸⁰. Ayrıca bahsetmek gerekir ki, hayat sigortalarında ödenecek sigorta bedeli, irat şeklinde de olabilmektedir¹⁸¹.

Krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesi kapsamında değerlendirme yapılırken, sabit, değişen veya azalan sigorta bedelli olup olmamasına göre inceleme yapılmalıdır.

¹⁷³Çeker, s.66.

¹⁷⁴Kayihan, Ş. ve Günergök, Ö. (2020). Türk Özel Sigorta Hukuku, 5. Baskı, Kocaeli, s.45.

¹⁷⁵Bozkurt Sigorta, s. 37; Kayihan/Günergök, s.45.

¹⁷⁶Bozer, A. (2004). Sigorta Hukuku, Banka ve Ticaret Araştırma Enstitüsü, s.27.

¹⁷⁷Bozkurt Sigorta, s.37.

¹⁷⁸Kubilay, H. (1999). Özel Sigorta Hukuku, İzmir, s.39; Bozer, s.37.

¹⁷⁹Bozkurt Sigorta, s.37.

¹⁸⁰Ayhan/Çağlar/Özdamar, s.374-375.

¹⁸¹Bozer, s.27.

Zira çalışmamızın önceki kısımlarında belirttiğimiz üzere, krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesi çeşitli tasniflerle karşımıza çıkabilir nitelik taşıyabilmektedir. Sabit, değişen ve azalan sigorta bedeli türüne göre krediye bağlı hayat sigortasını çalışmamızın önceki bölümlerinde incelediğimizden, burada oraya yollama yapmakla yetiniyoruz. Genel olarak, krediye bağlı hayat sigortası sözleşmelerinde sigorta bedeli, azami olarak sigorta ettirenin kredi borcu kadarına denk gelmektedir. Zira sigorta ettiren ölüm, malullük veya sakatlık halleri neticesinde kalan borç bakiyesinin ödenmesi hususunda krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesini akdetmekte¹⁸² ve rizikonun gerçekleşmesi hasebiyle borcunun ödenmesi neticelenmektedir. Sigorta bedeli, sigortalının ölümü, sakatlık halleri veya kalıcı maluliyeti durumlarında sigorta şirketi ya da kredi veren kuruluş tarafından ödemekle yükümlü olduğu tutar kadardır. Genellikle bu tutar, kredi borcunun geri kalan kısmına denk düşmektedir. Sigorta bedeli, krediye bağlı hayat sigortası sözleşmelerinde, kredi tutarına, kredi süresine ve benzer nitelik istatistiğine göre tayin edilmektedir. Sigorta bedelinin doğru tayin edilmesi, sigorta ettirenin ölümü, sakatlık hali veya kalıcı maluliyeti durumunda kredi borcunun tam ve doğru olarak ödenmesini sağlamaktadır. Sabit sigorta bedelli krediye bağlı hayat sigortasında rizikonun gerçekleşmesiyle beraber, sigorta ettirenin kredi borcunun tamamı ya da bir kısmı ödenmiş ise; sigorta bedelinden yasal mirasçılara kalacak artık bir bedel söz konusu olmaktadır¹⁸³. Azalan ve değişen sigorta bedelli krediye bağlı hayat sigortası sözleşmelerinde ise sigorta bedeli belirli periyot diliminde farklılaşabilmektedir. Buna bağlı olarak sigorta bedeli, hesap borç bakiyesine denk düşmekte ve zaman içerisinde değişebilmektedir¹⁸⁴.

3.4.4. Prim

Sigorta sözleşmesi her iki tarafa borç yükleyen bir akit niteliğindedir; dolayısıyla rizikonun gerçekleşmesiyle birlikte sigortacı tarafından ödenmesi söz konusu olan meblağa karşın, sigorta ettirenin prim ödeme borcu söz konusu olmaktadır¹⁸⁵. Bir başka deyiş ile prim ödeme borcu, sigorta sözleşmesi çerçevesinde sigorta ettiren bakımından asli edimini oluşturmaktadır¹⁸⁶. Sigorta sözleşmesi çerçevesinde taraflar aksine hüküm kararlaştırmamışlar ise, primin toplu ödenmesi asıldır¹⁸⁷. Mutabık kalınmak koşulu ile sigorta priminin taksitle ödenmesi de mümkündür. TTK md. 1421 “*Aksine sözleşme yoksa, sigortacının sorumluluğu primin veya ilk taksidinin ödenmesi ile başlar; kara ve denizde eşya taşıma işlerine ilişkin sigortalarda, sigortacı, sözleşmenin yapılmasıyla sorumlu olur*” şeklinde düzenlenmiştir. Düzenlemeden anlaşılacağı üzere sigorta sözleşmesinde sigortacının sorumluluğu, sigorta ettirenin prim ödeme borcunu ilk ifa ettiği tarihte başlamaktadır¹⁸⁸. TTK md. 1294’e göre prim ödeme borcunun para ile yapılması lazım gelmektedir. Dolayısıyla sigorta ettirenin prim borcunu ifa etmesinde, primin hizmet sunularak, mal takasıyla ya da başka bir kıymetle ödenmesi hukuken mümkün değildir.

¹⁸²Rubin, s.145.

¹⁸³Taşkın, s.21.

¹⁸⁴Taşkın, s.21.

¹⁸⁵Bozer, s.28.

¹⁸⁶Kayıhan/Bağcı s.179.

¹⁸⁷Bozkurt Sigorta, s.40.

¹⁸⁸Kender, s.281.

Hayat sigortalarında prim borcu benzer şekilde, sigorta ettirenin sigorta himayesi karşılığında sigortacıya ödediği meblağı ifade etmektedir. Primin niceliği, kredi süresine, kredi bakiye tutarına veya sigortalının yaş, meslek ve sağlık durumu gibi çeşitli faktörlere bağlı olarak değişkenlik gösterebilmektedir. Zira sigorta ettirenin yaşının ilerlemiş olması yahut önemli bir sağlık durumunun varlığı, sigorta sözleşmesi çerçevesinde belirlenecek olan prim tutarının da hesaplanmasında rol oynamaktadır. Örneğin, yaşı ilerlemiş ve kalp rahatsızlığı olan bir kişinin ödeyeceği prim ile herhangi bir sağlık sorunu bulunmayan yaşça genç bir kimsenin ödeyeceği prim tutarı farklı olacaktır. Primin ödenmesinde her ne kadar toplu olarak ödenmesi esas iken; taraflar aksine hüküm kararlaştırmaları takdirinde primin, aylık, yıllık veya tek seferde ödenmesine karar verebilirler.

Krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesinde prim kavramını farklı durumları gözeterek ele almakta fayda görüyoruz. Krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesi azalan, değişen ve sabit bedelli olmak üzere tasnif edilebileceğini daha önce ifade etmiştik. Buradan hareketle, prim tutarının da çeşitli şekillerde değişebileceği kanısına varmak yerinde olacaktır. Zira, azalan bedelli krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesi çerçevesinde, sigorta ettirenin ödemekle mükellef olduğu prim, sabit bedelli krediye bağlı hayat sigortasına nazaran daha düşük olacaktır¹⁸⁹. Benzer şekilde sabit bedelli akdedilen krediye bağlı hayat sigortasında, sigorta ettiren, sözleşme süresince sabit bedelli şekilde prim borcunu ifa etmektedir. Öte yandan değişen bedelli krediye bağlı hayat sigortasında ise, sigorta süresince prim borcu değişebilmekte; sabit bir prim tutarı ödenmemektedir¹⁹⁰.

3.4.5. Teminat Süresi

Teminat süresi, tarafların akdettiği sigorta sözleşmesinin geçerli olduğu süreyi ifade etmektedir. Krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesinde, genellikle bu süre, krediye borcunun vade süresiyle aynıdır. Sigorta himayesi, teminat süresi boyunca devam etmekte ve geçen süre zarfında, sözleşmede kapsam altına alınan rizikonun gerçekleşmesiyle birlikte sigorta şirketinin ya da kredi veren kuruluşların, sigorta ettirenin borcunu tazmin etmesiyle son bulmaktadır. Teminat süresinin doğru tayin edilmesi, kredi bakiye borcu süresince sigorta himayesinin devam edebilmesi adına önem teşkil etmektedir.

3.4.6. Sigorta Poliçesi

Sigorta sözleşmeleri, TTK bakımından herhangi bir şekil şartına tâbi değildir. Diğer bir ifadeyle, sigorta sözleşmesinin geçerliliği, yazılı şekle bağlanmamış olup, tarafların karşılıklı irade beyanlarıyla kurulması mümkündür. Ancak uygulamada, bu tür sözleşmelerin yazılı şekilde yapılması ve sigorta poliçesi düzenlenmesi ispat kolaylığı sağlaması ve sigortalının haklarını açık biçimde öğrenebilmesi açısından önem arz etmektedir.¹⁹¹ Nitekim TTK md. 1424 hükmü de bu noktaya işaret ederek, poliçenin teslim edilmediği hallerde sigorta sözleşmesinin ispatının genel hükümlere tabi olacağını belirtmiştir. Bu çerçevede, poliçe düzenlenmediği durumda sözleşmenin varlığının yazılı delil veya tanık gibi diğer ispat araçlarıyla ortaya konulması gerekecektir. Bu durum da özellikle uyumsuzluk anında sigorta ettiren açısından hak kayıplarına yol açabilecektir.

¹⁸⁹Taşkın, s.21.

¹⁹⁰Yongalık, s.47.

¹⁹¹Kender, s.191.

Dolayısıyla, şekil serbestisine rağmen yazılı bir poliçenin düzenlenmesi, uygulamada büyük bir hukuki güvenlik ve ispat kolaylığı sağlamaktadır. Poliçenin tarafların hak ve yükümlülüklerini, açık ve anlaşılabilir bir dille içerisinde barındırması, karmaşıklıktan uzak, her iki tarafında dengesi gözetilerek yazılması esastır¹⁹².

Poliçe, yalnızca sözleşmenin varlığını ispat eden bir belge olmanın ötesinde, sözleşme hükümlerini açık ve sistematik şekilde ortaya koyar. Bu bağlamda, TTK md. 1425, sigorta poliçesinin içeriğini ve şekline ilişkin temel esasları düzenlemektedir. Sigorta poliçesi, TTK md. 1425’de “*Sigorta poliçesi, tarafların haklarını, temerrüde ilişkin hükümler ile genel ve varsa özel şartları içerir, rahat ve kolay okunacak biçimde düzenlenir*” şeklinde kaleme alınmıştır. Tanımdan hareketle, sigorta poliçesi, sigorta sözleşmesi akdeden tarafların hak ve yükümlülüklerini, ödeme koşullarını, teminatları ve prim gibi bilgileri içeren belgedir¹⁹³. Başka bir ifadeyle, sigorta poliçesi, taraflar arasında yapılan anlaşmanın yazılı bir ifadesi olup, tarafların sözleşmeye konu hususlarda mutabakat sağladıklarını gösteren bir irade beyanı metnidir¹⁹⁴. Bu nedenle, sigorta poliçesini yalnızca bir evrak değil, aynı zamanda taraflar arasında bağlayıcılığı olan ve uyuşmazlık halinde delil teşkil eden bir hukuki bir belge olarak görmek gerekmektedir.

3.5. Kurulması

3.5.1. Genel Olarak

Krediye bağlı hayat sigortası, daha önce de detaylı şekilde açıkladığımız üzere, belirli yönleriyle klasik hayat sigortalarından ayrılan, kendine özgü bazı nitelikler barındıran, hayat sigortasının özel bir türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu farklılıklarına rağmen, gerek öğretide gerekse uygulamada, krediye bağlı hayat sigortalarının genel itibarıyla hayat sigortası hükümleri kapsamında değerlendirilmesi gerektiği, kabul edilmektedir¹⁹⁵. Bu noktada, TTK’da özel bir düzenleme yer almadığından, hukuk sistemimizde bu sözleşmenin kuruluşuna dair başvurulacak kurallar, genel çerçevede hayat sigortalarına ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanması suretiyle belirlenmektedir¹⁹⁶. Bu bağlamda, hayat sigortası sözleşmelerinin -ve dolayısıyla krediye bağlı hayat sigortası sözleşmelerinin- kurulmasına ilişkin hukuki esaslar, Türk Borçlar Kanunu’nun¹⁹⁷ sözleşmenin kurulmasına ilişkin genel hükümleri, SK’daki düzenlemeler ve TTK’nın sigorta sözleşmelerine ilişkin düzenlenmiş olan hükümleri uyarınca değerlendirilmelidir. Dolayısıyla TBK’da yer alan irade beyanı, öneri ve kabul ile sözleşmenin kurulma anı gibi hususlara ilişkin temel hükümlerin, var ise SK’daki hükümlerin ve TTK’nın var olan ilgili hükümlerinin, krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesinin kurulması bakımından da geçerliliğini koruyacağını söylemek gerekmektedir¹⁹⁸.

¹⁹²McGill, s.744.

¹⁹³Baker, T. ve Logue, K. D. (2013). Insurance Law and Policy: Cases and Materials. 3rd Ed. Wolters Kluwer Law and Business, s.28.

¹⁹⁴Patterson, s.1.

¹⁹⁵Taşkın, s.33.

¹⁹⁶Taşkın, s.33.

¹⁹⁷RG. 04.02.2011/27836. Bundan sonra TBK olarak anılacaktır.

¹⁹⁸Yazıcıoğlu/Öğüz Şeker, s.52.

Sözleşmelerin kurulmasına ilişkin hükümler, TBK md. 1 kapsamında açıkça düzenlenmiştir. Buna göre, bir sözleşme, tarafların iradelerini karşılıklı ve birbirine uygun olarak açıklamalarıyla kurulmaktadır¹⁹⁹. Bu düzenleme, sözleşme özgürlüğünün ve irade serbestisinin temel dayanağını oluşturmakta; tarafların iç iradelerinin dış dünyaya yöneltilmiş ve örtüşmüş beyanları ile hukuken bağlayıcı bir borç ilişkisi doğduğunu ortaya koymaktadır. Bu çerçevede, bir sözleşmenin geçerliliği için taraflar arasında karşılıklı ve uyumlu irade beyanlarının mevcut olması²⁰⁰; yalnızca genel nitelikli sözleşmelerde değil, sigorta sözleşmeleri gibi özel nitelikli sözleşmelerde de geçerliliğini korumaktadır. Taraflar arasındaki sözleşme ilişkisinin kurulabilmesi için evveli öneri ve kabul müessesesi gerekmektedir²⁰¹. TBK md.1'e benzer nitelikte bir düzenlemenin HSGŞ'de de yer aldığını görmekteyiz. HSGŞ md. 5'e baktığımızda, "*Sigorta sözleşmesi, taraflardan birinin önerisinin diğer tarafın kabulü ile kurulur*" düzenlemesi karşımıza çıkmaktadır. TBK'daki düzenlemeye paralel nitelik taşıyan bu düzenleme de, önerinin kabul edilmesiyle birlikte, taraflar arasında sözleşme kurulmuş olacağını ifade etmektedir²⁰². Buradan hareketle sözleşmenin, tarafların karşılıklı ve birbirine uygun düşecek şekilde irade beyanlarının örtüşmesiyle kurulacağı söylemek mümkündür²⁰³. Tarafların sözleşme yapma konusundaki irade açıklamaları öneri ve kabul olarak adlandırılır²⁰⁴. Taraflardan biri, sözleşme yapma niyetiyle diğerine bir teklif sunduğunda, bu durum öneri olarak kabul edilirken²⁰⁵; karşı tarafın, öneriyi olduğu gibi ya da esaslı unsurlarını değiştirmeden onaylaması ise, kabul anlamına gelmektedir²⁰⁶. Hayat sigortalarının kurulmasına ilişkin özel bir düzenleme ne TTK'da ne de SK'da yer almadığından; öneri ve kabulün de herhangi bir şekle tabii olmadığını söylemek gerekmektedir²⁰⁷. Hayat sigortası sözleşmeleri bakımından geçerli olan şekil serbestisi ilkesi, krediye bağlı hayat sigortası sözleşmeleri açısından da geçerliliğini korumaktadır; bu hususlarda TTK md. 1405 hükmü saklı kalmak koşuluyla, TBK'nın md. 3 ila md. 10 hükümlerinin geçerli olacağı kabul edilmektedir²⁰⁸. Keza, taraflar arasında krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesinin kurulması için yazılı bir belge düzenlenmesi zorunluluğu bulunmamakta²⁰⁹ ve herhangi bir şekil şartı aranmamaktadır²¹⁰.

Uygulamada ise her ne kadar şekil serbestisi ilkesi olsa da, sigorta sözleşmesinin ispatı ve taraflar arasındaki hak ve borçların açıkça belirlenebilmesi amacıyla sözleşmenin yazılı şekilde yapılması önem arz etmektedir. Bu kapsamda sigorta poliçesi düzenlenmekte, poliçede teminat kapsamı, rizikolar, prim tutarı, ödeme planı gibi

¹⁹⁹Eren, F. (2018). Borçlar Hukuku Genel Hükümler, 27. Baskı. Ankara, Yetkin Yayınları, s.207; Kender, s.164.

²⁰⁰Kessler, F. ve Fine, E. (1964). Culpa in contrahendo, bargaining in good faith, and freedom of contract: A comparative study. Harvard Law Review, 77(3), 401-449, s.404-405.

²⁰¹Lynch, K. M. ve Stevick, G. E., Jr. (2015). Fundamentals of insurance planning (6th ed.). The American College Press, s.6.3-6.4.

²⁰²Oğuzman, K. ve Öz, T. (2022). Borçlar Hukuku Genel Hükümler, C. 1, 20. Baskı, Vedat Kitapçılık, İstanbul, s.74.

²⁰³Lynch/Stevick, s.6-3.6-4.

²⁰⁴Yazıcıoğlu/Öğüz Şeker, s.52.

²⁰⁵Graves/Christensen, s.24.

²⁰⁶d' Amico/Luckstone, s.1.7; Graves/Christensen, s.24

²⁰⁷Ayhan/Çağlar/Özdamar, s.168.

²⁰⁸Kender, s.166.

²⁰⁹Graves/Christensen, s.43.

²¹⁰Çeker, s.244.

unsurlar ayrıntılı biçimde yer almaktadır²¹¹. Dolayısıyla, her ne kadar yazılı şekle tabi olmasa da, sigortacılık uygulamaları, tüketici haklarının korunması ve taraflar arasında çıkabilecek uyuşmazlıkların önlenmesi bakımından yazılı düzenleme yapılması yerleşik ve zorunlu bir uygulama haline geldiği görülmektedir²¹². Bu durum sözleşmenin geçerliliğine tesir etmese de ispat kurumu açısından önem kazanmaktadır²¹³. Uygulamada, kredi talebinde bulunan tüketicilerden, kredi veren finansal kuruluşlar tarafından, özellikle kredi kullanımı söz konusu olduğunda, krediye bağlı hayat sigortası yaptırımları sıklıkla istenmektedir. Zira böylelikle, kredi borcunun vefat, malullük veya benzeri durumlar nedeniyle ödenememesi riskine karşı, alacağın teminat altına alınması amacı taşıması bakımından bir güvence sağlamakta, kalan bakiye borcun akıbeti tayin edilmektedir. Bankalar, genellikle kendi bünyelerinde faaliyet gösteren veya doğrudan iştirak ettikleri sigorta şirketleri vasıtasıyla bu tür sigorta poliçelerini düzenlemekte; böylece kredi süreci ile birlikte sigorta sürecini de eş zamanlı olarak yürütmektedirler. Kredi işleminin bir parçası olarak, tüketiciye çoğu zaman sigortaya ilişkin soruları içeren bir teklifname sunulmakta²¹⁴ ve bu form aracılığıyla sigorta ettirenin kişisel bilgileri, sağlık durumu, sigorta kapsamına alınması istenen teminatlar gibi hususlar tespit edilmektedir.²¹⁵ Kredi alanın bu teklifnameyi doldurup sigorta şirketine iletilmesi, hukuki açıdan öneri niteliği taşıırken, sigorta şirketinin bu öneriyi kabul etmesiyle birlikte sigorta sözleşmesi kurulmuş sayılmaktadır²¹⁶.

Sigorta ettiren, sigortanın türünü, kapsamını ve primin nasıl hesaplanmasını istediği gibi bazı koşulları içerisinde barındıran teklifnameyi, sigortacıya ileterek, sözleşme yapma iradesini ortaya koymaktadır²¹⁷. Öneri süreci, sigorta sözleşmesinin kurulmasında önemli bir aşamayı oluşturmaktadır. Zira sigorta şirketi, kendisine iletilen öneriyi değerlendirerek, kendisine iletilen öneriyi çeşitli faktörlerce değerlendirdikten sonra olumlu ya da olumsuz yanıt vermektedir. Değerlendirmenin ardından, sigorta ettirenin yaptığı önerinin sigorta şirketi tarafından kabul edilmesiyle hukuken geçerlilik kazanmakta ve taraflar arasında bağlayıcı hale gelmektedir²¹⁸. Fakat uygulamada, sigorta şirketleri genellikle ayrıca bir kabul beyanında bulunmamaktadır. Bunun yerine poliçe düzenleyerek sigorta ettirene teslim etmektedir²¹⁹. Poliçenin tanzim edilmesi veya ilk primin tahsil edilmesi, sigorta şirketinin örtülü kabul beyanı olarak değerlendirilmekte ve böylelikle, sözleşmenin hukuken kurulmuş sayılmasını sağlamaktadır²²⁰. Bu uygulamanın, sigorta şirketleri bakımından günümüzde standart prosedürü haline geldiğini görmekle birlikte, taraflar arasındaki sözleşme ilişkisinin fiili olarak başlamasına da işaret etmektedir. Bunun yanı sıra uygulamada sigorta şirketleri de sözleşme sürecini başlatmak için sigorta ettirenlere teklif sunabilmektedir²²¹. Bu tür

²¹¹Graves/Christensen, s.25.

²¹²Graves/Christensen, s.46.

²¹³Kender, s.166.

²¹⁴Cousy, H. (2008). The principles of European insurance contract law: The duty of disclosure and the aggravation of risk. ERA Forum, 9(S1), pp.119–132, s.126.

²¹⁵Yongalık, s.79.

²¹⁶Lynch/Stevick, s.6.4.

²¹⁷Kender, s.165.

²¹⁸Arseven, s.70.

²¹⁹Bahtiyar, Mehmet. Sigorta Poliçesi Genel Koşulları, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, C. 19, S.2, 1997, s.90.

²²⁰Kender, s.193.

²²¹Graves/Christensen, s.42.

teklifnameler, hukuki açıdan öneriye davet niteliğindedir²²². Bu durumda, sigorta ettirenin kendisine verilen teklifnameyi cevaplayarak, sigorta şirketine veya acentesine yollamasıyla birlikte öneri aşaması tamamlanmış olmaktadır. Sigorta şirketleri tarafından hazırlanan bu teklifnameler, sigortalının risk durumunu değerlendirmek amacıyla çeşitli sorular içermektedir²²³. Bu süreç, sigortacının sigorta ettiren hakkında gerekli bilgileri edinmesini sağlarken, aynı zamanda sigorta şartlarının belirlenmesine de zemin hazırlamaktadır. Böylece, tarafların karşılıklı irade beyanları çerçevesinde sigorta sözleşmesi kurulma aşamasına geçmekte; sigorta ettirenin kabulüyle birlikte bağlayıcı hale gelmektedir.

Tarafların fiziksel olarak bir arada bulunmasını gerektmediği için öneri ve kabul, hazır olanlar ve hazır olmayanlar arasında gerçekleşmesi mümkündür²²⁴. Dijitalleşmenin yaygınlaşmasıyla birlikte, sigorta işlemlerinin çevrim içi platformlar aracılığıyla gerçekleştirilmesi giderek daha fazla tercih edilmekte ve bu durum, sigortalı ile sigortacı arasındaki işlemleri kolaylaştırmaktadır. Hayat sigortası sözleşmelerinin kurulmasında, tarafların irade beyanlarını iletme yöntemi konusunda bir kısıtlama bulunmadığını, sözleşmenin yazılı olarak düzenlenmesi zorunlu olmadığını, hasılı, bir şekil şartı olmadığını ifade etmiştik. Bu kapsamda, hayat sigortası sözleşmeleri sözlü olarak, telefon yoluyla veya internet gibi çevrimiçi kanallar üzerinden de akdedilebilmesi mümkündür²²⁵. Sigorta şirketleri, web siteleri veya diğer dijital platformlar üzerinden öneriye davet niteliğinde teklifnameler yayımlayarak, sigorta sözleşmesi yapmak isteyen kişilere yönlendirme sağlamaktadır²²⁶. Sigorta ettiren, bu teklifnameyi çevrim içi olarak doldurup kendisine yöneltilen soruları yanıtladıktan sonra sigorta şirketine iletmektedir. Sigorta şirketi, teklifnamede yer alan bilgileri değerlendirerek başvuruyu olumlu ya da olumsuz şekilde sonuçlandırmaktadır. Şirketin teklifi kabul etmesi halinde, taraflar arasında sözleşme şartlarında mutabakat sağlanarak sigorta sözleşmesi kurulmuş olmaktadır. Sözleşmenin bu şekilde kurulmasının ardından, poliçe, bilgilendirme metni ve sigortaya ilişkin diğer belgeler sigorta ettirene elektronik ortamda iletilerek süreç dijital olarak tamamlanmaktadır. Böylelikle, sigorta işlemlerinin daha hızlı ve pratik bir şekilde gerçekleştirilmesine olanak sağlanmakta, aynı zamanda sigorta ettirenin sözleşme hakkında detaylı bilgilendirilmesini de mümkün kılınmaktadır.

3.5.2. Kurulma Anı

3.5.2.1. Hazırlar Arasında

Krediye bağlı hayat sigortası sözleşmeleri, hazır olanlar ile hazır olmayanlar arasında yapılmasına bağlı olarak farklı kurallara tabi tutulmaktadır²²⁷. Bu farklılık, esasen sözleşmenin kurulma anının tespiti bakımından önem taşımaktadır²²⁸. Zira TBK uyarınca, kabul beyanının muhatabına ulaşma biçimine göre, sözleşmenin kurulmasına

²²²Kender, s.166; Kayıhan/Günergök, s.116; Ünan, s.68.

²²³Cousy, s.126.

²²⁴Bkz. TBK md. 4-5.

²²⁵Yongalık, s.84.

²²⁶Kender, s.167-168.

²²⁷Taşkın, s.45.

²²⁸Taşkın, s.45.

ilişkin farklı hukuki sonuçlar doğurmaktadır²²⁹. Şayet kabul beyanı, yüz yüze görüşme esnasında yahut fiziki olarak yan yana bulunan kimseler gibi hazır bulunan bir kişiye yöneltilmişse, öneriyi yapan taraf, karşı tarafın kabul beyanını derhal öğrenmesi söz konusudur²³⁰. Hazır olanlar arasında akdedilen sigorta sözleşmelerinde, kabul beyanının aynı anda açıklanması ve karşı tarafa ulaşması nedeniyle, söz konusu beyanın yapılmasıyla birlikte sözleşme hukuken kurulmuş sayılmaktadır²³¹. Bu tür sözleşmelerde tarafların fiziksel olarak aynı mekânda bulunması şart değildir; telefon, bilgisayar gibi anlık iletişim imkânı sağlayan araçlarla gerçekleştirilen irade açıklamaları da, hazırlar arasında yapılan işlemler kapsamında değerlendirilir²³². Hazır olanlar arasında kurulan sözleşme, kabul anında kurulmuş olmakla birlikte taraflar açısından hüküm ve sonuç doğurmaya başlamış olduğu kabul edilmektedir.

3.5.2.2. Hazır Olmayanlar Arasında

Hazır olmayanlar arasında kurulacak sözleşmeye ilişkin TBK’da herhangi bir açık düzenleme olmadığını görmekteyiz. Karşı tarafın anında yanıt veremeyeceği bir durumda ve öneride bulunan tarafça belirli bir kabul süresi öngörülmemişse, bu takdirde öneri, hazır olmayanlar arasında yapılmış sayılmaktadır. Hazır olmayandan kastedilen ise doğrudan görüşülemeyen, interaktif şekilde temas edilmeyen kişidir²³³. Öğretide hazır olmayanlar arasında kurulacak sözleşmenin kurulma anı bakımından tartışmalar mevcuttur. Öğretideki bizimde katıldığımız bir görüşe göre²³⁴, hazır olmayanlar arasında kurulacak sözleşmeye ilişkin gönderme teorisinin esas alınması gerektiği savunulmakta; bu bağlamda, kabul beyanının önerene ulaşması şart olmakla birlikte, söz konusu beyanın gönderildiği anda sigorta sözleşmesinin kurulmuş olduğu kabul edilmektedir. Diğer bir görüşe göre²³⁵ ise, hazır olmayanlar arasında kurulacak sözleşmeye ilişkin ulaşma teorisinin esas alınması gerektiği savunulmaktadır; bu bağlamda, sigorta sözleşmesi, kabul beyanının öneri sahibine ulaştığı an itibarıyla hukuken kurulmuş sayılmalıdır. Bu noktada, kabul beyanının öneride bulunanın hâkimiyet alanına girmesinin sözleşmenin kurulması açısından yeterli olup olmadığı hususunda doktrinde farklı görüşler mevcuttur. Bir görüşe göre²³⁶ kabul beyanının yalnızca hâkimiyet alanına girmesini yeterli görmemektedir. Bu görüşe göre, söz konusu beyanın, öneride bulunan kişinin makul bir dikkatle öğrenebileceği şekilde hâkimiyet alanına girmiş olması da gereklidir. Bizimde de katıldığımız diğer bir görüşe göre²³⁷ ise, kabul beyanının öneride bulunan kişinin fiilî denetiminde bulunan alanına ulaşması yeterlidir; bu durumda, beyanın öneride bulunanın hâkimiyet alanına girmesi, hukuken ulaşma anlamına gelir. Zira kabul beyanı fiziki olarak bir arada olmayan kimselere yahut çevrimiçi kanallar vasıtasıyla hazır olmayan kimselere

²²⁹Bu husus yalnızca hukukumuzda değil diğer hukuk sistemlerinde farklı sonuçlara yol açabilmektedir. Dolayısıyla sözleşmenin kurulma anının tespiti ve var olan hukuki kuralların, somut olaya ilişkin doğru uygulanabilmesi elzem nitelik taşımaktadır. Bkz. Patterson, s.198-200.

²³⁰Eren, s.304; Oğuzman/Öz, s.60.

²³¹Eren, s.304; Oğuzman/Öz, s.60; Aydın, S. (2018). Sigorta Ettirenin Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğünün İhlali ve İhlal Halinde Sigortacının Hakları. Ankara, Seçkin Yayıncılık, s.140.

²³²Oğuzman/Öz, s.60; Aydın, s.140.

²³³Oğuzman/Öz, s.64.

²³⁴Tekinay, S. S., Akman, S., Burcuoğlu, H. ve Altop, A. (1993). Borçlar hukuku genel hükümler (7. Bası). İstanbul, s.96.

²³⁵Taşatan, C. (2021). Sözleşmenin Kurulması. İstanbul: On İki Levha, s.246.

²³⁶Gümüş, M. A. (2021). Borçlar hukukunun genel hükümleri. Yetkin Yayınları, s.167.

²³⁷Tekinay/Akman/Burcuoğlu/Alttop, s.92.

yöneltilmişse, TBK md. 5, “Kabul için süre belirlenmeksizin hazır olmayan bir kişiye yapılan öneri, zamanında ve usulüne uygun olarak gönderilmiş bir yanıtın ulaşmasının beklenebileceği ana kadar, önereni bağlar. Öneren, önerisini zamanında ulaşmış sayabilir” hükmü çerçevesinde, sözleşmenin kurulması için kabul beyanının muhataba ulaşması gerektiği düzenlenmiştir. Bu noktada, kabul beyanının muhataba ulaşmasından kastedilen husus, söz konusu irade açıklamasının öneride bulunan kişinin fiilî hâkimiyet alanına girmiş olmasıdır. Başka bir ifadeyle, kabul beyanının fiziksel olarak öneri sahibine ulaşması gerekmemekte, onun denetimindeki bir alana girmesi yeterli kabul edilmektedir. Bu doğrultuda, örneğin bir e-posta ile gönderilen kabul beyanı, öneri sahibinin elektronik posta kutusuna ulaştığı anda muhatabına ulaşmış sayılacaktır. Dolayısıyla, o an itibarıyla sözleşme kurulmuş olacağı kabul edilmelidir. Ancak kabulün gönderildiği tarih, yani kabul beyanının muhatabı olan öneri sahibine ulaşmasından önceki tarih, sözleşmenin hüküm ve sonuç doğurmaya başladığı an olarak değerlendirilir. Bu yaklaşım, TBK’nin benimsediği varma teorisi ile gönderme teorisinin birlikte uygulanmasının bir sonucudur. Yani bir yandan sözleşmenin kurulması için kabul beyanının öneri sahibine ulaşması şartı aranırken, öte yandan kabul beyanı gönderildiği anda, taraflar arasında doğacak hak ve borçlar bu gönderme anı esas alınarak doğmuş kabul edilir. TBK md. 11, “Hazır olmayanlar arasında kurulan sözleşmeler, kabulün gönderildiği andan başlayarak hüküm doğurur. Açık bir kabulün gerekli olmadığı durumlarda, sözleşme önerinin ulaşma anından başlayarak hüküm doğurur” düzenlemesiyle bu hususa ilişkin uygulanacak çerçeveyi belirlemiştir.²³⁸ Bu doğrultuda, sözleşme; kabul beyanının, öneride bulunan kişinin öğrenebileceği şekilde hâkimiyet alanına ulaşmasıyla birlikte kurulmuş sayılacaktır. Ancak, söz konusu sözleşme, yalnızca bu andan itibaren değil, kabul beyanının gönderildiği tarih itibarıyla geriye etkili şekilde hüküm ve sonuçlarını doğuracaktır.²³⁹

Sigorta sözleşmeleri, tarafların fiziksel olarak aynı ortamda bulunmalarına gerek olmaksızın, mal ve hizmetlerin uzaktan pazarlanmasına yönelik sistemler çerçevesinde uzaktan iletişim araçları vasıtasıyla da kurulabilir.²⁴⁰ Bu kapsamda; telefon, internet, e-posta gibi doğrudan iletişime imkân tanıyan teknolojik araçlar kullanılarak sigorta sözleşmesinin akdedilmesi, hukuken mümkündür. TKHK md. 48 “Mesafeli sözleşme, satıcı veya sağlayıcı ile tüketicinin eş zamanlı fiziksel varlığı olmaksızın, mal veya hizmetlerin uzaktan pazarlanmasına yönelik olarak oluşturulmuş bir sistem çerçevesinde, taraflar arasında sözleşmenin kurulduğu ana kadar ve kurulduğu an da dâhil olmak üzere uzaktan iletişim araçlarının kullanılması suretiyle kurulan sözleşmelerdir” şeklinde düzenlenmiştir. Bu bağlamda, uzaktan iletişim aracılığıyla taraflarca yapılmak istenen sigorta akitlerini mümkün kılınmaktadır. Nitekim TTK md. 1526/2 de “Konişmentonun, taşıma senedinin ve sigorta poliçesinin imzası elle, faksimile baskı, zımba, ıstampa, sembol şeklinde mekanik veya elektronik herhangi bir araçla da atılabilir. Düzenlendikleri ülke kanunlarının izin verdiği ölçüde bu senetlerde yer alacak kayıtlar el yazısı, telgraf, teleks, faks ve elektronik diğer araçlarla yazılabilir, oluşturulabilir, gönderilebilir” şeklinde kaleme alınarak, sigorta poliçelerinin elektronik ortamda düzenlenebilmesine açıkça imkân tanınmıştır. İlgili düzenlemeye göre, sigorta poliçesinin imzası, yalnızca elle atılmak zorunda olmayıp; faksimile baskı, zımba, ıstampa, sembol

²³⁸Taşkın, s.45.

²³⁹Gümüş, s.167.

²⁴⁰Kender, s.167.

gibi mekanik yöntemlerle ya da elektronik araçlar kullanılarak da gerçekleştirilebilir. Aynı şekilde, policede yer alacak kayıtların, el yazısı, telgraf, teleks, faks veya diğer elektronik iletişim araçları aracılığıyla oluşturulması, yazılması ve iletilmesi mümkün kılınmıştır²⁴¹. Düzenlemeler gözetildiğinde, çevrim içi kanallar vasıtasıyla akdedilen sözleşmelerin, tarafların fiziksel olarak bir arada olmadığı hasebiyle hazır olmayanlar arasında yapıldığı kabul edilmesi gerektiği açıktır²⁴². Sigorta şirketi, sigorta ettirenin önerisini kabul ettiğinde ve bu kabul beyanı sigorta ettirenin hakimiyet alanına ulaştığında, sigorta sözleşmesi kurulmuş sayılacaktır²⁴³.

3.5.2.3. Susma Yoluyla Sözleşmenin Kurulması

Kabul ve öneri, kanunumuzda herhangi bir şekil şartına bağlı değildir²⁴⁴. Her ne kadar öneren, kanun ya da işin mahiyeti gereği ya da durumun şartlarına bağlı olarak açık bir kabulü beklemek zorunda değilse de; önerinin makul bir sürede reddedilmesi durumunda, sözleşme kurulmuş sayılmaktadır²⁴⁵. Bu bağlamda TBK md. 6, “*Öneren, kanun veya işin özelliği ya da durumun gereği açık bir kabulü beklemek zorunda değilse, öneri uygun bir sürede reddedilmediği takdirde, sözleşme kurulmuş sayılır*” demek suretiyle, bazı durumlarda, kanunda açıkça hüküm bulunması hâlinde, öneri belirli bir süre içinde reddedilmezse sözleşmenin kurulmuş sayılacağı düzenlenmiştir. Bu hükümle beraber, örtülü kabul anlamına gelen susma ile birlikte sözleşmenin kurulduğunun kabulü gerekmektedir²⁴⁶. Kanun koyucu susmayı, bazı hallerde özel bir hüküm uyarınca irade açıklaması olarak kabul etmektedir. Sigorta sözleşmeleri bakımından bu durum, TTK md. 1405’te özel olarak düzenlenmiştir. TTK md. 1405 hükmüne göre, sigorta sözleşmelerinde, öneri olarak kabul edilen teklifnamenin sigortacıya ulaşmasından itibaren otuz gün içinde reddedilmemesi durumunda, söz konusu önerinin kabul edilmiş sayılacağı düzenlenmiştir. Bu çerçevede, sigortacıya yöneltilen ve yazılı şekilde düzenlenen teklifname, sigorta sözleşmesini akdetmek isteyen kişi tarafından gönderildiğinde, sigortacı tarafından otuz gün içerisinde açıkça reddedilmezse, susma irade beyanı yerine geçmekte ve sözleşme kurulmuş sayılmaktadır. Bu hükümle beraber

²⁴¹Kender, s.167.

²⁴²Sigorta ettiren tarafından önerinin yapıldığı anda, sigortacının bu öneriye dair bilgi sahibi olmasının mümkün olmaması ve ayrıca sigorta sözleşmesi sürecinin çevrimiçi (online) ortamda yürütülmesi nedeniyle, tarafların yüz yüze bulunmadığı ve dolayısıyla sözleşmenin hazır olmayanlar arasında kurulduğunun kabul edilmesi gerekmektedir. Detaylı açıklama için Bkz. Taşkın, s.53.

²⁴³TBK md. 11, “*Hazır olmayanlar arasında kurulan sözleşmeler, kabulün gönderildiği andan başlayarak hüküm doğurur. Açık bir kabulün gerekli olmadığı durumlarda, sözleşme önerinin ulaşma anından başlayarak hüküm doğurur*” şeklinde düzenlenmiştir. Bu bağlamda, hazır olmayan taraflar arasında kurulan sözleşmelere ilişkin olarak, sözleşmenin kurulma anı ile hüküm ve sonuçlarının doğduğu anı birbirinden ayrı şekilde düzenlenmiştir. Kanun, bu kapsamda “varma teorisini” ve de “gönderme teorisini” bir arada benimseyen karma bir yaklaşım ortaya koymuştur. Bu doğrultuda; Varma teorisine göre, sözleşmenin kurulabilmesi için kabul beyanının yalnızca hazırlanması ya da gönderilmesi yeterli olmayıp, mutlaka icapta bulunan tarafa ulaşması gerekmektedir. Başka bir ifadeyle, kabul beyanı karşı tarafa vardığı an itibarıyla sözleşme hukuken kurulmuş sayılır. Gönderme teorisine göre ise, sözleşmenin doğduğu hukuki sonuçlar, kabul beyanının öneri sahibine ulaştığı anda değil, bu beyanın gönderildiği andan itibaren hüküm ifade eder. Kanun koyucu kanaatimizce bu yaklaşımla birlikte, özellikle kabul beyanının ulaşmasında yaşanabilecek gecikmelerin yaratacağı belirsizliklerin önüne geçmeyi ve hukuki istikrarı sağlamayı amaçlamaktadır.

²⁴⁴Yazıcıoğlu/Öğüz Şeker, s.52.

²⁴⁵Kender, s.166.

²⁴⁶Dikkat edilmelidir ki TBK md. 6 hükmünü salt olarak susmanın kabul hükmüne geleceği şekliyle anlamamak gerekmektedir. Zira susma genellikle örtülü bir kabul anlamına gelmemektedir; öneren şayet açık bir kabul beyanını olayın mahiyetine göre beklemek zorunda değilse ve öneri de uygun bir süre içerisinde reddolunmıyorsa, susma bu haliyle örtülü kabul anlamına geleceği kabul edilmelidir. Sigortacının primini tahsil etmiş olması da bu bağlamda kabul anlamına gelmektedir. Detaylı açıklama için bkz. Kender, s.166.

sigorta sözleşmesinin kurulması sürecinde taraflar açısından belirlilik sağlanmakta; sigorta ettirenin, teklifnameye uzun süre cevap verilmemesi sebebiyle belirsizliğe düşmesi engellenmektedir. Dikkat edilmelidir ki bu düzenleme uyarınca, susmanın kabul beyanı sonucu doğurması, yalnızca sigorta şirketi açısından geçerli olacaktır²⁴⁷. TTK md. 1405, tüm sigorta sözleşmeleri için kendisine uygulama alanı bulmaktadır. Fakat SK md. 11/2 ise konuya ilişkin olarak yalnızca hayat sigortası sözleşmeleri için özel bir düzenleme getirdiği görülmektedir. SK md. 11/2'ye baktığımızda, hayat sigortası sözleşmesiyle ilgili teklifname sigorta şirketine ulaştıktan sonra, 30 gün içinde reddedilmediği takdirde sözleşme kurulmuş sayılacağını hükme bağlamıştır. Ancak, bu iki düzenleme arasında, 30 günlük sürenin hangi tarihten başlayacağı konusunda fikir ayrılıkları bulunmaktadır. SK md. 11/2'ye göre süre, teklifnamenin sigorta şirketine ulaştığı tarihten itibaren başlarken; TTK md. 1405/1'e göre süre, teklifnamenin verildiği tarihten itibaren başlamaktadır. Krediye bağlı hayat sigortası sözleşmelerinde, hangi düzenlemenin referans alınacağı ve uygulanacağına ilişkin öğretide farklı görüşler bulunmaktadır.

Bir görüşe göre²⁴⁸, otuz günlük sürenin yalnızca sigortacıya tanınmış bir düşünme süresi niteliğinde olduğunu kabul etmekte ve bu sürenin sona ermesiyle veya süre dolmadan önce sigortacının kabul iradesini ortaya koyan herhangi bir davranışta bulunması halinde, sözleşmenin kurulmuş sayılacağını ileri sürmektedir. Bu yaklaşıma göre, sigorta sözleşmesi ancak sigortacının açık ya da örtülü kabul beyanı ile kurulmuş olmaktadır. Ayrıca TTK md. 1405/1'de kaleme alınan düzenlemenin, genel kanun hükmü niteliği taşıdığı ve TTK'nın SK'den sonra yürürlüğe girmesi hasebiyle; bu hükmün referans alınması gerektiği, bunun yanı sıra TTK hükmünün SK'ya nazaran daha lehte bir düzenleme içerdiği savunulmaktadır. Keza HSGŞ md. 5/2 hükmü de bu görüşü destekler nitelikte kaleme alınmıştır. Hükme göre: *"Sigorta sözleşmesi yapmak isteyen kişinin sözleşmenin yapılması için verdiği teklifname, teklifname tarihinden itibaren otuz gün içinde reddedilmemişse sigorta sözleşmesi kurulmuş sayılır. Bu hâlde sigortacının poliçe düzenleyip verme yükümlülüğü, sözleşmenin kurulmuş sayıldığı tarihten itibaren başlar"* şeklinde düzenlenmiştir. Dolayısıyla TTK md. 1405/1 ile örtüşür şekilde, sigorta sözleşmesi akdetmek isteyen kişinin verdiği teklifnamenin, teklifname tarihinden itibaren 30 gün içinde açıkça reddedilmemesi durumunda sözleşmenin kurulmuş sayılacağını söylemektedir. Buna karşılık öğretideki diğer bir görüş ise²⁴⁹, sigorta ettirenin yaptığı öneri, sigortacı tarafından önerinin kendisine ulaşmasından itibaren otuz gün içinde açıkça reddedilmediği takdirde, bu süre dolmadan önce dahi sigortacının öneriyi aldığı anda sözleşme kurulmuş ve sonuç doğurmuş sayılacağını kabul etmektedir. Bu görüş doğrultusunda, sözleşme kurucu iradelerin birleştiği an olarak önerinin sigortacıya vardığı an esas alınmaktadır. TTK'ya nazaran SK md. 11/2'de düzenlenen hükmün referans alınması gerektiğini zira teklifnamenin kurucu yenilik doğuran bir işlem olduğunu, karşı tarafın hakimiyet alanına ulaşmasının, yani sigorta şirketine teslim edilmesinin, işlem sonuçlarının doğması için gerekli ve yeterli olacağı görüşü savunulmaktadır. Teklifnamenin sigorta şirketine hiç ulaşmaması durumunda, sigorta

²⁴⁷Kabukçuoğlu Özer, s.158.

²⁴⁸Akgün, s.565.

²⁴⁹Kabukçuoğlu Özer, s. 99-100.

şirketini sözleşmeye bağlı kılmanın hakkaniyete ve hukuka uygun düşmeyeceği ifade edilmektedir.

Kanaatimizce, SK'da yer alan düzenleme, sigorta ettiren bakımından hakkaniyete aykırı sonuçlar doğurmaya elverişlidir. Zira bu hüküm çerçevesinde, sigortacıya teklifin ulaşmasından itibaren otuz günlük bir süre tanınmakta, ancak bu süre zarfında sigorta ettirenin akıbeti belirsiz kalmaktadır. Bu durum ise, hukuki güvenlik ilkesine ve sözleşme serbestisi çerçevesinde gelişmesi gereken sözleşme sürecine zarar verebilecek niteliktedir. Bu nedenle, sigorta ettirenin korunmasını temin eden, belirsizliklerin asgari düzeye indirilmesini amaçlayan, sigorta ettirenin hukuki konumunu güçlendiren, sürece açıklık kazandıran bir düzenleme sunması bakımından ve aynı zamanda sözleşmenin oluşumuna ilişkin açık bir öngörülebilirlik getiren ilk görüşü isabetli bulmaktayız.

3.6. Tarafları ve İlgililer

3.6.1. Tarafları

3.6.1.1. Sigortacı

Sigorta sözleşmelerinin tarafları esasen karşımızı sigortacı ve sigorta ettiren olarak çıkmaktadır²⁵⁰. Sigortacı; sigorta yaptırmak isteyen kişi ya da kuruluşlara belirli bir prim karşılığında güvence sunan, sigorta sözleşmesi kapsamında kararlaştırılan rizikonun gerçekleşmesi durumunda ise tazminat ya da sigorta bedelini ödeme yükümlülüğünü üstlenen şirket veya şirketler topluluğudur²⁵¹. TTK md. 1401 çerçevesinde “*Sigorta sözleşmesi, sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir*” şeklinde tanımlanmaktadır. Sigortacı, sigorta sözleşmesinin tarafı olarak, yalnızca özel hukuk ilişkisi çerçevesinde değil, aynı zamanda kamu hukuku bakımından da birtakım yükümlülükler ve denetim mekanizmalarına tabidir. Özel hukuk açısından, sigorta ettirene karşı sözleşmeden doğan borçlarını dürüstlük kuralına uygun şekilde yerine getirme yükümlülüğü altındayken, kamu hukuku bakımından ise sigortacılık faaliyetine ilişkin düzenlemelere uymak, gerekli ruhsat ve izinleri temin etmek, sektörel denetime açık olmak gibi sorumluluklar üstlenmektedir. Bir yandan özel hukuk bakımından sigorta sözleşmesi aracılığıyla belirli taahhütler altına girerken, diğer yandan kamu hukuku açısından çeşitli idari düzenlemelere ve denetim mekanizmalarına tabi olan bir aktör olarak karşımıza çıkmaktadır²⁵².

Sigortacılık faaliyetleri rastgele herhangi bir kişi ya da topluluk tarafından sağlanamaz²⁵³. Sigortacılık, kamu güveni ve ekonomik istikrar açısından kritik bir alan olduğundan, Türkiye’de bu faaliyeti yürütmek isteyen kuruluşlar, özel izinlere tabiidir. Zira sigortacılık faaliyetlerinin düzenli, güvenilir ve sürdürülebilir bir biçimde yürütülmesi yalnızca taraflar arasındaki özel hukuk ilişkileriyle sınırlı kalmamakta; aynı

²⁵⁰Graves/Christensen, s.36.

²⁵¹Bilgen, s. 47.

²⁵²Bahtiyar, M. (2020). Sigorta Hukuku Genel Esaslar ve Uygulamalar. İstanbul, Onikilevha Yayıncılık s.153.

²⁵³Boivin, D. (2015). Insurance Law, 2nd Ed. Irwin Law Incorporated, s.3.

zamanda kamu yararını ilgilendiren yönleri nedeniyle devletin düzenleme ve denetleme görevini de beraberinde getirmektedir. Bu çerçevede, sigortacılık faaliyetlerinin temel dayanağını oluşturan güven ilkesi, sektörde faaliyet gösteren kuruluşların mali yapılarının sağlamlığına, yükümlülüklerini yerine getirme kapasitelerine ve şeffaf faaliyet yürütme yükümlülüklerine sıkı sıkıya bağlıdır. Güvenin zedelenmesi yalnızca bireysel hak kayıplarına değil, taraflar arasında bir güven krizine de yol açabileceğinden, kanun koyucu, bu alana ilişkin düzenleyici ve sınırlayıcı kurallar öngörerek sektörü kamu hukuku çerçevesinde denetim altında tutmayı öngörmüştür²⁵⁴. Bu sebeple, Türkiye’de sigortacılık yapmak isteyen gerçek ve tüzel kişiler, yetkili otoritelerden ruhsat almak, teminat ve sermaye yeterliliği şartlarını karşılamak, düzenli bilgi ve belge sunmak gibi birçok idari ve hukuki yükümlülüğü yerine getirmek zorundadır. Böylece sigorta ilişkisinin korunması ve faaliyetlerin belirli bir denetim altında sürdürülmesi sağlanmaktadır. Sigortacılık faaliyeti yürütecek kuruluşların tabi olacağı kurallara SK’da ulaşmaktayız. Bu çerçevede SK md. 3/1 uyarınca, Türkiye’de sigorta ve reasürans faaliyetinde bulunacak şirketlerin yalnızca anonim şirket ya da kooperatif yapısında kurulmaları gerekmektedir. Maddenin devamında ise sigorta şirket kurucularında aranacak şartlar belirlenmiştir. Kanun koyucu bununla yetinmemiş ve sigorta şirketleri faaliyetlerine başlamadan önce de bir takım düzenlemeler getirmiştir. SK md. 5 gereğince, sigorta şirketleri, faaliyet gösterecekleri her bir sigorta branşı için de Sigortacılık ve Özel Emeklilik Düzenleme ve Denetleme Kurumu’ndan (SEDDK) ruhsat almaları gerekmektedir. Ruhsat almak isteyen şirketler yalnızca bir branştan ruhsat alabilmekte ve faaliyetlerini sürdürebilmektedirler. Sigorta şirketleri için, gerek hayat gerekse hayat dışı branşlardan her ikisinde de faaliyet sürdürebilmesi söz konusu değildir²⁵⁵. Ruhsatsız faaliyet gösteren kişi ya da kuruluşlar hakkında idari ve cezai yaptırımlar öngörülmüştür. SK md. 34 ve md. 35 kapsamında, ruhsatsız şekilde sigortacılık yapanlar ve buna aracılık edenler hakkında hapis ve adli para cezası gibi yaptırımlar söz konusudur²⁵⁶.

Krediye bağlı hayat sigortası, teminat altına aldığı risklerin doğası gereği, sigorta mevzuatında hayat branşı kapsamında değerlendirilmesi gereken özel nitelikli bir sigorta türüdür. Bu tür sigortalarda, temel olarak kişinin ölüm riski, maluliyet hali veya hayatta kalma süresi gibi bireyin yaşamına ilişkin unsurlar teminat altına alınmaktadır. Dolayısıyla, söz konusu sigorta, TTK’da açıkça tanımlanmamış olsa da hayat sigortalarının bir alt türü olarak hukuki nitelik kazanmaktadır. Nitekim TTK’da krediye bağlı hayat sigortalarına özel bir düzenlemeye yer verilmemekle birlikte, ölüm halinde yapılacak ödemelerin hayat sigortası kapsamına girdiğine dair dolaylı hükümler, bu sigorta türünün değerlendirilmesinde yol gösterici olmaktadır²⁵⁷. Ayrıca HSGŞ ile Ferdi Kaza Sigortası Genel Şartları kapsamında düzenlenen krediye bağlı poliçeler, uygulamada da bu iki branşın düzenleyici çatısı altında yapılandırılmaktadır. Bu çerçevede, krediye bağlı hayat sigortasının gerek mevzuat gerekse uygulama yönünden

²⁵⁴Taşkın, s.93.

²⁵⁵Yazıcıoğlu/Öğüz Şeker, s.17.

²⁵⁶Sigortacılık faaliyetlerinde ruhsat şartı yalnızca bizim hukukumuzda değil, diğer hukuk sistemlerinde de benzer şekilde düzenlendiğini görmekteyiz. Bkz. BISYS Educational Services. (2001). Life & Health Insurance Law Digest: New Hampshire, BISYS, s.9. New Hampshire yasalarına göre bir sigorta şirketi, sigortacılık faaliyetlerini icra edebilmek için bu konuda yetki veren bir ruhsat almak zorundadır.

²⁵⁷Taşkın, s.94-95.

hayat sigortası branşı altında özel bir tür olarak ele alınması gerektiği açıktır²⁵⁸. Dolayısıyla, bir sigorta şirketinin krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesi akdedebilmesi, hukuken yalnızca hayat branşında ruhsata sahip olması halinde mümkündür. Bu bağlamda, hayat dışı branşta faaliyet gösteren sigorta şirketleri veya hayat branşında ruhsatsız olan kuruluşlar tarafından krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesi akdedilmesi hukuki açıdan geçerli olmayacaktır²⁵⁹. Dolayısıyla, krediye bağlı hayat sigortası sözleşmelerinde sigortacı, yalnızca sözleşmenin tarafı olarak karşımıza çıkmamaktadır. Ruhsatlandırılmış ve düzenli olarak denetlenen bir kurum olarak da önemli bir konuma sahiptir.

3.6.1.2. Sigorta Ettiren

Sigorta ettiren, TTK çerçevesinde, sigorta sözleşmesini akdeden ve prim ödeme yükümlülüğü taşıyan taraf olarak karşımıza çıkmaktadır²⁶⁰. Hukukumuzda herhangi bir özel ehliyet şartı gözetilmediğinden²⁶¹, medeni hakları kullanma ehliyetine sahip her kişinin sigorta ettiren sıfatı taşıması mümkündür²⁶². Medeni hakları kullanma ile kastedilen, kişinin akli dengesinin olması ve reşit olması kastedilmektedir²⁶³. Bununla birlikte, sigorta ettiren gerçek bir kişi olabileceği gibi tüzel bir kişi de olabilmektedir²⁶⁴. Hayat sigortalarında ise, kendisinin yahut başkasının hayatını sigorta ettirmek isteyen ve bu bağlamda sigortacı ile sözleşme akdeden kişi, sigorta ettiren olarak kabul edilmektedir²⁶⁵.

Hayat sigortalarında, sigorta ettiren kendi hayatını sigorta konusu edebileceği gibi bir başka üçüncü kişinin lehine de sigorta yapabilmesi söz konusudur. Bu bağlamda TTK md. 1490 “*Sigorta ettiren, kendisinin veya başkasının hayatını, ölüm veya hayatta kalma ihtimallerine karşı sigorta ettirebilir*” şeklinde kaleme alınmıştır. Görüleceği üzere, kişi kendi ad ve hesabına hareket ederek, kendi hayatını sigorta sözleşmesine konu edebilirken; bir başkasının da hayatını sigorta konusu edebilmektedir. Kendi ad ve hesabına sigorta söz konusu olduğunda, bu durumda sigorta ettiren sıfatı kendisi kazanırken, bir başkası ad ve hesabına sigorta konusu edilirse sigorta edildiğinde -şayet menfaati de bulunuyorsa- prim ödeme borcu ve sigorta tarafı olduğu için yine sigorta ettiren sıfatına haiz olacaktır²⁶⁶. Dolayısıyla üçüncü kişi lehine bir sigorta söz konusu olduğunda, prim borçlusu ve sigorta sözleşmesine taraf olan kişi sigorta ettiren olarak karşımıza çıkmakta; sözleşmeden doğan haklar ve menfaati sigortalanan üçüncü kişi ise sigortalı olarak kabul edilmektedir²⁶⁷.

Krediye bağlı hayat sigortasında ise sigorta ettiren, sigorta şirketiyle anlaşarak prim ödeyerek kendisinin ya da bir başka üçüncü kişinin ölüm, malullük ve sakatlık ihtimallere

²⁵⁸Çeker, s.244.

²⁵⁹Bahtiyar, s.160.

²⁶⁰Bkz. TTK md. 1430: “*Sigorta Ettiren, Sözleşmeyle Kararlaştırılan Primi Ödemekle Yükümlüdür. Aksine Sözleşme Yoksa Sigorta Primi Peşin Ödenir. Özel Kanunlardaki Hükümler Saklıdır*”.

²⁶¹Bozkurt, s.23.

²⁶²Kaythan/Bağcı, s.134; Bozer, s.23.

²⁶³Çeker Yargıtay, s.35.

²⁶⁴Demir, s.158; Bozkurt, s.23.

²⁶⁵Graves/Christensen, s.36; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s. 377; Bozkurt, s.31.

²⁶⁶Bozkurt, s.31-32.

²⁶⁷Yazıcıoğlu/Öğüz Şeker, s.84.

karşı teminat altına alınan kişidir. Sigorta ettirenin kim olduğunun belirlenmesi için, sözleşmenin kimler arasında ve hangi şekilde yapıldığının irdelenmesi gerekmektedir²⁶⁸. Bu bağlamda, sigorta sözleşmesi kredi veren kuruluş ile sigorta şirketi arasında gerçekleşiyorsa; sigorta ettiren sıfatı, sigorta şirketine ait olacaktır²⁶⁹. Diğer ihtimal ise, kredi kullananın kimsenin direkt olarak sigortacı ile sözleşme akdetmesi durumunda karşımıza çıkmaktadır. Bu durumda, kredi borçlusu doğrudan sigorta şirketi ile sigorta sözleşmesi yaparak, sigorta ettiren sıfatına haiz olmaktadır²⁷⁰.

Sigorta ettirenin, sigorta sözleşmesi bağlamında gerek akdedilirken gerekse de sonrasında belirli yükümlülükleri bulunmaktadır. TTK md. 1435/1'e göre, sigorta ettiren, sigorta sözleşmesinin yapılması sırasında sigortacıya önemli bilgileri bildirme yükümlülüğü altındadır. Bu beyan yükümlülüğü, sigorta ettirenin sözleşme öncesinde bilmesi gereken tüm hususları doğru ve eksiksiz bir şekilde sigortacıya bildirmesini gerektirmektedir. Öte yandan sigorta ettiren eğer ki bir tüzel kişi ise, beyan yükümlülüğü ilgili şirketin yetkili organları tarafından yerine getirilmesi gerekmektedir²⁷¹. Ayrıca, sigorta ettirenin birden fazla kişi olması durumunda, her biri ayrı ayrı beyan yükümlülüğünü yerine getirmek zorundadır²⁷². Fakat dikkat edilmelidir ki, bir sigorta ettirenin beyanı, diğer sigorta ettirenler için de bağlayıcı olmaktadır²⁷³.

3.6.2. İlgililer

3.6.2.1. Sigortalı

Hayat sigortası, bireylerin yaşamlarına ilişkin risklerin güvence altına alınmasını amaçlayan bir sigorta türü olarak karşımıza çıkmaktadır²⁷⁴. Hayat sigortası, kişinin ölümü ya da belirli bir süre hayatta kalması gibi biyolojik olaylara bağlı olarak devreye giren teminatlara dayanmaktadır. Konusu itibarıyla, yalnızca ekonomik değil aynı zamanda kişisel hakları da doğrudan ilgilendiren yönleri bulunmaktadır. Bu çerçevede, TTK md. 1490, sigorta ettirenin gerek kendi hayatı gerekse de bir başkasının hayatı üzerine sigorta yaptırabilmesine ilişkin temel koşulları hüküm altına almaktadır. TTK md. 1490/1, “*Sigorta ettiren, kendisinin veya başkasının hayatını, ölüm veya hayatta kalma ihtimallerine karşı sigorta ettirebilir*” şeklinde bir düzenleme getirerek, hayat sigortalarında sigorta ettirenin, yalnızca kendi hayatını değil başkalarının hayatını da ölüm ya da hayatta kalma ihtimallerine karşı sigorta ettirebileceğini hükme bağlamaktadır²⁷⁵. Bu tür bir sigorta sözleşmesi çerçevesinde, rizikonun gerçekleşmesi durumunda hayatı sigorta edilen kişi sigortalı olarak adlandırılmaktadır²⁷⁶. Sigortalı, ölüm ya da belirli bir tarihte hayatta kalma riski taşıyan, hayatı üzerine sigorta sözleşmesi

²⁶⁸Taşkın, s.98.

²⁶⁹Taşkın, s.100.

²⁷⁰Taşkın, s.105.

²⁷¹Ağsakal, İ. (2015). Sigorta Sözleşmesinde Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğüne Aykırılık ve Sonuçları. Ankara, Adalet Yayınları, s.57.

²⁷²Öğüz Şeker, Zehra, Sözleşme Öncesi İhbar Görevi, Filiz Kitabevi, İstanbul 2010, s.58; Aydın,, s.72.

²⁷³Öğüz Şeker, s. 58-59; Ağsakal, s. 57; Aydın, s.72.

²⁷⁴Dobbyn, J. F. ve French, C. C. (2016). Insurance law in a nutshell (5th Ed.). West Academic Publishing., s.8-9.

²⁷⁵Demir, s.351.

²⁷⁶Ayhan/Çağlar/Özdamar, s.377.

yapılan kişidir²⁷⁷. Bir başka ifade ile akdedilen sözleşme çerçevesinde menfaati güvence altına alınan kişi, sigortalı olarak karşımıza çıkmaktadır²⁷⁸. Sigortalıya ilişkin düzenlemelere HSGŞ ve BKBSUEY’de de rastlamak mümkündür. Bu bağlamda HSGŞ md. 3/I “*Teminat kapsamındaki rizikonun şahsında gerçekleşme ihtimali olan kişi veya kişileri ifade eder*” şeklinde kaleme alınarak, BKBSUEY md. 4/I “*Sigortalı: Kredinin geri ödenmemesine neden olabilecek riskleri üzerine sigorta sözleşmesi yapılan kişiyi, ifade eder*” demek suretiyle, sigortalının tanımını yapmıştır. Demir’e göre, başkası lehine düzenlenen mal sigortalarında, sigorta sözleşmesinden kaynaklanan hakların sahibi, doğrudan doğruya hesabına sigorta yapılan kişi yani sigortalıdır. Buna karşılık, bir başkasının hayatı üzerine yapılan hayat sigortalarında ise, sözleşmeden doğan haklar sigorta ettirene veya lehtara ait olabilir. Şayet sigorta ettiren, başkasının hayatı üzerine bir sigorta sözleşmesi akdetmiş ancak herhangi bir lehtar tayin etmemişse, sigorta sözleşmesinden doğan haklar sigorta ettirenin kendisine ait olur. Öte yandan, sigorta ettiren, söz konusu sözleşmede bir lehtar belirlemişse, bu durumda hak sahibi lehtar olacaktır. Bu tür sigorta ilişkilerinde, sigorta sözleşmesine konu olan riziko, sigorta ettirenden farklı bir kişinin şahsında gerçekleşmektedir. Dolayısıyla sigortalı kavramı yerine riziko şahsı kavramı kullanılması gerekmektedir²⁷⁹.

Sigorta ettirenin, kendi hayatı üzerine sigorta sözleşmesi yapması halinde, ayrıca bir menfaat şartının varlığı aranmaz ve bu yöndeki menfaatini ispat yükümlülüğü de söz konusu değildir²⁸⁰. Zira kişinin kendi yaşamı üzerindeki menfaati, hukuken karine olarak kabul edilir ve bu durum ayrıca ispata muhtaç değildir. Öte yandan, üçüncü bir kişinin hayatı üzerine sigorta sözleşmesi yapılması söz konusu olduğunda, sigorta ettirenin veya varsa lehtarın, bu kişinin yaşamında menfaati bulunduğunu ortaya koyması gereklidir²⁸¹. Bu bağlamda, başkasının hayatı üzerine yapılan sigorta sözleşmelerinin geçerliliği, sigorta ettiren ya da lehtarın, riziko şahsının yaşamının devamında haklı ve makul bir menfaate sahip olmasına bağlıdır²⁸². Bu bağlamda TTK md.1490/2 ile birlikte “*Başkasının hayatı üzerine sigorta yapılabilmesi için, o kişinin hayatının devamında lehtarın menfaatinin bulunması şarttır*” hükmünü getirerek, başkasının hayatı üzerine de sigorta yapılabilmesi için menfaat şartının gerekliliğini düzenleme altına almıştır²⁸³.

Hayat sigortası sözleşmelerinde korunması gereken temel hukuki değer, riziko şahsının yani sigortalının yaşamıdır. Kanun koyucu her ne kadar TTK md. 1490/1 kapsamında başkasının hayatı üzerine sigorta yapılması durumunda herhangi bir izin öngörmemişse de, ölüme bağlı olarak akdedilen hayat sigortaların bazı şartlara riayet edilmesi gerektiğini düzenleme altına almıştır. Bu bağlamda TTK md. 1490’nın devamı, “*Başkasının hayatı üzerine sigorta yapılabilmesi için, o kişinin hayatının devamında lehtarın menfaatinin bulunması şarttır. Ayrıca, ölüm ihtimaline karşı yapılan sigortalarda, sigorta bedelinin mutat cenaze giderlerini aşması hâlinde sigortalının*”

²⁷⁷Yazıcıoğlu, E./Atamer, K. (2012). Sigorta Hukuku Ders Notları, İstanbul, s.44.

²⁷⁸Graves/Christensen, s.37. Kayıhan/Bağcı, s.135.

²⁷⁹Bkz. Demir, s.352.

²⁸⁰Demir, s.352.

²⁸¹d’Amico/Luckstone, s.1.24.

²⁸²Bozkurt, s.32.

²⁸³Başkası lehine yapılan hayat sigortası sözleşmelerinde, sözleşmenin geçerliliği için yalnızca sigorta ettirenin değil, aynı zamanda lehtarın da riziko şahsının yaşamının devamında haklı bir menfaate sahip olması aranmaktadır. Kanun koyucu lehtarın da menfaatinin bulunması koşulunu getirerek, sigorta sözleşmelerinin kumar ve bahisten ayırt edilmesini gaye edindiği ifade edilmelidir. Bu konuda Bkz. Demir, s.352.

“veya varsa kanuni temsilcisinin yazılı izni gerekir. Sigortalı onbeş yaşından büyükse kanuni temsilcinin dışında ayrıca onun da izni alınır. İzin olmadan yapılan sözleşme, icazet verilmediği takdirde geçersizdir. Kanuni temsilcinin lehtar olarak atadığı veya kendisinin sigorta ettiren olduğu durumlarda, kanuni temsilcinin iznin verilmesinde sigortalıyı temsil yetkisi yoktur. Menfaat şartının sözleşmenin yapılmasından sonra ortadan kalkması hâlinde sözleşme o andan itibaren geçersiz hâle gelir; ancak, sigorta ettirene iştirâ değeri ödenir” şeklinde kaleme alınmıştır. Bu kapsamda, sigorta bedelinin mutlak cenaze giderlerini aşması durumunda, sigortalının ya da küçük veya kısıtlı olması halinde kanuni temsilcinin yazılı izni aranmaktadır²⁸⁴. Kanun koyucunun getirdiği bu düzenlemeyle birlikte, sigortalının rızası dışında hayatı üzerine aşırı sigorta yapılmasının ve bu durumun kötüye kullanılmasının önüne geçilmesi amaçladığı söylemek yanlış olmayacaktır. Bununla birlikte sigortalı on beş yaşından büyükse, bu durumda hem sigortalının hem de kanuni temsilcisinin yazılı rızasının birlikte alınması gerekmektedir²⁸⁵. İzin olmaksızın akdedilen sözleşmenin akıbeti ise icazet verilmediği takdirde geçersiz olacaktır²⁸⁶. TTK’daki bu düzenlemeler emredici niteliktedir dolayısıyla, taraflar aleyhine değiştirilmesi mümkün değildir²⁸⁷. Maddenin son fıkrasında ise menfaatin geçerlilik şartı olduğuna vurgu yapılmış; belirli şartlar altında iştirâ değerinin ödenmesi de hükme bağlamıştır. Benzer bir düzenlemenin TTK md. 1408’de de yapıldığını görmekteyiz. Bu bağlamda TTK md. 1408 “*Sigorta sözleşmesinin yapılması anında, sigortalanan menfaat mevcut değilse, sigorta sözleşmesi geçersizdir. Sözleşmenin yapıldığı anda varolan menfaat, sözleşmenin süresi içinde ortadan kalkarsa, sözleşme o anda geçersiz olur*” şeklinde kaleme alınmıştır. Bu çerçevede sigorta sözleşmesinin geçerli olabilmesi için menfaatin mevcut olması gerekmektedir; aksi takdirde sözleşme geçersiz kabul edilir²⁸⁸. Eğer sözleşme yapılırken menfaat mevcutsa ancak sözleşme süresi içerisinde menfaat ortadan kalkarsa, yine sözleşme geçersiz hale gelir ve sigorta ettirene iştirâ değeri ödenmesi gerekmektedir. Bu düzenleme, yine TTK md. 1490 ile paralellik arz etmekte²⁸⁹, sigorta sözleşmesinin geçerliliği menfaatin devamına bağlılığı aranmaktadır.

3.6.2.2. Lehtar

TTK’da lehtar kavramının açık tanımına kanun koyucu yer vermemiştir. Konuya ilişkin olarak HSGŞ ve BKBSUEY baktığımızda, lehtar kavramının ne olduğuna ilişkin bir düzenleme yer aldığını görmekteyiz. HSGŞ md. 3/d “*Lehtar: Lehine sigorta sözleşmesi yapılan ve rizikonun gerçekleşmesi hâlinde sigorta sözleşmesinde kararlaştırılan sigorta bedelini talep etme hakkına sahip olan gerçek veya tüzel kişiyi...*” şeklinde kaleme alınmıştır. Benzer şekilde BKBSUEY’de “*Lehtar: Sigorta sözleşmesine taraf olmamakla beraber lehine sigorta sözleşmesi yapılan ve riskin gerçekleşmesi hâlinde kural olarak sigorta tazminatını sigortacıdan isteme hakkına sahip olan gerçek*

²⁸⁴ Ayhan/Çağlar/Özdamar, s.377.

²⁸⁵ Demir, s.352.

²⁸⁶ Kabukçuoğlu Özer, s.106; Ayhan/Çağlar/Özdamar, s.377.

²⁸⁷ Demir, s.352.

²⁸⁸ Ünân Şerh, s.36.

²⁸⁹ Zira açıkladığımız üzere, TTK md. 1490: “*Sigorta Ettiren, Kendisinin Veya Başkasının Hayatını, Ölüm Veya Hayatta Kalma İhtimallerine Karşı Sigorta Ettirebilir: Başkasının Hayatı Üzerine Sigorta Yapılabilmesi İçin, O Kişinin Hayatının Devamında Lehtarın Menfaatinin Bulunması Şarttır*”. şeklinde bir düzenleme getirerek, menfaat şartını ortaya koymaktadır.

veya tüzel kişi veya kişileri...” demek suretiyle lehtarın tanımına yer vererek, gerçek ve tüzel kişi olabileceğini düzenlemiştir. Hayat sigortası sözleşmeleri, üçüncü bir kişi lehine yapılabilir. Böyle bir durumda, sözleşmede kararlaştırılan rizikonun gerçekleşmesi hâlinde, sigorta tazminatı sigorta ettirenin değil, lehine sigorta yapılan üçüncü kişinin hakkını oluşturmaktadır²⁹⁰. Bu bağlamda lehtar; söz konusu sigorta kapsamında öngörülen riskin gerçekleşmesi durumunda, poliçede belirlenmiş olan sigorta bedelini alma hakkına sahip olan kişi olarak tanımlamak mümkündür²⁹¹. Başka bir deyiş ile, rizikonun gerçekleşmesi halinde sigortadan doğan alacak hakkı sahibi kişi, lehtardır²⁹². Fakat, bu kişinin sözleşmeden doğan hakkını geçerli şekilde elde edebilmesi için, sigorta ettirenin lehtar olarak tayin ettiği kişinin, sigortalının yaşamını sürdürmesinde maddi ya da manevi düzeyde makul bir menfaat ilişkisinin bulunması gerekmektedir. Lehtar ile sigortalı arasındaki bu menfaat bağlantısının varlığı, hayat sigortası sözleşmesinin geçerliliği açısından önem arz etmektedir. Zira menfaatin yokluğu, daha önce de bahsettiğimiz üzere sözleşmenin geçerliliğini etkileyecek bir unsurdur.

Hayat sigortalarında, sigorta sözleşmesi çerçevesinde hayatı teminat altına alınan kişi, riziko şahsıdır²⁹³. Bu bağlamda, hayat sigortaları söz konusu olduğunda, lehtarın mutlaka riziko şahsı olması gerekmektedir. TTK, lehtar kavramına ilişkin açık ve kapsamlı bir tanım sunmasa da, lehtarın hak ve yükümlülüklerine dair bazı önemli düzenlemelere yer vermektedir. TTK md. 1493’e baktığımızda, “*Sigorta ettiren, 1490 ıncı maddenin ikinci ve üçüncü fıkraları saklı kalmak üzere, gerçek ya da tüzel kişi lehine sigorta sözleşmesi yapabilir. Sigorta ettiren, atadığı lehtarı sigortacıya bildirir. Lehtarın sigortacıya bildirilmemiş olması hâlinde, sigortacı iyiniyetle yaptığı ödeme ile borcundan kurtulur. Sigorta ettiren, değiştirme hakkından vazgeçtiğini sigorta poliçesine yazdırmakla beraber sigorta poliçesini lehtara teslim etmişse, o kişiyi değiştiremez. Tereddüt hâlinde, sigorta ettirenin lehtarı değiştirme hakkını saklı tuttuğu kabul edilir. Sigorta ettirenin lehtarı değiştirme hakkından açıkça vazgeçtiği ve sigorta poliçesinin lehtara verildiği hâllerde bile, mirasçılıktan çıkarma veya hibeden rücu hâlleri gerçekleşmiş yahut ilgililer arasında o kişinin lehtar olarak atanmasına ilişkin sebep ortadan kalkmış ise lehtar değiştirilebilir. Lehtar atanması ve lehtar değişiklikleri sigortacının iznine bağlı değildir. Lehtarın değiştirilemeyeceği durumlarda, sigorta ettiren tarafından ayrılma ve ödünç alma hakları kullanıldığı takdirde, ödenecek tutar üzerinde lehtar hak sahibi olduğu gibi, rizikonun gerçekleşmesinden önce sigortacının iflası sonucu ödenecek miktar üzerinde de, aksi kararlaştırılmadıkça, lehtar hak sahibidir. Sigortacıdan edimi istem ve tahsil yetkisi, aksi kararlaştırılmadıkça, lehtara aittir*” şeklinde, lehtarın atanması ve değiştirilmesine ilişkin hükümleri kaleme aldığını görmekteyiz. Her şeyden evveli, lehtar atanması, hukuki nitelik bakımından tam üçüncü kişi lehine yapılan bir sözleşme olarak değerlendirilmelidir²⁹⁴. Fakat dikkat edilmelidir ki, hayat sigortası her ne kadar ölüm rizikosuna karşı yapılmış olsa da, bu sözleşmeyi ölüme bağlı tasarruf haline getirmeyecektir²⁹⁵. Lehtar tayini, sigorta ettirenin tek taraflı irade beyanıyla gerçekleştirilen bir işlemdir; bu nedenle lehtarın rızasına veya sürece

²⁹⁰Demir, s.353.

²⁹¹Demir, s.353; Ulaş, s 42.

²⁹²Akkurt, S. S., Erdoğan, K. ve Tokat, H. (2019). Tablolar, Şemalar, Örnek Olaylar ve Test Sorularıyla Borçlar Hukuku Genel-Özel Hükümler, Ankara, Seçkin Yayıncılık, s. 272.

²⁹³Demir, s.353.

²⁹⁴Demir, s.355.

²⁹⁵Demir, s.355.

katılımına ihtiyaç bulunmamaktadır²⁹⁶. Sözleşmenin üçüncü kişi konumunda bulunan gerçek veya tüzel kişi lehine yapılması da mümkündür²⁹⁷. Bununla birlikte lehtar olarak yalnızca bir kişi belirlenmesi de şart değildir. Sigorta ettiren, birden fazla lehtar belirlemesinde hukuki bir engel yoktur²⁹⁸. Ayrıca düzenlemeyi incelediğimizde, lehtar sözleşmenin bir tarafı olmadığından²⁹⁹, ehliysiz yahut irade sakatlıkları gibi hususların sözleşmenin bağlayıcılığı ya da geçerliliği üzerinde bir etkisi olmayacağı açıktır³⁰⁰. Lehtar tayini, sigorta sözleşmesinin tarafı olmayan üçüncü kişi lehine hüküm doğurmakla birlikte, sigortacının ayrıca bir kabul beyanına ihtiyaç göstermeyen, sağlar arası nitelikte, tek taraflı ve muhatabına varması gereken yenilik doğurucu bir irade beyanıdır³⁰¹. *Sui generis bir müessesedir*³⁰². Sigorta ettiren, lehtar belirleme hakkını; değiştirilebilir lehtar ya da değiştirilmez lehtar şeklinde iki farklı şekilde kullanabilir³⁰³. Her ne kadar lehtar, sözleşme akdedildiği sırada ya da sonrasında belirlenebiliyor olsa da, sigorta ettiren belirlediği yahut belirleyeceği lehtar, sigortacıya bildirmekle mükellef olacaktır. Eğer lehtar değişikliği sigortacıya bildirilmemişse, sigortacının iyi niyetle yapacağı ödemeler söz konusu olduğunda, bu ödemeler geçerli olacak ve sigortacı iyi niyetle yapmış olduğu ödemeler sayesinde borcundan kurtulabilecektir³⁰⁴.

Krediye bağlı hayat sigortalarında, sigorta ettirenin farklı usullerde farklı şekilde karşımıza çıktığından önceki kısımlarda bahsetmiştik. Lehtar tayin etme yetkisi, sigorta sözleşmesinde sigorta ettirenin kim olduğuna bağlı olarak şekillenmektedir. Krediye bağlı hayat sigortası uygulamalarında, eğer sigorta sözleşmesi sigortacı ile krediyi kullanan kişi arasında akdedilmişse, bu durumda sigorta ettiren sıfatı kredi alana ait olacak ve lehtar tayin etme yetkisi de doğal olarak bu kişide bulunacaktır. Buna karşılık, sigorta sözleşmesinin kredi veren kuruluş ile sigorta şirketi arasında düzenlenmesi hâlinde, sigorta ettiren sıfatı, kredi kuruluşuna ait olacak ve lehtar tayin etme yetkisi de bu kuruluşun tasarrufunda bulunacaktır. Bu tür durumlarda, lehtarın belirlenmesi ve değiştirilmesi yetkisi, doğrudan kredi veren kuruluşu ait olacaktır.

Uygulamada, bazı hayat sigortalarında lehtar tayini yapılmadığı görülebilmektedir. Bu bağlamda, sigorta tazminatının kime ödeneceği hususu gündeme gelmektedir. Kanun koyucu, bu hususta TTK md. 1494/2 ile bir yorum kuralı getirdiğini görmekteyiz. TTK md. 1494/2 “Ölüm rizikosuna karşı yapılan sigortalarda lehtar belirtilmemişse, sözleşmenin sigorta ettirenin mirasçıları lehine, yaşama ihtimaline karşı yapılmış sigortalarda ise sigortalı lehine yapıldığı kabul olunur” şeklinde kaleme alınmıştır. Bu hüküm çerçevesinde ölüm rizikosuna karşı yapılan sigortalarda lehtar tayin edilmemişse, sigorta sözleşmesi sigorta ettirenin mirasçıları lehine yapılmış sayılmaktadır³⁰⁵. Buna

²⁹⁶Şenocak, K. (2009). Üçüncü Şahıs Lehine Hayat Sigorta Sözleşmesi, Ankara, Turhan Kitabevi, s. 46.

²⁹⁷Çeker, s.323.

²⁹⁸Ünan, s.50.

²⁹⁹Graves/Christensen, s.37.

³⁰⁰Kabukçuoğlu Özer, s.130.

³⁰¹Ayhan/Çağlar/Özdamar, s.379.

³⁰²Bozer, s.186.

³⁰³Şenocak Üçüncü Şahıs Lehine Sigorta, s.66.

³⁰⁴Demir, s.355.

³⁰⁵Çeker, s.325.

karşılık, yaşama ihtimali esasına dayanan sigortalarda lehtar belirtilmemişse, sözleşmenin sigorta ettiren lehine kurulmuş olduğu kabul edilmektedir³⁰⁶.

3.6.2.3. Sigorta Bedeli Üzerinde Rehinli Alacaklı (Dain-i Mürtehin)

TTK, tıpkı lehtar kavramı gibi sigorta bedeli üzerinde rehin alacaklı bir diğer ifade ile dain-i mürtehinin de açık tanımına yer vermemiştir. Konuya ilişkin olarak, BKBSUEY md. 4/1-A'ya baktığımızda ise *“Dain-i mürtehin: Kredinin geri ödenmeme riskini ortadan kaldırmak amacıyla yaptırılan sigortalarda, riskin gerçekleşmesi üzerine ödenecek olan tazminat tutarından birinci derecede alacaklı olan gerçek veya tüzel kişiyi...”* şeklinde tanımlandığını görmekteyiz. Bu bağlamda, dain-i mürtehini, rizikonun gerçekleşmesi halinde sözleşmede belirlenen tazminata ilişkin, öncelikli hak sahibi olarak tanımlamak mümkündür³⁰⁷.

Türk Medeni Kanunu³⁰⁸ bir başkasına devir edilebilecek alacak ve haklar üzerinde rehinin usul ve işleyişine ilişkin düzenlemeler getirse de uygulamada kredi veren kuruluşlar, akdetmiş olduğu krediye bağlı hayat sigortası sözleşmelerine, vermiş oldukları kredi borcunu teminat altına almak hasebiyle özel kayıtlar ve şartlar eklemekte³⁰⁹; bununla birlikte kendisini dain-i mürtehin olarak da göstermektedirler. Uygulamada yaygın olarak karşılaşılan bu durum, yalnızca kredi kuruluşunun sigorta ettiren olduğu hallerle sınırlı kalmamakta; sigorta poliçesinde kredi kuruluşunun değiştirilemez lehtar olarak atanacağı hususu açıkça düzenlenmekte ve böylelikle sigorta menfaatinin doğrudan muhatabı haline gelerek, kredi borçlusunun sigorta bedeli üzerinde tasarrufta bulunma imkânı bertaraf edilmektedir³¹⁰. Yargıtay bir kararında³¹¹, tüketici kredisi sözleşmesinde ve buna bağlı tüm sigorta poliçelerinde, kredi veren bankanın adına dain-i mürtehin kaydı bulunduğu, sigorta şirketi menfi yanıt verse dahi, davacı banka lehtar olduğu poliçedeki haklarını talep ettiğinde, sigorta şirketinin buna karşı ileri sürebileceği bir defa veya itiraz hakkı olmadığını, belirtmiştir.

Bizim de katıldığımız görüşe göre³¹², sözleşmeye eklenmiş olan özel kayıtlarla birlikte değiştirilemez lehtar olarak belirlenen kredi kuruluşlarının ayrıca dain-i mürtehin sıfatı da kazanması, kavramın tabiatına uygun olmadığı gibi, gerekli de değildir. Zira, kredi kuruluşunun sigorta sözleşmesinde değiştirilemez lehtar olarak belirlenmesi, sigorta bedeli üzerinde kredi borçlusunun tasarrufta bulunma imkanını ortadan kaldırmaktadır. Bu durum, yalnızca sigorta bedeli üzerinde tasarruf yetkisinin ortadan kalkmasıyla sınırlı kalmamakta; aynı zamanda kredi borçlusunun, lehtar belirleme ya da mevcut lehtarını değiştirme yönündeki irade açıklamasına da hukuken olanak bırakmamaktadır³¹³. Bu

³⁰⁶Çeker, s.325.

³⁰⁷Bkz. Sigorta Tahkim Komisyonu, K. 2014/3028, T. 17.9.2014 sayılı kararı. ET. 06.05.2025 (Lexpera), Komisyon dain-i mürtehin ile ilgili olarak *“poliçede yer alan dain-i mürtehin kaydı gereğince öncelikli olarak tazminat talep etme hakkının dain-i mürtehininde olacağı kuşkusuzdur”* lafzını geçirerek öncelikli hak sahibi olduğunu ifade etmiştir.

³⁰⁸RG. 08.12.2001/24607. Bundan sonra TMK olarak anılacaktır.

³⁰⁹Taşkın, s.149.

³¹⁰Taşkın, s.151.

³¹¹Bkz. Yargıtay 3. HD. E.2021/2613, K. 2021/5519 sayılı kararı. ET. 05.05.2025 (UYAP İçtihat Programı).

³¹²Görüş için bkz. Taşkın, s.151.

³¹³Yargıtay kararında, “Bankanın dain-i mürtehin kaydının bulunması nedeniyle dain-i mürtehinin davaya muvafakatının alınması gerektiğini...” ifade etmiştir. Bkz. Yargıtay 11. HD. E. 2015/10160, K. 2016/4896 sayılı kararı, ET. 05.05.2025 (UYAP İçtihat Programı).

kapsamda, sigorta sözleşmesinde değiştirilemez ve öncelikli lehtar sıfatıyla yer alan kredi kuruluşunun, söz konusu hak sahipliğini zedeleyebilecek bir risk ya da hukuki belirsizlikten söz etmek mümkün değildir. Bu bağlamda, sigorta sözleşmesinin hangi tarafça akdedildiği ya da sigorta ettiren sıfatının kimde olduğu fark etmeksizin, kredi veren kurumun değiştirilemez ve sigorta bedelinde öncelikli hak sahibi olarak sözleşmeye dahil edilmesi yeterli görülmelidir. Kanaatimizce, kredi kuruluşunun bu konumuna ek olarak bir de “dain-i mürtehin” sıfatı tanınmasının lüzumu bulunmamaktadır.

3.7. Tarafların Yükümlülükleri

3.7.1. Sigortacının Yükümlülükleri

3.7.1.1. Aydınlatma Yükümlülüğü

Aydınlatma, belirli bir konuya ilişkin olarak muhatabın bilgi sahibi olmasını temin etmek amacıyla, gerekli hususların açık ve anlaşılır bir biçimde izah edilerek aktarılmasını ifade eder³¹⁴. Sigorta ilişkisine taraf olmak isteyen kişilerin, gerek sözleşme müzakereleri sırasında gerekse sözleşmenin kurulması anında, sözleşmenin kapsamı, teminat yapısı ve diğer temel özellikleri hakkında yeterli ve açık şekilde bilgilendirilmeleri gerekmektedir³¹⁵. Zira uygulamada sıklıkla karşılaşılan uyuşmazlıkların başında, sigorta ettirenin sigorta sözleşmesinin kapsamı ve teminat sınırları hakkında yeterince aydınlatılmaması gelmektedir³¹⁶. Tüm sözleşmelerde olduğu gibi, sigorta sözleşmesi de dürüstlük ve güven esasına dayanan³¹⁷ bir iyi niyet sözleşmesidir³¹⁸. Ancak sigorta sözleşmeleri, özellikle taraflar arasında bilgi asimetrisinin yoğun olduğu bir sözleşme türü olması nedeniyle, genel sözleşmelere nazaran daha yüksek düzeyde bir iyi niyet yükümlülüğünü gerekli kılmaktadır³¹⁹. Taraflarca akdedilmek istenen sigorta sözleşmesi kapsamında, sigorta ettirenin poliçede yer alan hükümleri ve şartları okuması ve anlaması gerekmektedir³²⁰. Sigorta sözleşmeleri, yapıları itibarıyla çoğu zaman teknik terminolojiye yer vermekte ve özellikle poliçe metinlerinde karmaşık ifadelerle sıkça rastlanmaktadır. Özellikle teminat kapsamı, sözleşmenin süresi, istisnalar, rizikonun niteliği ve sigortacının sorumluluğunun sınırları gibi hususlarda bilgi eksikliği, sigorta ettirenin aleyhine nitelikte sonuçlar doğurabilmektedir³²¹. Bu durum, taraflar arasında bilgi dengesizliği yaratmakta ve sigorta ettirenin, sözleşmenin içeriği, kapsamı ve sonuçları hakkında yeterli bilgiye sahip olamaması sonucunu doğurmaktadır. Zira sigortacı, sözleşmeye konu risklerin değerlendirilmesi, teminat kapsamının belirlenmesi ve sigorta ürünlerinin teknik özellikleri hakkında bilgiye sahip iken; sigorta ettiren, genellikle bu konularda sınırlı

³¹⁴Demir, s.242.

³¹⁵Kayıhan/Bağcı, s.202.

³¹⁶Kayıhan/Bağcı, s202.

³¹⁷Sözleşme müzakereleri süresince taraflar, dürüstlük kuralı çerçevesinde hareket etmekle yükümlüdür. Bu yükümlülük; tarafların sözleşme yapma iradesinin samimi ve ciddi olmasını, sözleşmeye ilişkin önemli bilgilerin karşı tarafa açık ve eksiksiz şekilde iletilmesini, karşı tarafın yanılgıya düştüğünün fark edilmesi halinde gerekli düzeltmenin yapılmasını ve tarafların kişilik hakları ile malvarlığı değerlerinin zarar görmemesi için gereken özenin gösterilmesini içermektedir. Bkz. Akcaal, M. (2018). Sözleşme Sonrası Sorumluluk, Konya, Sayram Yayınları, s. 74.

³¹⁸Ayhan/Çağlar/Özdamar, s.214.

³¹⁹Ayhan/Çağlar/Özdamar, s.214-215.

³²⁰Lesser, G. S. ve Starr, L. C. (2000). Life Insurance Answer Book. The Panel Answer Book Series, s.26.2.

³²¹Funk, C. W. (1927). The duty of an insurer to act promptly on applications. University of Pennsylvania Law Review and American Law Register, 75(3), 207-226.

bilgiye sahiptir. Oysa sigorta şirketlerinin, kurumsal ve teşkilatlanmış yapıları gereği, sözleşmenin koşullarını belirleme ve sigorta ettirenin kararlarını yönlendirme gücüne sahip olduğu aşıkardır³²². Bu durum karşısında, kanun koyucu, sigortacının sözleşme ilişkileri sırasında sigorta ettireni yeterli ve doğru şekilde bilgilendirme yükümlülüğünü açıkça düzenlemiş³²³; böylelikle sigorta ettirenin iradesinin sağlıklı biçimde oluşması ve taraflarca akdedilmek istenen sözleşmenin sağlıklı bir zemine oturabilmesi adına aydınlatma yükümlülüğünü sigortacının sorumluluklarından saymıştır³²⁴. eTK’da aydınlatma yükümlülüğü yer almamasına karşın TTK’da bu husus, kanun koyucu tarafından düzenleme altına alınmıştır³²⁵. Bu bağlamda sigortacının, sözleşmenin genel ve özel şartlarını, teminatın kapsamını, istisnaları, sözleşmenin süresini, primin ödeme şartlarını ve cayma ya da fesih haklarını açık, anlaşılır ve doğru bir şekilde sigorta ettirene aktarması gerekmektedir³²⁶. Konuyla ilgili olarak bir diğer düzenleme ise Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik³²⁷ uyarınca karşımıza çıkmaktadır³²⁸.

Aydınlatma yükümlülüğüne ilişkin düzenlemeleri incelemeye, öncelikle TTK nazarında bakmak gerekmektedir. Bu bağlamda TTK md. 1423, “*Sigortacı ve acentesi, sigorta sözleşmesinin kurulmasından önce, gerekli inceleme süresi de tanınmak şartıyla kurulacak sigorta sözleşmesine ilişkin tüm bilgileri, sigortalının haklarını, sigortalının özel olarak dikkat etmesi gereken hükümleri, gelişmelere bağlı bildirim yükümlülüklerini sigorta ettirene yazılı olarak bildirir. Ayrıca, poliçeden bağımsız olarak sözleşme süresince sigorta ilişkisi bakımından önemli sayılabilecek olayları ve gelişmeleri sigortalıya yazılı olarak açıklar. Aydınlatma açıklamasının verilmemesi hâlinde, sigorta ettiren, sözleşmenin yapılmasına on dört gün içinde itiraz etmemişse, sözleşme poliçede yazılı şartlarla yapılmış olur. Aydınlatma açıklamasının verildiğinin ispatı sigortacıya aittir. Hazine Müsteşarlığı, çeşitli ülkelerin ve özellikle Avrupa Birliğinin düzenlemelerini dikkate alarak, tüketiciyi aydınlatma açıklamasının şeklini ve içeriğini belirler*” şeklinde kaleme alınmıştır. Bu bağlamda, sigortacı veya acentesi, sigorta sözleşmesinin kurulmasından önce, sigortalıya söz konusu sözleşmeye ilişkin olarak gerekli değerlendirme süresini tanıyacak şekilde ve yazılı biçimde bilgi verme yükümlülüğü altındadır³²⁹. Bu bilgilendirme; sözleşmenin mahiyeti, sigortalının sahip olduğu haklar, sözleşmede özel dikkat gerektiren hükümler ile sigortalının gelişmelere bağlı olarak bildirimde bulunma imkânlarını da kapsayacak şekilde olmalıdır³³⁰. Buna ek olarak,

³²²Ayhan/Çağlar/Özdamar, s.214-215.

³²³Yalnızca hukukumuzda değil, diğer hukuk sistemlerinde de benzer yaklaşım görülmektedir. Avrupa Birliği sigorta mevzuatında, sigortalıların korunması ilkesine özel bir önem atfedilmektedir. Bu ilke doğrultusunda, sigorta ettirenin ve sigortalının bilgilendirilmesi yükümlülüğü ayrıntılı düzenlemelere konu edilmiştir. Tüketicinin bilinçli karar verebilmesini teminen, sigorta sözleşmesi kurulmadan önce sigorta şirketleri tarafından kapsamlı ve anlaşılabilir bilgi sunulması zorunluluğu öngörülmüş; bu durum, tüketici haklarının korunması açısından Avrupa Birliği sigorta hukukunun temel taşlarından biri hâline gelmiştir. Bkz. Pfennigstorf, W. (1996). Public Law of Insurance, J.C.B. Mohr Dordrecht : M. Nijhoff, s.115.

³²⁴Ayhan/Çağlar/Özdamar, s.214-215; Özdamar, M. “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Bağlamında Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğünün İhlal Eden Sigortacıya Uygulanacak Yaptırım Sorunu”, İÜHFİM, C. 71, Y. 2013, S. 2, s.349.

³²⁵Kayhan/Bağcı, s.203.

³²⁶Özdamar, M. (2009). Sigortacının sözleşme öncesi aydınlatma yükümlülüğü. Ankara, Yetkin, s.193.

³²⁷RG. 14.02.2020/31039. Bundan sonra SSBİY olarak anılacaktır.

³²⁸Bozkurt Sigorta, s.148.

³²⁹Demir, s.243.

³³⁰Kayhan/Bağcı, s.203.

poliçeden bağımsız olarak, sözleşmenin yürürlükte bulunduğu süre zarfında ortaya çıkabilecek ve sigorta ilişkisi bakımından önem arz eden olaylar ile gelişmeler hakkında da sigortalı, sigortacı tarafından yazılı olarak bilgilendirilmelidir³³¹. Her ne kadar aydınlatma yükümlülüğü esas itibarıyla sigorta sözleşmesinin akdedilmesinden önceki döneme ilişkin bir yükümlülük olarak kabul edilse de, bu yükümlülük sözleşmenin devamı süresince de geçerliliğini korur³³². Nitekim, sigorta ilişkisi bakımından önem arz eden ve sigorta ettirenin karar alma sürecini etkileyebilecek nitelikteki olaylar ile gelişmelerin ortaya çıkması halinde, sigortacının bu durumlara ilişkin olarak sigortalıyı yazılı şekilde bilgilendirme yükümlülüğü devam etmektedir³³³. Bu kapsamda, aydınlatma yükümlülüğü dinamik bir karakter taşımakta olup, yalnızca sözleşmenin kurulma aşamasıyla sınırlı olmayan, sözleşme süresince de aktif biçimde yerine getirilmesi gereken bir yükümlülük olduğunu söylemek kanaatimizce yanlış olmayacaktır. Sigortacı tarafından aydınlatma yükümlülüğünün gereği gibi yerine getirilmemesi, yani sigorta ettirene gerekli açıklamaların yapılmamış olması hâlinde, sigorta ettirenin sözleşmenin kurulmasına sessiz kalması mutlak bir kabul anlamına gelmemektedir. Ancak sigorta ettiren, aydınlatma yapılmaksızın kurulan sözleşmeye, sözleşmenin kurulmasından itibaren on dört gün içerisinde itirazda bulunmamışsa, bu durumda sözleşme poliçede yer alan şartlarla geçerli olarak kurulmuş sayılır³³⁴. Bununla birlikte, aydınlatma yükümlülüğünün gereği gibi ifa edildiğinin ispat yükü sigortacıya aittir. Bu kapsamda, sigortacı aydınlatma açıklamasının yapıldığını yazılı belge veya diğer hukuken geçerli delillerle ortaya koymakla yükümlü olacaktır³³⁵.

Aydınlatma yükümlülüğüne ilişkin düzenlemelerin bir başkasına ise SK'da rastlamaktayız. SK md. 11/3 "*Sigorta şirketleri ve sigorta acenteleri tarafından, gerek sözleşmenin kurulması gerekse sözleşmenin devamı sırasında sigorta ettiren, lehdar ve sigortalıya yapılacak bilgilendirmeye ilişkin hususlar yönetmelikle düzenlenir*" şeklinde kaleme alınmıştır. Anılan düzenleme ile birlikte, sigorta ettirenin bilgilendirilmesine ilişkin yükümlülük ilk kez açıkça ve doğrudan pozitif hukukta yer alma imkânı bulmuştur³³⁶. Bu bağlamda, sigortacının aydınlatma yükümlülüğünün kapsamı ve içeriğinin yönetmelikle belirlenmesi öngörülmüştür³³⁷. Bu doğrultuda yürürlüğe konulan SSBIY, sigortacının veya acentesinin sigorta ettireni bilgilendirme sürecine ilişkin görev ve sorumluluklarını ayrıntılı şekilde düzenlemektedir. Yönetmelikte, aydınlatmanın zamanı, yöntemi, içeriği ve ispatına ilişkin hükümler yer almakta, sigorta sözleşmesinin şeffaflık, güven ve bilgiye dayalı bir biçimde kurulmasını sağlamak amacıyla taraflara çeşitli yükümlülükler getirmektedir. Konuyu krediye bağlı hayat sigortası çerçevesinde değerlendirdiğimizde ise benzer bir düzenleme BKBSUEY uyarınca karşımıza çıkmaktadır. BKBSUEY md. 7, "*Kredi ile bağlantılı olarak yapılacak sigortalar konusunda, kredi sözleşmesi yapılmadan önce, kredi kuruluşu tarafından kredi kullananın bilgi verilir. Söz konusu bilginin verilmesine ilişkin usul ve esaslar Müsteşarlıkça tespit edilir. Kredi kuruluşunun aracı olduğu kredi bağlantılı sigorta sözleşmelerine ilişkin*"

³³¹Demir, s.243.

³³²Ayhan/Çağlar/Özdamar, s.215.

³³³Ayhan/Çağlar/Özdamar, s.215.

³³⁴Bozkurt Sigorta, s.148.

³³⁵Bozkurt Sigorta, s.148.

³³⁶Aral Eldeleklioğlu, "6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Ve Sigortacılık Mevzuatı Uyarınca Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü", MÜHF-HAD, C. 18, Y. 2016, S. 1, s.389-390.

³³⁷Kayihan/Bağcı, s.203; Demir, s.243.

“bilgilendirme yazılı olarak yapılır. Kredi kullanan tarafından imzalanan bilgi formunun bir örneği kredi kuruluşu veya şirket tarafından saklanır. Ancak, kişilerin fiziki olarak karşı karşıya gelmesinin söz konusu olmadığı hallerde veya işin mahiyetinin gerektirdiği durumlarda elektronik ortamda veya ilgilinin bilgi formuna erişimini mümkün kılan benzeri araçlarla bilgilendirme yapılabilir. Bu durumda, ispat yükümlülüğü kredi kuruluşuna aittir. Kredi kuruluşunun aracı olduğu kredi bağlantılı sigortalarda verilecek olan bilgi formunun şekil ve asgari içeriği Müsteşarlıkça tespit edilir. Şirket, kredi kuruluşunun bu Yönetmelik kapsamındaki bilgilendirme yükümlülüğünü gereği gibi yerine getirmesini temin etmek üzere her türlü tedbiri alır. Kredi kuruluşunun aracı olduğu kredi bağlantılı sigortalarda 28/10/2007 tarihli ve 26684 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik kapsamında düzenlenen Bilgilendirme Formları verilmez. Kredi kuruluşunun aracı olmadığı poliçelerde Sigorta Sözleşmelerinde Bilgilendirmeye İlişkin Yönetmelik kapsamında işlem tesis edilir” şeklinde kaleme alınmıştır. Bu bağlamda, kredi sözleşmesinin kurulmasından önce, kredi kullanan kişiye karşı bilgilendirme yapılması gerektiği düzenleme altına alınmıştır³³⁸. Kanun koyucu böylelikle TTK md. 1423 ile paralel şekilde bilgilendirme yükümlülüğü getirmektedir³³⁹. Fakat dikkat edilmelidir ki, düzenlemeyle birlikte yalnızca sözleşme öncesine ilişkin yükümlülüğe yer verilmiş olup, kredi sözleşmesinin kurulmasının ardından devam edecek bilgilendirme yükümlülüklerine dair açık bir düzenleme bulunmamaktadır; bu bağlamda sözleşmenin devamı söz konusu olduğunda bilgilendirme yükümlülüğü bakımından TTK hükümleri uygulanması gerekmektedir³⁴⁰. Öte yandan, tarafların fiziksel olarak aynı ortamda bulunmalarının mümkün olmadığı durumlarda bilgilendirmenin elektronik ortamda yapılabileceği³⁴¹, bu durumda da bilgilendirmenin usulüne uygun şekilde gerçekleştirildiğinin ispat külfetinin kredi kuruluşuna ait olduğu açıkça ifade edilmiştir³⁴². Zira krediye bağlı hayat sigortası sözleşmelerinin akdedilmesi sırasında, kredi veren kurum ile kredi kullanan kişi her zaman fiziksel olarak aynı ortamda bulunmayabilir. Daha önce ifade ettiğimiz gibi bu tür sözleşmeler, hazır olanlar arasında akdedilebildiği gibi hazır olmayanlar arasında da akdedilebilmektedir. Özellikle dijitalleşmenin yaygınlaştığı günümüz koşullarında, işlemlerin elektronik ortamda yürütülmesi sıkça karşılaşılan bir durumdur. Bu gibi hallerde, bilgilendirme yükümlülüğü, yalnızca yüz yüze yapılan işlemlerle sınırlı olmayıp; kredi alanın bilgi formuna erişimini sağlayacak araçlar vasıtasıyla da yerine getirilebilir³⁴³. Örneğin, elektronik posta, internet bankacılığı, dijital belge paylaşım sistemleri gibi yöntemlerle kredi kullanan kişiye gerekli bilgilendirme sağlanabilmektedir. Fakat dikkat edilmelidir ki, bu tür elektronik bilgilendirme yollarında ispat külfeti, açıkça kredi kuruluşunun üzerinde bırakılmıştır.

Aydınlatma yükümlülüğü, sigorta sözleşmesinin kurulmasına yönelik sürecin ilk ve temel aşamasını teşkil etmektedir³⁴⁴. Bu yükümlülüğün ifasıyla birlikte, sigorta ettirilecek kişi, sigorta ettiren sıfatını kazanarak sözleşmeyi akdetmeye karar verebilir ya da sunulan bilgiler ışığında sözleşme yapmaktan imtina edebilmektedir. Bu

³³⁸Taşkın, s.159.

³³⁹Taşkın, s.159.

³⁴⁰Taşkın, s.159.

³⁴¹Demir, s.249.

³⁴²Çınar Gökyar, S. (2021). *Sigorta Hukukunda Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü*. Yetkin Yayınları, s.29.

³⁴³Demir, s.248.

³⁴⁴Gökyar Çınar, s.49.

yükümlülüğün ihlali ise TTK md. 1423/2’de hükme bağlanmıştır. TTK md. 1423/2 “Aydınlatma açıklamasının verilmemesi hâlinde, sigorta ettiren, sözleşmenin yapılmasına ondört gün içinde itiraz etmemişse, sözleşme poliçede yazılı şartlarla yapılmış olur. Aydınlatma açıklamasının verildiğinin ispatı sigortacıya aittir” şeklinde kaleme alınmıştır. Bu bağlamda, sigortacı tarafından aydınlatma yükümlülüğünün gereği gibi yerine getirilmemesi hâlinde, sigorta ettirenin bu eksikliğe rağmen sözleşmenin kurulmasına sessiz kalması, her durumda sözleşmeyi kabul ettiği anlamına gelmez. Ancak sigorta ettiren, sözleşmenin kurulmasından itibaren on dört gün içinde bu hususa itiraz etmemişse, sözleşmenin poliçede yer alan şartlarla kurulmuş olduğu kabul edilir. Ayrıca, bilgilendirme yükümlülüğü usulüne uygun biçimde yerine getirilmiş olsa dahi, taraflar sonrasında bilgilendirmeye konu olandan farklı içerikte bir sözleşme akdetmeye karar verirlerse, bu durumda da ilk bilgilendirme geçersiz hâle gelir ve yeni sözleşmeye özgü ayrı bir bilgilendirme yapılmadığı sürece, yükümlülüğün yerine getirilmediği kabul edilmektedir³⁴⁵.

Yükümlülüğe aykırılığın doğuracağı hukuki sonuçlara ilişkin düzenlemelere yalnızca TTK’da değil, aynı zamanda SSBIY tarafından da yer verildiği görülmektedir. SSBIY md. 7 “Sigorta sözleşmesinin kurulması ve devamı sırasında; bilgilendirme yükümlülüğü gereği gibi yerine getirilmemiş veya sigortacı hakkında yanıltıcı bilgi verilmiş veya Bilgilendirme Metninde yer alan bilgiler gerçeğe aykırı şekilde düzenlenmiş ve bu hâllerden herhangi biri sigorta ettirenin kararına etkili olmuş ise sigorta ettiren sigorta sözleşmesini feshedebileceği gibi, varsa uğradığı zararın tazminini de talep edebilir” şeklinde kaleme alınmıştır. Bu bağlamda, aydınlatma yükümlülüğüne aykırı davranılması halinde, sigorta ettirene sözleşmeyi feshetme hakkı tanındığı gibi³⁴⁶, mevcutsa uğradığı zararın tazminini talep etme imkanı da verilmiştir³⁴⁷. Dikkat edilmelidir ki, sigorta ettirene tanınan bu hakların kullanılabilmesi, TTK md. 1423 düzenlemesinden farklı olarak, bilgilendirme yükümlülüğünün hiç yerine getirilmemiş olması ya da gereği gibi ifa edilmemesinin, sigorta ettirenin sözleşmeyi akdetme yönündeki iradesine tesir etmiş olmasına bağlıdır³⁴⁸. Başka bir ifadeyle, bilgilendirme eksikliğinin, sigorta ettirenin sözleşmeyi kurma kararını etkileyecek nitelikte olması gerekmektedir. Ayrıca, bilgilendirme yükümlülüğünün hiç yerine getirilmemesi ya da usulüne uygun şekilde ifa edilmemesi hâlinde, sigorta ettirenin sözleşmeyi feshetme hakkını kullanması durumunda, sigorta sözleşmesi ileriye etkili olarak sona erer³⁴⁹. Bu doğrultuda, sigorta ettirenin ödemiş olduğu primler hasebiyle fesih sonrasına ilişkin kısmının iade edilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede, sigorta sözleşmesinin feshi ileriye etkili sonuç doğurduğundan, sigorta ettirenin sözleşmenin sona erdiği tarihten sonraki döneme tekabül eden süreye ilişkin olarak ödemiş bulunduğu primlerin iadesi gerekmektedir³⁵⁰. Zira bu döneme ilişkin olarak sigorta koruması fiilen sona erdiğinden, karşılıksız kalan primlerin sigortacı nezdinde tutulması sebepsiz zenginleşme teşkil

³⁴⁵Gökyar Çınar, s.50.

³⁴⁶Yazıcıoğlu/Öğüz Şeker, s.110.

³⁴⁷Bu hususun yalnızca hukukumuzda değil diğer hukuk sistemlerinde de benzer şekilde ele alındığı görülmektedir. Eksik ve hatalı bilgilendirme sebebiyle hayat sigortasının iptali hakkında verilen yabancı mahkeme kararı için bkz. *AIA Australia Ltd v Richards (No3) [2017] FCA 1069*. Mahkeme sigortacıya yöneltilmiş eksik ve hatalı bilgiler hasebiyle, sigortacının sözleşmeyi feshetme hakkı olduğunu ifade etmiştir.

³⁴⁸Taşkın, s.197.

³⁴⁹Kayıhan/Bağcı, s.205.

³⁵⁰Kayıhan/Bağcı, s.205.

edecektir. Hem TTK hem de SSBIY'de yer alan bu düzenlemelerinin temelinde, sigorta ettirenin irade sakatlıklarından korumak vardır³⁵¹. Sigorta sözleşmesinin akdedilmesi sırasında, taraflardan birinin kusurlu davranışıyla diğer tarafın iradesini sakatlaması durumunda, culpa in contrahendo esasına göre sorumluluğu gündeme gelmektedir³⁵².

3.7.1.2. Poliçe Düzenleme ve Verme Yükümlülüğü

Sigorta sözleşmelerinin akdedilmesi TTK hükümleri dikkate alındığında, herhangi bir şekil şartı aranmadığı görülmektedir³⁵³. Sigorta poliçesinin verilmesi, her ne kadar sigorta sözleşmesinin geçerliliği için bir şart olmasa da, hem hukuki güvenlik³⁵⁴ hem de ispat kolaylığı açısından oldukça önemlidir. Sigorta poliçesi, yalnızca sözleşmenin varlığını ispat eden bir belge olmanın ötesinde, sigorta sözleşmesine taraf olan kişilerin karşılıklı hak ve yükümlülüklerini açık ve somut biçimde ortaya koyan delil niteliğinde bir belgedir³⁵⁵. Taraflar arasında kurulan sigorta ilişkisini açıkça ortaya koymak ve gerektiğinde ispat kolaylığı sağlamak amacıyla, sigortacı tarafından sigorta poliçesi adı verilen yazılı bir belge düzenlenmektedir³⁵⁶. Bu bağlamda sigorta poliçesinin teslimi, sigortacı bakımından kanunen yerine getirilmesi zorunlu bir yükümlülük teşkil etmekle birlikte, asli edime bağlı bir borç mahiyetinde değil bir yan yükümlülüktür³⁵⁷.

Sigorta poliçesi verme yükümlülüğü TTK md. 1424 bağlamında düzenleme altına alınmıştır. TTK md. 1424 “*Sigortacı; sigorta sözleşmesi kendisi veya acentesi tarafından yapılmışsa, sözleşmenin yapılmasından itibaren yirmidört saat, diğer hâllerde onbeş gün içinde, yetkililerce imzalanmış bir poliçeyi sigorta ettirene vermekle yükümlüdür. Sigortacı poliçenin geç verilmesinden doğan zarardan sorumludur. Sigorta ettiren poliçesini kaybederse, gideri kendisine ait olmak üzere, yeni bir poliçe verilmesini sigortacıdan isteyebilir. Poliçenin verilmediği hâllerde, sözleşmenin ispatı genel hükümlere tabidir*” şeklinde kaleme alınmıştır. Kanun hükmünden hareketle, sigortacı, sigorta sözleşmesinin akdedilmesinin ardından, poliçeyi kendisi veya acentesi aracılığıyla, sözleşmenin yapıldığı tarihten itibaren yirmi dört saat içinde diğer hâllerde ise on beş gün içerisinde sigorta ettirene teslim etmek zorundadır³⁵⁸. Diğer hâllerden kasıt, taraflar arasında akdedilen sözleşmenin sigorta aracılığıyla yapıldığı durumlardır³⁵⁹. Eğer sigortacı, poliçeyi belirtilen süre zarfında sigorta ettirene teslim etmezse; diğer bir ifade ile sigorta poliçesinin geç teslimi söz konusu olursa bu durumdan kaynaklanan zararlar için sigortacı sorumlu olacaktır³⁶⁰. Maddenin ikinci fıkrası ise, sigorta ettirenin düzenlenmiş olan poliçeyi kaybetmesi halinde, giderleri karşılamak suretiyle yeni bir poliçe verilmesini sigortacıdan talep edebileceği düzenlenmiştir. Son fıkrada ise poliçenin verilmediği hâllerde, sigorta sözleşmesinin genel hükümlere tabii olacağı hükme bağlanmıştır. Sigorta sözleşmesinin kurulması herhangi bir şekil şartına

³⁵¹Gökyar Çınar, s.54.

³⁵²Taşkın, s.193.

³⁵³Kender, s.191; Yazıcıoğlu/Öğüz Şeker, s.52.

³⁵⁴Zira tarafların hak ve borçları poliçede açıkça tayin edilmektedir. Bkz. Bozer, s.31.

³⁵⁵Bozer, s.31; Kaner, s.11.

³⁵⁶Kender, s.191.

³⁵⁷Bozkurt Sigorta, s.97

³⁵⁸Bozkurt Sigorta, s.97.

³⁵⁹Kender, s.203.

³⁶⁰Bozkurt, s.71.

bağlanmadığından, sigorta poliçesinin düzenlenip verilmemesi halinde, sözleşmenin ispatı bakımından HMK md. 200 uygulanmalıdır³⁶¹.

Krediye bağlı hayat sigortaları açısından incelenmesi gereken diğer bir düzenleme BKBSUEY’de karşımıza çıkmaktadır. BKBSUEY md. 8 “*kişilerin fizikî olarak karşı karşıya gelmesinin söz konusu olmadığı hallerde veya işin mahiyetinin gerektirdiği durumlarda elektronik ortamda veya ilgilinin erişimini mümkün kılan benzeri araçlarla sözleşmenin yapılmasından itibaren on beş gün içinde katılım sertifikası veya poliçe verilebilir. Bu durumda, ispat yükümlülüğü kredi kuruluşuna aittir*” Şeklinde kaleme alınmıştır. Düzenlemeden de anlaşılacağı üzere TTK’da düzenleme altına alınan poliçe teslim süresi, bazı istisnai hallerde 15 gün olarak kabul edilmiştir³⁶².

Sigorta sözleşmesinin yazılı dayanağını oluşturan poliçe, taraflar arasındaki hak ve yükümlülüklerin belirlenmesinde temel rol oynar. Poliçenin sadece bir belge değil, aynı zamanda sigorta ilişkisinin içeriğini açık ve anlaşılır biçimde ortaya koyan bir hukuki metin olması³⁶³, sigorta ettirenin korunması açısından büyük önem taşır³⁶⁴. Bu kapsamda TTK md. 1425 sigorta poliçesinin şekli ve içeriğine ilişkin esasları düzenleyerek, sigorta ettirenin bilgilendirilmesini ve sözleşmenin şeffaflık ilkesi doğrultusunda kurulmasını güvence altına almaktadır. TTK md. 1425, “*Sigorta poliçesi, tarafların haklarını, temerrüde ilişkin hükümler ile genel ve varsa özel şartları içerir; rahat ve kolay okunacak biçimde düzenlenir. Poliçenin ve zeyilnâmenin eklerinin içeriği teklifnameden veya kararlaştırılan hükümlerden farklıysa, anılan belgelerde yer alıp teklifnameden değişik olan ve sigorta ettirenin, sigortalının ve lehtarın aleyhine öngörölmüş bulunan hükümler geçersizdir. Kanunlarda aksine hüküm bulunmadıkça, genel şartlarda sigorta ettirenin, sigortalının veya lehtarın lehine olan bir değişiklik hemen ve doğrudan uygulanır. Ancak, bu değişiklik ek prim alınmasını gerektiriyorsa, sigortacı değişiklikten itibaren sekiz gün içinde prim farkı isteyebilir. İstenilen prim farkının sekiz gün içinde kabul edilmemesi hâlinde sözleşme eski genel şartlarla devam eder*” demek suretiyle poliçenin içeriğini, yapılacak değişikliklerin usulünü düzenleme altına almıştır. Düzenlemeden hareketle, sigorta poliçesi, tarafların haklarını, temerrüde ilişkin hükümleri, genel ve varsa özel şartları açıkça ifade edecek ve içerek şekilde düzenlenmelidir. Ayrıca her iki tarafın da hak ve yükümlülüklerini net bir şekilde ortaya koyan, rahat ve kolayca anlaşılabilir bir biçimde düzenlenmesi esastır³⁶⁵. Tarafların poliçe düzenlendikten sonra sigorta poliçesinde değişiklik yapmaları mümkündür. Sigorta poliçesi düzenlendikten sonra, taraflar arasında mutabakata varılarak poliçede yer alan hüküm ve şartlarda değişiklik yapılması gerektiğinde, poliçeye sonradan eklenen ve mevcut sözleşme koşullarını tadil eden bu tür belgeler zeyilname olarak adlandırılmaktadır³⁶⁶. Zeyilname, asli sigorta sözleşmesinin ayrılmaz bir parçası olup, poliçede yer alan teminat kapsamı, süre, sigorta bedeli ya da tarafların yükümlülükleri gibi hususlarda yapılan her türlü değişikliğin geçerliliğini hukuken teminat altına alır³⁶⁷. Maddenin son fıkrası ise, TTK md. 1424 ile md. 1425’de hüküm altına alınan düzenlemelerin, nisbi emredici nitelik taşıması

³⁶¹Yazıcıoğlu/Öğüz Şeker, s.141

³⁶²Taşkın, s.205.

³⁶³Graves/Christensen, s.36.

³⁶⁴Patterson, s.1.

³⁶⁵McGill, s.744.

³⁶⁶Kayıhan/Bağcı, s.125.

³⁶⁷Kayıhan/Bağcı, s.125.

hasebiyle sigortacı, sigorta ettiren ve lehtar aleyhine değiştirilemeyeceği ifade edilmiştir³⁶⁸.

3.7.1.3. Rizikoyu Taşıma Borcu

Öğretide riziko, gerçekleşip gerçekleşmeyeceği ya da ne zaman gerçekleşeceği önceden kesin olarak bilinemeyen; fakat gerçekleştiği takdirde, zarar ya da ekonomik bir ihtiyaç doğuran olay olarak tanımlanmaktadır³⁶⁹. Kanun koyucu rizikoya ilişkin olarak kanunda doğrudan tanım yoluna gitmese de sigorta sözleşmelerini ilgilendiren düzenlemelerde, kavramın neler olabileceğine dair fikir edinebileceğimiz hükümler görmekteyiz. TTK md. 1401 “*sigortacının bir prim karşılığında, kişinin para ile ölçülebilir bir menfaatini zarara uğratan tehlikenin, rizikonun, meydana gelmesi hâlinde bunu tazmin etmeyi ya da bir veya birkaç kişinin hayat süreleri sebebiyle ya da hayatlarında gerçekleşen bazı olaylar dolayısıyla bir para ödemeyi veya diğer edimlerde bulunmayı yükümlendiği sözleşmedir*” şeklinde kaleme alınmıştır. Kanun koyucu, zarar sigortaları ile can sigortaları arasında ayırım gözeterek, bu iki sigorta türünde riziko kavramını farklı biçimlerde ele almıştır³⁷⁰. Zarar sigortalarında riziko; sigortalının parayla ölçülebilir bir menfaatine yönelen ve bu menfaati zedeleyen bir tehlike olarak tanımlanırken, can sigortalarında ise rizikonun, bir veya birden fazla kişinin yaşam süresi ya da hayatlarında meydana gelen belirli olaylarla bağlantılı olduğu belirtilmiştir³⁷¹. Böylece, kanun koyucu, zarar sigortalarında maddi değerler üzerinden oluşabilecek kayıpları esas alırken; can sigortalarında, insan yaşamı ve onunla ilişkili biyolojik ya da hukuki olguları esas alan bir yaklaşım benimsemiştir. TTK md. 1401 düzenlemesi ile birlikte, tarafların asli edim yükümlülükleri açıkça ortaya konulmaktadır. Bu bağlamda, sigorta ettirenin temel borcu prim ödeme yükümlülüğü iken, sigortacının asli borcu, sigorta himayesini sağlamaktır³⁷². Kanun koyucu, sigorta sözleşmesini iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme tipi olarak düzenlemiştir³⁷³. Ancak burada dikkat çeken husus, sigortacının bu edimini doğrudan değil, rizikonun gerçekleşmesi halinde ifa edecek olmasıdır. Diğer bir ifadeyle, rizikonun gerçekleşip gerçekleşmeyeceği veya ne zaman gerçekleşeceği belirsiz olması hasebiyle sigortacı, sözleşme süresi boyunca rizikoyu taşıma borcu altındadır³⁷⁴. Diğer bir ifadeyle, rizikoyu taşıma borcu, rizikonun gerçekleşmesinden önce durağan haldeyken; rizikonun gerçekleşmesiyle birlikte dinamik hale gelmektedir³⁷⁵.

Hayat sigortaları -dolayısıyla krediye bağlı hayat sigortası bağlamında da- çerçevesinde rizikonun kapsamına ilişkin olarak TTK, SK ve HSGŞ düzenlemelerini incelemek gerekmektedir. TTK md. 1409 “*Sigortacı, sözleşmede öngörülen rizikonun gerçekleşmesinden doğan zarardan veya bedelden sorumludur. Sözleşmede öngörülen rizikolardan herhangi birinin veya bazılarının sigorta teminatı dışında kaldığını ispat yükü sigortacıya aittir*” şeklinde kaleme almıştır. Bu çerçevede sigortacı, sözleşmede

³⁶⁸Yazıcıoğlu/Öğüz Şeker, s.142.

³⁶⁹Demir, s.227; Yazıcıoğlu/Öğüz Şeker, s.50.

³⁷⁰Ayhan/Çağlar/Özdamar, s.126.

³⁷¹Ayhan/Çağlar/Özdamar, s.126.

³⁷²Kayhan/Bağcı, s.186.

³⁷³Çeker, s.62.

³⁷⁴Bozkurt, s.104.

³⁷⁵Kender, s.332.

güvence altına alınan rizikonun gerçekleşmesi hâlinde, bundan doğan zararın tazmininden ya da öngörülen sigorta bedelinin ödenmesinden sorumludur³⁷⁶. Bu bağlamda, rizikonun mahiyeti gereği sınırlandırılması, sigortacının yalnızca belirli olaylar sonucunda meydana gelecek zararlar bakımından sorumlu tutulacağı sonucuna ulaşılmaktadır³⁷⁷. İkinci fıkrada ise; sigortacı, sözleşme kurulurken sigorta ettirene sunduğu bilgilendirme formu, poliçe ve ekleri aracılığıyla, hangi tür rizikoların teminat altına alındığını ve bu rizikolara ilişkin istisnaları açıkça belirtmekle yükümlü tutulmuştur³⁷⁸. Fakat dikkat edilmelidir ki sigortacının bu yükümlülüğü iyi niyet kuralları sınırları içerisinde değerlendirilmelidir. Aksi taktirde ispat yükümlülüğünün sigorta ettirene ait olacağı; başka bir ifadeyle yer değiştireceğinin kabulü gerekmektedir³⁷⁹. Yargıtay bir kararında³⁸⁰ buna paralel şekilde, sigortacının ispat yükümlülüğünün yalnızca iyi niyet kuralları çerçevesinde geçerli olacağını; bu ilke dışına çıkılması halinde ise ispat yükümlülüğünün sigortacıya değil sigorta ettirene ait olacağını ifade etmiştir.

Kapsama ilişkin olarak diğer bir düzenlemeye HSGŞ'de rastlamak mümkündür. HSGŞ md. 4 *“Bu sigorta sözleşmesi ile sigortacı, belirlenen prim karşılığında, sigortalının sözleşmede belirlenen süre içinde teminat kapsamında olmayan hâller dışında bir sebeple ölümü veya süre sonunda hayatta olması durumunda, sigorta ettirene veya hak sahiplerine sözleşmede öngörülen sigorta bedelini ve varsa başka bir tutarı ödemeyi üstlenir. Bu Genel Şartların 8 inci maddesi uyarınca verilen teminatlar poliçede belirtilir”* şeklinde düzenlenmiştir. Krediye bağlı hayat sigortası sözleşmelerinin temel amacı, kredi borçlusunun vefatı durumunda, kalan kredi borcunun sigorta şirketi tarafından ödenmesini sağlayarak gerek kredi veren kuruluşun alacağını güvenceye almak gerekse de borçlunun mirasçılarını olası bir mali külfetten korumaktır. Sözleşmeyle birlikte, borçlunun yaşamı süresince karşılaşılabileceği ölüm rizikosunu teminat altına alınmakta, kredinin geri ödenmeme riskini bertaraf etme gayesi güdülmektedir. Dolayısıyla, krediye bağlı hayat sigortalarının yapılandırılmasında esas alınan unsur, ölüm olasılığına karşı bir koruma mekanizması oluşturmak olup, bu yönüyle sözleşmenin teminat kapsamı da genellikle ölüm rizikosu ile sınırlı tutulmaktadır. Bu bağlamda, sigortacının rizikoyu taşıma borcu uygulamada da buna paralel olarak ölüm ihtimaline yönelik karşımıza çıkmaktadır³⁸¹. Rizikoyu taşıma borcunun kapsamına ilişkin olarak bir başka ilgili düzenlemenin SK'da yer aldığını görmekteyiz. SK md. 11/4 *“Sigorta sözleşmelerinde kapsam dahiline alınmış olan riskler haricinde, kapsam dışı bırakılmış riskler açıkça belirtilir. Belirtilmemiş olan riskler teminat kapsamında sayılır”* şeklinde kaleme alınmıştır. Düzenlemeyle beraber, teminat dışı bırakılan rizikoların açıkça belirtilmesi zorunlu tutulmuş; aksi hâlde, sözleşmede teminat harici olduğu açıkça ifade edilmeyen rizikoların da teminat kapsamında sayılacağı yönünde, sigorta ettiren lehine bir karine benimsenmiştir³⁸². Bu yaklaşım, sigorta ettirenin korunmasına hizmet etmekle birlikte, uygulamada bazı güçlükleri de beraberinde getirebilmektedir. Nitekim, rizikoların niteliği ve kapsamı çoğu zaman son derece çeşitli ve öngörülemez olduğundan,

³⁷⁶Arseven, s.127.

³⁷⁷Kayhan/Bağcı, s.190.

³⁷⁸Kayhan/Bağcı, s.192.

³⁷⁹Kayhan/Bağcı, s.192.

³⁸⁰Yargıtay 11. HD. E. 1998/5509, K. 1998/7215 sayılı kararı. ET. 07.05.2025 (www.sigortatahkim.org - hakem karar dergisi)

³⁸¹Taşkın, s.230.

³⁸²Taşkın, s.230.

teminat dışı hallerin tamamının sözleşme kurulmadan önce eksiksiz biçimde belirlenmesi her durumda mümkün olmayabilmektedir³⁸³. Ayrıca, sözleşmenin akdedildiği tarihte mevcut olmayan bazı risklerin, zamanla ortaya çıkabilmesi de mümkündür³⁸⁴. Bu bağlamda, SK md. 11/4 hükmü öğretide eleştirilmiş; getirilen bu düzenlemenin uygulanmasının mümkün olmayacağı ifade edilmiştir³⁸⁵.

Krediye bağlı hayat sigortaları bağlamında, rizikoyu taşıma borcunun muaccel hale gelmesiyle ilgili olarak herhangi bir özel düzenleme öngörülmediğinden; konuya ilişkin TTK ve HSGŞ hükümlerinin uygulanması gerekmektedir. TTK md. 1427 “Aynen tazmine ilişkin sözleşme yoksa sigorta tazminatı nakden ödenir. Sigorta tazminatı veya bedeli, rizikonun gerçekleşmesini müteakip ve rizikoyla ilgili belgelerin sigortacıya verilmesinden sonra sigortacının edimine ilişkin araştırmaları bitince ve her hâlde 1446 ncı maddeye göre yapılacak ihbardan kırkbeş gün sonra muaccel olur. Can sigortaları için bu süre onbeş gündür. Sigortacıya yüklenemeyen bir kusurdan dolayı inceleme gecikmiş ise süre işlemez. Araştırmalar, 1446 ncı maddeye göre yapılacak ihbardan başlayarak üç ay içinde tamamlanamamışsa; sigortacı, tazminattan veya bedelden mahsup edilmek üzere, tarafların mutabakatı veya anlaşmazlık hâlinde mahkemece yaptırılacak ön ekspertiz sonucuna göre süratle tespit edilecek hasar miktarının veya bedelin en az yüzde ellisini avans olarak öder. Borç muaccel olunca, sigortacı ihtara gerek kalmaksızın temerrüde düşer. Sigortacının temerrüt faizi ödeme borcundan kurtulmasını öngören sözleşme hükümleri geçersizdir” şeklinde düzenlenmiştir. Bu bağlamda, sigorta tazminatının muaccel hale gelmesi, rizikonun gerçekleştiğinin sigortacı ihbar borcunun doğduğu tarihe bağlı iken ihbar borcu ise rizikonun gerçekleştiğinin öğrenilmesine bağlıdır³⁸⁶. Kanun koyucunun bununla birlikte, sigortacının araştırma ve inceleme yapma hakkını düzenlediği görülmektedir. Dolayısıyla riziko ihbarının yanı sıra, sigortacının ilgili edime karşı araştırma yapması ve bu araştırmanın da tamamlanmış olması gerekmektedir³⁸⁷. Bu çerçevede, krediye bağlı hayat sigortası sözleşmelerinde sigorta bedelinin ödenebilmesi için, sigortacıya resmi ölüm belgesi ile ölüm nedeninin açıkça belirtildiği hekim raporlarının ibrazı zorunludur³⁸⁸. Ayrıca, sigortacının, somut olayda rizikonun poliş kapsamında yer alıp almadığını belirlemek amacıyla yürüteceği araştırmaların tamamlanmış olması da ödeme yükümlülüğünün doğması açısından ön koşul niteliğindedir³⁸⁹.

3.7.2. Sigorta Ettirenin Yükümlülükleri

3.7.2.1. Prim Ödeme Borcu

Sigorta sözleşmesi uyarınca sigorta ettiren, belirli bir rizikonun gerçekleşmesi ihtimaline karşı, bu rizikoyu sigortacıya devretmekte ve bunun karşılığında bir bedel ödeme yükümlülüğü altına girmektedir³⁹⁰. Sigorta ettirenin ödemiş olduğu bu bedel, prim

³⁸³Taşkın, s.231.

³⁸⁴Taşkın, s.231.

³⁸⁵Taşkın, s.232.

³⁸⁶Arseven, s.128-129; Kayıhan/Bağcı, s.194.

³⁸⁷Kayıhan/Bağcı, s.194.

³⁸⁸Taşkın, s.234.

³⁸⁹Taşkın, s.234.

³⁹⁰Çeker, s.101.

olarak karşımıza çıkmaktadır³⁹¹. Sigorta ettiren, poliçede belirlenen prim tutarını, sözleşmede öngörülen usul ve esaslara uygun şekilde ödemekle yükümlüdür³⁹². Prim borcunun konusunu her zaman para oluşturmaktadır³⁹³. Dolayısıyla mal karşılığında sigorta sözleşmesi akdedilmesi mümkün değildir³⁹⁴. Uygulamada, sigortacının sorumluluğunun doğabilmesi, kural olarak primin tamamının ya da taraflar arasında kararlaştırılmışsa ilk taksitin ödenmiş olmasına bağlıdır³⁹⁵. Sigorta sözleşmelerinde primin belirlenebilmesi için çeşitli faktörler karşımıza çıkmaktadır. Örneğin hayat sigortaları nazarında konuyu ele alacak olursak, sigortalının yaşı, doğuştan bir hastalık sahibi olup olmadığı ya da buna benzer durumlar, sözleşme akdedildiği sırada, taraflar arasında belirlenecek olan prim tutarını etkileyebilecek unsurlar arasındadır. Dolayısıyla yirmi yaşındaki bir birey ile yetmiş yaşındaki bir bireyin; kalan unsurların aynı olduğu varsayımında, akdedecekleri hayat sigortası sözleşmesi çerçevesinde ödeyecekleri prim bedeli aynı olmayacaktır. Zira yaş ilerledikçe bireyin ölüm riski artacağı için prim miktarı da buna paralel olarak artma eğilimi göstermektedir³⁹⁶. Benzer şekilde, sigortalının mevcut sağlık koşulları da, risk analizleri çerçevesinde prim tutarının belirlenmesi doğrudan etki etmektedir. Krediye bağlı hayat sigortası uygulamalarında da aynı değerlendirme kriterleri geçerliliğini korumaktadır. Kredi borçlusunun yaşı ve sağlık durumu, sigortacının üstlendiği riskin derecesini belirlemede kullanılmaktadır. Sigortacı, bu bilgileri esas alarak prim miktarını tespit etmekte ve sigorta sözleşmesinin süresi ile sigorta bedeli gibi unsurlarla birlikte değerlendirilmektedir. Bu çerçevede prim miktarının belirlenmesinde kural olarak serbestlik ilkesi mevcuttur³⁹⁷. SK md. 12/1 düzenlemesi de bu ilkeye paralel olarak “*Sigorta tarifeleri, sigortacılık esasına ve genel kabul görmüş aktüeryal tekniklere uygun olarak sigorta şirketleri tarafından serbestçe belirlenir*” şeklinde kaleme alınmıştır.

Primin kimin tarafından ve ne şekilde ifa edileceği gibi hususlar kanun koyucu tarafından düzenlenmiştir. TTK md. 1430’a baktığımızda “*Sigorta ettiren, sözleşmeyle kararlaştırılan primi ödemekle yükümlüdür. Aksine sözleşme yoksa sigorta primi peşin ödenir. Özel kanunlardaki hükümler saklıdır. Sigorta primi nakden ödenir. İlk taksitin nakden ödenmesi şartıyla, sonraki primler için kambyo senedi verilebilir; bu hâlde, ödeme kambyo senedinin tahsili ile gerçekleşir. Sigorta ettiren, sigortacının sorumluluğu başlamadan önce, kararlaştırılmış primin yarısını ödeyerek sözleşmeden cayabilir. Sözleşmeden kısmi cayma hâlinde, sigorta ettirenin ödemekle yükümlü olduğu prim, cayılan kısma ilişkin primin yarısıdır*” şeklinde kaleme alındığını görmekteyiz. Bu bağlamda prim ödeme borcu altındaki kişinin, sigorta ettiren olduğu açıktır. Zira sigorta ettiren, bu sözleşmenin tarafı olarak, sigorta sözleşmesinden kaynaklanan tüm hak ve borçları üstlenmiş konumdadır³⁹⁸. Krediye bağlı hayat sigortası söz konusu olduğunda ise, sigorta ettirenin sıfatı, sigorta sözleşmesinin akdedilmesine bağlı olarak değişebilmektedir. Zira sözleşmenin kimler arasında akdedildiği bu prim borcunun kimin ödeyeceğini tayin etmektedir. Eğer kredi veren kuruluş sözleşmeyi sigorta ettiren olarak

³⁹¹Demir, s.189.

³⁹²Çeker, s.101.

³⁹³Kayıhan/Bağcı, s.206.

³⁹⁴Kayıhan, s.162.

³⁹⁵Bozkurt Sigorta, s.152.

³⁹⁶Astor, B. (1999). Understanding life insurance. IDG Books Worldwides, s.32.

³⁹⁷Demir, s.190.

³⁹⁸Bozkurt, s.114.

yapmışsa, prim borcu da bu kuruluş üzerine doğmaktadır³⁹⁹. Buna karşılık, kredi borçlusu sigorta ettiren sıfatıyla hareket etmişse, prim ödeme borcu bu kez kredi borçlusuna ait olmaktadır⁴⁰⁰. Bu durum, sigorta sözleşmesinin taraflarının yükümlülüklerini tayin etmek bakımından belirleyicidir. Düzenlemede, sigorta priminin kural olarak, peşin ödenmesi öngörülmektedir⁴⁰¹. Ancak istisnai olarak, ilk prim taksitinin nakden ödenmiş olması koşuluyla, kalan taksitler kambiyo senedi ile ödenebilmesi de mümkündür⁴⁰². Sigorta şirketlerinin sunduğu dijital imkanlar çerçevesinde, kredi borçlusu prim ödemelerini otomatik olarak gerçekleştirebilmekte; örneğin banka hesabı üzerinden düzenli ödeme talimatı oluşturularak bu yükümlülük ifa edilmektedir⁴⁰³. Böylece primin düzenli ödenmesi sağlanarak, sigorta sözleşmesinin geçerliliği güvence altına alınmış olmaktadır.

Primin ne zaman ifa edileceği TTK md. 1431'de düzenleme altına alındığını görmekteyiz. TTK md. 1431 *"Sigorta priminin tamamının, taksitle ödenmesi kararlaştırılmışsa ilk taksidin, sözleşme yapılır yapılmaz ve poliçenin teslimi karşılığında ödenmesi gerekir. Karada ve denizde eşya taşıma işlerine ilişkin sigortalarda sigorta primi, poliçe henüz düzenlenmemiş olsa bile, sözleşmenin yapıldığı anda ödenir. İzleyen taksitlerin ödeme zamanı, miktarı ve priminin vadesinde ödenmemesinin sonuçları, poliçe ile birlikte yazılı olarak sigorta ettirene bildirilir veya bu şartlar poliçe üzerine yazılır. Sigorta priminin taksitle ödenmesinin kararlaştırıldığı hâllerde, riziko gerçekleşince, ödenecek tazminata veya bedele ilişkin primlerin tümü muaccel olur. Başkası lehine yapılan sigortada, prim borcu için sigorta ettirenin aleyhine yapılan takip semeresiz kalmışsa, zarar sigortalarında sigortalı, can sigortalarında lehtar; bu durumun sigortacı tarafından kendilerine bildirilmesi hâlinde, primi ödemeyi üstlenirlerse sözleşme bu kişilerle devam eder; aksi hâlde, sigortacı sigorta ettirene karşı sahip olduğu hakları kullanır. Sigortacı prim alacağını, 1480 inci madde hükmü saklı kalmak üzere ödenecek tazminattan veya bedelden düşebilir. Bu hâlde, Türk Borçlar Kanununun 129 uncu maddesi hükmü sigorta sözleşmeleri hakkında uygulanmaz"* şeklinde kaleme alınmıştır. Düzenlemeye göre, sigorta priminin tamamının peşin olarak mı, yoksa taksitle mi ödeneceği hususunda taraflar arasında bir anlaşma yapılmış olması önem arz etmektedir. Sigorta primi, dönemler esas alınarak hesaplanmaktadır; kanun metninde lafzı geçirilen sigorta primi kavramı ile kastedilen, esasen dönem primidir⁴⁰⁴. Bu çerçevede, primin taksitlendirilmesi, ilgili dönem priminin taksitler halinde ödenmesi anlamına gelmekte, dolayısıyla ilk taksit ve sonraki taksitler ifadeleri, dönem priminin taksitlendirilmiş ödemelerini ifade etmektedir⁴⁰⁵. Eğer taraflar primin tamamının tek seferde ödenmesi konusunda mutabık kalmışlar ise, ödeme poliçenin düzenlenip sigorta ettirene teslimiyle birlikte derhal gerçekleştirilmelidir. Öte yandan, sigorta priminin taksitle ödenmesi kararlaştırılmışsa, ilk taksitin de yine sözleşmenin akdedilmesi sırasında ve poliçenin teslimiyle birlikte ödenmesi gerekmektedir⁴⁰⁶. Taksitli ödeme kararı alınmış olması halinde, bu ödeme şekline ilişkin ayrıntıların da poliçede açıkça belirtilmesi zorunluluk taşımaktadır. Bu bağlamda; her bir taksitin miktarı, ödeme tarihleri ve primlerin

³⁹⁹Taşkın, s.250.

⁴⁰⁰Taşkın, s.250.

⁴⁰¹Demir, s.191.

⁴⁰²Kaner, s.23.

⁴⁰³Kender, s.280.

⁴⁰⁴Kaner, s.22.

⁴⁰⁵Kaner, s.22.

⁴⁰⁶Kayıhan, Ş. (2004). Sigorta Sözleşmesinde Prim Ödeme Borcu, Seçkin Yayınları, Ankara, s.103.

zamanında ödenmemesi halinde doğacak hukuki sonuçlar, poliçe metninde yer almalıdır⁴⁰⁷. Böylelikle sigorta ettirenin yükümlülükleri somut ve şeffaf biçimde ortaya konulmuş olurken, olası ihtilafların önüne geçilmesi de sağlanmaktadır. Zira primin süresinde ödenmemesi, sigorta ettiren bakımından edimin ifa edilmemesiyle birlikte sözleşmenin feshi sonucunu doğurabilmektedir. Ödeme şartlarının sözleşmenin başlangıcında açıkça düzenlenmesi, tarafların haklarının korunması ve sigorta ilişkisinin güvenli biçimde sürdürülmesi açısından önemlidir.

Hayat sigortalarında primin ödenmemesinin sonuçları, diğer sigorta türlerinden farklı şekilde düzenlenmiştir⁴⁰⁸. Bu farklılığın temelinde, hayat sigortalarının çoğunlukla meblağ sigortası şeklinde; uzun vadeli olarak ve esasen bir zararın tazminine değil, tasarruf ve birikim sağlamaya yönelik bir işlev üstlenmesi yatmaktadır⁴⁰⁹. Sigorta priminin ödenmemesi ise iki önemli sonuç doğurmaktadır⁴¹⁰. İlk olarak prim ödenmedikçe sigortacının rizikoya ilişkin sorumluluğu başlamayacak, dolayısıyla henüz prim ödenmeden riziko gerçekleşirse, sigortacı sorumlu gündeme gelmeyecektir⁴¹¹. Diğer sonuç ise, sigortacının feshetme ve cayma hakkının doğmasıdır⁴¹². Bu bağlamda, TTK md. 1487 “Hayat sigortası ile sigortacı, belli bir prim karşılığında, sigorta ettirene veya onun belirlediği kişiye, sigortalının ölümü veya hayatta kalması hâlinde, sigorta bedelini ödemeyi üstlenir. Hayatı sigorta edilen kimse, ilk primin ödenmesinden önce ölmüşse sigorta sözleşmesi geçersizdir” şeklinde kaleme alınmıştır. Bu bağlamda, sigortacının rizikoyu taşıma borcunun doğabilmesi için, sigorta sözleşmesinde kararlaştırılan ilk primin ödenmiş olması gerekmektedir⁴¹³. Eğer sigorta konusu kişi, ilk prim ödenmeden önce vefat ederse, sigorta sözleşmesi hukuken geçerlilik kazanmadığı için hükümsüz olacaktır⁴¹⁴. Prim ödeme borcunda temerrüde düşülmesi durumunda, kural olarak tüm sigortalara uygulanacak hükümler TTK’da düzenlenmiştir. TTK md. 1434 “1431 inci maddeye uygun olarak istenilen sigorta primini ödemeyen sigorta ettiren mütemerrit olur. İlk taksidi veya tamamı bir defada ödenmesi gereken prim, zamanında ödenmemişse, sigortacı, ödeme yapılmadığı sürece, sözleşmeden üç ay içinde cayabilir. Bu süre, vadeden başlar. Prim alacağının, muacceliyet gününden itibaren üç ay içinde dava veya takip yoluyla istenmemiş olması hâlinde, sözleşmeden cayılmış olunur. İzleyen primlerden herhangi biri zamanında ödenmez ise, sigortacı sigorta ettirene, noter aracılığı veya iadeli taahhütlü mektupla on günlük süre vererek borcunu yerine getirmesini, aksi hâlde, süre sonunda, sözleşmenin feshedilmiş sayılacağını ihtar eder. Bu sürenin bitiminde borç ödenmemiş ise sigorta sözleşmesi feshedilmiş olur. Sigortacının, sigorta ettirenin temerrüdü nedeniyle Türk Borçlar Kanunundan doğan diğer hakları saklıdır. Bir sigorta dönemi içinde sigorta ettirene iki defa ihtar gönderilmişse sigortacı, sigorta döneminin sonunda hüküm doğurmak üzere sözleşmeyi feshedebilir. Can sigortalarında indirime ilişkin hükümler saklıdır” şeklinde kaleme alınmıştır. Bu bağlamda, sigorta ettiren primi zamanında ödemez ise, ihtarla birlikte mütemerrit

⁴⁰⁷Kayihan, s.155.

⁴⁰⁸Demir, s.196.

⁴⁰⁹Kender, s.285.

⁴¹⁰Çeker, s.107.

⁴¹¹Çeker, s.107.

⁴¹²Çeker, s.107.

⁴¹³Kender, s.286.

⁴¹⁴Kender, s.286.

olmaktadır⁴¹⁵. Sigorta primi veya ilk taksitin süresinde ödenmemesi hâlinde, sigorta ettiren temerrüde düşmüş sayılır. Bu durumda, sigortacı, ödeme yapılmama halinin devam etmesi koşuluyla, muaccelliyet tarihinden itibaren üç ay içinde sözleşmeden cayma hakkına sahiptir⁴¹⁶. Sigortacı, muaccel hâle gelen primi sadece ihtar yoluyla talep etmiş ve bu talebini üç aylık süre içerisinde yargı mercileri önünde ileri sürmemişse; açık bir cayma beyanında bulunmamış olsa dahi, bu durumda cayma iradesini zımnen ortaya koymuş sayılır ve sözleşmeden cayılmış kabul edilir⁴¹⁷. Bununla birlikte, sigorta sözleşmesinin yürürlüğe girmesinden sonra ilk yıl için öngörülen prim taksitlerinden sadece ilk taksitin ödenmesi, ancak sonraki taksitlerin süresinde ifa edilmemesi halinde ise, düzenlemenin üçüncü fıkrası gereğince hareket edilmelidir. Bu bağlamda, sigortacı, sigorta ettirene noter kanalıyla ya da iadeli taahhütlü mektupla, on günlük süre zarfında ödeme yapılmaması halinde sözleşmenin feshedilmiş sayılacağı hususunu da içeren yazılı bir ihtarda bulunarak, borcun ödenmesi için en az on günlük kesin bir süre tanımalıdır⁴¹⁸. İhtara rağmen sigorta ettiren borcunu yerine getirmezse, belirlenen sürenin bitiminde sözleşme fesih edilmiş kabul edilmektedir⁴¹⁹.

3.7.2.2. Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğü

Taraflar arasında akdedilecek olan sigorta sözleşmeleri bağlamında, hem sigortanın güven ilkesine uygun düşmesi hem de dürüstlük ilkesine riayet edilmesi önemlidir. Bu bağlamda TMK md. 2 “*Herkes, haklarını kullanırken ve borçlarını yerine getirirken dürüstlük kurallarına uymak zorundadır. Bir hakkın açıkça kötüye kullanılmasını hukuk düzeni korumaz*” şeklinde kaleme alınmıştır. Evveli, tarafların sözleşme görüşmeleri esnasında bu kuralı gözetmeleri gerekmektedir. Sözleşme görüşmeleri sürecinde sergilenen kusurlu davranışların -culpa in contrahendo- hukuki sonuç doğurduğu alanlardan biri de sigorta sözleşmeleridir⁴²⁰. Bu bağlamda beyan yükümlülüğünü yalnızca, sigorta ettirenin salt bilgisiyle sınırlı tutmayıp, aynı zamanda sigorta ettirenden beklenen dikkat ve özen yükümlülüğünü de kapsayacak şekilde düşünölmelidir⁴²¹.

Sözleşme öncesi beyan yükümlülüğün kapsamına ilişkin olarak TTK’da düzenlemeler yer aldığını görmekteyiz. TTK md. 1435 “*Sigorta ettiren sözleşmenin yapılması sırasında bildiği veya bilmesi gereken tüm önemli hususları sigortacıya bildirmekle yükümlüdür. Sigortacıya bildirilmeyen, eksik veya yanlış bildirilen hususlar, sözleşmenin yapılmamasını veya değişik şartlarda yapılmasını gerektirecek nitelikte ise, önemli kabul edilir. Sigortacı tarafından yazılı veya sözlü olarak sorulan hususlar, aksi ispat edilinceye kadar önemli sayılır*” şeklinde kaleme alınmıştır. Bu bağlamda, sigorta ettiren sözleşme kurulmadan önce bildiği ya da bilmesi gereken tüm önemli hususları, sigortacıya doğru ve eksiksiz bir biçimde bildirme yükümlülüğü altındadır⁴²². Sigorta

⁴¹⁵Kaner, s.23.

⁴¹⁶Çeker, s.108.

⁴¹⁷Kaner, s.23.

⁴¹⁸Kender, s.283.

⁴¹⁹Çeker, s.108-109.

⁴²⁰Ayhan/Çağlar/Özdamar, s.189.

⁴²¹Chowdhury, M. Y. K. (2014, November 2). In terms of utmost good faith, the law of insurance imposes strict obligation on the insured as compared to the insurer: A literature review. London Metropolitan University, s.1.

⁴²²Chowdhury, s.1.

sözleşmesinin akdedilmesi esnasında, taraflar arasında tesis edilen güven ilişkisi sözleşme süresince de korunması esastır⁴²³. Düzenlemenin lafzında geçen önemli husus tabirinden ne anlaşılmasının gerektiği de açıklığa kavuşturulmuştur⁴²⁴. Sigortacıya bildirilmemiş ya da eksik veya gerçeğe aykırı şekilde bildirilmiş hususlar, eğer söz konusu bilgilerin dürüstlük kuralı çerçevesinde sigortacının sözleşmeyi hiç yapmamasına ya da farklı koşullarla akdetmesine sebep olacak nitelikteyse, bu tür beyanlar hukuken “önemli” sayılmaktadır⁴²⁵. Ayrıca kanun koyucu, sigortacı için önemli bir husus sayılabilecek fakat sigorta ettirenin söz konusu hususu önemli nitelikte görmemesi sonucu bildirmediği durumlar da bu kapsamda kabul edilmesi gerektiğini, ifade etmiştir⁴²⁶. Sigortacı tarafından, sözleşme sırasında sigorta ettirene yöneltilen soruların da önemli hususlara ilişkin karine teşkil edeceği kabul edilmektedir⁴²⁷. Dolayısıyla, sigorta ettiren tarafından verilen bilgiler, sigortacının gerek sözleşmeyi akdetme iradesini gerekse sözleşmenin kapsam ve şartlarını belirlemesine yardımcı olmaktadır⁴²⁸.

Önemli hususların sigortacının karar verme sürecini etkileyecek kadar kritik olması, sigorta sözleşmesinin baştan sona sağlıklı ve geçerli olabilmesi için büyük önem taşır⁴²⁹. Bu nedenle, sigorta ettirenin eksik, yanlış ya da yanıltıcı bilgi vermesi durumunda, yalnızca sözleşmenin geçerliliği değil, aynı zamanda sigortacının üstlendiği riziko ve tazminat sorumluluğu da ciddi şekilde etkileneceğini söylemek gerekmektedir⁴³⁰. Sigorta ettirenin riziko ile ilgili verdiği bilgilerin sigortacı tarafından değerlendirildikten sonra, ortaya çıkan riskin sigortacının kabul edebileceği sınırların dışına çıkması durumunda, sigorta sözleşmesinin yapılmaması söz konusu olabilmektedir. Eğer sigortacı, sigorta ettirenin sağladığı bilgiler ışığında riski beklenenden daha büyük görürse, bu durumda sigorta şirketi sözleşmeyi yapmama kararı alabilmekte ve sözleşme yapmaktan imtina edebilmektedir⁴³¹. Bu bağlamda, sigorta ettirenin bildiği veya makul bir dikkat ve özenle bilmesi gereken; geçmişte yaşanan ciddi hastalıklar, kronik rahatsızlıklar, mesleki riskler, yaşam tarzı gibi rizikonun niteliği ve derecesi üzerinde etkili olabilecek tüm durumlar bu kapsamda beyan edilmelidir. Buradaki ölçüt, objektif bir değerlendirme ile sigortacının söz konusu durumu bilmesi halinde sözleşmeyi kurup kurmayacağı ya da hangi şartlarda kuracağını irdelenmesidir. Krediye bağlı hayat sigortası nazarında değerlendirmek gerekirse, ölüm, malullük sakatlık ya da belirli tarihe kadar hayatta kalma ihtimalini ilgilendiren sigorta türü olduğundan önceki kısımlarda bahsetmiştik. Bu bağlamda, taraflar arasında akdedilecek sigorta sözleşmesinde sigortacı, sigortalının durumu hakkında doğru ve kapsamlı bilgilere ihtiyaç duymaktadır⁴³². Örneğin, sigortalının daha önce kalp krizi geçirmiş olması, by-

⁴²³Huda, M. K. (2017). An obligation to represent and disclose material facts as a good faith in life insurance contract. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, 8(4, S1), 81–86. s.1-2.

⁴²⁴Bozkurt Sigorta, s.168.

⁴²⁵Bozkurt Sigorta, s.168.

⁴²⁶Ayhan/Çağlar/Özdamar, s.190.

⁴²⁷Bozkurt Sigorta, s.168.

⁴²⁸Kabukçuoğlu Özer, s.252.

⁴²⁹Yazıcıoğlu/Öğüz Şeker, s.125-126.

⁴³⁰Arkan, S. (2020). Sigorta Hukuku. Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, s.444.

⁴³¹Kender, s.297.

⁴³²Bkz. İstanbul BAM 17. HD. E. 2021/355, K. 2021/600 sayılı kararı. ET. 06.05.2025 (Lexpera). Gerekçeli kararda, sigortalının, kredi başvurusu kapsamında hayat sigortası poliçesinin düzenlenmesi sırasında sağlık beyanı formunu doldurduğu görülmektedir. Ancak yapılan incelemede, sigortalının poliçenin tanziminden yaklaşık 12 yıl önce karaciğer yetmezliği teşhisi aldığı ve 2005 yılında karaciğer nakli ameliyatı geçirdiği tespit edilmiştir. Buna karşın, başvuru formunda yer alan “Daha önce teşhis edilmiş bir hastalığınız var mı?” şeklindeki soruya hayır yanıtı vererek,

pass ameliyatı gibi cerrahi müdahalelere maruz kalması veya kronik rahatsızlıklarının bulunması, sigortacı açısından önemli hususlar arasındadır. Bu tür sağlık sorunları, sigortalının sigortalının riski üzerine nasıl bir teminat sunacağı, primin belirlenmesi ya da genel olarak sözleşme akdetme iradesi üzerinde doğrudan etkisi olmaktadır⁴³³. Sigortalı bu bilgileri sigortacıya doğru ve eksiksiz şekilde beyan etme yükümlülüğü altındadır⁴³⁴. Hasılı, beyan yükümlülüğünün sınırları, yalnızca sigorta ettirenin öznel bilgisinden ibaret olmayıp, aynı zamanda sigortalının karar alma sürecinde esaslı etkiye sahip olabilecek tüm olguları kapsamaktadır⁴³⁵. Kanun koyucu bu düzenlemenin yanı sıra TTK md. 1412’de “*Kanunda sigorta ettirenin bilgisine ve davranışına hukuki sonuç bağlanan durumlarda, sigortadan haberi olması şartı ile sigortalının, temsilci söz konusu ise temsilcinin, can sigortalarında da lehtarın bilgisi ve davranışı da dikkate alınır*” demek suretiyle düzenleme getirmiştir. Bu bağlamda, sözleşme öncesi beyan yükümlülüğünün kapsamı genişletilmiştir⁴³⁶.

Uygulamada, hem krediye bağlı hayat sigortalarında hem de diğer sigorta türlerinin akdedilmesi sırasında, sigortalının, sigorta ettirenin cevaplaması adına soru listesi verebilmektedir. Kanun koyucu bu hususlarda özel bir düzenleme getirmiştir. TTK md. 1436 “*Sigortacı sigorta ettirene, cevaplaması için sorular içeren bir liste vermişse, sunulan listede yer alan sorular dışında kalan hususlara ilişkin olarak sigorta ettirene hiçbir sorumluluk yüklenemez; meğerki, sigorta ettiren önemli bir hususu kötünîyetle saklamış olsun. Sigortacı, liste dışında öğrenmek istediği hususlar varsa bunlar hakkında da soru sorabilir. Söz konusu soruların da yazılı ve açık olması gerekir. Sigorta ettiren bu soruları cevaplamakla yükümlüdür*” şeklinde kaleme alınmıştır. Bu bağlamda, sigortacı şayet sigorta ettirene, cevaplaması adına bir liste vermişse bu sorular nazarında beyan yükümlülüğü tayin edilmelidir⁴³⁷. Soru listesi dışında kalan hususlar bakımından, sigortacıya sorumluluk yüklenemeyecektir⁴³⁸.

Sözleşme öncesi beyan yükümlülüğünün ihlali hâlinde ortaya çıkabilecek hukuki sonuçlar, TTK md. 1439 ile açık bir şekilde hükme bağlanmıştır. TTK md. 1439 “*Sigortacı için önemli olan bir husus bildirilmemiş veya yanlış bildirilmiş olduğu takdirde, sigortacı 1440 ıncı maddede belirtilen süre içinde sözleşmeden cayabilir veya prim farkı isteyebilir. İstenilen prim farkının on gün içinde kabul edilmemesi hâlinde,*

önemli bir sağlık geçmişini gizlediği anlaşılmaktadır. Sigortalının bu şekilde geçmişte geçirdiği ciddi ve kronik bir hastalığı bildirmemesi, sigorta sözleşmesinin kurulması sırasında kendisine düşen doğru ve eksiksiz beyan yükümlülüğünün ihlali anlamına gelmektedir. Dolayısıyla sigortalıya, beyan yükümlülüğünü yerine getirmemesi sebebiyle kusur izafe edilmiş ve bu durum rizikonun gerçekleşmesi halinde sigorta şirketinin tazminat sorumluluğunu doğrudan etkilemiştir.

⁴³³Aynı yaklaşım yabancı mahkeme kararlarında da karşımıza çıkmaktadır. Bkz. *Westpac Life Insurance Services Ltd v Guirgis* [2015] VSCA 239. Mahkeme sigorta ettirenin sağlığıyla ilgili bilgileri gizleyip gizlemediği irdelemekte, bu hususların eğer sözleşmeyi akdetme konusunda etkili olabileceği düşünülüyorsa esaslı bir yanıltma olduğunu, sigortalının lehine çözümlenmesi gerektiğini; bunun kanıtlanması halinde sözleşme yapmaktan imtina edebileceğini kabul etmektedir.

⁴³⁴Huda, s.1-2.

⁴³⁵Gökyar Çınar, s.17.

⁴³⁶Taşkın, s.294.

⁴³⁷Yargıtay, sigorta şirketine ibraz edilen sağlık beyanında, hastalık yahut hastalıklara maruz kaldınız mı sorusuna işaretleme yapmayan müteveffanın; yine sigorta yaptırırken kalp hastalıklarını da gizlemesi sebebiyle; davacı vekilince açılmış olan tazminat istemli davanın reddine karar vermiştir. Bkz. Yargıtay 11. HD. E. 2018/3352, K. 2019/4764 sayılı kararı. ET. 06.05.2025 (UYAP İçtihat Programı).

⁴³⁸Bununla birlikte kanun koyucu sigorta ettirenin, önemli hususları kötü niyetle sakladığı ya da iletilen soru listesini cevaplarken bilerek yanlış doldurması durumunda bir istisna getirmiştir. Bkz. Kaner, s.26.

sözleşmeden cayılmış kabul olunur. Önemli olan bir hususun sigorta ettirenin kusuru sonucu öğrenilememiş olması veya sigorta ettiren tarafından önemli sayılmaması durumu değiştirmez. Rizikonun gerçekleşmesinden sonra, sigorta ettirenin ihmali ile beyan yükümlülüğü ihlal edildiği takdirde, bu ihlal tazminatın veya bedelin miktarına yahut rizikonun gerçekleşmesine etki edebilecek nitelikte ise, ihmalin derecesine göre tazminattan indirim yapılır. Sigorta ettirenin kusuru kast derecesinde ise beyan yükümlülüğünün ihlali ile gerçekleşen riziko arasında bağlantı varsa, sigortacının tazminat veya bedel ödeme borcu ortadan kalkar; bağlantı yoksa, sigortacı ödenen primle ödenmesi gereken prim arasındaki oranı dikkate alarak sigorta tazminatını veya bedelini öder” şeklinde kaleme alınmıştır. Bu bağlamda sigortacı, beyan yükümlülüğünün ihlal edildiğini öğrendiği tarihten itibaren on beş gün içinde sözleşmeden cayabilmekte veya prim farkı talep edebilmektedir⁴³⁹. Bu süre, sigortacının ihlale ilişkin bilgiye ulaştığı tarihten itibaren işlemeye başlar⁴⁴⁰. Sigortacı, söz konusu süre zarfında sözleşmeyi sürdürmek istemesi hâlinde, mevcut rizikoya uygun düşecek şekilde prim farkının ödenmesini talep ederek sözleşmenin devamını sağlayabilir. Böylelikle, başlangıçta tam olarak tesis edilmeyen prim-riziko dengesi tekrar tayin edilmekte ve sigorta himayesinin sürdürülmesi sağlanmaktadır⁴⁴¹.

3.7.2.3. Sözleşmenin Devamı Sırasında İhbar Yükümlülüğü

Sigorta ettirenin beyan yükümlülüğü, yalnızca sözleşmenin kurulması aşamasına özgü bir borç olmayıp, sigorta sözleşmesinin devamı süresince de geçerliliğini koruyan, süreklilik arz eden bir yükümlülüktür⁴⁴². Sigorta sözleşmeleri, genellikle belirli bir zaman dilimini kapsayan, süreklilik gösteren sözleşmeler olduğundan; taraflar arasında kurulan hukuki ilişkinin dinamik yapısı gereği, sözleşme süresi boyunca ortaya çıkabilecek değişikliklerin sigortacıya bildirilmesi hukuken önem arz etmektedir. Zira sözleşmenin ilk kurulduğu andaki şartların, zamanla sigorta ettirenin lehine ya da aleyhine değişmesi mümkündür⁴⁴³. Örneğin, sağlık durumunda meydana gelen ciddi bir değişiklik, sigortalı menfaatin ortadan kalkması veya teminat kapsamını etkileyebilecek nitelikteki diğer gelişmeler, sigorta sözleşmesinin kapsamını doğrudan etkileyebilecek mahiyettedir. Bunlara bağlı olarak sözleşmede teminat altına alınan tehlikenin artması, azalması hatta tamamen ortadan kalkması mümkün olabilmektedir⁴⁴⁴. Bu bağlamda, sigorta ettiren rizikonun azaldığını ileri sürerek sigortacıdan prim indirimi talep edebilmektedir⁴⁴⁵. Böylece, rizikonun hafiflemesi durumunda sigorta ettirenin haklarının korunması sağlanırken, sigortacının tek taraflı bir risk kaybına uğramasının da önüne geçilmiş olmaktadır. Fakat dikkat edilmelidir ki, hayat sigortaları bakımından, yaşlanma riziko ağırlaşması olarak kabul edilmeyecektir⁴⁴⁶. Zira riziko ağırlaşmasının söz konusu olabilmesi için, taraflarca öngörülemeyen nitelik taşıması gerekmektedir⁴⁴⁷. Hayatın olağan akışında bir kişinin yaşlanması şüphesiz ki taraflar nazarında öngörülemeyen bir nitelik

⁴³⁹Kaner, s.26.

⁴⁴⁰Taşkın, s.320.

⁴⁴¹Taşkın, s.322.

⁴⁴²Kaner, s.25.

⁴⁴³Çeker, s.114-115.

⁴⁴⁴Arseven, s.113.

⁴⁴⁵TTK md. 1433 “Primi etkileyen sebeplerde, rizikonun hafiflemesini gerektiren değişiklikler meydana gelmişse, prim indirilir ve gereğinde geri verilir”. bkz. Arseven, s.113.

⁴⁴⁶Bozkurt Sigorta, s.169; Kender, s.309.

⁴⁴⁷Bozkurt Sigorta, s.169.

taşımayacaktır. Kanun koyucu, sigorta ilişkisindeki menfaatleri koruyabilmek adına, sözleşme süresince sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünü düzenleme altına almıştır. Böylelikle, rizikonun ağırlaşması gibi sigortacının teminat kapsamını etkileyebilecek gelişmelerin zamanında ve doğru bir biçimde bildirilmesi, taraflar arasındaki güven ve dengeyi sürdürmesi nazarında önem teşkil etmektedir.

Sigorta sözleşmesinin temel prensiplerinden biri, rizikonun mevcut haliyle korunmasıdır. Sigorta ettirenin, sözleşme sonrasında rizikoyu veya mevcut durumu ağırlaştırması, sigortacının risk hesaplamalarını ve sorumluluk sınırlarını doğrudan etkilediğinden, bu tür davranışların düzenleme alanı bulması gerekmektedir. Bu bağlamda, TTK md. 1444 *“Sigorta ettiren, sözleşmenin yapılmasından sonra, sigortacının izni olmadan rizikoyu veya mevcut durumu ağırlaştırarak tazminat tutarının artmasını etkileyici davranış ve işlemlerde bulunamaz. Sigorta ettiren veya onun izniyle başkası, rizikonun gerçekleşme ihtimalini artırıcı veya mevcut durumu ağırlaştırıcı işlemlerde bulunursa yahut sözleşme yapılırken açıkça riziko ağırlaşması olarak kabul edilmiş bulunan hususlardan biri gerçekleşirse derhâl; bu işlemler bilgisi dışında yapılmışsa, bu hususu öğrendiği tarihten itibaren en geç on gün içinde durumu sigortacıya bildirir”* şeklinde kaleme almıştır. Bu bağlamda, sigorta ettiren, sigorta sözleşmesinde yer alan tehlike koşullarında, rizikonun gerçekleşme olasılığını artıran ya da gerçekleştiğinde zararın boyutunu büyütebilecek nitelikte değişiklikler yapmaktan kaçınmak ve bu tür değişikliklerin ortaya çıkması hâlinde durumu sigortacıya derhal bildirmekle yükümlüdür⁴⁴⁸. Söz konusu hususlar sigorta ettirenin bilgisi dışında gerçekleşmişse, sigorta ettiren, bu durumu öğrendiği tarihten itibaren en geç on gün içinde sigortacıya bildirmekle mükelleftir⁴⁴⁹. Sigorta ettirenin, sigorta sözleşmesinin devamı süresince üstlendiği beyan yükümlülüğünün kapsam ve sınırlarının belirlenebilmesi açısından, hangi durumların rizikonun ağırlaşması olarak nitelendirileceğini önem taşımaktadır⁴⁵⁰. Bir durumun rizikonun ağırlaşması olarak değerlendirilebilmesi için bazı unsurların gerçekleşmesi gerekir. Bu bağlamda, değişiklik sigortacının önceden bilgisi ve rızası dışında meydana gelmeli; değişikliğin geçici değil, belirli bir süreklilik veya kalıcılık taşıması gerekli ve son olarak ise, ağırlaşma hali sözleşme kurulurken makul biçimde öngörülemeyen, yani sigortacı açısından beklenmeyen bir nitelik taşımalıdır⁴⁵¹. Konuyu krediye bağlı hayat sigortaları çerçevesinde ele aldığımızda, sözleşmenin kurulmasından sonra meydana gelen ve rizikonun gerçekleşme olasılığını artıran hususlar, bu kapsamda değerlendirilmelidir. Zira bu tür sözleşmelerde koruma altına alınan riskler, sigortalının ölüm, sakatlık, malullük ya da belirli bir tarihe kadar yaşama ihtimalidir⁴⁵². Dolayısıyla, sigortalının yaşamını tehlikeye düşürebilecek veya ölüm ihtimalini artıracı her türlü değişiklik, sigorta hukukunda rizikonun ağırlaşması olarak değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu kapsamda, sigortalının mesleğini daha tehlikeli bir işle değiştirmesi⁴⁵³, örneğin herhangi bir devlet kurumunda masa başında görevini icra eden bir kimsenin, kıymetli maden işçiliği ya da inşaat sektörü gibi yüksek riskli bir alana geçmesi, söz konusu rizikonun ağırlaşmasına somut bir örnek teşkil

⁴⁴⁸Kaner, s.29.

⁴⁴⁹Taşkın, s.355.

⁴⁵⁰Kender, s.309.

⁴⁵¹Kender, s.309-310.

⁴⁵²Black/Skipper, s.4.

⁴⁵³Taşkın, s. 316.

etmektedir. Böyle bir durumda, rizikonun gerçekleşme ihtimali artacağından, sigortacı açısından sigorta sözleşmesinin devamı süresince taraflar arasındaki risk ile prime dayalı denge bozulmuş olacaktır. Sigorta ettirenin, bu tür değişiklikleri gecikmeksizin sigortacıya bildirmesi gerekmektedir.

Yükümlülüğün ihlali durumunu ise TTK md. 1435’de hüküm altına alındığını görmekteyiz. TTK. md. 1445 “*Sigortacı sözleşmenin süresi içinde, rizikonun gerçekleşmesi veya mevcut durumun ağırlaşması ihtimalini ya da sözleşmede riziko ağırlaşması olarak kabul edilebilecek olayların varlığını öğrendiği takdirde, bu tarihten itibaren bir ay içinde sözleşmeyi feshedebilir veya prim farkı isteyebilir. Farkın on gün içinde kabul edilmemesi hâlinde sözleşme feshedilmiş sayılır. Değişikliklerin yapılmasından önceki duruma dönüldüğü takdirde fesih hakkı kullanılamaz. Süresinde kullanılmayan fesih ve prim farkını isteme hakkı düşer. Rizikonun artmasına, sigortacının menfaati ile ilişkili bir husus, sigortacının sorumlu olduğu bir olay veya insanî bir görevin yerine getirilmesi ve hayat sigortalarında da sigortalının sağlık durumunda meydana gelen değişiklikler sebep olmuşsa, birinci ilâ üçüncü fıkra hükümleri uygulanmaz. Rizikonun gerçekleşmesinden sonra sigorta ettirenin ihmali belirlendiği ve değişikliklere ilişkin beyan yükümlülüğünün ihlal edildiği saptandığı takdirde, söz konusu ihlal tazminat miktarına veya bedele ya da rizikonun gerçekleşmesine etki edebilecek nitelikte ise, ihmalin derecesine göre, tazminattan veya bedelden indirim yapılır. Sigorta ettirenin kastı hâlinde ise meydana gelen değişiklik ile gerçekleşen riziko arasında bağlantı varsa, sigortacı sözleşmeyi feshedebilir; bu durumda sigorta tazminatı veya bedeli ödenmez. Bağlantı yoksa, sigortacı ödenen primle ödenmesi gereken prim arasındaki oranı dikkate alarak sigorta tazminatını veya bedelini öder. Sigortacı, rizikonun gerçekleşmesinden önce, sigorta ettirenin beyan yükümlülüğünü kasıtlı olarak ihlal ettiğini öğrenince, birinci fıkraya göre sözleşmeyi feshetse bile, değişikliğin meydana geldiği sigorta dönemine ait prime hak kazanır. Sigortacıya tanınan feshin bildirim süresi veya feshin hüküm ifade etmesi için verilen süre içinde, yapılan değişiklikle bağlantılı olarak rizikonun gerçekleşmesi hâlinde, sigorta tazminatı veya bedeli ödenen primle ödenmesi gereken prim arasındaki oran dikkate alınarak hesaplanır*” şeklinde kaleme alınmıştır. Bu bağlamda evveli, sigortacının, sigorta ettirenin bildirim yükümlülüğünü ihlal ettiğini öğrenmesinin, rizikonun gerçekleşmesinden önce veya sonra olmasına göre farklı sonuçlar doğuracağı düzenleme altına alındığı görülmektedir⁴⁵⁴. İlk fıkradan hareketle, sigortacının rizikonun ağırlaştığını henüz gerçekleşmeden öğrenmesi durumunda sözleşmeyi feshetme ve prim farkı isteyebilme seçimlik hakkına kavuşmaktadır⁴⁵⁵. Bu bağlamda sigortacı olayların varlığını öğrendikten itibaren bir ay içerisinde sözleşmeyi feshedebileceği gibi prim farkını da talep edebilmektedir⁴⁵⁶. Dikkat edilmelidir ki, sigortacı fesih hakkını kullanmayıp öte yandan prim farkını talep etmesi durumunda, şayet bu talebin on gün içinde kabul görmemesi de sözleşmenin feshedilmiş sayılacağı hükmü taşımaktadır⁴⁵⁷. Kanun koyucu üçüncü fıkrayla beraber, bahsi geçen bu sürelerin hak düşürücü nitelikte olduğunu, süresinde kullanılmadığı müddet sigortacının haklarını kaybedeceğini düzenleme altına almıştır⁴⁵⁸. Kanun koyucu beşinci fıkrayla birlikte

⁴⁵⁴Kayhan/Bağcı, s.233-234.

⁴⁵⁵Kayhan/Bağcı, s.234.

⁴⁵⁶Ayhan/Çağlar/Özdamar, s.196.

⁴⁵⁷Kaner, s.31.

⁴⁵⁸Ayhan/Çağlar/Özdamar, s.196.

rizikonun ağırlaştığını, rizikonun gerçekleşmesinden sonra öğrenen sigortacının haklarına ilişkin düzenlemeler getirmekte; beyan yükümlülüğüne bağlı olarak çeşitli ihtimaller nazara alınarak hükme bağlamıştır. Nitekim kanun koyucu bununla birlikte, rizikonun ağırlaşması durumunun sigortacı tarafından ancak rizikonun gerçekleşmesinden sonra öğrenilmesi ihtimalini göz önünde bulundurarak, sigortacının bu durumda sahip olacağı haklara ilişkin özel düzenlemelere yer vermiştir. Bu kapsamda, beyan yükümlülüğünün ihlaline bağlı olarak ortaya çıkabilecek farklı durumlar değerlendirilmiş ve her bir duruma ilişkin hukuki sonuçlar hüküm altına alınmıştır⁴⁵⁹.

⁴⁵⁹ Ayhan/Çağlar/Özdamar, s.197.

4. KREDİYE BAĞLI HAYAT SİGORTASININ SONA ERMESİ VE SİGORTA SÖZLEŞMELERİNDE ZAMANAŞIMI

4.1. Sona Erme Sebepleri

4.1.1. Sigorta Sözleşmesinin Sona Ermesi

Sigorta sözleşmelerinde, çoğunlukla sözleşmenin geçerlilik süresi taraflarca belirlenmekte⁴⁶⁰ ve poliçede bu süreye yer verilmektedir⁴⁶¹. Bu durum, gerek sigortacının sorumluluğunun sınırlarını belirlemek gerekse de sigorta ettirenin hangi dönemler arasında koruma altında olacağını net şekilde tespit edebilmek açısından büyük önem taşır. Akdedilen sözleşme çerçevesinde kararlaştırılmış olan tarihle birlikte, taraflar arasında rizikonun hangi dönem için teminat altına alındığını belirlenmektedir. Özellikle hayat sigortalarında bu süre, sigorta ettirenin primi ödeme yükümlülüğü ve sigortacının koruma sağlama borcunun kapsamı bakımından belirleyici niteliktedir. Bununla birlikte taraflarca sözleşme devamında da sürenin tayini yapılabilmektedir⁴⁶². Taraflar arasında kararlaştırılan sürenin sona ermesiyle birlikte herhangi bir ek irade beyanına ihtiyaç duyulmaksızın kendiliğinden sona ermektedir⁴⁶³. Bu çerçevede, sözleşmede belirlenen sürenin tamamlanması, sigorta ilişkisinin kendiliğinden hüküm ve sonuçlarını yitirmesi sonucunu doğurur⁴⁶⁴. Dolayısıyla, bu tür sona ermelerde ayrıca bir fesih bildirimi veya irade açıklamasına gerek bulunmamaktadır⁴⁶⁵.

Taraflar sigorta sözleşmesinin süresini tayin etmemişler ise bu durumda TTK'nın ilgili hükümlerini incelemek gerekmektedir. Bu bağlamda TTK md. 1410 "*Süre, sözleşmeyle kararlaştırılmamış ise, taraf iradeleri, yerel teamül ile hâl ve şartlar göz önünde bulundurularak, mahkemece belirlenir*" şeklinde kaleme alınmıştır. Bu bağlamda, taraflar arasında sözleşme akdedilirken belirlenen başlangıç ve bitiş tarihlerini esas alınmakta; bu tarihler açıkça tespit edilmemişse, taraf iradeleriyle birlikte yerleşik teamüller⁴⁶⁶ ve somut olayın koşulları dikkate alınarak mahkeme tarafından belirlenmektedir⁴⁶⁷. Kararlaştırılan ya da mahkemece belirlenen bu sürenin sona ermesi, sigorta sözleşmelerinin genel işleyişi bakımından olağan sona erme hali olarak kabul edilmektedir⁴⁶⁸. Öte yandan, tarafların karşılıklı irade beyanıyla, sürenin dolmasından önce sözleşmenin yenilenmesi de mümkündür⁴⁶⁹. Bu şekilde, taraflar arasında

⁴⁶⁰Yazıcıoğlu/Öğüz Şeker, s.191.

⁴⁶¹Demir, s.257.

⁴⁶²Taraflar, zeyilname düzenlenmek kaydıyla bu süreyi sözleşmenin devamı sırasında da tayin edebilmesi mümkündür. Bkz. Ulaş, I. (2012). Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku. Ankara, Turhan Kitabevi, s.118.

⁴⁶³Demir, s.257.

⁴⁶⁴Yazıcıoğlu/Öğüz Şeker, s.191.

⁴⁶⁵Ulaş, Zarar Sigortaları Hukuku, s.118.

⁴⁶⁶Sigortacılık uygulamasında, taraflar arasında akdedilen sigorta sözleşmesinde sözleşme süresine açıkça yer verilmemişse, teamül gereği bu sürenin bir yıl olarak kabul edildiği genel kabul görmektedir. Bu durumda, sözleşmede sürenin açıkça belirlenmemiş olması hâlinde, mahkeme de uyuşmazlığın çözümünde yerleşik sigortacılık uygulamalarını ve ticari teamülü dikkate alarak sözleşme süresini bir yıl olarak değerlendirecektir. Bkz. Kayıhan/Günergök, s.88.

⁴⁶⁷Kender, s.403.

⁴⁶⁸Kender, s.402-403.

⁴⁶⁹Çeker, s.245.

sözleşmenin kesintisiz biçimde devam etmesine olanak tanınarak, sigorta korumasının sürdürülmesi sağlanabilmektedir⁴⁷⁰.

TTK ile birlikte BKBSUEY’de de sigorta süresine ilişkin özel bir düzenleme yer aldığını görmekteyiz. BKBSUEY md. 10 “*Kredi bağlantılı yapılan meblağ sigortalarının kredi kalan borç tutarıyla uyumlu olmasını teminen; sigorta teminat tutarları, sigorta konusuna dâhil olan anapara ile faiz ve benzeri fer’i yükümlülükler de dikkate alınarak, yıllık azalan tutarlı veya aylık, üç aylık gibi kredi borcu ödeme periyoduna bağlı azalan tutarlı şekilde belirlenir. Kredi bağlantılı yapılan meblağ sigortaları, sigorta süresi kredi vadesine uyumlu olacak biçimde uzun süreli veya yenilemeli şekilde akdedilir. Sigorta süresinin kredi vadesine eşit olmadığı ve yenilemeli şekilde akdedilen sigortalarda; son yenileme döneminde kredi vadesinin bitimine kalan süre dikkate alınarak kredi vadesiyle sigorta süresinin uyumlu olmasını teminen, bir yıldan kısa süreli sigorta sözleşmeleri düzenlenir. Kredi bağlantılı yapılan meblağ sigortalarında kredi borcunun belirlenen vadeden önce geri ödenmesi veya kredi borç yapısında değişiklik olması durumlarında, kredi kullananın kredi kuruluşu tarafından bilgilendirilmesi ve onayının alınması koşuluyla; poliçe mevcut koşullarıyla devam ettirilebilir, sonlandırılabilir veya kredi borç yapısında gerçekleştirilen değişikliğe göre mevcut sigorta poliçesi teminat tutarları ve sigorta süresi revize edilebilir. Konut finansmanı kapsamında kullanılan kredilerle ilgili olarak kredi konusu konut için yapılan sigortanın bedeli kredi tutarından bağımsızdır. Bu sigortalarda, sigorta bedeli konutun yeniden yapım maliyeti esas alınarak belirlenir, ancak bu maliyetin tespitinde arsa değeri dikkate alınmaz*” şeklinde düzenlenmiştir. Düzenlemeden de anlaşılacağı üzere krediye bağlı hayat sigortaları kredi tutarı ile orantılı şekilde süre tayini yapılmakta ya da yıllık şekilde sözleşmeler akdedilmektedir⁴⁷¹. TTK ve BKBSUEY hükümleri gözetildiğinde, sigorta sözleşmesi şayet başka bir hususun varlığı yok ise⁴⁷², taraflarca belirlenmiş olan yahut mahkemece tayin edilen sürenin sona ermesiyle birlikte, herhangi bir sigorta bedeli ödeme yükümlülüğü doğmaksızın sona ermektedir⁴⁷³.

4.1.2. Rizikonun Gerçekleşmesi

Sigorta sözleşmelerinde, sigorta ettirenin üstlendiği temel yükümlülük, belirli bir prim ödeme borcudur⁴⁷⁴. Bu prime karşılık olarak sigortacının asli borcu ise, sözleşmede teminat altına alınan rizikoyu üstlenmek, yani bu riziko gerçekleştiğinde, sözleşmede kararlaştırılan bedeli ödeme yükümlülüğüdür⁴⁷⁵. Sigorta ettiren ile sigortacı arasında kurulan bu hukuki ilişki kapsamında, rizikonun vuku bulması, yalnızca hayat sigortaları açısından değil, tüm sigorta türlerinde sigorta sözleşmesinin sona ermesine neden olan başlıca durumlardan biri olarak karşımıza çıkmaktadır⁴⁷⁶. Bu kapsamda, rizikonun

⁴⁷⁰Yargıtay, “Kredi süresi içerisinde yenileme yükümü kredi kullanana, yenilemeye ilişkin bildirim yapma sorumluluğu da kredi kuruluşuna(bankaya) aittir. Konunun gerek anılan hüküm, gerekse sigorta hukuku kapsamında sigortalının yükümlülüğü yönlerinden değerlendirilmesinde; kredi süresi içerisinde poliçenin yenilenme sorumluluğunun esas itibarı ile sigortalıya ait olduğu, kredi kuruluşu açısından ise bilgilendirme sorumluluğunu yerine getirmemiş olması halinin müterafik kusur teşkil edeceği açıktır” demek suretiyle BKBSUEY’e yollama yaparak; yenileme halinde taraflara düşen yükümlülüklerin de altını çizmiştir. Bkz. Yargıtay 4. HD. E. 2021/17489, K. 2021/5359 sayılı kararı. ET. 06.05.2025 (UYAP İçtihat Programı).

⁴⁷¹Taşkın, s.370.

⁴⁷²Bkz. Fesih, cayma ya da rizikonun gerçekleşmesi hali.

⁴⁷³Taşkın, s.371.

⁴⁷⁴Arseven, s.95.

⁴⁷⁵Yazıcıoğlu/Öğüz Şeker, s.161.

⁴⁷⁶Taşkın, s.371.

gerçekleşmesi, sigortacının edimini ifa etmesini tetikleyen ve sözleşmenin doğal sona erme sebeplerinden biri olarak kabul edilmektedir.⁴⁷⁷ Konuyu daha detaylı ele aldığımızda ise; sigorta sözleşmesinde taraflarca önceden belirlenen teminat sınırları çerçevesinde, rizikonun gerçekleşmesi halinde sigortacının rizikoyu taşıma borcu devreye gireceğini söylemek gerekmektedir. Bu durumda, sigortacının temel yükümlülüğü, sözleşmede kararlaştırılan sigorta bedelini, rizikonun gerçekleşmesine bağlı olarak sigorta ettirene veya lehtara ödemektir⁴⁷⁸. Ancak bu yükümlülük, sigorta teminatının sınırlarını aşmamak kaydıyla doğar. Başka bir deyişle, sigortacının ödeme sorumluluğu, yalnızca teminat kapsamındaki rizikoların ve bu kapsam dahilindeki zarar miktarının sınırları içinde kalmak şartıyla geçerlidir⁴⁷⁹. Bu doğrultuda, rizikonun gerçekleşmesi neticesinde sigortacının asli borcu olan sigorta bedelini ödeme yükümlülüğünü yerine getirmesi, yalnızca tarafların edimlerinin ifasını sağlamakla kalmaz; aynı zamanda sigorta sözleşmesinin sona ermesine de neden olur. Zira sigorta sözleşmeleri, genellikle belirli bir rizikonun teminat altına alınması amacıyla kurulmaktadır. Sözleşmeye konu olan rizikonun gerçekleşip, sigorta bedelinin ödenmesiyle sigorta güvencesini gerektirecek bir husus ortaya kalmayacağından, sözleşmenin sona ermesi söz konusu olmaktadır⁴⁸⁰.

Hayat sigortalarında, rizikonun gerçekleşmesi; sigorta türüne bağlı olarak, ya sigortalının vefatıyla ya da belirli bir süre sonunda hayatta bulunmasıyla ortaya çıkar. Başka bir ifadeyle, ölüm ihtimaline karşı yapılan sigortalarda riziko, sigortalının ölümü ile; yaşam süresine bağlı sigortalarda ise, sigortalının söz konusu sürenin sonunda hayatta olması halinde gerçekleşmiş sayılır⁴⁸¹. Krediye bağlı hayat sigortası sözleşmeleri ise daha önce ifade ettiğimiz üzere yalnızca ölüm teminatı üzerine değil sakatlık, malullük, iş görememezlik ve belirli süre sonunda hayatta kalma ihtimaline karşı teminat sağlanabilmektedir. Yalnızca ölüm rizikosuna karşı teminat sağlamak amacıyla akdedilen krediye bağlı hayat sigortası sözleşmelerinde, sigortalı konumundaki kredi borçlusunun vefatıyla birlikte sigorta sözleşmesinde öngörülen riziko gerçekleşmiş sayılır. Bu durumda, sigortacı sigorta bedelini, genellikle kalan kredi borcunu karşılamak üzere ilgili kredi kuruluşuna veya hak sahibine ödemekle yükümlü hale gelmektedir. Böylece, sözleşmenin amacı gerçekleştiğinden, taraflar arasında kurulan sigorta ilişkisi de kendiliğinden sona ermiş olur⁴⁸². Fakat taraflar, yalnızca ölüm rizikosunu teminat altına alınmayacağını kararlaştırabilmektedirler⁴⁸³. Nitekim ölüm rizikosuyla birlikte iş görememezlik hali gibi bir teminat kararlaştırılması halinde, kararlaştırılan bu teminatın gerçekleşmesi halinde sözleşmenin sona erip ermeyeceği irdelenmelidir⁴⁸⁴. TTK md. 1512 “*Sigortacı, hastalık sigortası ile sözleşmede öngörülen hastalıklardan birinin veya birkaçının, sözleşme süresi içinde gerçekleşmesi veya ortaya çıkması hâli için sigorta teminatı sağlar. Sözleşmede birden çok hastalık sigorta teminatına bağlanmışsa, hastalıklardan birinin gerçekleşmesi veya ortaya çıkması hâlinde bedel ödenir ve sözleşme sona erer. Teminatın, aksi kararlaştırılmamışsa, hastalıklardan sadece birinin gerçekleşmesi hâli için verildiği kabul edilir*” şeklinde düzenlenmiştir. Kanun

⁴⁷⁷ Ayhan/Çağlar/Özdamar, s.396; Demir, s.258.

⁴⁷⁸ Bozer, s.183-384.

⁴⁷⁹ Kayıhan/Bağcı, s.206.

⁴⁸⁰ Çeker Yargıtay, s.65.

⁴⁸¹ Demir, s.258.

⁴⁸² Ayhan/Çağlar/Özdamar, s.396.

⁴⁸³ Ayhan/Çağlar/Özdamar, s.396.

⁴⁸⁴ Taşkın, s.372.

hükmünden de anlaşılacağı üzere, ölüm rizikosuna karşı düzenlenen krediye bağlı hayat sigortası sözleşmelerinde, ek teminat kapsamında hastalık veya kaza rizikosuna karşı da koruma sağlandığı durumlarda, bu ek teminatın kapsamına giren bir hastalık ya da kaza meydana geldiğinde, sigortacı sigorta bedelini ödeme yükümlülüğü altına girecektir⁴⁸⁵. Söz konusu rizikonun gerçekleşmesiyle birlikte, sigortacının edimi ifa etmesiyle sözleşme amacına ulaşmış olacağından, kural olarak sigorta sözleşmesi de sona erecektir⁴⁸⁶.

Bununla birlikte, krediye bağlı hayat sigortası sözleşmelerine ilişkin uygulamalar dikkate alındığında, hastalık veya kaza sonucu ortaya çıkan geçici iş göremezlik veya malullük teminatları gibi ek teminatlar bakımından farklı bir yaklaşım benimsenmektedir. Uygulamada, bu tür teminatların konusu olan rizikoların sigorta süresi boyunca devam edebileceği dikkate alınmakta ve bu rizikoların gerçekleşmesi sigorta sözleşmesini sona erdiren bir durum olarak değerlendirilememektedir⁴⁸⁷. Aksine, bu hallerde sigorta koruması, hastalık veya maluliyet halinin devam ettiği sürece belirli bir zaman dilimi boyunca sürmekte; ödemeler ise sözleşmede öngörülen tutarlarla sınırlı olmak üzere aylık periyotlarla yapılmaktadır. Dolayısıyla, teminat kapsamında yapılan ödemeler, sözleşmenin sona ermesine değil, teminat süresi ve sınırları içinde sigortacının edimini ifasına yol açmaktadır⁴⁸⁸.

4.1.3. Fesih ve Cayma

Sigorta, güven esasına dayanan bir hukuki ilişkidir⁴⁸⁹. Tarafların yaşayacağı belli bazı olumsuzluklar bu güven ilişkisini zedeleyecek kadar önemli olabilmektedir. Bu bağlamda kanun koyucu, sigorta ettiren açısından sözleşmeye devam etme iradesini etkileyecek nitelikte önemli gelişmelerin vuku bulması halinde bazı haklar tanımıştır. Bu bağlamda, TTK md. 1413 “*Sigortacının, konkordato ilan etmesi, ilgili sigorta dalına ilişkin ruhsatının iptâl edilmesi veya sözleşme yapma yetkisinin kaldırılması gibi hâllerde; sigorta ettiren, bu olguları öğrendiği tarihten itibaren bir ay içinde sigorta sözleşmesini feshedebilir. Primlerin tamamını ödememişken sigorta ettiren konkordato ilan etmişse, sigortacı, bunu öğrendiği tarihten itibaren, bir aylık bildirim süresine uyarak, sigorta sözleşmesini feshedebilir. Zorunlu sigortalar ile prim ödemesinden muaf hâle gelmiş can sigortalarına ikinci fıkra uygulanmaz*” şeklinde kaleme alınmıştır. Kanun hükmünden hareketle, sigortacının konkordato ilan etmesi, faaliyet gösterdiği sigorta dalına ilişkin ruhsatının iptal edilmesi ya da sigorta sözleşmesi yapma yetkisinin kaldırılması gibi durumlar, sigorta ettiren açısından sigorta sözleşmesinin varlığını sürdürmesi hususunda sigorta ettirenin makul beklentilerini ortadan kaldıracı ve sözleşmeye olan güveni zayıflatabilecek nitelikte gelişmeler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu hallerde sigorta ettirene, sözleşmeyi feshetme hakkı tanınmıştır⁴⁹⁰. Ayrıca, prim ödemelerini tamamlamamış olan sigorta ettirenin konkordato ilan etmesi halinde, sigortacı da belirli bir bildirim süresiyle sözleşmeyi feshetme yetkisine sahiptir⁴⁹¹. Ancak, zorunlu sigortalar ve prim ödemesinden muaf can sigortaları

⁴⁸⁵Taşkın, s.372.

⁴⁸⁶Taşkın, s.373.

⁴⁸⁷Taşkın, s. 372-273.

⁴⁸⁸Ayrıntılı bilgi için bkz. Taşkın, s.372-373.

⁴⁸⁹Kender, s.7.

⁴⁹⁰Demir, s.262.

⁴⁹¹Demir, s.260.

bakımından bu fesih hakkı kısıtlanmıştır⁴⁹². Bu tür durumların ortaya çıkması hâlinde, sigorta ettirenin, bu durumları öğrendiği tarihten itibaren bir ay içinde tek taraflı irade beyanı ile sigorta sözleşmesini feshetme hakkı bulunmaktadır. Kanunun sigorta ettirene tanımış olduğu bu bir aylık süre, hak düşürücü niteliktedir. Bu itibarla, süre geçtikten sonra sigorta ettirenin fesih hakkı sona erer ve artık ileri sürülemez. Süre, sigorta ettirenin sigortacının konkordato ilan ettiğini, ruhsatının iptal edildiğini veya sözleşme yapma yetkisinin kaldırıldığını öğrendiği tarihten itibaren işlemeye başlar. Öte yandan, bu hükümden hareketle, kanun koyucunun fesih sebeplerini sınırlı olarak saydığı değil; benzer nitelikte güven sarsıcı durumların varlığı halinde de sigorta ettirenin fesih hakkını kullanabileceği sonucu çıkarılmalıdır. Bu bağlamda, hükmün amacının, sigorta ettirenin korunması ve risk altına girmesinin engellenmesi olduğu göz önünde bulundurulduğunda; sigortacının mali güvenirliğini ortadan kaldıracak benzer gelişmelerin de fesih sebebi teşkil edebileceği kabul edilmelidir⁴⁹³. Düzenlemenin ikinci fıkrası, sigortacıya sadece primlerin henüz ödenmediği durumlarda ve sigorta ettirenin konkordato ilan etmesi hâlinde sigorta sözleşmesini feshetme imkânı tanımaktadır. Kapsam itibarıyla sınırlı bir fesih yetkisi öngörmektedir⁴⁹⁴.

TTK md. 1413/2 düzenlemesini krediye bağlı hayat sigortası sözleşmeleri bakımından ele aldığımızda ise, hükmün uygulanabilirliği, uygulamadaki ödeme şekillerine göre değişiklik göstermektedir. Zira, kredi kuruluşu aracılığıyla yapılan sigorta sözleşmelerinde, prim bedeli genellikle ek kredi sözleşmesi kapsamında krediye dahil edilerek kredi kuruluşu tarafından sigortacıya peşin olarak ödenmektedir⁴⁹⁵. Bu durumda, sözleşmenin kurulması ile birlikte prim borcu tamamen ifa edildiğinden, TTK md.1413/2'nin uygulanma ihtimali ortadan kalkmaktadır⁴⁹⁶. Buna karşılık, bağımsız bir sigorta şirketi ile akdedilen krediye bağlı hayat sigortalarında, prim ödemesi çoğu zaman kredi kartı aracılığıyla yapılmakta olup, ödeme şekline göre hukuki sonuçlar farklılık arz etmektedir. Eğer prim borcu kredi kartı ile tek seferde ödenmişse, bu durumda da sigortacının fesih hakkı doğmayacaktır. Öte yandan, prim borcunun kredi kartı üzerinden taksitlendirilerek ve vadesi geldikçe otomatik çekim yöntemiyle ödenmesi kararlaştırılmışsa, sigorta ettirenin ödeme yükümlülüğü sürecek ve bu durumda TTK md. 1413/2 hükmü çerçevesinde sigortacının fesih imkânı doğabilecektir⁴⁹⁷. Diğer yandan, TTK md. 1413/3 hükmü ile, sigortacının fesih hakkına ilişkin bu düzenlemeye istisna getirilmiş ve özellikle “zorunlu sigortalar ile prim ödenmesinden muaf hale gelmiş can sigortaları” bakımından bu maddenin uygulanmayacağı hükme bağlanmıştır. TTK md. 1413, sigorta ettiren, sigortalı ve lehtar aleyhine değiştirilemez; değiştirilmesi halinde ise TTK hükümleri uygulanması gerekmektedir⁴⁹⁸.

Sigorta ettirenin acze düşmesi, iflas etmesi veya hakkında başlatılmış olan bir takibin semeresiz kalması, genel olarak sigortacı açısından ciddi bir endişe yaratmaz⁴⁹⁹. Ancak prim borcunun ifa edilmediği dolayısıyla sigortacının sorumluluğunun henüz başlamadığı bir aşamada, sigorta ettirenin mali açıdan ödeme gücünün içerisine girmesi

⁴⁹²Demir, s.260.

⁴⁹³Günay, M. Barış. (2019). Sigorta Hukuku, Seçkin Yayıncılık, Ankara, s.136.

⁴⁹⁴Taşkın, s.382-383.

⁴⁹⁵Taşkın, s.383.

⁴⁹⁶Taşkın, s.383.

⁴⁹⁷Taşkın, s.383.

⁴⁹⁸TTK md. 1413 hükmünün sigorta ettireni sigortalı ve lehtar aleyhinde değiştirilmesi durumunda, TTK md. 1452 uygulama alanı bulacaktır. Bu konuda Bkz. Demir, s.260.

⁴⁹⁹Demir, s.260.

sigortacı yönünden kayda değer bir risk teşkil edecektir⁵⁰⁰. Kanun koyucu, sigorta ettirenin mali açıdan güç duruma düşmesi ihtimalinde, hem sigorta ettirenin menfaatlerinin korunmasını hem de sigortacının risklerinin denetim altına alınmasını sağlamak amacıyla belirli düzenlemelere yer vermiştir. Bu bağlamda, TTK md. 1417 *“Sigorta ettiren, aciz hâline düşen veya hakkında yapılan takip semeresiz kalan sigortacıdan, taahhüdünün yerine getirileceğine ilişkin teminat isteyebilir. Bu istemden itibaren bir hafta içinde teminat verilmemiş ise sigorta ettiren sözleşmeyi feshedebilir. Primin ödenmesinden önce acze düşen, iflas eden veya hakkında yapılan takip semeresiz kalan sigorta ettirene, sigortacının istemiyle, aynı şartlarla, birinci fıkra hükmü uygulanır”* şeklinde kaleme alınmıştır. Kanun koyucu bu gibi durumlarda sigortacıya fesih hakkı tanımıştır⁵⁰¹. Keza ikinci fıkra uyarınca, sigortacı, sigorta ettirenin aczi, iflas etmesi ya da takibin semeresiz kalması gibi durumların varlığında, sigorta ettirenden teminat isteyebileceği de düzenlenmiştir⁵⁰². Krediye bağlı hayat sigortaları, daha önce de ifade edildiği üzere, hayat sigortalarının özel bir türünü teşkil etmektedir. Bu sigorta türü, esasen kredi borçlusunun yaşamını yitirmesi riskine karşı, kalan kredi borcunun teminat altına alınması amacıyla akdedilmektedir. Her ne kadar sigorta ettirenin finansal açıdan karşılaşılabileceği olumsuzluklar, kredi borcunun geri ödenmesi bakımından belirli riskler doğurabilecek olsa da, bu sigorta sözleşmelerinde riziko, kredi kullanan kişinin hayatıdır. Bu çerçevede, sigorta korumasının, sigorta ettirenin borç ödeme gücünde zayıflama meydana geldiği durumlarda dahi devam etmesi gerekmektedir. Bu nedenle, TTK md. 1417 kapsamında düzenlenen ve sigorta ettirenin iflası, acze düşmesi veya takibin semeresiz kalması gibi hallerde sigortacıya tanınan fesih hakkı; krediye bağlı hayat sigortası sözleşmelerinin teminat sağlama ve borç ödeme işlevinin her halde değil, yalnızca ölüm rizikosunun gerçekleşmesi hâlinde ortaya çıkması hasebiyle geçerliliğini koruyacağını söylemek gerekmektedir⁵⁰³.

4.1.4. Kredi Borcunun Erken Ödenmesi

Krediye bağlı hayat sigortaları, kredi borcundaki değişikliklere bağlı olarak nasıl şekilleneceği hususu BKBSUEY’de düzenlemiştir. BKBSUEY md. 10/3 *“Kredi bağlantılı yapılan meblağ sigortalarında kredi borcunun belirlenen vadeden önce geri ödenmesi veya kredi borç yapısında değişiklik olması durumlarında, kredi kullananın kredi kuruluşu tarafından bilgilendirilmesi ve onayının alınması koşuluyla; poliçe mevcut koşullarıyla devam ettirilebilir, sonlandırılabilir veya kredi borç yapısında gerçekleştirilen değişikliğe göre mevcut sigorta poliçesi teminat tutarları ve sigorta süresi revize edilebilir”* şeklinde kaleme alınmıştır. Bu kapsamda, kredi borcunun vadesinden önce kapatılması ya da kredi borcunun yapısında bir değişiklik yapılması durumlarında, kredi kullanan kişinin bilgilendirilmesi ve onayının alınması suretiyle, mevcut sigorta poliçesinin devam ettirilmesi, sona erdirilmesi ya da revize edilmesi mümkündür⁵⁰⁴.

Taşkın’a göre; yalnızca kredi kuruluşları aracılığıyla akdedilen krediye bağlı hayat sigortası sözleşmelerine özgü olarak uygulanması gereken bu düzenleme uyarınca, kredi sözleşmesinin herhangi bir nedenle sona ermesi, sigorta sözleşmesinin de

⁵⁰⁰Demir, s.260.

⁵⁰¹Demir, s.263.

⁵⁰²Demir, s.263.

⁵⁰³Taşkın, s.387.

⁵⁰⁴Taşkın, s.403-404.

kendiliğinden sona ermesine yol açmayacaktır. Bu durumda, sigorta sözleşmesinin sona erdirilip erdirilmeyeceği ya da mevcut haliyle devam ettirilip ettirilmeyeceği konusunda karar verilmeden önce, sigorta ettiren konumundaki kredi borçlusunun bilgilendirilmesi ve açık rızasının alınması zorunlu olacaktır. Hükmün uygulama alanının sınırları değerlendirilirken, söz konusu düzenlemenin yalnızca belirli türdeki sigorta ilişkileri bakımından işlevsel bir anlam ifade edeceği vurgulanmalıdır. Nitekim söz konusu hükmün önem taşıyacağı durumlar, krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesinin azalan teminat esasına göre yapılandırılmadığı ve amaç bakımından meblağ sigortası özelliğine yakın olduğu hususlardadır. Zira bu tür sigorta sözleşmelerinde, teminat sadece kredi borcunun geri ödenmesine yönelik olmayıp, aynı zamanda kredi borçlusunun yasal mirasçıları da kapsayan bir güvence işlevi görebilmekte ve bu yönüyle meblağ sigortası karakteri ön plana çıkmaktadır⁵⁰⁵. Buna karşılık, krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesinin azalan teminatlı şekilde yapılandırıldığı hallerde, sözleşmenin asli amacı, kalan kredi borcunun belirli bir rizikonun -örneğin ölüm- gerçekleşmesi halinde sigorta bedeli aracılığıyla ödenmesini sağlamaktır. Bu yapı doğrultusunda, genellikle kredi kuruluşu poliçede tek lehtar olarak belirlenmekte ve teminat tutarı, kredi borcunun vade boyunca azalmasına paralel şekilde temin edilmektedir. Böyle bir sigorta sözleşmesinin, esas itibarıyla zarar sigortası bağlamına yakın bir işlev gördüğü kabul edilmelidir. Dolayısıyla, kredi borcunun tamamen ifa edilmesi ile birlikte sigortanın teminat sağlama işlevi sona ereceğinden, bu durumda sigorta sözleşmesinin devam ettirilmesine gerek kalmayacaktır⁵⁰⁶.

4.1.5. Kredi Sözleşmesinin Geçersizliği

Krediye bağlı hayat sigortası, esas itibarıyla bir kişinin kullandığı kredi borcunu, sigortalının genellikle hayatını kaybetmesi ihtimaline karşı teminat altına alan ve düzenlenen özel bir hayat sigortası türüdür. Bu yönüyle, başlı başına bir ekonomik işlemden ziyade, kredi sözleşmesinin tamamlayıcı bir unsuru olarak değerlendirilmesi gerekmekte; bu iki sözleşme arasında bileşik sözleşme ilişkisi olduğu kabul edilmektedir⁵⁰⁷. Bileşik sözleşme, birden fazla bağımsız sözleşmenin, kendi hukuki niteliklerini muhafaza ederek, tarafların iradeleri doğrultusunda birbirine bağlanmasıyla meydana gelen; söz konusu sözleşmelerden birinin varlığı ve geçerliliği, diğerine bağlı olacak şekilde karşımıza çıkan sözleşmelerdir⁵⁰⁸. Uygulamada, tüketicinin bir bankadan kredi kullandığı sırada aynı banka tarafından, söz konusu krediye ilişkin bir hayat sigortası poliçesi düzenlenmekte ve çoğu zaman bu iki sözleşme aynı tarihte, birbirine bağlı şartlarla akdedilmektedir. İşte bu noktada, kredi sözleşmesinin herhangi bir nedenle hükümsüz hale gelmesi –örneğin ehliyetsizlik, irade fesadı, şekil eksikliği ya da TTK

⁵⁰⁵Krediye bağlı hayat sigortası kapsamında, kredi borçlusunun vefatı halinde alacaklı konumundaki bankanın, öncelikli olarak sigorta şirketine başvurması gerekmektedir. Sigorta şirketine müracaat edilmeksizin doğrudan mirasçılara yönelmesi hâli, Yargıtay tarafından dürüstlük kuralına aykırı bulunarak bozma nedeni sayılmıştır. Bkz. Yargıtay 13. HD. E. 2016/ 18995, K. 2019 / 7916, sayılı kararı. ET. 06.05.2025 (UYAP İçtihat Programı).

⁵⁰⁶Taşkın, s.404-406.

⁵⁰⁷Taşkın, s.406.

⁵⁰⁸Kuntalp, E. (2013). Karışık Muhtevalı Akit (Karma Sözleşme), 2. Baskı, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları, s.163; Yıldırım, M. M. (2018). Know-How Sözleşmeleri. Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi(1), 207-257, s. 225; Ayrıca bileşik sözleşmelerin bazı yazarlara göre karma sözleşmenin bir türü olarak tanımlandığı ifade edilmektedir. Bu konuda bkz. Kartal, S. (2021). Sigorta Hukukunda Sözleşme Özgürlüğüne Aykırı Hükümlerin İncelenmesi, Yetkin Yayınları, Ankara, s.18.

kapsamında sayılan nedenlerle– beraberinde krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesinin de akıbetinin ne olacağının irdelenmesi gerekmektedir.

Taşkına göre⁵⁰⁹, krediye bağlı hayat sigortası sözleşmelerinde kredi borçlusunun iradesi esasen sigorta sözleşmesine değil, kredi sözleşmesinin kurulmasına yöneliktir. Bu görüş doğrultusunda, kredi sözleşmesinin herhangi bir nedenle geçersiz olması veya son bulması halinde, farazi olarak sigorta sözleşmesine devam edilmesi yönünde bir irade varsaymak mümkün olmayacağından, krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesinin de geçersiz sayılması gerektiği ileri sürülmektedir⁵¹⁰. Özellikle azalan teminatlı olarak akdedilen krediye bağlı hayat sigortası sözleşmelerinde, sigorta teminatının kredi borcuna paralel olarak azalması ve yalnızca bakiye borcun ödenmesini amaçlaması dikkate alındığında⁵¹¹, bizim de kanaatimizce isabetlidir⁵¹². Ancak, azalan teminatlı olmayan ve lehtar olarak yasal mirasçılardan gösterildiği krediye bağlı hayat sigortası sözleşmelerinde durum farklılık arz eder⁵¹³. Zira bu tür sözleşmelerde, sigorta bedelinin yalnızca kredi borcunu karşılamaya yönelik olmayıp, bakiye borcun bulunmaması halinde kalan kısmın doğrudan mirasçılara ödenmesi söz konusu olabilmektedir. Bu durumda, sözleşmenin amacı yalnızca kredi borcunun teminat altına alınmasından ibaret olmadığı için, sigorta sözleşmesinin kredi sözleşmesinden bağımsız olarak varlığını sürdürebileceği kabul edilmelidir. Dolayısıyla, bu tür durumlarda kredi sözleşmesinin geçersizliği, sigorta sözleşmesinin geçerliliğini otomatik olarak ortadan kaldırmayacaktır⁵¹⁴.

4.1.6. Sigortacının İflası

Sigortacının iflası, sigorta sözleşmesinin sona ermesini doğuran önemli bir hukuki durumdur⁵¹⁵. Sigortacının iflası, esasen onun ifa imkânsızlığına düşmesinin özel bir görünümüdür⁵¹⁶. Fakat bu durum gerek sigorta ettiren gerekse lehtar bakımından doğurduğu sonuçlar itibarıyla son derece önemli etkilere yol açtığından, bu husus kanun koyucu tarafından ayrıca düzenlenmiştir⁵¹⁷. Bu bağlamda, TTK md. 1418 “*Sigortacının iflası hâlinde sigorta sözleşmesi sona erer. Sigortacının iflasından önce ödenmeyen tazminatlar, özel hükümler saklı kalmak kaydıyla, önce 3/6/2007 tarihli ve 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu gereğince sigortacı tarafından ayrılması gereken teminatlardan, sonra iflas masasından karşılanır. Hak sahipleri iflas masasına İcra ve İflas Kanununun 206’ncı maddesinin dördüncü fıkrasında düzenlenen üçüncü sırada katılır*” şeklinde kaleme alınmıştır. Sigortacının herhangi bir sebeple iflas etmesi durumunda, artık sigorta sözleşmesinden kaynaklanan borçlarını ifa edemeyecek duruma gelmesi hasebiyle sözleşmenin kendiliğinden sona ermesine yol açmaktadır⁵¹⁸. Sona erme, ileriye etkili hüküm ve sonuçlarını doğurmaktadır⁵¹⁹. Nitekim, sigortacının iflasından önce muaccel hâle gelen tazminat alacaklarının, öncelikle sigortacı tarafından ayrılması gereken teminatlardan karşılanacağı, bu teminatların yetersiz kalması hâlinde ise kalan kısmın

⁵⁰⁹Bkz. Taşkın, s.406.

⁵¹⁰Yongalık, s.118.

⁵¹¹Durkin, T. A. ve Elliehausen, G. (2018). New evidence on an old unanswered question: The decision to purchase credit insurance and other debt protection products. Journal of Insurance Regulation, 37(9), 1–30, s.4.

⁵¹²Aynı görüş için Bkz. Taşkın, s.406.

⁵¹³Taşkın, s.406.

⁵¹⁴Taşkın, s.406.

⁵¹⁵Ayhan/Çağlar/Özdamar, s.397.

⁵¹⁶Kayihan/Bağcı, s.258.

⁵¹⁷Kayihan/Bağcı, s.258.

⁵¹⁸Ayhan/Çağlar/Özdamar, s.224.

⁵¹⁹Kayihan/Bağcı s.258.

iflas masasına yazdırılarak bu yolla tahsil edileceği kabul edilmektedir⁵²⁰. Sigorta alacaklıları, İcra ve İflas Kanunu'nun⁵²¹ md. 206/4 çerçevesinde, üçüncü sıradaki alacaklılar arasında yer alır⁵²². Bu sıralama, sigorta sözleşmesi kapsamında talepte bulunan hak sahiplerinin alacaklarının öncelikli olarak ödenmesini sağlamamaktadır. Dolayısıyla, sigortacının iflası, sigorta korumasının sona ermesi yanında, hak sahiplerinin zararlarının tam anlamıyla telafi edilmesini de riske atmaktadır. Kanun koyucu, sigorta şirketlerinin sürdürülebilirliğini ve sigorta ilişkisinin devamlılığının sağlanabilmesi adına SK md. 17/1'yi "*Sigorta şirketleri, yurt içinde akdetmiş oldukları sigorta sözleşmelerinden doğan taahhütlerine karşılık olarak bu maddede belirlenen esaslara göre teminat ayırmak zorundadır*" şeklinde kaleme almıştır. Düzenlemeden hareketle, sigorta şirketleri belirli bir teminat ayırma yükümlülüğü altındadır. Bu nedenle, sigortacının mali gücünün korunması ve gözetimi, özellikle krediye bağlı hayat sigortaları gibi sözleşmeler bakımından büyük önem arz etmektedir. Zira, sigortacının mali gücünü kaybetmesi diğer bir ifadeyle iflas etmesi hali, sözleşmenin sona erme halini doğuracaktır. Sigortacının iflasından önce muaccel hâle gelmiş tazminatlar, öncelikle sigortacı tarafından ayrılması gereken teminatlardan, sonrasında ise iflas masasından karşılanır⁵²³.

4.2. Sigorta Sözleşmelerinde Zamanaşımı

Zamanaşımı, hukuki ilişkilerde belirli bir sürenin geçmesiyle birlikte alacaklının dava ve takip yoluyla hakkını ileri sürebilme imkânını ortadan kaldıran, böylece hukuki güvenlik ve istikrarı temin eden bir müessesedir⁵²⁴. Diğer bir ifadeyle, hakkın talep edilebilirliğini belirli bir süreyle sınırlayan ve bu sürenin dolması halinde, hakkın ileri sürülebilmesini engelleyen bir hukuki müessesedir⁵²⁵. Dikkat edilmelidir ki, alacağın maddi anlamda sona erdiği anlamına gelmemektedir. Zamanaşımına uğrayan bir borç, hukuken sona ermiş sayılmaz; zira borcun ifası hâlen mümkündür⁵²⁶. Başka bir deyişle, zamanaşımı borcu sona erdirmemekte; talep ve dava edilebilir olmaya devam etmektedir⁵²⁷. Ancak bu tür bir borç, artık eksik borç (natural obligatio) niteliği kazanır⁵²⁸. Eksik borç, alacaklının talep, dava cebri icraya başvurma yetkilerinden tamamen veya kısmen yoksun olması halidir⁵²⁹. Bu çerçevede, zamanaşımına uğrayan bir alacak için dava açılması veya icra takibi yapılması durumunda, borçlu zamanaşımı def'inde bulunursa, mahkeme alacaklının talebini reddeder⁵³⁰ ve varsa başlatılmış icra takibini iptal eder. Dolayısıyla zamanaşımı, alacağın varlığını etkilemezken, onun cebri icra edilebilirliğini ortadan kaldırır.

⁵²⁰Kayhan/Bağcı s.258.

⁵²¹RG. 19.06.1932/2128. Bundan sonra İİK olarak anılacaktır.

⁵²²Çeker, s.125.

⁵²³Çeker, s.125.

⁵²⁴Eren, s. 1451.

⁵²⁵Yargıtay kararında "*zamanaşımı ise, en basit anlatımla, yasanın öngördüğü belli bir sürenin geçmesiyle, bir hakkın kazanılmasına veya bir borçtan kurtulmasına olanak veren bir hukuki müessesedir*" lafzını geçirek, zamanaşımını tanımlamıştır. Yargıtay HGK. E. 2003/4603, K. 2003/594 sayılı kararı. ET. 05.05.2025 (UYAP İçtihat Programı); Eren, s. 1452.

⁵²⁶Eren, s. 1451.

⁵²⁷Nomer, N. H. (2020). Borçlar Hukuku Genel Hükümler. 17. Bası. Beta Yayınları. İstanbul, s.455; Eren, s. 1451.

⁵²⁸Eren, s.1451; Demir, s.265.

⁵²⁹Oğuzman/Öz, s.19.

⁵³⁰Demir, s.265.

Sigorta sözleşmelerinde zamanaşımı süresi, TTK md. 1420 uyarınca hüküm altına alınmıştır. TTK md. 1420 “*Sigorta sözleşmesinden doğan bütün istemler, alacağın muaccel olduğu tarihten başlayarak iki yıl ve 1482 nci madde hükmü saklı kalmak üzere, sigorta tazminatına ve sigorta bedeline ilişkin istemler her hâlde rizikonun gerçekleştiği tarihten itibaren altı yıl geçmekle zamanaşımına uğrar. Diğer kanunlardaki hükümler saklıdır*” şeklinde kaleme alınmıştır. Bu bağlamda sigorta sözleşmesinden doğan tüm talepler, alacağın muaccel olduğu tarihten itibaren iki yıl içinde zamanaşımına uğrar⁵³¹. Sigorta tazminatı, sigorta bedeli gibi ödemeye ilişkin talepler ile sigorta prim borcuna dayanan taleplerin hepsi bu kapsamda değerlendirilmektedir⁵³². Düzenleme altına alınan süre, sigorta ettirenin, sigortalının veya lehtarın, sözleşmeden kaynaklanan haklarını ileri sürebilmesi açısından büyük önem arz eder. Çünkü bu sürenin geçirilmesi hâlinde, karşı tarafın zamanaşımı def’ini ileri sürmesiyle birlikte, söz konusu hak artık yargı yoluyla talep edilemez hale gelmektedir. Ancak kanun koyucu, sigorta sözleşmelerinin niteliği gereği bazı istisnai düzenlemelere de yer vermiştir. Özellikle sigorta tazminatına ve sigorta bedeline ilişkin istemlerde, zamanaşımı süresine ilişkin özel bir düzenleme öngörülmüştür. Bu kapsamda, her hâlükârda rizikonun gerçekleştiği tarihten itibaren altı yıl geçmekle, ilgili talep zamanaşımına uğramaktadır⁵³³. Altı yıllık azami zamanaşımı süresi, muacceliyetin rizikonun gerçekleştiğinin bildirilmesine bağlanması ve sigortalı ya da sigortadan faydalanan kişinin rizikonun gerçekleştiği olayı tarihinden çok daha sonra öğrenme ihtimaline dayanılarak gözetilmiştir⁵³⁴. Örneğin, ölüm rizikosuna karşı akdedilen bir hayat sigortasında, sigortalının ölümü 01.01.2020 tarihinde gerçekleşmişse, bu rizikoya dayalı öne sürülecek olan talepler en geç 01.01.2026 tarihine kadar ileri sürülmelidir. Kanun koyucu, TTK md. 1482 uyarınca sorumluluk sigortalarına ilişkin taleplerde daha farklı bir zamanaşımı rejimi benimsenmiştir⁵³⁵. Bu nedenle, sorumluluk sigortası söz konusu olduğunda, zamanaşımı süresi TTK md. 1420 yollamasıyla, TTK m. 1482 düzenlenmiş olan on yıllık zamanaşımı süresi uygulama alanı bulacaktır. Sorumluluk sigortalarında, sigortacının sorumluluğunun doğduğu tarihin ve tazmin edilmesi gereken zararın kapsamının tespiti, çoğu zaman uzun ve karmaşık bir süreç gerektirebilmektedir⁵³⁶. Bu nedenle, genel sigorta sözleşmeleri için öngörülen iki yıllık zamanaşımı süresinin, sorumluluk sigortaları bakımından yetersiz kalabileceği düşüncesiyle, bu sigorta türüne özgü olarak farklı ve daha uzun bir zamanaşımı süresi öngörülmüştür⁵³⁷.

Sigorta sözleşmesinden kaynaklanan bir alacak, muaccel olduğu tarihten itibaren iki yıl içerisinde ileri sürülmezse, zaman aşımına uğrar ve bu aşamadan sonra alacak, eksik borç niteliğine bürünür. Bu durumda, artık azami zaman aşımı süreleri uygulama alanı bulmaz⁵³⁸. Nitekim iki yıllık zamanaşımı süresi, sigorta hukukunda öngörülen altı veya bazı durumlarda on yıllık azami zaman aşımı süresinin içerisinde değerlendirilir⁵³⁹. Sigorta ettirene, hataya dayalı olarak fazla ödeme yapılması durumunda, bu tutarın geri alınmasına ilişkin talepler, sebepsiz zenginleşme hükümleri çerçevesinde değerlendirilmekte olup, bu talepler bakımından TBK uyarınca öngörülen zamanaşımı

⁵³¹Arseven, s.177.

⁵³²Yazıcıoğlu/Öğüz Şeker, s.177-178.

⁵³³Demir, s.267.

⁵³⁴Demir, s.267.

⁵³⁵Bozkurt, s.207.

⁵³⁶Çeker, s.128.

⁵³⁷Bozkurt, s.207.

⁵³⁸Demir, s.266.

⁵³⁹Demir, s.266.

süreleri uygulanmaktadır⁵⁴⁰. Bu tür talepler, TBK md. 77 ve devamı kapsamında yer almakta olup, doğrudan sigorta sözleşmesinden doğan bir alacak talebi niteliği taşımamaktadır⁵⁴¹. TBK m. 82 uyarınca, alacaklı geri isteme hakkına sahip olduğunu öğrendiği tarihten itibaren iki yıl ve her hâlükârda zenginleşmenin gerçekleştiği tarihten itibaren on yıl içinde talepte bulunmazsa, zamanaşımı süresi dolmuş sayılacaktır.

Zamanaşımı süresini değiştiren sözleşme hükümleri geçersizdir⁵⁴². TTK md. 6 “*Ticari hükümler koyan kanunlarda öngörülen zamanaşımı süreleri, Kanunda aksine düzenleme yoksa, sözleşme ile değiştirilemez*” şeklinde kaleme alınmıştır. Bu bağlamda, tarafların sigorta sözleşmesi aracılığıyla zamanaşımı sürelerini değiştirmeleri, ister kısaltma ister uzatma yönünde olsun, hukuken mümkün değildir⁵⁴³. Keza benzer bir düzenlemeye TTK md. 1452/2’de de görmektediriz. TTK md. 1452/2 “*1418 ve 1420 nci maddeler ile 1430 uncu maddenin ikinci fıkrası hükmüne aykırı sözleşme şartları geçersizdir*” şeklinde kaleme alınarak, TTK md. 6 ile paralel şekilde, bu süreleri bertaraf eden veya uzatan ya da kısaltan herhangi bir sözleşme hükmü geçersiz sayılmaktadır. Fakat dikkat edilmelidir ki, TTK md. 1420’de öngörülen zamanaşımı süreleri yalnızca sigorta sözleşmesinin taraflarını bağlar; sigorta sözleşmesine taraf olmayan kişiler için ise sigortacı aleyhine açacakları davada, genel hükümler uygulama alanı bulacaktır⁵⁴⁴.

TTK md. 1420/2’de diğer kanunlarda yer alan düzenlemelerin saklı tutulduğu belirtilerek, zamanaşımı sürelerine ilişkin olarak farklı kanunlarda özel hükümlerin bulunması halinde bu hükümlerin uygulanabileceği kabul edilmiştir⁵⁴⁵. TTK md. 1482 ile birlikte sorumluluk sigortalarına ilişkin getirilen on yıllık düzenlemeye önceki kısımlarda yer vermiştik. Kanun koyucu yalnızca TTK md. 1482’ye değil, Karayolları Trafik Kanunu⁵⁴⁶ md. 109 ile Karayolu Taşıma Kanunu md. 24’e de yollama yapmaktadır. KTK md. 109 “*Motorlu araç kazalarından doğan maddi zararların tazminine ilişkin talepler, zarar görenin, zararı ve tazminat yükümlüsünü öğrendiği tarihten başlayarak iki yıl ve herhalde, kaza gününden başlayarak on yıl içinde zamanaşımına uğrar*” şeklinde kaleme alınmıştır. Bu bağlamda trafik kazalarından neticesinde meydana gelen maddi ve manevi zararlara ilişkin tazminat talepleri öğrenildiği tarihten itibaren 2 yıl; her halde kaza tarihinden başlayarak 10 yıl içerisinde zamanaşımına uğrayacağı hüküm altına alınmıştır⁵⁴⁷. Sigorta konusu olay, aynı zamanda sigortalının sorumluluğunu doğuran olay olarak karşımıza çıkmaktadır. Sorumluluk sigortasında, zarar gören üçüncü kişiye tanınan sigortacıya doğrudan başvuru hakkı göz önünde bulundurularak, sigortacıya yöneltilecek tazminat taleplerinin, TBK’de öngörülen genel zamanaşımı süresine tabi olduğu kabul edilmiştir⁵⁴⁸. Kanun koyucunun TTK md. 1420’ye benzer şekilde azami bir zamanaşımı süresi getirdiğini görmektediriz. Azami zamanaşımı süresinin belirlenmesindeki yegane

⁵⁴⁰Arkan, Sabih, “Sigorta Hukukunda Fazladan Yapılan Ödemelerin İadesinde Zamanaşımı”, AÜHFD, C. 56, S. 2, 2007, s. 40 vd.

⁵⁴¹Sebepsiz zenginleşme, doğrudan doğruya kanundan doğmaktadır; dolayısıyla bu ilişki herhangi bir hukuki işleme dayanmamaktadır. Bkz. Eren, s.960.

⁵⁴²Çeker, s.127.

⁵⁴³Demir, s.266.

⁵⁴⁴Demir, s.266.

⁵⁴⁵Çeker, s.128.

⁵⁴⁶RG. 18.10.1983/18195. Bundan sonra KTK olarak anılacaktır.

⁵⁴⁷Sayın, B. ve Baranoğlu, R. U. (2023). Sigorta Hukuku ve Tahkim Uygulamaları, Yetkin Yayınları, Ankara, s.96.

⁵⁴⁸Kaner, s.69-70.

sebep sigorta sözleşmesiyle zayıf durumda bulunan taraf olan sigorta ettirenin ya da hak sahibinin korunmasıdır⁵⁴⁹.

⁵⁴⁹Çeker; trafik kazasına karışan iki araçtan tamamen kusurlu olanın kimliğinin belirlenememesi ve olay yerinden kaçması durumunda, zarar görenin, sorumlu kişiyi tespit etmesi uzun yıllar sürebilmektedir. Bu nedenle, zarar görenin tazminat alacağına ulaşabilmesini temin edebilmek hasebiyle azami bir süre getirildiğini ifade etmektedir. Bkz. Çeker, s.129.

5. SONUÇ

Uygulamada, kredi kuruluşlarının kredi işlemlerine bağlı olarak tüketicilere, krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesi akdetmesini zorunluluk olarak dayatması; krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesini yaygınlaştırmış ve önemli hâle getirmiştir. Teoride ve uygulamada ortaya çıkabilecek meseleler düşünüldüğünde krediye bağlı hayat sigortasının ayrıntılı olarak incelenmesi gerektiği anlaşılmış ve bu nedenle çalışma konusu olarak belirlenmiştir.

Çalışmamızın birinci bölümünde sigorta ve hayat sigortasına ilişkin genel bilgiler verilmiş; bu bağlamda krediye bağlı hayat sigortasına giriş yapılmıştır. Krediye bağlı hayat sigortası diğer sigorta türleri olan hayat sigortası ve kredi sigortası ile karşılaştırılmıştır. Hayat sigortalarında amaç, sigortalının yaşam süresi boyunca karşılaşılabileceği risklere karşı, genellikle bireyin yakınlarının ya da belirlenmiş lehtarların finansal güvenliğini sağlamaktır. Oysa krediye bağlı hayat sigortası, klasik hayat sigortası türlerinden farklılık arz eden, hayat sigortasının özel bir türü olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Zira krediye bağlı hayat sigortasındaki temel amaç, kredi borçlusunun yaşam süresi boyunca karşılaşılabileceği belirli riskler –özellikle ölüm riski– karşısında, kredi veren kurumun alacağını güvence altına almak ve borçlunun vefatı veya poliçe kapsamına dahil edilmişse malullük ya da kaza gibi durumların gerçekleşmesi halinde, kalan kredi borcunun doğrudan sigorta şirketi tarafından karşılanmasını temin etmektir. Ayrıca, krediye bağlı hayat sigortasının klasik hayat sigortası türlerinden ayrıştığı bir diğer önemli yön, sözleşmenin kurulması aşamasında genellikle tıbbi muayene şartının aranmamasıdır. Ardından krediye bağlı hayat sigortasını, kredi sigortası ile karşılaştırılmasına yer verilmiştir. Kredi sigortasının riziko bakımından ölüm halini değil, kişinin borcunu ödeyememesi halini bir diğer deyişle kişinin işsizlik, iflas, icra ya da konkordato ilanı gibi sebeplerle temerrüt haline düşmesini ve bu sebepten borcunu ifa edememesi haliyle de uğrayacağı zararı teminat kapsamına almakta olduğu görülmüştür. Oysa krediye bağlı hayat sigortası, temel itibarıyla bir can sigortası niteliği taşımaktadır. Zira bu sigorta türü, bireyin yaşamına bağlı riskleri -özellikle ölüm ve bazı hallerde malullük, hastalık veya kaza gibi durumları- teminat altına almakta olduğu sonucuna ulaşılmış ve farklılıklar olduğunun tespiti yapılmıştır.

Çalışmamızın birinci bölümünde, krediye bağlı hayat sigortasının tarihsel süreci incelenmiş ve 20. yüzyılın ortalarında ortaya çıkan kredi kavramı sonucunda İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesini ortaya çıkardığı görülmüştür. Krediye bağlı hayat sigortasının ilk uygulamasına, 1917 yılında Amerika'da rastlanmaktadır. Türkiye'de sigortacılık faaliyetlerinin daha geç geliştiği ve krediye bağlı hayat sigortasının temellerinin 1980'li ve 1990'lı yıllarda atıldığı görülmüştür. Türkiye'de 1980'lerde özel sektör bankacılığının kademeli şekilde büyümesi ve 1990'lı yıllarda finansal piyasaların serbestleşmesiyle birlikte bu sigorta türü, Türk sigorta pratiğinde kendine yer bulmuş, 2000'li yıllarda özel sigorta şirketlerinin devreye girmesiyle daha yaygın, erişilebilir ve çeşitlendirilebilir bir uygulama haline dönüştüğü tespit edilmiştir. Bu bağlamda ülkemizdeki krediye bağlı hayat sigortasının ortaya çıkışı ve gelişmesi değerlendirildiğinde; diğer ülkelere nazaran daha geç olduğu anlaşılmıştır. Çalışmamızın devamında, Anglo-Sakson hukuk sistemine tabi ülkelerde, hayat sigortası ve özellikle krediye bağlı hayat sigortası uygulamaları ve hukuki kapsamı incelenmiştir. Bu kapsamda, ABD ile İngiltere'de benimsenen hukuk kuralları ve uygulamalar karşılaştırmalı olarak değerlendirilmiş; sonuç olarak, Kara Avrupası hukuk sistemine mensup olan Türkiye'deki düzenlemelerle önemli ölçüde örtüştüğü tespit edilmiştir.

Benzer şekilde yabancı mahkeme kararlarının, ülkemizdeki mahkeme kararlarıyla büyük oranda örtüştüğü, bu durumun da krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesinin evrensel nitelik taşıyan bir sigorta türü olduğunu ortaya koyduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmamızın İkinci Bölümünde; krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesine dair esasa yer verilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda krediye bağlı hayat sigortasına ilişkin genel bilgiler verilmiş, krediye bağlı hayat sigortasının hukuki niteliği tartışılmış, türleri, unsurları, kurulması, tarafları ve tarafların yükümlülükleri konusunda açıklama yapılmıştır. Bu bağlamda ilk olarak, sözleşmenin yapılma şekli ve sözleşmenin kurulmasının ardından ortaya çıkan sonuçlar göz önüne alındığında, krediye bağlı hayat sigortasının esasen bir hayat sigortasının özel bir türü olduğu tespit edilmiştir. Krediye bağlı hayat sigortasının; sigorta ettiren kişiye göre, sigorta bedeline göre, zorunlu olarak yapılıp yapılmamasına göre ve güvence altına alınan konuya göre türlere ayrıldığı görülmüş; buna bağlı olarak türlerin incelenmesi yapılmıştır. Krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesinin öğretide ve uygulamada hayat sigortası hükümleri kapsamında değerlendirilmesi gerektiği, bu noktada, söz konusu sözleşme türüne ilişkin olarak TTK'da özel veya ayrıksı bir kurallar bütünü yer almadığından, Türk hukukunda bu sözleşmenin kuruluşuna dair başvurulacak düzenlemeler, genel çerçevede hayat sigortalarına ilişkin hükümlerin kıyasen uygulanması suretiyle belirleneceği tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra SK, BKBSUEY, SSBİY ve HSGŞ bulunan hükümlerin, krediye bağlı hayat sigortasını ilgilendiren düzenlemeler içerdiğini ve TTK ile birlikte bu düzenlemelerin de irdelenmesi, ardından uygulanacak hukuk kuralların tespit edilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde; krediye bağlı hayat sigortasının kurulmasına ilişkin esaslara yer verilmiştir. TTK, sigorta sözleşmelerinin kurulmasına özgü doğrudan bir düzenleme içermemektedir. Bu nedenle, hayat sigortası sözleşmelerinin -ve dolayısıyla krediye bağlı hayat sigortası sözleşmelerinin- kurulmasına ilişkin hukuki esasların, TBK'nın sözleşmeye ilişkin genel hükümleri uyarınca değerlendirilmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır. TBK'da yer alan irade beyanı, öneri ve kabul ile sözleşmenin kurulma anı gibi hususlara ilişkin temel hükümler, krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesinin kurulması bakımından da geçerliliğini koruyacağı sonucuna ulaşılmıştır. Ardından kurulmasının incelenmesine geçilmiş, hazırlar ve hazır olmayanlar arasındaki karşılaştırmaya değinildikten sonra; susma yoluyla da sözleşmenin kurulması incelenmiştir. Ardından, diğer sigorta türlerine benzer şekilde krediye bağlı hayat sigortasının unsurlarının; sigorta menfaati, riziko, sigorta bedeli, prim, teminat süresi ve sigorta poliçesi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmamızın İkinci Bölümünde; krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesinin taraflarının ve tarafların yükümlülüklerine ilişkin esaslara yer verilmiştir. Diğer sigorta türlerine benzer şekilde taraflar ve ilgililerin benzer olduğu fakat dain-i mürtehin kavramının farklılık olarak karşımıza çıktığı sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda çalışmamızda, sigorta sözleşmesinin tarafları olarak sigortacı ve sigorta ettiren; ilgililer olarak sigortalı, lehtar ve dain-i mürtehin incelenmiştir. Dain-i mürtehin kavramın uygulamada ne şekilde karşımıza çıktığının tespitine yer verildikten sonra; Yargıtay kararlarıyla çalışmamız içerisinde yer verdiğimiz tartışmanın pekiştirilmesi amaçlanmıştır. Ardından krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesi kapsamında sigortacının; aydınlatma yükümlülüğü, poliçe düzenleme ve verme yükümlülüğü, rizikoyu taşıma borcu bulunduğu; sigorta ettirenin yükümlülükleri ise prim ödeme borcu, sözleşme öncesi beyan yükümlülüğü ve sözleşmenin devamı sırasında ihbar yükümlülüğü

olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda tarafların yükümlülüklerinin de diğer sigorta sözleşmelerine benzer şekilde karşımıza çıktığı tespit edilmiştir.

Çalışmamızın Üçüncü Bölümünde, krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesinin sona ermesi ve sigorta sözleşmelerinde zamanaşımı üzerinde durulmuştur. Krediye bağlı hayat sigortasını sona erdiren ilk hal rizikonun gerçekleşmesidir. Sigorta ettiren ile sigortacı arasında kurulan bu hukuki ilişki kapsamında, rizikonun vuku bulması, yalnızca hayat sigortaları açısından değil, tüm sigorta türlerinde sigorta sözleşmesinin sona ermesine neden olan başlıca durumlardan biri olarak kabul edildiği ifade edilmiştir. Bu kapsamda, rizikonun gerçekleşmesi, sigortacının edimini ifa etmesini tetikleyen ve sözleşmenin doğal sona erme sebeplerinden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. Krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesini sona erdiren diğer hal fesih ve caymadır. Sigorta ettiren, sigortacının mali yapısında meydana gelen ciddi olumsuzluklar dolayısıyla sözleşmeyi sona erdirmeye hakkına sahiptir. Nitekim sigortacının konkordato ilan etmesi, ilgili sigorta dalına ilişkin ruhsatının iptal edilmesi ya da sözleşme yapma yetkisinin kaldırılması gibi haller, sigorta ettiren açısından güven ilişkisinin sarsılmasına neden olabilecek durumlardır. Bu tür durumların ortaya çıkması hâlinde, sigorta ettirenin, bu durumları öğrendiği tarihten itibaren bir ay içinde tek taraflı irade beyanı ile sigorta sözleşmesini feshetme hakkı bulunduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öte yandan, sigorta ettirenin prim borcunu henüz ödememişken acze düşmesi, iflas etmesi veya hakkında yapılan takibin semeresiz kalması durumlarında, sigortacının sözleşmeye bağlı olarak doğabilecek zararlarını önlemek amacıyla sigorta sözleşmesini feshetme hakkı bulunmaktadır. Üçüncü Bölüm kapsamında üzerinde durduğumuz ve krediye bağlı hayat sigortası sözleşmesini sona erdiren bir diğer hal kredi borcunun erken ödenmesidir. Bu kapsamda, kredi borcunun vadesinden önce kapatılması ya da kredi borcunun yapısında bir değişiklik yapılması durumlarında, kredi kullanan kişinin bilgilendirilmesi ve onayının alınması suretiyle mevcut sigorta poliçesinin devam ettirilmesi, sona erdirilmesi ya da yenilenmesi mümkündür. Kredi sözleşmesinin geçersizliği de bir diğer sona erme sebebidir. Kredi sözleşmesinin herhangi bir nedenle geçersiz olması durumu, krediye bağlı hayat sigortası sözleşmeleri bakımından özellikle önem arz eder. Zira bu tür sigorta sözleşmeleri, çoğunlukla kredi sözleşmesi ile ekonomik ve hukuki açıdan sıkı bir ilişki içerisinde bulunmakta ve uygulamada bu iki sözleşme genellikle “bileşik sözleşme” niteliğinde değerlendirilmesi gerektiği, sonucuna ulaşılmıştır. Sigortacının iflası da bir diğer sona erme sebebidir. Zira, sigortacının herhangi bir sebeple iflas etmesi durumunda, artık sigorta sözleşmesinden kaynaklanan borçlarını ifa edemeyecek duruma gelmesi sebebiyle sözleşmenin kendiliğinden sona ermesine yol açmaktadır. Sona erme, ileriye etkili hüküm ve sonuçlarını doğurmaktadır. Çalışmamızda yer verilen sona erme sebepleri gözetildiğinde, diğer sigorta türleri bakımından benzerlik taşısa da bazı farklılıklar taşıdığının da bilinmesi gerektiği sonucuna ulaşılmıştır.

Çalışmamızın Üçüncü Bölümünde sigorta sözleşmesinde zamanaşımı meselesi üzerinde de durulmuştur. Zamanaşımı kurumunun temel amacı, hukuk düzeninde belirsizlikleri ortadan kaldırmak, taraflar arasında hukuki güvenliği ve istikrarı sağlamaktır. Sigorta hukukunda ise bu amacın yanı sıra, taraflar arasında dengeyi korumak ve özellikle sigorta ettirenin, sigortalının veya hak sahibinin korunmasını temin etmek de önem arz etmektedir. TTK md. 1420/1 uyarınca, sigorta sözleşmelerinden doğan talepler için genel zamanaşımı süresi iki yıl olarak belirlenmiş, ancak sigorta tazminatına ve sigorta bedeline ilişkin talepler için azami bir altı yıllık tavan süre öngörülmüştür. Bununla birlikte, bu genel düzenleme pasif sigortası niteliği taşıyan sorumluluk sigortaları açısından farklılık arz edeceği ifade edilmiştir. TTK md. 1482 hükmü, pasif

karakterli sorumluluk sigortalarında, zarar gören üçüncü kişilerin sigortacıya karşı doğrudan dava hakkını düzenlerken, bu tür talepler için zamanaşımı süresini on yıl olarak belirlemiştir. Sigorta sözleşmesinden doğan her türlü talep, alacağın muaccel olduğu tarihten itibaren iki yıl içerisinde zamanaşımına uğrayacağı; bununla birlikte, istisnai olarak sigorta tazminatı ve sigorta bedeline ilişkin talepler açısından rizikonun gerçekleştiği tarihten itibaren her hâlükârda altı yıl geçmesiyle zamanaşımı süresi dolmuş sayılacağı, ifade edilmiştir. Sebepsiz zenginleşmeden doğan taleplerin de sigorta sözleşmesine doğrudan dayanmadığı hasebiyle TBK’da öngörülen zamanaşımı sürelerine tabi olacağı belirlenmiştir. Kanun koyucu düzenleme ile özellikle tazminat taleplerinde, muacceliyetin belirlenmesinde yaşanabilecek belirsizliklerin aşılması ve sigorta sözleşmelerinde kesin bir azami zamanaşımı süresi belirlenmesini amaçlamadığı sonucuna ulaşılmıştır. TTK md. 1420/2’de diğer kanunlarda yer alan düzenlemelerin saklı tutulduğu belirtilerek, zamanaşımı sürelerine ilişkin olarak farklı kanunlarda özel hükümlerin bulunması halinde bu hükümlerin uygulanabileceği kabul edilmiştir. Bu bağlamda Karayolları Trafik Kanunu gibi özel kanunlarda yer alan zamanaşımı hükümleri, olayın niteliğine göre kendisine uygulama alanı bulmaktadır. Sigorta hukukunda zamanaşımı sürelerinin değerlendirilmesinde; alacağın hukuki niteliği, sigorta türü ve tarafların sıfatı gibi faktörler dikkate alınarak, genel ve özel hükümlerin dikkatli bir şekilde uygulanması gerektiği, aksi takdirde, hak sahiplerinin talepleri zamanaşımına uğrayarak, yargı yoluyla ileri sürülebilirliğini yitirme riskiyle karşı karşıya kalabileceği sonucuna ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

- Abraham, K. S. ve Schwarcz, D. (2010). *Insurance Law And Regulation*. Sixth Edition. Thomson Reuters/Foundation Press.
- Ağsakal, İ. (2015). *Sigorta Sözleşmesinde Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğüne Aykırılık ve Sonuçları*. Ankara, Adalet Yayınları.
- Akçaal, M. (2018). *Sözleşme Sonrası Sorumluluk*. Konya. Sayram Yayınları.
- Akgün, E. (2017). *Hayat Sigortası Genel Şartları'nın Türk Ticaret Kanunu Hükümlerine Uygunluğuna İlişkin Bir İnceleme*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası. 75(2). 557-586.
- Akkurt, S. S., Erdoğan, K. ve Tokat, H. (2019). *Tablolar, Şemalar, Örnek Olaylar ve Test Sorularıyla Borçlar Hukuku Genel-Özel Hükümler*. Ankara. Seçkin Yayıncılık.
- Arkan, S. (2007). *Sigorta Hukukunda Fazladan Yapılan Ödemelerin İadesinde Zamanaşımı*. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi. 56(2). 1–16.
- Arkan, S. (2020). *Sigorta Hukuku*. Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları. Ankara.
- Arseven, H. (1987). *Sigorta Hukuku*. Beta Yayınevi. İstanbul.
- Astor, B. (1999). *Understanding Life Insurance*. IDG Books Worldwides.
- Aydın, S. (2018). *Sigorta Ettirenin Sözleşme Öncesi Beyan Yükümlülüğünün İhlali ve İhlal Halinde Sigortacının Hakları*. Ankara, Seçkin Yayıncılık
- Ayhan, R., Çağlar, H. ve Özdamar M. (2023). *Sigorta Hukuku*, Yetkin Yayınları. 6. Baskı. Ankara.
- Bahtiyar, M. (1997). *Sigorta Poliçesi Genel Koşulları*. Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi. 19(2).
- Bahtiyar, M. (2020). *Sigorta Hukuku Genel Esaslar ve Uygulamalar*. İstanbul. Onikilevha Yayıncılık.
- Baker, T. ve Logue, K. D. (2013). *Insurance Law and Policy: Cases and Materials*. 3rd Ed. Wolters Kluwer Law and Business.
- BISYS Educational Services. (2001). *Life & Health Insurance Law Digest: New Hampshire*, BISYS.
- Bilgen, M. (2017). *Öğreti ve Uygulamada Sigorta Hukuku*. Adalet Yayınevi. Ankara.
- Birds, J. (2013). *Bird's Modern Insurance Law*. 9th Ed. Sweet & Maxwell.
- Birds, J. (2022). *Insurance Law in The United Kingdom*, Third Edition. Kluwer Law International.
- Black, K. ve Skipper, H. D. (1999). *Life Insurance*. 13. Edition, USA.
- Bliss, G. (1874). *The Law of Life Insurance: With Chapters on Accident Insurance*. 2nd Edition. Baker Voorhis Company

- Boivin, D. (2015). *Insurance Law*. 2nd Ed. Irwin Law Incorporated.
- Bozer, A. (2004). *Sigorta Hukuku*. Banka ve Ticaret Araştırma Enstitüsü.
- Bozkurt, T. (2017). *Sigorta Hukuku*. Onikilevha Yayınevi. İstanbul.
- Bozkurt, T. (2023). *Sigorta Hukuku*. Yetkin Yayınları. Ankara. (Bozkurt Sigorta)
- Buckley, A. J. (2012). *Insurance Law*. 3rd Ed. Round Hall.
- Chowdhury, M. Y. K. (2014). *In Terms of Utmost Good Faith, The Law of Insurance Imposes Strict Obligation On The Insured As Compared To The Insurer: A Literature Review*. London Metropolitan University.
- Copeland, C. W. (2015). *McGill's Life insurance*. 10th Ed. The American College Press
- Cousy, H. (2008). *The Principles Of European Insurance Contract Law: The Duty Of Disclosure And The Aggravation Of Risk*. ERA Forum. 9(S1). S119–S132.
- Çeker, M. (2004). *Yargıtay Kararları Işığında Sigorta Hukuku*. Karahan Kitabevi. Adana (Çeker Yargıtay).
- Çeker, M. (2016). *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanununa Göre Sigorta Hukuku*. Karahan Kitabevi. Adana.
- Çınar Gökyar, S. (2021). *Sigorta Hukukunda Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü*. Yetkin Yayınları. Ankara.
- d'Amico, R. A. ve Luckstone, H. (2006). *Life Insurance Primer*. 22nd Ed. Werbel Publishing Company.
- Davis, F. G., Etter, W. E., Blythe, H. ve Freund, P. F. (1968). *Consumer Credit Reform*. Law and Contemporary Problems. 33(4). 718–736.
- Demir, İ. (2023). *Sigorta Hukuku Ders Kitabı*. Yetkin Yayınları. Ankara.
- Dobbyn, J. F. ve French, C. C. (2016). *Insurance Law in a Nutshell*. 5th Ed. West Academic Publishing.
- Durkin, T. A. ve Elliehausen, G. (2018). *New Evidence On An Old Unanswered Question: The Decision To Purchase Credit Insurance and Other Debt Protection Products*. Journal of Insurance Regulation. 37(9). 1–30
- Eldeleklioğlu, A. (2016). *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu ve Sigortacılık Mevzuatı Uyarınca Sigortacının Aydınlatma Yükümlülüğü*. MÜHF-HAD. 18(1). 1–30.
- Eren, F. (2022). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 27. Baskı. Ankara. Yetkin Yayınları.
- Fagg, G. (2004). *Credit-Related Insurance*. Creditre Corporation. Texas.
- Fagg, G. ve Angela, H. (1991). *A Study Guide for Credit Life and Disability Insurance*. Creditre Corporation.
- Frankel, T. (1973). *Regulation of Variable Life Insurance*. Boston University School of Law Scholarly Commons.

- Funk, C. W. (1927). *The Duty of an Insurer to Act Promptly on Applications*. University Of Pennsylvania Law Review And American Law Register. 75(3). 207–226.
- Graves, E. E. ve Christensen, B. A. (Eds.). (2002). *McGill's Legal Aspects of Life Insurance*. 3rd Ed. The American College.
- Gümüş, M. A. (2021). *Borçlar Hukukunun Genel Hükümleri*. Yetkin Yayınları.
- Günay, M. Barış. (2019). *Sigorta Hukuku*. Seçkin Yayıncılık. Ankara.
- Hanna, J. (1931). *Credit Insurance*. University of Pennsylvania Law Review and American Law Register. 79(5). 521–548.
- Hartman, L. W. (Ed.). (1909). *Life Insurance*. Oxford University Press.
- Hensler, D. R., Pace, N. M., Dombey-Moore, B., Giddens, B., Gross, J. ve Moller, E. K. (2000). *Credit Life Insurance Premium Overcharging Litigation: Inman V. Heilig-Meyers*. In D. R. Hensler, N. M. Pace, B. Dombey-Moore, B. Giddens, J. Gross, & E. K. Moller, *Class Action Dilemmas: Pursuing Public Goals For Private Gain* (pp. 225–253). RAND Corporation.
- Howe, J. (1989). *Insurance Of A Life: Principles And Practice*. Witherby Company Limited Press.
- Hubachek, F. B. (1954). *Progress And Problems in Regulation Of Consumer Credit*. *Law And Contemporary Problems*. 19(1). 4–28.
- Huda, M. K. (2017). *An Obligation To Represent And Disclose Material Facts As A Good Faith in Life Insurance Contract*. *Mediterranean Journal of Social Sciences*. 8(4, S1). 81–86.
- Huebner, S. S. (1915). *Life Insurance: A Textbook*. D. Appleton and Company.
- Ikeda, G. K. ve Putman, P. K. (1969). *Credit Life and Credit Disability Insurance In Hawaii (Report No. 3)*. University of Hawaii.
- Kabukçuoğlu Özer, D. (2014). *Mukayeseli Hukukta ve Uygulamada Hayat Sigortası*. Ankara.
- Kaner, İ. D. (2020). *Sigorta Hukuku*. Filiz Kitabevi. İstanbul.
- Kartal, S. (2021). *Sigorta Hukukunda Sözleşme Özgürlüğüne Aykırı Hükümlerin İncelenmesi*. Yetkin Yayınları. Ankara.
- Kayıhan, Ş. (2004). *Sigorta Sözleşmesinde Prim Ödeme Borcu*. Seçkin Yayınları. Ankara.
- Kayıhan, Ş. (2016). *Zarar Sigortalarında Sigortacının Halefîyeti*. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*. 22(3). 1595-1624.
- Kayıhan, Ş. ve Bağcı, Ö. (2017). *Türk Özel Sigorta Hukuku Dersleri*. Umuttepe Yayınları. Kocaeli.
- Kayıhan, Ş. ve Günergök, Ö. (2020). *Türk Özel Sigorta Hukuku*. 5. Baskı. Kocaeli.

- Keeton, R. E. (1954). *Liability Insurance And Responsibility For Settlement*. Harvard Law Review. 67(7). 1136–1186.
- Kender, R. (2006). *Sigorta Sözleşmesinin Tanımı ve Kurulması, Doç. Dr. Mehmet Somer'e Armağan*. Beta Yayınevi. İstanbul.
- Kender, R. (2021). *Türkiye'de Hususi Sigorta Hukuku*. Onikilevha Yayınevi. 17. Baskı. İstanbul.
- Kessler, F. ve Fine, E. (1964). *Culpa in Contrahendo, Bargaining in Good Faith, And Freedom Of Contract: A Comparative Study*. Harvard Law Review. 77(3). 401–449.
- Koch, R. (2018). *Insurance Law in The Germany*. Kluwer Law International.
- Köroğlu Ölmez, B. (2020). *Sigorta Hukukunda Zenginleşme Yasağı (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*. Çankaya Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kubilay, H. (1999). *Özel Sigorta Hukuku*. İzmir.
- Kuntalp, E. (2013). *Karışık Muhtevalı Akit (Karma Sözleşme)*, 2. Baskı, Ankara, Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları
- Lesser, G. S. ve Starr, L. C. (2000). *Life Insurance Answer Book*. The Panel Answer Book Series
- Logue, K. D. (2001). *The Current Life Insurance Crisis: How the Law Should Respond*. CuMB. L. REv. 32, 1.
- Lynch, K. M. ve Stevick, G. E., Jr. (2015). *Fundamentals of Insurance Planning*. 6th Ed. The American College Press.
- Maclean, J. B. (1962). *Life Insurance*. 9th Ed. McGraw-Hill Book Company Inc.
- McGill, D. M. (1959). *Life Insurance*. Richard D. Irwin Inc.
- Neifeld, M. R. (1938). *What Consumer Credit Is*. The Annals of the American Academy of Political and Social Science. 196. 63–73.
- Nomer, N. H. (2020). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 17. Bası. Beta Yayınları. İstanbul.
- Oğuz, M. (2018). *Hayat Sigorta Sözleşmelerinin “Uluslararası Finansal Raporlama Standardı 17: Sigorta Sözleşmeleri” Kapsamında Muhasebeleştirilmesi ve Raporlanması. (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*. Balıkesir Üniversitesi. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Oğuzman, K. ve Öz, T. (2022). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*, C. 1, 20. Baskı, Vedat Kitapçılık. İstanbul.
- Omağ, M. K. (2019). *Özel Sigorta Hukukuna Hakim İlke ve Kurumlar (1975-2016): Makaleler-Tebliğler*. Onikilevha, İstanbul.
- Öğüz Şeker, Z. (2010). *Sözleşme Öncesi İhbar Görevi*. İstanbul. Filiz Kitabevi.

- Özdamar, M. (2009). *Sigortacının Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğü*. Yetkin Yayınları. Ankara.
- Özdamar, M. (2013). *6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu Bağlamında Sözleşme Öncesi Aydınlatma Yükümlülüğünü İhlal Eden Sigortacıya Uygulanacak Yaptırım Sorunu*. İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası. 71(2).
- Patterson, E. W. (1919). *The Delivery Of A Life-Insurance Policy*. Harvard Law Review. 33(2). 198–222.
- Pentz, M. C. ve Page, C. K. (2017). *Obligations of Insurer and Policyholder*. 3rd Ed. Foley Hoag
- Pfennigstorf, W. (1996). *Public Law of Insurance*. J.C.B. Mohr Dordrecht : M. Nijhoff.
- Rubin, H. W. (1978). *Credit Life Insurance And Its Alternatives*. The Journal of Consumer Affairs. 12(1). 145–153.
- Rubin, H. W. ve Zuger, P. A. (1975). *Prospects For Selling Life Insurance Through Retail Banking Outlets*. The Journal of Risk and Insurance. 42(2). 303–312.
- Sayın, B. ve Baranoğlu, R. U. (2023). *Sigorta Hukuku ve Tahkim Uygulamaları*. Yetkin Yayınları. Ankara.
- Stempel, J. W., Swisher, P. N. ve Knutsen, E. S. (2011). *Principles of Insurance Law*. (p. 1289). LexisNexis.
- Steuer, A. (2010). *Questions And Answers On Life Insurance: The Life Insurance Toolbook*. 3rd Ed. Life Insurance Sage Press.
- Süzel, C. (2017). *Sigorta Hukukunun Bazı Güncel Sorunları*. İstanbul. On İki Levha Yayıncılık.
- Şenocak, K. (2000). *Mesleki Sorumluluk Sigortası*. Turhan Kitabevi. Ankara.
- Şenocak, K. (2009). *Üçüncü Şahıs Lehine Hayat Sigorta Sözleşmesi*, Ankara, Turhan Kitabevi. (Üçüncü Şahıs Lehine Sigorta).
- Taşatan, C. (2021). *Sözleşmenin Kurulması*. On İki Levha. İstanbul.
- Taşkın, M. (2019). *Krediye Bağlı Hayat Sigortası Sözleşmesi*. Onikilevha Yayınları. İstanbul.
- Taşkın, M. (2020). *Sigorta Genel Şartları ile İlgili Olarak Uygulamada Karşılaşılan Bazı Sorunlar: “Prof. Dr. Rayegan Kender’e Saygı Günü” Sigorta Genel Şartlarının Düzenlenmesi, Denetlenmesi ve Uygulamada Ortaya Çıkan Sorunlar Sempozyumu*, Filiz Kitabevi. İstanbul. (Taşkın Sempozyum).
- Tekinay, S. S., Akman, S., Burcuoğlu, H. ve Altop, A. (1993). *Borçlar Hukuku Genel Hükümler*. 7. Bası. İstanbul.
- Testeachers Publishing. (2011). *Life and health insurance*. 4th Ed. Pearson Vue.

- Thore, E. M. (1960). *Current Developments and Problems In Life Insurance*. The Journal of Insurance. 27(1). 29–36.
- Tyagi, C. L. ve Tyagi, M. (2007). *Insurance Law and Practice*. Atlantic Publishers and Dist.
- Ulaş, I. (2002). *Uygulamalı Can Sigortası Hukuku: Hayat ve Kişisel Kaza Sigortaları*. 2. Baskı. Ankara. Turhan Kitabevi.
- Ulaş, I. (2012). *Uygulamalı Zarar Sigortaları Hukuku*. Ankara. Turhan Kitabevi. (Ulaş Zarar Sigortaları Hukuku).
- Ünan, S. (1998). *Hayat Sigortası Sözleşmesi*. İstanbul.
- Ünan, S. (2017). *Türk Ticaret Kanunu Şerhi Altıncı Kitap Sigorta Hukuku*. C. III. 1. B. Onikilevha Yayıncılık. İstanbul. (Ünan Şerh).
- Yazıcıoğlu, E. ve Atamer, K. (2012). *Sigorta Hukuku Ders Notları*. İstanbul.
- Yazıcıoğlu, E. ve Öğüz Şeker, Z. (2019). *Sigorta Hukuku*. Filiz Kitabevi. İstanbul.
- Yıldırım, M. M. (2018). Know-How Sözleşmeleri. Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi(1), 207-257.
- Yongalık, A. (2002). *Hukuki Açıdan Kredi Hayat Sigortası*. Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü Yayınları. Ankara.
- Yongalık, A. (2010). *Konut Edindirme ve Finansmanı Sistemi Kapsamında Bilgilendirme Yükümlülüğü Açısından Kredi Hayat Sigortası, Prof. Dr. Fırat Öztan'a Armağan*. Turhan Kitabevi. Ankara.